

ISSN 0182-500 X

საქართველოს
საზოგადოებრივი
მედიის ცენტრი

გენთოქი

11

1989

საქართველოს
წიგნების კავშირი

ენათმეცნიერება

წიგნი № 65-0

№ 11

ნოემბერი, 1989 წ.

საქართველოს სახვითა მწერლების კავშირის ორგანო

შ ი ნ ა ა რ ს ი

პროზა, პოეზია

მორის ფრანკოვილი — ლექსები	3
თამაზ პილაძე — ელისაბედ, ელისაბედო... პიესა.	8
მიხეილ ქვლივიძე — ლექსები	49
პინო ალბაჯივილი — ლექსები	51
ამაზ ხოგინიაშვილი — სიკვდილი ტაქსინში. მოთხრობა	56
ბელა შალვაშვილი — ლექსები	67
გურამ გიორგობიანი — ლექსები	70
დურგინიანს გიორგოლაშვილი — ძაღლის ტყეში. მოთხრობა	72
ჯურაბ ლოხაძე — ლექსები	84
ირაკლი გომბორაძე — ლექსები	86
ლადო სულაბერიძე — ბუფე ბედი. რომანი. გაგრძელება	87

კრიტიკა, პუბლიცისტიკა

თამაზ კაციანი — რამდენიმე მოსაზრება	125
გიორგი ბაბაშვილი — სარწმუნოებრივი შემწეობის ფუნქციის შესახებ	134
ნიკა მთავროსი — ვლ. სოლოვიოვის ბნელმოლოვის ფოთბიკტი საკითხი დ. უნაქაძისათვის	143
ვლადიმერ კობახიძე — აუცილებელი პირობის „ამაზიანური თვისებები“	151

მეცნიერება

მიქელ თარხნიშვილი — საქართველოს ძალისხმეის ანტიკონსერვაციის წარმოშობა და განვითარება. თარგმანი თამარ ჭუბუჩაძე	157
სილაბ კარგალაშვილი — რუსთველისეული „ესა პეზანი სპარსულს“ ინტერპრეტაციისათვის	167

საქართველოს ენციკლოპედია

მთავარი რედაქტორი არჩილ სულაბაური

სარედაქციო კოლეგია:

გრ. აბაშიძე, ი. აბაშიძე, რ. ავაშუკელი, მ. ბერძენიშვილი, ალ. გო-
შიაშვილი, ბ. დოჩანაშვილი, მ. ლასური, მ. ლუბანიძე, ე. შალ-
ვაძე, ლ. შრამაშვილი, ბ. ნატროშვილი, ს. პაიჭაძე (მთ. რედაქ-
ტორის მოადგილე), რ. პატარიაძე, ჯ. ჩაჩავანი, ნ. წულუბსკიერი, თ. ზი-
ლბე, ბ. ხარანაული (პ/მგ. მდივანი), რ. ჯაფარიძე.

ერის ზოგინივილი

გვანსოვს, საძარტველო, გვანსოვს

ეს ლექსი
მწარედ დაწერილი ლექსია,
წლების გალიაში ერთმანეთს ვეზლებით,
იყო დრო,
მკვლელები იღებდნენ პენსიას,
როგორც პოეზიის მკვლელები.

ეს ლექსი
მწარედ დაწერილი ლექსია.

სიმათლის მტკმელს
ტყვიას
შიგ შუბლში გესვრიან,
კალამსაც წაგლღეტენ სისხლიან
ბელებით, —

ილიას მკვლელები იღებდნენ პენსიას,
როგორც საქართველოს მკვლელები.

ეს ლექსი მწარედ დაწერილი ლექსია.

ჩიენ ახლა ყველაფერს
დრო და ეამს ვაბრალებთ,
მტვერს ვაყრით არქივში არქივს, —
რაც არ წაუკითხავთ ამ თვალებს,
როდის წაეკითხავთ, მარკვით!

ეს ლექსი
ადრე დაჩეხილი ლექსია.

სულში შეშფოთების ჩიტი ბუდობს,
ვინ სთქვა, მორჩილება ბედია, —
გაყიდული ხარ, პიტუნტო,
განწირული ხარ, მე დეეა.

იქნებ ჰაი-პარად გვიბრძოლია,
ნაღდი ქართველები სად არიან, —
იქნებ იბერიის ისტორია
მარტოდენ მითი და ზღაპარია?!

ეს ლექსი ცრემლით დაწერილი ლექსია.

დრო იყო, აღზევებამ დაგვამუნჭა,
გვიან მოვიკითხეთ ფესვები, —
შელანძღული ხარ, არტანუჯო,
შენი ოთხთავით და ფრესკებით.

დაკარგული ხარ, როგორც კახი და
განძარცვული ხარ, როგორც ბიჭვინთა...
ო, საქართველო, რა გაგიჭირდა,
ხატები გაგაქვს დედა-ტაძრიდან?!

ეს ლექსი
მწარედ მოსასმენი ლექსია,
ამ ლექსში
მე ახლაც ტკუიდან ვიშლები, —
ტიციანის მკვლელები იღებდნენ
პენსიას,

როგორც რესპუბლიკის
ერთგული შვილები.

საერო ბაზნიდან ითრევენდნენ სარჩოს,
ჩვენ კი ერთადერთი სიმათლევ ვერ
ვთქვით, —

ვდგავარ თქვენს წინ და
იკვი რამ მაღრჩობს,
ვითუ, ახლაც გაგვიწყრა ღმერთი.

ხმა არ გავიღეთ და
დაწყვეტილ ლარებს
თრთოლვით გადავებით დამსკდარი
ვენები, —
ლურჯი აივნიდან მთაწმინდის მთვარე
ცარგვალს უერთდება
ლურჯა ცხენებით...

ეს ლექსი იმ დღეს დაწერილი ლექსია

ეს ლექსი ბლავილით დაწერილი ლექსია,
ამ ლექსში
დაჭრილი ხარივით ვკვდები, —
ისევ თხოულობენ იქნება პენსიას
მსტოვრები, ჭალათები, მგლები.

რამდენიც გინდა იყვირე —

„ილია ვარ!“

კონდახით გაგიხეტქავს იუდა
საფეთქელს.

ჩვენი სირცხვილია ის იარა,
სულს რომ გვიშფოთებს და გვაფეთებს...

ეს ლექსი

იმ სისხლით დაწერილი ლექსია.

თითქოს არაფერი არ მომხდარა,

ჩვენს მოკლულ შვილებზე

ლამაზად ვბლავით, —

ტყავი ჩვენთვის არავის გაუძრია,

ჩვენ თვითონ გავიძრეთ ტყავი.

ტანზე რა ცოდვებმა გამოგვყარა,

ვინ ძოვს ედემ-ბაღში

სინათლის ყვავილს, —

ღმერთმა სამოთხიდან ეპოქისული
წიხით გამოგვყარა, ბიზლინოშეჟა
ჩვენ კვლავ სამოთხეში
გვგონია თავი.

ეს ლექსი

ცხრა აპრილს დაჩეხილი ლექსია,
ვგრძნობ, თავს დამატყუდება
ზოგ-ზოგი რისხვად, —
და მაინც ქართველი პოეტი
ქართველთა მწყემსია,
იცივს ქართველობას
„მეგობარ მტრისგან“.

ეს ლექსი

რწმენით დაწერილი ლექსია.

დგება მთაწმინდაზე ქართველის დედა,
ვლოცულობ, ო, ვინძლო,
ვერავენ გაგვთვალოს,
და ჰა, კვლავ მოვითხოვთ შენდობას
შენგან,

წმინდაო ილია,

ილია მართალო!

ციდან ძირს ეშვება

მესია მზისებრ,

ბრუნავს დედამიწა, ბორგავს ქვეყანა,

და, ღმერთო ჩემო,

ისევ და ისევ,

„მარად და ყველგან,

საქართველოვ,

მე ვარ შენთან!

2 აგვისტო

1987 — 1989 წ.წ.

ერთ მშვენიერ დღეს

„ვის აღმერთებდი, რომ გაღმერთებდეს,
ვის მსახურებდი, რომ გმსახურებდეს,
ვის არწმუნებდი, რომ გარწმუნებდეს,
როგორც მგზავრს მგზავრი,

ფრინველს ფრინველი,

„წინ უფსკრულია, არ გაიარო!“ —

ბრმას თვალბილული

თუ აფრთხილებდი?

ვინ შეიწყნარე, რომ შეგიწყნაროს,
ვინ შეიწყალე, რომ შეგიწყალოს,
ვინ შეიყვარე რომ შეგიყვაროს, —
ვინ ჰყავ კაცთაგან თავისუფალი? —
ერთ დღეს ყველაფერს გკითხავს უფალი.

ვის დაუჭერე, რომ დაგიჭეროს,
ვის უწინამძღვრე, რომ გიწინამძღვროს,
ვის უმკურნალე, რომ გიმკურნალოს,
ვის გაუწოდე, ვით საპყარს, ხელი, —
ვინ დაამშვიდე, რომ დაგამშვიდოს,
ვის გააგონე სიმღერა შენი!?

ვინ გისმინა და ვინ გითავმდება,
ვინ გკირისუფლობს სულით მხურვალით,
ერთ დღეს ყველაფერს გკითხავს განგება,
ერთ დღეს ყველაფერს მოგთხოვს უფალი.

ის აქ არ იყო, შენ ხომ მოხვედი,
უკვე იქ იყო.

მეტი რა გინდა, —
მან გაიარა ეს ჭოჯობეთი
და ბეწვის ხილზე ისე გავიდა.

მზე არ ათბობდა, გზა არ ჰქონია
და დაწყვეტამდე ჰქონდა ნერვები, —

მან გაიარა ეს აგონია
ლექსით, ლოცვებით და სიმღერებით.

ყელში ასკდება სევდა იაღონს,
შენს თავს შესცქერი შენივ სარკიდან, —
ალბათ შენც ასე უნდა იარო...
სხვა გზაც არსებობს,
მაგრამ რად გინდა?!
მან გაიარა ეს ჭოჯობეთი.

ღამისთვა

მზეს ზედაზენი სასთუმლოდ უღევს,
ღმერთმა, ო, ისევ ერთად შეგვეყარა,
დღისა და ღამის უბადლო დუეტს
სულგანაბელი უსმენს ქვეყანა.

ყველა აღმართი აქ წყდება თითქოს,
აქ არც ივარძნობა წლები, წამები...

ღმერთთან შეხვედრას აქედან ითხოვს
სული —წალაწი და ნაწამები.

მარადეამული გესმის სიმღერა
და შინც არის რალაც საშური,
ერთი ნაბიჯიც და შეირბევა
სივრცე მაგ შენი ფრთების ტლამუნით.

მზეს ზედაზენი სასთუმლოდ უღევს.

ბუღანის ზვარი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ცას დაცხრილულ ფრთებს ვატოლებ,
ანგელოსები სდუმან, —
მეტაფორებო, დამტოვეთ,
პირისპირ ვხვდები გუდანს.

შუამავალი არ მინდა,
ვინმევი პირიმზეს გულზე, —

სიციცხლეს ვიწვევ თავიდან
და ღმერთს თვალეში ვეშვებ.

მიწა არ ჰყოფნის მთაწმინდას,
ღრო ვარსკვლავებში მმარბავს, —
რაც იყო, უკვე წავიდა,
რაც არის, მიდის ახლა.

უფსკრულის პირზე

ღედის თვალეში ჩამდგარი ბინდი,
სანთელი, როგორც ძველი ოცნება, —
სიციცხლე, მე რომ სიციცხლედ

ვთვლიდი,
ტანჯვა ყოფილა და გაოცება.

გალიის ფსკერზე ეივყევეს ჩიტი,
აღბათ სულ ჩქარა მთვარეც ჩაქრება,

სიმღერა, მე რომ სიმღერად ვთვლიდი,
ურვა ყოფილა და მწუხარება.

უფსკრულის პირზე ჩამტყდარი ხიდი,
სიზმარი, როგორც წვა და მოქნარება, —
სიკვდილი, მე რომ სიკვდილად ვთვლიდი,
შეება ყოფილა და ნეტარება!

შიმედოთა იმედოვნებით

ბოლოს და ბოლოს სიკვდილს
დავუცდიით,

არის აზრი რომ

უკვე დავღამდით,
არც რა ვიზა და არც რა სტატუსი,
მარტოდენ გზა და ლოცვა-ღაღადი.

ადრე თუ გვიან, ტყვიას გვესვრიან,
და ეკლესიას გვერდს ვერ აფუვლით,
ბოლოს და ბოლოს,

მოვა მესია
მოვა სიმშვიდე და სიყვარული.

ბოლოს და ბოლოს, ყველა ცბონდება,
და ცა იქცევა უფლის თვალეზად, —
შიმედოთა იმედოვნება!
უსულგულოთა გულმოწყალება!

პეპლური ფრთების თრთოლა თუ
დამბლა,
მოსვლის, ვით წასვლის მწარე წუთები, —
ბოლოს და ბოლოს,
ჩვენც წავალთ, მაგრამ
ბოლოს და ბოლოს,
ჩვენც დავბრუნდებით.

ვინ იცის, იქნებ...

რაც ვიცით, იქნებ პირიქით ვიცით,
იქნებ არც რა გვაქვს
ქვეყნად სათქმელი

და რასაც ვრთ ღროს
ვეძახდით სიკვდილს,
ეს არის იქნებ, სხვა არაფერი.

წვის ჯადოსნურის, გზის მარტოსულის,
 იქნებ ეს არის უამი მკვნესარი,
 იქნებ იქედან აქ ვართ მოსულნი
 და „საიქაო“ სწორედ ეს არი?

გვახსოვს ქართლი და
 გვახსოვს კოლხეთი,
 ბალამით სავსე
 მახსოვს ჭიქა და...

იქნებ ეს არის ის ჯოჯოხეთი,
 ის დრო აშარი,
 მე რომ მიქაღდა?

იქნებ აქ შეწყდა ჩვენი პარბაში,
 იქნებ აქ იგრძნო სულმა სადავე,
 და უკვე ვცოცხლობთ „იმ ქვეყანაში“,
 „ამ ქვეყანაზე“, მაშასადამე.

იქნებ მოვიდა ის რაც წავიდა,
 იქნებ დიწყო ის, რაც დასრულდა,
 და რაც ერთ წამში გაუფასურდა
 ისევ ფასს იღებს იქნებ თავიდან.

იქნებ იქ ვცხოვრობ,

როცა აქ ვცხოვრობ ეროვნული
გინჯნიქთეკა
 და მე კარგა ხნის ვარ გარდაცვლილი,
 რომ დროა უკვე,
 ღმერთმა მაცხოვნოს
 დროში, რომელსაც ასე დავცინი.

თავებირს რომ ვიმტვრევთ,
 ვინ რას გვაძალებს,
 იქნებ მკვდრები ვართ სულაც,
 ცოცხლებო,

იქნებ აქ გასჭრეს ჩვენი საძვალე,
 ჩვენი კი კვლავ ედემ-ბაღზე ვოცნებობთ?

იქნებ არც რად ღირს

რალაც „ორი დღე“
 და დროა, ყველამ ჯოხი აქნიოს,
 და რაკი ვიბრძვით,
 იქნებ სჯობს კიდევ
 იმ „სააქაოს“ ეს „საიქაო“.

მეორედ სიკვდილი

იგი მეორედ მოკვდა, როდესაც
 ბალახით შეკმულ საფლავებს შორის
 ველარ მიაგნეს მის საფლავს, მორის.

ქინელავდა.

მიწას ეკვროდა თქორი
 და ვრცელდებოდა ქალაქში ჭორი, —

„იგი მეორედ მოკვდა, როდესაც
 ველარ მიაგნეს მის საფლავს, მორის“.

იდგნენ,

ვით დგანან უცხო ძიები,
 პირს არიდებდნენ თითქოს ქვეყანას
 და არ იცოდნენ, სად მიეტანათ
 იმ სიჩუმეში ლურჯი იები.

თამაზ შილაძე

ელისაბედ, ელისაბედი..

(სამმოკმედებიანი დრამა)

მოკმედი პირნი:

1. ბაო	6. ლევანი
2. ელისაბედი	7. არჩილი
3. მათიკო	8. ბიჭიკო
4. ნორა	9. გურამი
5. ვენერა	10. შოთიკო

პირველი მოქმედება

(ელისაბედი და არჩილი)
 ელისაბედი — მოწიეთ, მოწიეთ, ნუ გერიდებათ. აი, ასანთი
 არჩილი — გმადლობთ.

ელისაბედი — რას ვამბობდი? პო! არ მიყვარს, როცა ოჯახში კაცი უფროსობს-მეთქი. ამასთანავე, ქალთა ემანსიპაციის მომხრე, მაინც და მაინც, არა ვარ. ამ საკითხთან დაკავშირებით რაღაც უსათუოდ დასაზუსტებელია. მომეცით, მე ავინჯებთ, მაგის ხერხი მე ვიცი ასე ადვილად არ აინთება.

(ანთებს ასანთს, არჩილი სიგარეტს უკიდებს)

ელისაბედი — აი, ასე!

არჩილი — გმადლობთ.

ელისაბედი — არაფრის. ქალი-სთვის სრული თავისუფლება ხელსაყრელი არ უნდა იყოს, დაფიქრებაა საჭირო. ყველაფერი, ყველაფერი და ქალს გულუბრყვილობა კი ნამდვილად არ შეუძვარის, ეს უკვე ზედმეტი ფუფუ-

ნებაა. გულუბრყვილობა კაცის საქმეა. არ გეწყინოთ.

არჩილი — რას ბრძანებთ!

ელისაბედი — რა თქმა უნდა, კონკრეტულ პიროვნებებს არ ვგულისხმობ, საერთოდ მოვახსენებთ, ზოგადად. სიგარეტისთვის თავის დანებება არ გიცდიათ? მე, რასაკვირველია, მიყვარს თავისუფლება, მაგრამ თავისუფლებაც არის და თავისუფლებაც. ზოგიერთ ქალს თავისუფლება უსაქმურობა ჰგონია. საერთოდ კი, მე თუ შკითხავთ, როცა ცოლ-ქმარს ერთმანეთი აღარ უყვართ, აი, მაშინ ახსენდებთ ზოლმე თავისუფლება. ყველაზე დიდი თავისუფლება, ჩემი აზრით, სიყვარულია. ყოველშემთხვევაში, როცა თუნდაც ერთმანეთის ხათრი გაქვთ, როცა ერთმანეთს პატივს სცემთ — მაშინა ხართ თავისუფლები, ალბათ...

არჩილი — ჩვენ გვექნება ერთ-

მანეისის ხათრი... პატივისცემაც, რასა-
კვირველია...

ელისაბედი — სასიამოვნოა...
თუმცა, წინასწარ თქმა ძნელია. რა უც-
ნაურია, აბა, დაუკვირდით, წინასწარ
ვერ იტყვი, მაგრამ, როცა იტყვი, უკ-
ვე საბედისწეროდ დაგვიანებულა. მე
თვითონ არ ვეწევი, რამდენჯერ კი ვცა-
დე მომეწია, მაგრამ ამაოდ. ჩემგან მწე-
ველი არ გამოვიდა. ისე, კარგი თამბა-
ქოს სუნი კი მიყვარს.

არჩილი — ახლავე ჩავაქრობ.

ელისაბედი — არა, მაგიტომ არ
მიტქვამს. როგორ გეკადრებათ, მე რო-
გორ ავიკრძალავთ მოწევას, თქვენ კი
არა, ჩემსას. ვერ გაგაგდებინე ხელიდან
სოგარეტი, ვეჩხუბები, ვუშლი, ვეჩიჩი-
ნები — არ ესმის. გაზეთს ხომ მაინც
კითხულობ, ნახე, რას წერენ-მეტყი,
ყველა უბედურებას მაგას აბრალებენ-
მეტყი. ყელის კიბო, ფილტვების კიბო,
კუჭის კიბო, რა ვიცი, რაღა დარჩა...
მაინც ეწევა!

არჩილი — კი, ბევრს ეწევა.

ელისაბედი — აღარ ვიცი, რა
ვქნა! რა ვუყო! ისეთი გაუგონარია,
რომ... თქვენ მართლა გინდათ ცოლად
შვირთოთ?

არჩილი — დიას...

ელისაბედი — უკაცრავად, რა-
მდენი წლისა ბრძანდებით?

არჩილი — ორმოცდაჩვიდმეტის.

ელისაბედი — შეილება გყავთ?

არჩილი — კი, ორი გოგო. უფ-
როსი თქვენი ტოლია.

ელისაბედი — მე ოცდაორისა
ვარ.

არჩილი — ერთი წლით თქვენზე
უფროსი ყოფილა, თუკი ამას რაიმე
მნიშვნელობა აქვს. ცოლს დიდი ხანია
გავეყარე. აქეთ რომ მოვდიოდი, ძალი-
ან ვლელავდი, თქვენი მეშინოდა.

ელისაბედი — ახლა აღარ გეში-
ნიათ?

არჩილი — თქვენ წარმოიდგინეთ
— აღარ! ყოველშემთხვევაში, მე ნამდ-
ვილად მექნება მისი ხათრიც, პატივის-
ცემაც. მინდა დაგარწმუნოთ, რომ... არ

ვიცი, როგორ გითხრათ და სურვილი
არ ვიცი, გამიგებთ თუ არა. ~~მეცაა ჩუქურთქა~~
გორც ვატყობ, ეს არავის ესმის.

ელისაბედი — რატომ ლელავთ?

არჩილი — (ღიმილით) რატომ

ვლელავ? მე თვითონვე მივირს. ჩემი

ქალიშვილი პირველად რომ გათხოვდა,
ამჟამად მეორედაა გათხოვილი, ერთი
კვირის მერე შინ დაბრუნდა და მითხ-
რა, დავაზუსტე — არ მყვარებიაო. აი,
თქვენი სიყვარული! უკაცრავად, რა
თქმა უნდა, პირადად თქვენ არ მოგ-
მართავთ, საერთოდ ვამბობ...

ელისაბედი — (სრცილით) ზო-
გადად!

არჩილი — დიას, ზოგადად. უც-
ნაურია.. არ მესმის...

ელისაბედი — უმცროსიც გათ-
ხოვილია?

არჩილი — დიას, ისიც მეორედ.

ელისაბედი — ესე იგი...

არჩილი — ჭერ კიდევ არკვევს
და აზუსტებს!

ელისაბედი — (ღიმილით) თქვენ
როგორი ბრაზიანი ყოფილხართ!

არჩილი — ჩემი მეუღლეც ამას წი-
ნათ ბათუმიდან მირეკავს, დამესიზმრეო,
წარმოგიდგენიათ! არადა, ათი წლის გა-
ყრილები ვართ...

ელისაბედი — შეიძლება, იმა-
საც ჭერ არ დაუზუსტებია...

არჩილი — შეიძლება... ასე გა-
მოდის...

ელისაბედი — უკაცრავად...

არჩილი — როგორ გეკადრებათ!
ჯობია, ისევე ვიხუმროთ. ასე ვიცი, ყო-
ველთვის უადგილო ადგილას ვბრაზობ
ხოლმე...

ელისაბედი — ძალით გაგაგდე
ტენისის სათამაშოდ. მინდა კვირაში
ერთხელ მაინც იყოს პაერზე. სულ
ოთახშია ჩაკეტილი, ინსტიტუტშიც და
შინაც. სადმე თუ მიდის, მხოლოდ მან-
ქანით. თქვენ... თქვენ მართო ცხოვ-
რობთ?

არჩილი — დიას, მართო ვცხოვ-
რობ.

ელისაბედი — გიჟირო მარტო
ცხოვრება?

არჩილი — როგორ გითხრათ...
აღამიანი აშკარად სიმარტოვისათვის არ
არის გაჩენილი. თუმცა, ამასაც აქვს
თავისი დედებითი მხარე.

ელისაბედი — თქვენი გაცნობა
დიდიხანია მინდოდა.

არჩილი — (ღიმილით) სხვათა-
შორის, მეც მინდოდა თქვენი გაცნობა.

ელისაბედი — სასიამოვნოა.

არჩილი — სულ თქვენზე ლაპა-
რაკობს ხოლმე...

ელისაბედი — მაპატიეთ, შინ
რომ დაგიბარეთ. ასე ვაჩვენებინე, ზელს
არავინ შეგვიშლის. თვითონ ჩვენი საი-
დუმლო შეხვედრის შესახებ არაფერი
იცის, იმედი მაქვს, არ გამთქვამთ.

არჩილი — დაწმენებული ბრძა-
ნდებოდეთ.

ელისაბედი — ნუ გაგიკვირდებათ.
აღბათ, გამიგებთ კიდევ... აი, თქვენ
ორი ქალიშვილი გაათხოვეთ, თანაც
ორორჯერ, ასე რომ, ჩემზე მეტი გამო-
ცდილება გაქვთ, მე კი პირველად მიხ-
დება...

არჩილი — მე მესმის თქვენი,
თანაც კარგად. ასე რომ... მე სხვა რამ
მინტერესებს, თანაც, ძალიან განვიც-
დი და აღბათ ამიტომაც ველეღა — მი-
თხარით, როგორი შთაბეჭდილება დაე-
ტოვე თქვენზე, ოღონდ, პირდაპირ მი-
თხარით, მოურიდებლად.

ელისაბედი — გითხრათ?

არჩილი — ძალიანა გთხოვთ!

ელისაბედი — იცით, როცა ჩუ-
მად ხართ, მაშინ უფრო მომწონხართ.

არჩილი — დიახ, მე ლაპარაკი
მიჭირს...

ელისაბედი — არა, იმიტომ კი
არა, თითქოს ცუდად ლაპარაკობდეთ...

არჩილი — ჩვენ ხომ შევთანხმ-
დით, დაუფარავად შეტყობით ყველა-
ფერს?!

ელისაბედი — მეტი რაღა გით-
ხრათ... ვიცე, რომ ცნობილი ბიოლოგი
ბრძანდებით, აკადემიკოსი, ლაურეატი.
კარგად უკრავთ ფორტეპიანოზე, უც-

ხოეთში მსახურობდით დღესაც...
სუფლად ლაპარაკობთ ფრანგულად...
ინგლისურად...

არჩილი — საქმარისია... ახლა
თქვენს შესახებ მითხარით რამე.

ელისაბედი — მე დავამთავრე
უნივერსიტეტი, ახლა პოეზიის თარგმ-
ნას ვაპირებ.

არჩილი — მაინც რომელი პოე-
ტის ლექსები გინდათ თარგმნოთ?

ელისაბედი — ნამდვილად გაიხ-
ტერესებთ, თუ ისე მეკითხებით, ზრდი-
ლობის გულისთვის?

არჩილი — მინტერესებს, რას
კითხულობენ დღეს ახალგაზრდები.

ელისაბედი — თქვენი ქალიშ-
ვილები რას კითხულობენ?

არჩილი — არაფერს! სრულიად
არაფერს... მხოლოდ მუსიკას უსმენენ.

ელისაბედი — დასაწყისისთვის
მინდა ვთარგმნო ბაირონის რომელიმე
ლექსი.

არჩილი — ოპო?

ელისაბედი — მე ხომ ინგლი-
სური ვიცი! სხვა რა გაინტერესებთ?

არჩილი — (ღიმილით) არაფერი.
მადლობთ.

(წამოდგება).

— თუ ნებას მომცემთ...

ელისაბედი — დიახ, დიახ... მა-
პატიეთ, რომ შეგაწუხეთ.

(ისიც წამოდგება, აუჩქარებლად,
მძიმედ, მუხლებზე ხელედაბეჩენილი,
ბებრულად).

— ჩემთვის ძალიან სასიამოვნო იყო
თქვენი გაცნობა. ოღონდ...

არჩილი — ნუ გეშინიათ, ხომ გი-
თხარით, ეს საიდუმლო ჩვენში დარ-
ჩება-მეთქი! ხომ შევთანხმდით!

(კარისკენ გაემართებია).

ელისაბედი — ვერ წარმოიდ-
გენთ, როგორ მიყვარს ეს სიტყვა: „სა-
იდუმლო კუნძული“, „საიდუმლო ბა-
რათი“, „საიდუმლო სერობა“... მერე
მე თვითონ ვეტყვი. ნახვამდის. ასე აქო-
ბებს.

არჩილი — ნახვამდის.

ელისაბედი — ძალიან გთხოვთ...

არ ჩილი — ბატონო?

ელისაბედი — ძალიან გთხოვთ... გაუფრთხილდეთ. ისეთი უმწეოა, ისეთი საცოდავი გული აქვს, არაფერი გაეგება ცხოვრებისა. არ უნდა ვამბობდემას. გაუფრთხილდით, თუ შეიძლება. ბოლოს და ბოლოს, დედა ჩემი!

(არჩილი თავს დაუქრავს, მიდის. ელისაბედი ცოტა ხანს კართან შეყოვნდება, მერე ოთახში დაბრუნდება, ფანჯრის ფარდას გადასწევს და ქუჩაში გაიხედავს. მერე სარკესთან მივა, დიდხანს და გულდასმით ათვალიერებს თავის თავს. მერე მაგნიტოფონს ჩართავს და ისევ ფანჯარასთან დაბრუნდება. მერე ცეცხვი-ცეცხვით გადაპრის ოთახს და სამზარეულოში შევა.)

ისმის ზარის ხმა.

ელისაბედი სამზარეულოდან გამოდის და კარს აღებს, კართან ხის ჩემოდნიანი კაცი დგას).

ბიჭიკო — ეს უფრეხელიძის ბინაა?

ელისაბედი — (აღტაცებულ) ოოო!

ბიჭიკო — (მკაცრად) დედათქვენი შინ არის?

ელისაბედი — დედაჩემი მე ვარ! ბიჭიკო — რააა?

ელისაბედი — ის, ვინც თქვენ გნებავთ — მე გახლავართ! თქვენ კი, თუ არ ვცდები, ტელევიზორის ოსტატი უნდა იყოთ!

ბიჭიკო — თქვენ დარეკეთ?

ელისაბედი — ხომ გამოვიცანი?

ბიჭიკო — რა გამოვიცანი, ქალო?

ელისაბედი — არ უნდა დამერეკა? ერთი კვირაა, გელოდებით.

ბიჭიკო — ერთი კვირა ბევრია?

ელისაბედი — შემობრძანდით. (ოსტატი ბინაში შემოდის).

ელისაბედი — გამარჯობათ.

ბიჭიკო — იცი, თბილისში რამდენი ტელევიზორია?

ელისაბედი — ყველა გაფუჭებულია?

ბიჭიკო — ზოგი გაფუჭებულია, ზოგიც ფუჭდება. ხელოსანი კი ცოტაა.

ელისაბედი — ზოგი გაფუჭებულია, ზოგიც ფუჭდება?

ბიჭიკო — (თითს დაუქნევს) აბა, აბა! ეგეთები არ იყოს!

ელისაბედი — ტელევიზორზე გეკითხებით.

ბიჭიკო — მე ვიცი, რაზეც მეკითხები. თანაც, მანქანა არა მყავს, სხვები მანქანებით დაბრძანდებიან. ერთი მე ვარ უმანქანო.

ელისაბედი — დაბრძანდით, და ისვენეთ, დალლილი იქნებით.

ბიჭიკო — რამ დამალა?

ელისაბედი — ერთი კვირაა, ფეხით მოდიხართ.

ბიჭიკო — ერთი კვირა რატომ?

ელისაბედი — მე ხომ ერთი კვირის წინ დაგირეკეთ.

ბიჭიკო — მერე მეც მაშინვე ავდექი და წამოვედი?

ელისაბედი — არა?

ბიჭიკო — მაგას გირჩევენია, ტელევიზორი მაჩვენო!

ელისაბედი — ოი, ტელევიზორი!

ბიჭიკო — ეს ტელევიზორია?

ელისაბედი — მე მგონი...

ბიჭიკო — არ გამაცინა!

ელისაბედი — აბა, რა არის, თქვენი აზრით?

ბიჭიკო — ჰა-ჰა-ჰა!

ელისაბედი — ჩვენ კი ტელევიზორად ვხმარობდით.

ბიჭიკო — ახლა ცოტა ხანს სარეცხის მანქანად იხმარეთ.

ელისაბედი — როგორ?

ბიჭიკო — როგორც ტელევიზორად ხმარობდით, ისე! მოკლედ, უნდა გამოცვალო, რად უნდა ამას ამდენი ლაილი!

ელისაბედი — ჯერ გენახათ, იქნებ..

ბიჭიკო — იქნებ-მიქნებ არ ვიცი მე! უნდა გამოიცვალოს! იყოდეთ ფერადი ტელევიზორი, თუ ფული არ გაქვთ?

ელისაბედი — რას ამბობთ, ფულის მეტი რა გვაქვს? რა ვყოფთ, რა მოვეუხერხოთ, აღარ ვიცი. წაგვეკა.

ელისაბედი — რას ამბობთ, ფულის მეტი რა გვაქვს? რა ვყოფთ, რა მოვეუხერხოთ, აღარ ვიცი. წაგვეკა.

ელისაბედი — რას ამბობთ, ფულის მეტი რა გვაქვს? რა ვყოფთ, რა მოვეუხერხოთ, აღარ ვიცი. წაგვეკა.

ელისაბედი — რას ამბობთ, ფულის მეტი რა გვაქვს? რა ვყოფთ, რა მოვეუხერხოთ, აღარ ვიცი. წაგვეკა.

დაგვანჩო ამდენმა ფულმა, გვიშველეთ, დაგვეხმარეთ, ცოტა მაინც მოგვაშორეთ. ვანა არა, ვთქვი კიდეც — ამ საქმეში თუ ვინმე გვიშველის, პირველ რიგში ტელევიზორის ოსტატი-მეტი!

ბიჭიკო — ბიჭოს, რა ლაპარაკი ცოდნია!

ელისაბედი — ლაპარაკი კი არა, ლაილაი!

ბიჭიკო — კარგი, გეყოფა. მამ, შენ ამბობ, ეს ტელევიზორიაო, არა?

ელისაბედი — ვამბობ კი არა, ვამტკიცებ, მითუმეტეს, რომ ზედ აწერია!

ბიჭიკო — ხაზენმა მითხრა, წიდი, ნახე, ასეთი რა ტელევიზორი უდგათ, უიშისოდ რომ ვერ ძლებენო. მე რომ მცოდნოდა, როგორ მოვიდოდი! რას გავს, რა დღეშია საცოდავი! მხეცი ბავშვები გყავთ ალბათ.

ელისაბედი — კი, ვერ ვაბამთ!

ბიჭიკო — ეს რა ვნახე — კოლონიის ტელევიზორია?! რა უქნიათ, რა უწვალეზიათ, რა უტრიალეზიათ, რა დუღლეჯიათ, ღმერთი არა გწამთ? თქვენ სად იყავით, ბავშვებს რა ესმით, უფროსია დამნაშავე! აჰ, აჰ, აჰ, ამის გაკეთება ნამდვილად არ შეიძლება, ქრისტე კი არა ვარ. ჭერ ერთი ეკრანი აქვს გამოსაცვლელი, მეორეც, ნათურები! სახელოსნოში მოიტანე და იქნებ როგორმე გადაკეთოთ. სპეციალურ ბრიგადას ჩამოვყალიბებთ, მოვუხერხებთ რამეს ალბათ. თუმცა, მეექვსევა კი... რა ვიცი. შენ მაინც მოიტანე, ნუ გერიდებდა. რას იზამ, მარტო შენ კი არა გვავს ბავშვები. კი მაგრამ, ასეთმა ახალგაზრდა ქალმა როდის მოასწარი ვათხოვება?

ელისაბედი — თხუთმეტი წლისა გავთხოვდი, ძალით გამათხოვეს!

ბიჭიკო — მოგიტაცეს ალბათ.

ელისაბედი — ალბათ.

ბიჭიკო — როგორ თუ ალბათ, აღარ გახსოვს?

ელისაბედი — რაღა მახსოვს, ეგ როდის იყო!

ბიჭიკო — პოდა, მოიტანე, დაგეხმარებით. თუ გამოსახულია რა უწვება, ხმას მაინც გაიგონებთ, ამისგან ესეც ბევრია. ჩვენი მისამართი ზომ იცი?

ელისაბედი — სამჯერ ვიყავი.

ბიჭიკო — სამჯერ იყავი და მე ვერ მნახე?

ელისაბედი — რა ვიცი...

ბიჭიკო — მე რომ გენახე, უსათუოდ წამოგყვებოდი. მე დაზარება არ ვიცი. არ უნდა მოგერიდოს. უნდა მოხვიდე და მითხრა, ბიჭიკო, მე ბიჭიკო მქვია, ტელევიზორი გამიფუტდა, ამხანაგურად მომეხმარეო, მითუმეტეს, რომ მოტაცებული ყოფილხარ, ანუ, დაზარალებული. იმ წუთას ავდგები და წამოვალ, ხელში კეფირის ბოთლიც რომ მეჭიროს, გვერდზე გადავდგამ და წამოგყვები. როგორ? ბავშვებს ტელევიზორი უყვარდეთ, უიშისოდ ვერ ძლებდნენ, ტელევიზორი გაფუტდეს, ბავშვები უტელევიზოროდ დარჩნენ, ბიჭიკომ გაკეთება იცოდეს და არ გააკეთოს! ვერ იანტი არ არსებობს! აბა, კარგად იყავი, ხომ გაიგე, რაც გითხარი, უსათუოდ მოიტანე ტელევიზორი ჩვენთან, ნუ მოგერიდებდა. თხუთმეტისა მომტაცესო. ვერ უყურებ, როგორ მსისაბანდებს! ბიჭიკოს კი ჭერაც ცოლი არ მოუყვანია. კიდეც კარგი, თქვენთან ლიფტი მაინც მუშაობს, ახლა ერთ ღადილას მისასვლელი ვარ, ერთი თვეა მელოდებიან, მაგრამ ვიცი, რომ იქ ლიფტი არ მუშაობს, მეთერთმეტე სართულზე რა ამიყვანს! იმათ ლიფტი გააკეთონ, მე ტელევიზორს გავუკეთებ, ყველამ თავის საქმეს მიხედოს და აეწყობა ცხოვრება საათივით. ასე არ არის? არ მახსოვს, როდის მომიტაცესო, ორი შვილი მყავსო...

ელისაბედი — სამი!

ბიჭიკო — სამიო! კარგი რა!

ელისაბედი — იქნებ გეცადათ, იქნებ როგორმე მაინც...

(ბიჭიკო კარს გაიხურავს. მაგრამ მშინვე დარეკავს ზარს, ელისაბედიც სასწრაფოდ გაუღებს).

ბიჭიკო — ეს უგრეხელიძის ბი-
ნაა?

ელისაბედი — მობრძანდით, მო-
ბრძანდით!

ბიჭიკო — მადლობთ, გენაცვალე,
შემოსასვლელად არ მცალია. აი, აქ ხე-
ლი მომიწერეთ. მართალია, გალოდი-
ნეთ, მაგრამ ბოლოს მიინც ხომ მოვე-
დი!

ელისაბედი — დიახ... რატომ?

ბიჭიკო — თქვენთან რომ ვიყავი,
იმიტომ. ზოგთან მიხვალ, პატივს სცემ,
ის კი ხელსაც არ მოგიწერს.

ელისაბედი — აი, აქ?

ბიჭიკო — ჰო, ზუსტად მანდი!

ელისაბედი — შეიძლება ჭვარი
დაუქსვა?

ბიჭიკო — წერა-კითხვა არ იცი?

ელისაბედი — არა.

ბიჭიკო — დაუსვი, რა ვქნა. აი,
ეგრე. აბა, ნახვამდის.

ელისაბედი — თქვენთან აღარ
დავრეკო?

ბიჭიკო — რატომ არ უნდა და-
რეკო? მე ეგ ვითხარი? ქვეყანა რე-
კავს, შენ ვითომ სხვაზე ნაკლები რი-
თა ხარ! ისე ჩემი ამხანაგური რჩევა თუ
გინდა, გადააგდე ეგ ტელევიზორია თუ
რაღაც ჭანდაბა. ახალი იყიდე. აშენდა
ქვეყანა, თქვენ რა დაგეშართათ? ფული
ბევრი მაქვსო, მე რომ მატყუებ, შენს
თავს მოატყუე. წერა-კითხვა ვერ გის-
წავლია, არადა, გმირი დედა ხარ...

(ელისაბედი კარს მიხურავს, იღიმე-
ბა. ბიჭიკოსთან საუბარმა აშკარად გა-
ამხიარულა. სამზარეულოსკენ გაემარ-
თება, მაგრამ ისევ ზარის ხმა მოაბრუ-
ნებს).

ელისაბედი — (ღიმილით) ო, ბი-
ჭიკო, ბიჭიკო!..

(კარს აღებს, კართან ბავშვის ეტლი
დვას, შიგ ბავშვი ზის. ელისაბედი ეტლს
გაეგებება).

ელისაბედი — უი, ეს ვინ მო-
სულა?! მობრძანდი, გენაცვალე. უკვე
დაიწყე სტუმრად სიარული? მარტო გა-
მოგიშვეს? ყოჩაღ! ყოჩაღ!

(ამ დროს გამოჩნდება გურამი, ელისა-
საბედის კარის მეზობელი).

გურამი — უცაცვალად, ჩემო ელი-
საბედ, ზარი დავრეკე და შენ შევბრუ-
ნდი, რაღაც დამაფიქვდა, მაგრამ თავი
რომ მახსოვს, არ გიკვირს? შენი ჭი-
რბე, ბავშვი უნდა დაიტოვო საღამო-
მდე...

(მაიწვდის მიხაკების თაიგულს, ეტლს
ელისაბედის ბინაში შემოაგორებს. გა-
კვირვებული ელისაბედი თაიგულს ათ-
ვლიერებს, რაც თავი ახსოვს, გურამს
მისთვის თაიგული არ მოუტრთმევია).

ელისაბედი — რა დაგეშართა,
გურამ, რა მოხდა ასეთი, ეს თაიგული
რას მიეაწეროთ? რა კარგი მიხაკებია!

(გურამი თაიგულს გამოართმევს).

გურამი — მოგწონს? მთელი ჩემი
იმედები მაგ თაიგულზეა ახლა, ამით
ვაპირებ ჩემი გაქცეული თალიკოს შე-
მორიგებას. მანამდე შენ უნდა მიმიზე-
ლო ზურიკოს. ზუსტად ამოდენა იყავი,
ეზოში ეტლით რომ გასეირნებდი. ოც-
დაორი წელია გიცნობ, ბოლოს და ბო-
ლოს, გვერდი გვერდ ვცხოვრობთ, კა-
რის მეზობლები ვართ...

ელისაბედი — გურამ, რა საჭი-
როა აშდენი ლაპარაკი, პირველად ზომ
არ ვიტოვებ ბავშვს!

გურამი — რა ვიცი, ველარავის ვე-
ლარ ვაგებინებ ვერაფერს. ვთქვათ და
მხურვალე, დაუოკებელი ტემპერამენტი
მაქვს, ვთქვათ და ბებია მყავდა ზანგი,
დავუშვათ-შეთქი... ეჰ, თუმცა, შენ რა-
ტომ გეუბნები ამას, შენ რას გერჩი!
გაუგებრობის მსხვერპლი ვარ, ელისა-
ბედ, გაუგებრობის! აი, მაწონი!

(აწვდის მაწვნის ჭილას).

— ზუსტად ორ საათზე მიირთმევს.
ახლახან ჭამა, ორ საათამდე არ გაილ-
ვიძებს, მოშივდება და ტირილს დაიწ-
ყებს. როგორც კი შეჭამს, მაშინვე ისევ
დაიძინებს. კობო დედამისია. ერთე-
ლაც შეიღ საათზე აჭმევ, თუ იჭამდე
არ მოკვდი. ეს კი ჭალაღის საფენე-
ბია, გამზადებული — თუ ჩისხველა.
მოკლედ, ელისაბედი უნდა დაეხმაროს
გურამს.

ელისაბედ დი — კი მაგრამ..

გურამი — მეც ეგ არ მიკვირს?! სად მირბოდა, რომ მირბოდი ევითა მაინც, რა მოხდა, არც კი დაინტერესებულა, რა დღეში იყო მისი ქმარი ჩავარდნილი.

ელისაბედ დი — რა მოხდა მაინც ასეთი?

გურამი — რა მოხდა და წუწკები ხართ ქალები, წუწკები! სულ ერთი და იგივე გიტრიალებთ თავში. კაცს რომ დაინაწავთ, ხომ...

ელისაბედ დი — მოკლედ, ცოლს უღალატე ისევ?

გურამი — მე ვუღალატე? შენგან ამას არ ველოდი აბა, ჭერ მომისმინე და მერე გამამტყუნე, შენც ხომ ჩემი ცოლი არა ხარ, ბოლოს და ბოლოს ჩემთვის ვხაზავდი რაღაცას. რა ვქნა, ცხოვრება ხომ მინდა, ზოგს საფლავი ჭირდება, ზოგს აგარაკი, ჰოდა, მეც ირჩები დღის ბოლოს და ვხაზავ. კარი თანამშრომლებმა დატოვეს, ეტყობა, ღია, ისე შემოვიდა, არც გამოვიცა...

ელისაბედ დი — ვინ?

გურამი — არის ერთი, შენ არ იცნობ. არც კი მომსალმებია, ისე გაიხადა დუბლიონკა, სვიტრი, შარვალი, ჩექმები და დამეტაკა...

ელისაბედ დი — მერე?

გურამი — რა მერე? ვებრძოლე, რაც შემეძლო. მაგათ რას მოერევი. გაგიგონია?

ელისაბედ დი — გამოდის, რომ...

გურამი — კი, მასე იყო ნამდვილად!.. ამ დროს შემობრძანდა სწორედ ჩემი შეუღლე სახელოსნოში, ლაღად შემოხებტა—ირემივით! რა უნდა ცოლს ქმრის სამსახურში, გეკითხები, მითუმეტეს, როცა ქმარი დაკავებულია? ასე რომ, ახლა შესარიგებლად მაქვს საქმე. მშობლებთან გაიქცა, მომკლა შავის დევნამ.

ელისაბედ დი — როდის მოხდა ეს ამბავი?

გურამი — გუშინ. კიდევ კარგი, შაბათი და კვირა დაემთხვა. ერთ დღეს კიდევ არა უშავს, მაგრამ ზეგ სამსახურ-

რში ხომ უნდა წავიდე? თქვენს მშობლებს შეგვინახავენ! მშობლებს მდგარი გენერლის დედა ვატირე მე, სარკეში უღებს თავის თავს „ჩესტს“! ჩემისთანა ანტიმილიტარისტი არ არსებობს დედამიწაზე და, მაინც და მაინც, მე შემხვდა გენერალი სიმამრი! ბედი მაქვს ამის მერე მე რამეში? ეთქვათ, წავედი ორშაბათს სამსახურში, ბავშვს რა ვუყო? თუ მარტო ჩემი შვილია? მობრძანდეს და მიხედოს, შეიწუხოს თავი. ცოლობა უნდათ, დედობა არა! აი, ეს არის საგანგაშო, ავიწყდებოდა ქალებს თავისი მოვალეობა. არც გარდაქმნა შევლით მაგათ და არც არაფერი.

ელისაბედ დი — ეს ლამაზი მიხაკები სად იშობენ?

გურამი — საბჭოს ქუჩამდე ხომ გაძლებს?

ელისაბედ დი — საბჭოს ქუჩამდე კი, როგორ არა.

გურამი — ეს მიხაკები, ჩემო ელისაბედ, ჩვენს მეზობელ სანდროს გამოვართვი.

ელისაბედ დი — ვის? რას ამბობ, გურამ, სანდრო ხომ მოკვდა წუხელ პანაშვილზე ვიყავით მე და დედაჩემი.

გურამი — მართალი ხარ, მოკვდა, თქვენც კარგად მოქცეულხართ, პანაშვილზე რომ მისულხართ, ჰოდა, მიხაკები რაღად უნდოდა სანდროს, რაში ჭირდებოდა? ჩავედი და მის ძმიშვილს ვთხოვე, უფრო სწორად, ყრიდა და არ გადაეყარევიან, იმდენი აქვთ, სად წაიღონ, არ იციან, მოაქვთ და მოაქვთ, მოაქვთ და მოაქვთ ახალი და ახალი ყვავილები. მეჩქარებოდა და იმიტომ, თორემ ფული კი არ მენანება. მოკლედ, ელისაბედ, ხომ დაიმედებულს მიშვებ, ხომ მიმიხედავ ჩემს მემკვიდრეს, ჩემს სიცოცხლეს, ჩემს იმედს, ხომ არ ეტყვი უარს მაწონზე, ხომ გამოუცვლი საფენს? საღამომდე უსათუოდ დავბრუნდები, აღრეც შეიძლებოდა, მაგრამ ლამაზი უყვართ ბევრი მთელ ოჯახს, დედიან-შვილიანად, ხომ უნდა მოვე-

სმინო ბოლომდე, მაგათ ხელში ვარ, რა ვქნა!

ელისაბედი — მაშ, მაწონი ორ საათზე...

გურამი — ნუ გეშინია, თვითონ გაუახსენებს, როცა მოშივდება, არ მოერიდება. დედას გავს. თუ ეს უკვე გითხარი.

ელისაბედი — საღამომდე მოასწრებ?

გურამი — რაო, მოასწრებო? საღამომდე, შეიძლება, პირველი ცოლიც შემოვირიგო. აბა, კარგად იყავი, აბა, პაჩი გურამიკო ბიძია!

(ელისაბედი ლოყაზე კოცნის, გურამი გარბის, ელისაბედი ბავშვის ეტლს თავის ოთახში შეაგორებს.)

სცენა ცოტა ხანს ცარიელია. ისმის მუსიკა.

ბაო თავისი ვასალებით აღებს კარს, შემოდის. აცვია: ჭინისის შარვალი, ტყავის ქურთუკი, ბოტასები. მხარზე ჩანთა აქვს გადაკიდებული, ჩანთიდან ჩოგანს ამოუყვია ტარი. ჩანთას გარდერობთან აგდებს, ქურთუკს არ იხდის, ოთახში სავარძელში გადაესვენება. ცოტა ხანს უძრავად ზის, მერე ყურმილს იღებს, კრეფს ნომერს, ყურმილს დებს, ეტყობა, დაკავებულია. ყურადღებით ათვალეირებს თავის ბოტასებს. დგება, წინკარში ვადის, ჩანთიდან სიგარეტის კოლოფს იღებს, ოთახში ბრუნდება, ისევ სავარძელში ჯდება, სიგარეტს უკიდებს. ხელახლა კრეფს ნომერს, ყურმილს ახეთქებს. სიგარეტს საფერფლეში მოსრესს. ნაქსოვ, პომპონიან ჭულს იხდის, თავის გაჭნევით თმას გაიშლის. ახალ სიგარეტს უკიდებს, ისევ კრეფს ტელეფონის ნომერს, ისევ დაკავებულია! დგება, ოთახში დადის, ფანჯარასთან ჩერდება, რალაცას უყურებს ქუჩაში დმინტერესებული, მერე სავარძელთან ბრუნდება. ჯდება, კრეფს ტელეფონის ნომერს, როგორც იქნა!)

ბაო — არა, არა, არა! არასოდეს აღარ დავრეკავ! საერთოდ, არავის არ დავურეკავ, ტელეფონს აღარ მივეყარები! ამდენს რას ლაპარაკობდი მაინც.

რა გაქვს ამდენი სალაპარაკო? ვინ არის, ის საცოდავი, უსაქმური, ასე რომ გიგდებს ყურს, არ გაწყვეტინებს, ყურმილს არ გიკიდებს! ჰო, კორტებზე ვიყავი. არა, გივი არ მინახავს, იქ მივდივარო? იყო ალბათ და ვერ დავინახე. იქ იმდენი ხალხი ირევია ახლა ტენისი ზომ მოდაა! მეზარება. მაგრამ მაინც მივდივარ. ჰო, ყველაფერი მეზარება. ყველაფერზე მეტად კი მანქანის გარეცხვა! ღმერთო, ღმერთო, ღმერთო, როგორ შემძულდა ეს მანქანა იმას? როგორ არა ყავს მანქანა! ააა, უკვე გითხრეს, უკვე ჩავხარეს არა? დაეცადა ცოტა და მე თვითონ მოგიყვებოდი ყველაფერს. თუმცა არც არაფერია მოსაყლო. რალა დროს ჩემი გათხოვებაა, მეყოფა, ჩემი წილი სიამოვნება ერთხელ უკვე მივიღე. საკმარისია. ქალი რომ ქმარს გაეყრება, აღარ უნდა გათხოვდეს, აზრი აღარა აქვს. ვუყვარვარ? რა სულელი ხარ, ნატო, ვუყვარვარ კი არა... ალბათ, მოვწონვარ, ეგ არის და ეგ. არა, რა თქმა უნდა, არც ესაა ცოტა. დაიცა, დაიცა...

(ქურთუკს იხდის და იატაკზე აგდებს). — ქურთუკი გავიხადე, დამცბა. რა მაცვია? ახლავე ჩამოგითვისლი: ლურჯი სვიტრი, ჰო, ლეოვში რომ ვიყიდე, ჭინსები, ქურთუკი გითხარი. ელისაბედმა ქუდიც ჩამომაფხატა, ისე არ გამოიშვა. იცი, ქალურად ჩაცმა მომენატრა. დრო არა მაქვს — ადამიანურად ჩავიცვა. უარესს გეტყვი — აღარც მინდა, გადავეჩვიე! ნამდვილი ქალი მაშინა ხარ, სარკესთან როცა ზიხარ, მსახიობივით. იმიტომ, რომ განუწყვეტელი თამაშია ქალის ცხოვრება. თამაში და ომი, ეს საღ წავიკითხე? არსად... რა ვიცი... ფილოსოფოსობა დავიწყე ამ ბოლო დროს. შეიძლება მართლაც სადღაც წავიკითხე... აღარ მაბსოვს. საუკუნეა, არაფერი წამიკითხავს. გურნალს თუ გადაეფურცლავ ზოგჯერ. დღეს ტელევიზორში ზომ არ არის რამე საინტერესო? თუმცა, ჩვენი ტელევიზორი არ მუშაობს. შენთან მოვიდე ვიდეოზე? გენიოსი ხარ! არა, ჩაიშალა ეს საქმე — დღეს ზომ

შებათია, ჩემი და უნდა მესტუმროს, მე-
 ულღესთან ერთად. ერთი კვირის წინ
 შევთანხმდით. ახლა გაიგე, ჩემი სიძე
 რომ გინეკოლოგია? რა თქვი? გინეკო-
 ლოგი სვავიფითაო? რატომ? რალაცის
 სუნი იკრა და მოფრინავს? ო, რა ხარ,
 ნატო, რა! რა არის ისეთი, შენმა ენამ
 არ თქვას გესმის? ჰო, კარგი მელო-
 დიაა ბერლიოზე გიყვდება. გინდა ხმას
 ავუწიო? მეზარება, ნუ ამაყენებ რა!
 რა თქვი? ელისაბედმა როგორ არ იცის,
 დღეს დაბარებულიც კი ყავდა, ალბათ
 მოსალაპარაკებლად. რა ვაცივებს? გუ-
 შინ არჩილმა მითხრა, ელისაბედმა და-
 მიბარაო. არა, ჩვენი ლაბარაკი არ იქ-
 მის, სამზარეულოშია. მთელი დღე იქ
 რომ იყოს, ის უნდა. რას გაიგებ, რო-
 დის წამოუღელის, როდის არის კარგ
 გუნებაზე და როდის არა. ზოგჯერ
 დღეში ორჯერ ალაგებს ბინას. სპორ-
 ტის გაგონება არ უნდა, ჩვენს ოჯახში
 ერთადერთი სპორტსმენი მე ვარ. არა,
 რას ამბობ, ელისაბედზე ლამაზი რო-
 გორ ითქმის! მე დედა ვარ, მაგრამ
 სიმართლე სიმართლეა, არა, რა თქმა
 უნდა, არც მთლად უშნოა, უფრო კა-
 რგი იქნებოდა, თვითონვე რომ არ იმა-
 ხინჯებდეს თავს. ელისაბედი? რას ამ-
 ბობ, ელისაბედი ბიჭისკენ გაიხედავს?
 ეგ საკითხი, მე მგონი საერთოდ არ
 აინტერესებს. ერთად ერთი სურათი
 აქვს თავის ოთახში და ისიც ლომის
 ფოტოა. მონაზონია დაბადებითაც და
 მოწოდებითაც. კი, კი, ნამდვილად. შე-
 მთხვევით ყური ხომ არ მოგიკრავს ზომ
 არ გაიხსნა სადმე ახლო-მახლო კარგი
 მონასტერი, ნაცნობობით რომ იღებდ-
 ნენ? იქ მოვაწყობდი უსათუოდ. კი,
 ასეა საქმე. რა მეშველბა! მამამისზე
 გიყვდება. არადა, არაფერი კარგი არ
 უსწავლესია მამას მისთვის, ვეცა რომ,
 მამამისის სანადირო თოფს... არა, არ
 წაუღია... კარგ მონადირესავით დამ-
 ლის და ააწყობს. შენი შვილიშვილი
 სად ბრძანდება? ჩემი ნათლული. მეორე
 ბებიასთან? აბა, გულზე იქნები გა-
 მსკდარი. ჰო, ჰო, იმ წუთას დაგიჯერე!
 ახლა რას უნდა ვაკეთებდე: შენ გელა-

პარაკები. მერე შხაპს მივიღებ, ნეტა-
 ვი, ცხელი წყალი თუ მინდის, გულზე
 ვისადილებ. ძალიან მშობია. ელისაბედის
 იმედი მაქვს. შენი ქეთიც კარგ კერ-
 ძებს ამზადებს? კი, მაგრამ, სად ისწა-
 ვლეს მაინც? რასაკვირველია, თუ და-
 მკირდა, მეც ვაკეთებ. ისე ძალიან
 კი მეზარება. ახლა ამ სიბერეში დავი-
 წყო სადილების კეთება? არ მერტყვიან
 — ადრე დაგეწყო, ქმარიც შინ გეყო-
 ლებოდაო?! შენ ყოჩალი გოგო ხარ,
 ქმარი ბოლომდე შეინარჩუნე. რაო?
 საყვარელიც არა ყავს? ნუ დაუფიცებ
 თუ გიყვარდე, ნამეტანს ნუ მოინდო-
 მებ ახლა. ჰო, ყველაფერი ჩემი ბრე-
 ლია. მართალი ხარ, ჭკვიანმა ქალმა ჩე-
 რჩეტისგან განსხვავებით, უნდა იყო-
 დეს, როდის იყოს ჩერჩეტი. მაგრამ,
 იცი, მე თამაში არ შემიძლია. მეც შე-
 მქმლო წინსაფარი ამეფარებინა და ცო-
 ცხით ხელში დაგტრიალებულიყავი, კა-
 ცის მოტყუებას რა უნდა! მაგრამ არ
 ვიკადრე. ეტყობა, ოჯახის ქალად არ
 ვარ დაბადებული, არადა, არ დაგიმა-
 ლავ, ვნანობ ძალიან. ერთი-ორჯერ ვი-
 ფიქრე, ხომ არ გამოვაქვეყნო გაზეთ-
 ში ასეთი განცხადება: ვეძებ წყნარ,
 ჯანმრთელ, კარგ ჯამაგირიან შუახანს
 ვადაცილებულ მამაკაცს, სხვა მონაცე-
 მები, თუნდაც მამაკაცური, აუცილე-
 ბელი არ არის-მეთქი. ასე უფრო მშვი-
 დად ვიქნები და იმიტომ. საერთოდ გა-
 დავეჩვიე მაგ საქმეს. არა, კარგად ვერ
 გამოიგე — მარჩენალ იმპოტენტს კი არ
 ვეძებ, არამედ, ჩვეულებრივ, რიგით,
 ტელევიზორის მოყვარულ, კეთილ, ში-
 ნაურ ცხოველს. ჩემი გამოსწორება არ
 იქნება? რალა დროს ჩემი გამოსწორე-
 ბა! ან რატომ უნდა გამოვსწორდე,
 ღირს კი? აი, მეც ვაგვხდები ბებია და
 მამაშინ ალბათ გამოვსწორდები. ვითომ
 შენ სულ... კარგი, კარგი, რა შეიცხა-
 დე?! ვითომ ახლა უარს იტყობი ერთი
 მოდლღეზილი ვატერბოლოისტი რომ
 შემოვიდეს მანდ სამზარეულოში სტა-
 ფილოს ლეკვით? სტაფილო რატომ გე-
 წყინა ასე? სტაფილოს გადააგდებს,
 ბოლოს და ბოლოს. რა თქვი? ვერ მი-

ხედება? სად გაქვს სამაგისო სტაფილო? მაგარი ხარ, მაგარი! ვაიგე, ნახიკოსთვის ძუძუ მოუჭრიათ. კი, ხშირად ავადმყოფობდა. ჰო, ფეხზე მოიხადა ყველაფერი, არ დაწოლილა. კარგი ერთი! ჭალს ვინ დააწვენს ისე, თუ მისგან რამეს არ გამოელის?! გამაჩერე ახლა, თორემ ჩემით არ გაგჩუმდები. შეხერე-ზადა ვარ. ლეენი რომ ავად იყო, ღამ-ღამობით ლაპარაკით ვართობდი ხოლმე. მოკლედ, არ მცალია, შხაპი უნდა მივიღო. გვეყოფა, დავიღალე ამდენი ლაპარაკით.

(კიდებს ყურმილს. ცოტა ხანს უძრავად ზის, ტელეფონს დასცქერის. მერე ატირდება. შემოდის ელისაბედი).

ელისაბედი — ამას რას ვხედავ, რა გატირებს? იტიწე რამე? აბა, მაჩვენე, რა იტიწე?

(ღედას ბოტასებს ხდის, საშინაო ფლოსტები მოაქვს).

— ო, რომ იყოდე, ვინ იყო აქ! (ერთმანეთს შესცქერიან).

(პაუზა).

ბაო — (ცრემლს იწმენდს) რას მეუბნები?

ელისაბედი — კი, მე დავებარე!

ბაო — მერე?

ელისაბედი — რა მერე?

ბაო — მოგეწონა?

ელისაბედი — შენ მეტი გეკუთვნის!

ბაო — მიანც რაზე ილაპარაკეთ, რა უთხარი...

ელისაბედი — ნუ გეშინია, არ მიუტყვამს, ტელევიზორს რომ ვერ გაშორებ, ღამით ლოგინში რომ კითხულობ, წენიანს რომ არ ჰკამ, სულ ტალახში ამოგანგლული რომ დადიხარ!

ბაო — ელისაბედ, იცი, როგორ მშობი! რა გვაქვს დღეს სადილად?

ელისაბედი — რა გვაქვს და ჩიხირთმა!

ბაო — კარგი რა, აღარ შემიძლია, ამომივიდა ყელში! სხვა კერძის გაცეთება არ იცი?

ელისაბედი — შამაჩემს უყვარს ჩიხირთმა!

ბაო — მამაშენი რა შეუქმნე ყელში ელისაბედი — დღესი ბაო ჩემის დღეა!

ბაო — უ, სულ დამავიწყდა! აბა, მობრძანდებიან დედა-შვილი...

ელისაბედი — ჰო, შამაჩემი და ბებიჩემი.. მანამდე თუ გინდა, ერბოკვერცხს შეგჩვენებ. აბა, მარჯვენა ხელე-ბი! წადი ახლავე და დაიბანე!

ბაო — როდის მოვიდა?

ელისაბედი — ხელი დაიბანე-მეთქი, ვის ვეუბნები!

ბაო — წავალ, შხაპს გადავივლებ.

ელისაბედი — ეგ კიდევ უკეთესი. მე მანამდე რამეს მოგიზადებ. შენ ხომ სადილობამდე ვერ მოითმენ, შენ ხომ პატარა გოჭუნა ხარ! მართლაც გინდა გაგაბარო? ბიჭიკო იყო დღეს აქ!

ბაო — ბიჭიკო ვიღაა?

ელისაბედი — ბიჭიკო? ღმერთო ჩემო! ტელევიზორის გამკეთებელია ბიჭიკო!

ბაო — მერე გააკეთა?

ელისაბედი — არა.

ბაო — რატომ?

ელისაბედი — რა მხეცი ბავშვები გყოლიათო, შენზე თქვა. არ უნდა ათქმევიინო ბიჭიკო ბიძიას ასე. მე შეიძლება ბიჭიკოს გავყვე ცოლად. მართლაც, შენ თუ გათხოვდები, მე რაღა გავაკეთო აქ. ავღაგები და ბიჭიკოს გავყვები. ძალიან მოგეწონე.

ბაო — რას მეუბნები?

ელისაბედი — რატომ გაგიკვირდა?

ბაო — კი არ გამიკვირდა — გამოიხარდა! ბიჭიკოღა გვაკლდა. დამცინი არა?

(სააბაზანოში შედის. ელისაბედი სააბაზანოს გამოღებულ კართან ჩერდება).

— (სააბაზანოდან) მართალი ხარ... აირია ყველაფერი...

ელისაბედი — ცივი წყლით არ დაიბანო!

ბაო — (ყვირის) რა უნდა ჩემგან, რა?

ელისაბედი — უყვარხარ ალბათ.

ბაო — კარგი ერთი, რა დროს ჩვენი სიყვარულია!

ელისაბედი — არ მესმის, რას ამბობ!

ბაო — (ყვირის) რა დროს ჩვენი სიყვარულია-მეთქი!

ელისაბედი — ეგ არასოდეს არ არის გვიან...

ბაო — რა დაესიზმრათ, ცხელი წყალი რომ მოდის?

ელისაბედი — რა თქვი?

ბაო — (ყვირის) აირია ყველაფერი, აირია!

ელისაბედი — თმა არ დაისველო!

ბაო — ელისაბედ, თავი დამანებე თორემ, გესერი ამ საპონს!

ელისაბედი — რა, არ შეიძლება, რომ უყვარდე?

(ბაო სააბაზანოდან გამოდის, აბანოს ხალათი აცვია).

ბაო — ნამდვილად სასაცილოა ჩემი ამბავი...

(თავის ოთახში შედის. ელისაბედი ახლა იმ ოთახის კართან ჩერდება).

ელისაბედი — როგორი ლამაზი ხარ. ყველას უყვარხარ. შენ კი წარმოადგენაც არა გაქვს სიყვარულზე. და, საერთოდ, არაფერი არა გაქვს წარმოდგენა, არაფერი არ იცი. სულ მე ხომ არ გეყოლები! ვთქვით და მარტო დარჩი, რა გეშველება!

(ბაო ოთახიდან გამოდის, კაბა ჩაუცვამს, აბანოს ხალათს სააბაზანოში შეიტანს, გამობრუნდება, ელისაბედი უკან დაყვება და ელაპარაკება).

— ჰო, ეგ კაბა გეცვას, აღარ გაიხადო! პატარა გოგოს გაეხარ. ძალიან გიზღდება ისე, რად გინდა, პატარა გოგოს რომ გავდე, ერთი სული მაქვს, როდის გაეზღებო შენოდენა. ჩემს თავს ვერ ვიტან, იმიტომ, რომ პატარა ვარ, თუმცა, აღარც მე ვარ პატარა. არც პატარა ვარ და არც დიდი. დიდ ქვებში არ ეტეოდა, პატარაში სულ არ იყო. შეიძლება გეყოლება?

ბაო — რა შეკითხვაა ეს, დღესაც ბედ?

ელისაბედი — რა ვიცი... კაცებს უყვართ ბავშვები.

ბაო — ღმერთო ჩემო! კარგი... გვეყოფა...

ელისაბედი — რატომ გაგიკვირდა, ჯერ ახალგაზრდა ხარ!

ბაო — მაგაზე არც მიფიქრია... რა დროს ჩემი შეილია...

ელისაბედი — თუკი იმას ენდომება, უარი არ უთხრა.

ბაო — მე და იმას საკმარისადა გვეყავს შეილება!

ელისაბედი — მთავარია, რომ უყვარხარ.

ბაო — უყვარხარ, არ უყვარხარ! თუ ჩემი ხათრი გაქვს — ეგ სიტყვა არ გამაგონო!

ელისაბედი — ეპ, ჩემო კარგებო, დაფასეთ, სანამ ვინმეს უყვარხართ!

ბაო — ო, რა ბებერი ხარ, ელისაბედ, ასი წლის ბებერი! დათოც ასე ფიქრობს?

ელისაბედი — დათო ჩემი მგობარია! ამასთანავე, არ დაგავიწყდეთ, დათო პოეტია!

ბაო — აი, შენ, მაგალითად, დათოს ცოლად თუ გაჰყვებოდნი?

ელისაბედი — არავითარ შემთხვევაში! მაგრამ, საერთოდ, მხოლოდ იმ პირობით გაეთხოვდებოდნი, თუკი ჩემი მომავალი ქმარი დათოს სამუშაო კუთხეს მიუჩენდა ჩვენს ბინაში!

ბაო — აბა, დარჩენილხარ შინაბერად!

ელისაბედი — მე ეგ საკითხი არ მალეღვებს.

ბაო — საერთოდ, თუ გაღვლეებს რამე?

ელისაბედი — როგორ არა. აი, მე და დათო ფულს ვაპროვებთ. მთარგმნელობითი კომპერატივის ჩამოყალიბებას ვაპირებთ.

ბაო — რისთვის აგროვებთ მაინც ფულს?

ელისაბედი — წამო, ერბო-კვერცხს შეგიწვამ.

(სამზარეულოში შედიან).

— ფულს იმიტომ ვიგროვებთ, რომ დათოს მამა უნდა გამოვიზნათ.

ბაო — არა, ერბო-კვერცხი არ მიუნდა, ჩაის დავლევ. დათოს მამა დაქვრილია?

ელისაბედი — არა.

(ჩაის უსხამს).

— არ არის დაქვრილი.

ბაო — აბა, რა დემართა?

ელისაბედი — კარაქი წაუსვი პურს. ჩაის უშაქროდ ნუ სვამ-მეტქი, რამდენჯერ უნდა გითხრა!

ბაო — არ გესმის, რას გეკითხები?

ელისაბედი — სხვა დროს გეტყვი. სადილს უნდა მივხედო.

ბაო — თუ იცი, დეიდაშენიც რომ უნდა გვესტუმროს?

ელისაბედი — რას მეუბნები?

ბაო — შოთკოსთან ერთად. დამავიწყდა შენთვის მეთქვა. ამას წინათ შევთანხმდით. ახლა რომ დავფურცო, ნუ მოხვალმეთქი, შეიშლება. ხომ იცი მაგის ამბავი.

ელისაბედი — აბა, მართო ჩიხირთმა არ გვეყოფა.

(გამოაღებს მაცივრის კარს).

— მაცივარში რა გვაქვს: ხორცი, ძეხვი, თევზის კონსერვი, ერთი ქილა კიტრის წნილი, კვერცხი. არც ისე ღარიბები ვყოფილვართ, მოვახერხებ რამეს, ნუ გეშინია.

(მაცივრის კარს მიხურავს).

— კარტოფილს მოვხარშავ, ბოსტნეული გვაქვს, მამაჩემი თავის საფირმო სალათის გააკეთებს. ხაჭაპურსაც გამოვაცხოზ უცებ. ცოპს მოვზელ და რომ მოვლენ. მერე დავაკრავ ფიჭვი ნუ გვაქვს, არ შევრცხვებით, არავის ვათქმევინებთ — უჭვენოთ ეს რა მოსვლიათ!

(მავიდასთან ჩამოჭდება).

— მე რომ მკითხო, დათოს მამის ამბავი დასაწერია. მეც დავისხამ ჩაის.

ბაო — მოგაშვიდა?

ელისაბედი — არა.

(ისხამს ჩაის).

— დათო ერთი წლისაა, მამისი ავარიამი რომ მოყვა და მას შერე, ზეიბარი, უპატრონოთა და ინგლისი და რომელიღაც თავშესაფარში ცხოვრობს. თავისი ნებით. ერთ მშვენიერ დღეს შინიდან გაიპარა, სამუდამოდ... არავინ იცის, სად მდებარეობს. ის თავშესაფარი, თანაც გვარიც გამოიცვალა, ალბათ იმიტომ, არ უნდა მის კვალს რომ მიაგნონ...

ბაო — კი მაგრამ, ცოლი... დათოს დედა არ ყავს?

ელისაბედი — როგორ არა, დედა ყავს. ეტყობა, არ უყვარდა. არც დათოს არ უყვარს დედა...

ბაო — ღმერთო ჩემო!...

ელისაბედი — იმიტომ, რომ ეს ამბავი დაუმალა. სხვებისგან შეიტყო, სხვებმა უთხრეს, ასეთი რამ არ იმალება. დედა ეუბნებოდა, მამაშენი მკვდარიაო. ამას წინათ ვიღაც კაცი მოიყვანა, შენი მამა იქნებაო, უთხრა დათოს, მეც ხომ მინდა ცხოვრებაო. გესმის — მეც ხომ მინდაო! დათოს გადაწყვეტილი აქვს, ყველა ასეთი სახლი მოინახულოს, მთელ საბჭოთა კავშირში, სათითაოდ გამოკითხოს ყველა ზეიბარს, მთელი სიცოცხლე რომ მოანდომოს ამ საქმეს.

ბაო — და მაგიტომ აგროვებთ ფულს?

ელისაბედი — იცი, საბჭოთა კავშირში რამდენი ასეთი სახლია?

ბაო — ღმერთო, როგორი...

ელისაბედი — (ღიმილით) ბავშვები ერთ არა?

ბაო — როგორი დაუნდობლები ყოფილხართ!

(ამ დროს შემოესმებათ ბავშვის ტირილი).

ელისაბედი — თრია!

ბაო — (კედლის საათს შეხედავს) მართლაც, თრია. კი მაგრამ ვინ ტირის?

ელისაბედი — ბაო, უნდა გამოვიტყდე, ოღონდ, მშვიდად მომიხმინე და ნუ გამოიბრაზდები, შეეცადე, გამოგო.

ელისაბედი — მე კი სიცილი არ ვიცი.

ბაო — სიცილს რა ცოდნა უნდა?

ელისაბედი — არც მე და არც შენ სიცილი არ ვიცი. ხომ სწორია? მე თუ ვგავარ მაშას? მიუხედავად იმისა, რომ არ ვიცი.

ბაო — შენ? არა, არ გავხარ.

ელისაბედი — დედა, რა უყვარდა მაშას ყველაფერზე მეტად?

ბაო — რა უყვარდა? არ ვიცი...

ელისაბედი — მაინც?

ბაო — არა, არ ვიცი... მგონი... არაფერიც არ უყვარდა...

ელისაბედი — სრულებით?

ბაო — არ მახსოვს. ჰო, სრულებით არაფერი.

ელისაბედი — დედა!

ბაო — რას გადამეკიდე, ელისაბედ, რა გინდა?

ელისაბედი — ოღონდ, იცოდე სიმართლე მითხარი!

ბაო — კი, ბატონო.

ელისაბედი — შენ თუ გიყვარდა მაშანემი?

(რეკავს ტელეფონი, ერთი აპარატი სამზარეულოშიც უღვავთ).

— მითხარი, გიყვარდა თუ არა?

(ბაო გაკვირვებული შეხედავს).

ბაო — ვინ?

(თითქოს დრო გაჰყავს, სანამ უპასუხებს, ელისაბედი ყურმილს იღებს).

ელისაბედი — გისმენთ! არა, სხვაგან მოხვდით.

(ღებს ყურმილს).

ბაო — ვინ იყო?

ელისაბედი — შეეშალათ.

(რეკავს ტელეფონი).

— აი, კიდევ!

(იღებს ყურმილს).

— გისმენთ, ბატონო! ოოო, გამარჯობა, გამარჯობა!

(ყურმილს ხელს დაფარებს, დედის გადაუჭრურჩულებს).

— ბებია!

(ყურმილში).

— რა გამიხარდება? რა ვიცი... შენი ნახვა! მართლა რა გამიხარდება? ალ-

ბათ ციყვი! არა, ნამდვილი კი არა...
კანფეტი. სხვა? არ ვიცი-მითხარი.
გითხარი. კარგი, დროებით. გელოდე-
ბით.

(ღებს ყურმილს).

— ზოგჯერ გული გადამიქანდება, თითქოს რაღაცა მაიწყვდება, ძალიან მნიშვნელოვანი. თითქოს რაღაც დამაბარეს, მე კი აღარ მახსოვს.

ბაო — რა დაგაბარეს? ვისთან?

ელისაბედი — თუნდაც, შენთან! არადა, ძალიან მნიშვნელოვანია ყველასთვის. მე კი აღარ მახსოვს.

ბაო — ვინ დაგაბარა?

ელისაბედი — არც ეგ მახსოვს.

ბაო — (ბავშვს ეფერება) შეხედეთ, როგორ იცინის, შეხედეთ რა თავბუღურად იკრიჭება, ჰმს და თან იცინის.

ელისაბედი — ბებიაჩემს რაც არ უნდა ვუთხრა, მაინც შოკოლადს მომიტანს...

(ისიც ბავშვს ეფერება).

— რა გიხარია, გენაცვალე ასე? კი, მალე მოვა მაშინ, დედისთან ერთად. გაიცინე, გაიცინე! ნელო, ბიჭო, არ დაიხრჩო!...

მეორე მოქმედება

(სამზარეულოში წინსაფარიანი ლევიანი სალათას აკეთებს, ისეა გართული საქმით, ბაოს შემოსვლას ვერ ამჩნევს. ბაო მიეპარება და ფერდებში ცერებს წაქრავს).

ლევანი — (მოთლოდნელობისაგან შეხტება) აჰ!

ბაო — (სიცილით) რა იყო, ლევან, შეგეშინდა?

ლევანი — ძალიან შეგეშინდა.

ბაო — მაბატე.

ლევანი — სანამ ჩემი ცოლი იყავი, რატომ არ მაშინებდი ასე?

ბაო — შენი ცოლი რომ ვიყავი, ვითომ სადილის კეთებას გიშლიდი? რაღაც არ მახსოვს... ყველანი უკვე სხედან, არ მოდიხარ? მათიკომ გიკითხა-

ლევანი — ზეითუნის ზეთი ხომ არ გაქვს შემთხვევით, მე ვერ ვნახე.

ბაო — შენ წარმოიდგინე, მაქვს.

კარადაში უნდა გენახა, ქვემო თაროზე.

ლევანი — (კარაიდან იღებს ზეთის ბოთლს) ვერ უყურებ ბაოს!

ბაო — ელისაბედმა მოიტანა ამას წინათ, სად ეშოვნა, არ ვიცი.

ლევანი — ახლა უკვე ნამდვილი სალათა გამოვა! მათიკოს გარდა, სხვა ვინ გყავს სტუმრად?

ბაო — ჩემი და გაბლაღს, ქმართან ერთად. ერთი ჩემი ნაცნობია...

ლევანი — არჩილი?

ბაო — არჩილს იცნობ?

ლევანი — მე და არჩილი, სხვათაშორის, ერთ კლასში ვსწავლობდით!

ბაო — ერთხელაც არ წამოგცდენია!

ლევანი — არც იმას უთქვამს?

ბაო — არც იმას უთქვამს.

ლევანი — ისე, კაცმა რომ თქვას, უცნაური კია ნამდვილად...

ბაო — რა არის უცნაური?

ლევანი — (სიცილით) ყველამ რომ ერთ დღეს მოვიყარეთ თავი.

ბაო — რა გაციინებს?

ლევანი — ვიტყვი?

ბაო — ეს შემთხვევით მოხდა. მაგალითად, არჩილს სრულებით არ გელოდებოდი. არა, უმჯობესია იცინო.

ლევანი — ჰოდა, ვიცი.

ბაო — ბარემ ნინოც მოგეყვანა და, მართლაც, ყველანი ანუ, როგორც იტყვიან, სრული შემადგენლობით ვიქნებოდით.

ლევანი — ჰო, ნინო გვაკლია...

ბაო — წამოგეყვანა მერე, ვითომ რა მოხდებოდა?

ლევანი — არაფერი...

ბაო — რასაკვირველია, არაფერიც არ მოხდებოდა! როგორც გავიგე, ცოლად ირთავ, მართალია?

ლევანი — თბილისში რა დაიშალებოდა...

ბაო — მიბასუხე, მართალია თუ არა?

ლევანი — რაღა დროს ჩემი ცოლის შერთვა!

ბაო — ეგ არასოდეს არ არის გვიან. (პაუზის მერე).

— ნინო კერძების გაკეთების ნებებს?

ლევანი — ახლოს არ მაკარებს.

ბაო — რატომ?

ლევანი — ვერაფრით გავაგებინე, ჩემი ხელით გაკეთებული კერძი რომ მიყვარს. ხომ არ ვეტყვი, შენ რომ დამაჩვიე საჭმელების კეთებას. არა, საყვედურით არ გეუბნები, პირიქით, ამისთვის გულწრფელად მადლობელი ვარ შენი. აქ რომ მოვდივარ, გული პირდაპირ სამზარეულოსკენ გამიწევს ხოლმე. შეიძლება თამამად ითქვას, ამ სახლში ყველაზე კარგი დრო სამზარეულოში მაქვს გატარებული. კობლებიანი ჭამი რა უყავი?

ბაო — გატყდა.

ლევანი — რას მეუბნები?! როგორ მეწყინა...

ბაო — მე გამოიტყდა, შემთხვევით.

ლევანი — სულ ამას გეუბნებოდი, დაუდევარი ხარ-მეთქი, არ გჭეროდა და აჰა, ბატონო!

ბაო — ვიცი, რომ გეწყინებოდა...

(უცებ გადაიკისკისებს).

ლევანი — (გაკვირვებული) რა იყო, რა გაციინებს?

ბაო — იცი, რა გამახსენდა — ხელის სათხოვნელად რომ მოხვედი აქ, პირველად: როიალივით შემოგიტანეს ამხანაგებმა ოთახში: შავი კოსტუმი, შავი ბაბთა, შავი ფეხსაცმელი...

ლევანი — (ღიმილით) მიჭერდა, სხვათაშორის, ძალიან.

ბაო — ვილაკამ შეგაცდინა, თორემ შენ ასე სასაცილოდ არ ჩაიცვამდი.

ლევანი — (ღიმილით) როიალი რომ ვაგახსენა!

ბაო — (სიცილით) ჰო, როიალივით შემოგიტანეს!

ლევანი — და მაინც ის დრო სჭობდა...

ბაო — ოჰო?

ლევანი — ახალგაზრდები ვიყავით... მამაშენი ცოცხალი იყო...

ბაო — იმან მოისურვა, აქ გვეცხოვრა...

ლევანი — იმან კი არა, შენ არ მიატოვე!

ბაო — უნდა მიმეტოვებინა?

ლევანი — მაგას არ გეუბნები...

ბაო — მერე ეს კარგია თუ ცუდი?..

ლევანი — ელისაბედი რომ გაჩნდა, როგორ გაიხარა...

ბაო — მინდოდა, ელისაბედსაც დამახსოვრობოდა...

ლევანი — იშვიათი აღამიანი იყო... როგორ გაუხარდა, ელისაბედი რომ დაფარქვით ბავშვს!

ბაო — დედაჩემის სიყვდილმა გატება, თორემ ახლაც ცოცხალი იქნებოდა... ვერ გაძლო უიმისოდ.

ლევანი — ჰო, ვერ გაძლო...

ბაო — რა მაგის პასუხია და ახლა რომ მოგვარდე და გაკოცო, იყვირებ?

ლევანი — რა თქვი? მომვარდე და მაკოცო? ჰა-ჰა-ჰა! ვიყვირებ კი არა, ქვეყანას შეგვიყრი!

ბაო — მაშინ მოიხსენი წინსაფარი და წამოდი.

ლევანი — (სიცილით) ვითომ ჩემი წინსაფარი გადელეგებს ასე?

ბაო — (სიცილით) ვითომ შენ არ გინდა ჩემი კოცნა?..

(შეცვლილი ხმით).

— იცი, ვინ მოკვდა: მეორე სართულზე რომ ცხოვრობდა, სანდრო, თუ განსოვს...

ლევანი — „მოსკვიჩი“ რომ ყავდა?

ბაო — ჰო...

ლევანი — რას ვეუბნები?

ბაო — საბურავები დააძვრეს ერთხელ და ასევე დარჩა, აგურებზე შეყვებულნი.

ლევანი — ყავდა ვინმე?

ბაო — არავინ...

ლევანი — საწყალი...

(პაუზა).

— ბაო, ხომ ვცხოვრობდით მე და შენ ერთად, თუ დამესიზმრა?

ბაო — როგორ არა, ნამდვილად ვცხოვრობდით, თანაც, სულ ასე ტკბილად.

ლევანი — მერე რა მოხდებოდა და დავემართა?

ბაო — რა ვიცი...

(პაუზა).

— (თითქოს რაღაცას ხმამაღლა იხსენებს) — შემოვიდა, კუთხეში დაჯდა, ფეხი ფეხზე გადაიდო, გულზელი დაიკრიფა. არც კი მახსოვს, ის სკამი ადრეც თუ იდგა იქ, შეიძლება საგანგებოდ მისთვისაც კი დადგეს კართან, საიდანაც მთელი ჩვენი ლაბორატორია, ანუ, როგორც ჩვენ ვეძახით, „სამხეცე“, მოჩანდა. აგერ ოცი წელი ხდებდა, რაც ამ ლაბორატორიაში ვმუშაობ, იქ დავიკავი საკანდიდატო, სადოქტორო და ამ ხნის განმავლობაში ერთი ხეირიანი კაცი არ შემოსულა, რა თქმა უნდა, ჩვენი ინსტიტუტის დირექტორს არ ვგულისხმობ, ოთხმოცდაათს გადაცდა და დიდხანია ჩვენთან, ანუ ამქვეყნად აღარ ითვლება.

ლევანი — არ მინდა, არ მაინტერესებს.

ბაო — (თითქოს ლევანის სიტყვები არც კი გაუგონიაო) ყველაფერი ვიცოდი მის შესახებ, მისხალ-მისხალ, ყველა ნაბიჯი, ყველა ინსტიტუტში, ყველა ინსტიტუტის ყველა ოთახში, ორი წლის განმავლობაში მხოლოდ მაგაზე ლაპარაკობდნენ, თუ როგორ გაექცა ასეთ ლამაზ, სახელოვან მამაკაცს ცოლი და ვიღაც ბათუმელ ექიმს ჩამოეკიდა კისერზე. ქმარი და ორი ქალიშვილი მიატოვა...

ლევანი — არ მაინტერესებს-მეთქი, ხო გითხარი!

ბაო — (თითქოს არ ესმის) ასე რომ, ძალიან სასურველი სტუმარი გახლდათ და, ამასთანავე, რა თქმა უნდა, მოულოდნელიც. თუმცა, მისი პროფესიისა და გაქანების კაცი ჩვენს ლაბორატორიაში ადრეც უნდა შემოსულიყო, თუნდაც, იმიტომ, რომ ჩვენნაირ ცდებს ისინიც ატარებდნენ თავიანთ ინსტიტუტში, ისინიც, ჩვენსავე, ცხოველთა ნევროზებს აკვირდებოდნენ. დიახ, ცხოველებსაც აქვთ ნევროზი, უნდა ნახო, რა ნევროსტენიკი თავგები გვყავს!

ასე რომ, ძალიან ნუ მეტიჩრობ შენი ნევროზით. იჯდა გულზელდაკრეფილი და მე მიყურებდა. მე ჩემთვის რაღაცას ვწერდი. ყოველთვის ვგრძნობ, როცა მიყურებენ. თავი აფწიე და შევხედე. თვალი არ მოუშორებია, სახე არ შეცვლია... ასე გავიცანი არჩილი...

ლევანი — მე რატომ მიყვები ამას?

ბაო — ისე...

(შემოდის ელისაბედი, ძველებური საათი უჭირავს. ელისაბედს ფეხდაფეხ შემოაყვება ბებიაშის ვენერა).

ელისაბედი — აი, რა მომიტანა ჩემმა ძვირფასმა ბებიამ!

ვენერა — მეფერამეტე საუკუნისა, უბრალო არ გეგონოს!

ელისაბედი — საათი კი არა — გუგულის გალიაა!

ვენერა — გამოხტება და დიძახებს: გუ-გუ, გუ-გუ! მაგრამ არ მუშაობს!

ელისაბედი — მე ციყვი ვთბოვე, ბებიამ კი გუგული მომიყვანა!

ვენერა — გუგული დაახლოებით ციყვი!

ელისაბედი — დიდი მადლობა, ბებიო!

ვენერა — რომ არ მუშაობს, მაგას ყურადღებას ნუ მიაქცევ. რაც თავი მახსოვს, სულ ასე იყო, არავის უთქვამს, რატომ არ მუშაობსო. არც ხელოსანთან წაგვიღია. დროს ყველა საათი აჩვენებს, ამას სხვა დანიშნულება აქვს შეხედვებზე, გაგახსენდება, რომ არსებობდა სხვა დროც, სხვა ხალხიც... ხომ მართალია, ბაო?

ბაო — მართალს ბრძანებთ, დედა.

ვენერა — ასე რომ...

ელისაბედი — (იძახის) გუ-გუ, გუ-გუ!

ბაო — სტუმრები მივატოვეთ, სი-რცხელია...

ელისაბედი — ეს საათი აი აქ იყოს, კარადის თავზე, დროებით.

(კარადის თავზე დებს საათს).

ვენერა — ბაო, შენმა დაიკომ სიცილით დაგვხოცა, ისეთ კარგ გუნება-

ზეა. ძალიან მზიარული გოგონაა...
გინგლინიქსეკა

ბაო — შოთიკოს ბრალია ისე ანებივრებს, ვითომ მაგის მეტს ცოლი არ ყოლია! ნორას ბავშვობაში ხერხემლის გამრუდება ჰქონდა... თუმცა, ეს ბევრჯერ მაქვს მოყოლილი.

ვენერა — მე, მაგალითად, პირველად მესმის.

ბაო — მთელი ბავშვობა და მერეც, კარგა ხნის განმავლობაში ევპატორიის რომელიღაც სანატორიუმში გაატარა, ხეიბარ, გააფებულ, თითქმის გამხეცებულ ბავშვებს შორის. მერე, როცა, გამოჩანმრთელდა, ძალიან გაუჭირდა შეჩვეოდა ჩვეულებრივ, ადამიანურ ცხოვრებას. მოკლედ მაიმუნებით იყო. ახლა მის ქმარს რომ ჰკითხო, მაგაზე ლამაზი, მაგაზე ჰკვირნი და მაგაზე დარბაისელი ქალი არ დადის ჰქვეყანაზე...

ვენერა — სიყვარული ბრმააო, ამბობენ.

ბაო — მართალი ბრძანდებით, დედა. ხელისგულზე ატარებს, აღმერთებს...

ვენერა — კი, ძალიან მზიარული გოგოა! ო, როგორი დიდებული სალათა გაუკეთებია ლევანს, მარტო შეხედვა ერთ რამედა ღირს! მოდი, მე წავიღებ ამ სალათას. წავიდეთ, ელისაბედ, წამომყვიე!

(ბეზიასა და შვილიშვილს დიდის ამბით მიაქვთ სალათა).

ლევანი — (სიცილით) რა უცნაური ქორწილია. პირველი ქმარი და დედამთილი მაყრებად, მგონი, ჯერ არც ერთ ქალს არ ყოლია. ყოველ შემთხვევაში, მე არ გამოგონია. ყოჩაღ, ბაო, ყოჩაღ!

ბაო — (სიცილით) აბა, შენ რა გეგონა!

ლევანი — (წინასაფარს იხსნის, ზედ ხელებს იშრალავს, სკამზე დაადებს, კედელზე მიკიდებულ პიჯაკს ჩამოხსნის, ჩაიცვამს) ყოჩაღ...

ბაო — იცი, ნამდვილად უცნაური რა არის? გითხრა?

ლევანი — მითხარი.

ბაო — ნამდვილად უცნაურია ის, შენ რომ ასე სხვანაირად ლაპარაკობ! ლევანი — მაინც როგორ ვლაპარაკობ?

ბაო — თითქოს რაღაცას ნანობდე. ლევანი — რას უნდა ვნანობდე მაინც?

ბაო — მე რა ვიცი, ეგ შენს თავს კითხე.

ლევანი — მე და შენ ყველაფერი გვქონდა, გარდა... როგორ გითხრა... ამაზე ნაშრომად ვფიქრობ ხოლმე... მოკლედ, ბედნიერები არ ვიყავით არც მე და არც შენ. ადამიანს კი უიმისოდ გაძლება არ შეუძლია.

ბაო — ვითომ ვინმემ იცოდეს, რა არის ბედნიერება.

ლევანი — მე, პირადად, მაშინ ნამდვილად არ ვიციდი, ახლა კი ვიცი.

ბაო — აი, მე არ ვიცი და, სიმართლე რომ გითხრა, არც მჭირდება.

ლევანი — ბედნიერება სიმშვიდე ყოფილა... შენც გჭირდება, როგორ არ გჭირდება, ოღონდ, გრცხვენია ამის აღიარება. ახლა ბევრი რამის გვრცხვენია, არადა, ის ბევრი რამ აუცილებელია ადამიანური ცხოვრებისათვის. მაგალითად, გვრცხვენია ბედნიერების, სიყვარულის, გვრცხვენია ერთგულების, თანაგრძობის, სათნოების, თავდადების... თითქოს ყველაფერი ეს წარსულს ჩაბარდა, უფრო სწორად — დაძველდა ადამიანისათვის კი აუცილებელია ბედნიერი იყოს, უყვარდეს, ვიღაცას თანაუგრძობდეს... ახალი ბედნიერების, ახალი სიყვარულის გამოგონება არ შეიძლება. ზოგი მაინც იგონებს ბედნიერებას, ტყუილებისაგან აკოწიწებს, იჭერებს, ბედნიერი ვარო, მაგრამ მალე ხვდება, რა მწარედ ცდება. ნამდვილსა და ტყუილ ბედნიერებას ერთი საერთო ნაკლი აქვს — არ შეიძლება მარადიული იყოს. თუმცა, რა აზრი აქვს ბედნიერება მარადიულია თუ წუთიერი, თუკი ნამდვილი არ არის?

(უკიდებს სიგარეტს).

... სასწრაფოს რომ გამოვიძახებდი, არც გამომხედავდი ხოლმე...

ბაო — იმიტომ რომ გეჩვენებოდა, ცუდად ვარო. მეც მომაწივებოდა (უკიდებს სიგარეტს).

ლევანი — არა, იმიტომ, რომ გული მქონდა, ნერვები უმსგავსობას ვერ ვიტანდი.

ბაო — რასაც სხვები ყურადღებასაც კი არ აქცევდნენ!

ლევანი — ჰო, მშვიდად, აუღელვებლად ვპირუტყვდებოდი.

ბაო — ნუ აპარბებ.

ლევანი — მე ვაპარბებ?

ბაო — მერე გულის ხეთქვით უშველიდი მაგას? რატომ განგაშს არ ტეხდი, თუკი ამას ამჩნევდი! მარტო შენ, ლოგინში გემართებოდა სიმართლის თქმის შემოტევა! ნუ გეშინია, ამ საქმეში მარტო არა ხარ, უმრავლესობას ეს ავადმყოფობა ჰქირს. მე შენ უფრო, მე შენ უფრო...

ლევანი — თქვი!

ბაო — გითხრა?

ლევანი — მითხარი!

ბაო — მაგარი მეგონე! შენ კი ხელებს უკოცნიდი ექთანს, ღამით ნემსს რომ გიკეთებდა, ფანჯრიდან გადახტომა გინდოდა, რაიმე იღვისთვის კი არა, ელემენტარული ნევროზული შემოტევის გამო. იმაზე რატომ არ გიფიქრია, ბოროტება იმიტომ არის ძლიერი, რომ ჩვენა ვართ სუსტები. მომეცი სიგარეტი!

(სიგარეტიდან უკიდებს სიგარეტს).

— (ღიმილით) გამაბრაზე...

ლევანი — (შეცვლილი ხმით) ადამიანს ყურადღება და მზრუნველობა ჰჭირდება...

(იყვირებს).

— დიას, ადამიანები ვერ ძლებენ უერთმანეთოდ! ვიღაცას ხომ უნდა შენჩივლო, მტკივაო, პასუხად ვიღაცამ ტყუილად მაინც ხომ უნდა შეიცხადოს, ტყუილად მაინც ხომ უნდა გადააქნიოს თავი!

ბაო — შენ მწერალი ხარ, თანაც კარგი. შენი საქმე წერაა!

ლევანი — დიდი მადლობა შეხსენებისთვის, ეგ, რომ მაინც დანამდვი-

ლებით ვიცოდე... (უეცარი გაცხარებით) შენ კი ვითომც არაფერი, ვითომც ნევროზიანი თავი ვიყავი, თუმცა, უეცრავად, ნამდვილად განდიდების მანიითა ვარ შეპყრობილი. — სად მე და სად ის თავი, შენი საფიქრალი, შენი სალოლიავებელი!...

ბაო — ღმერთო, რა გვეშველება!

ლევანი — რატომ ამბობ მაგას?

ბაო — ისე...

ლევანი — მაინც?

ბაო — (ღიმილით) თავზე ეკვიანობ?

ლევანი — ჰო, თავზეც! თავზეც! გასაგებია?

ბაო — გჩვენებოდა ყველაფერი.

ლევანი — ისიც მეჩვენებოდა, ერთხელ ღამის სამ საათზე რომ წამოხტი, ჩაიცვი და საღაღაც წახვედი? ფანჯრიდან ვიყურებდი, როგორ ჩაჩექი მანქანაში. სად, სად წახვედი იმ შუალამისას? ხომ არასოდეს მიკითხავს, ახლა ხომ აღარავითარი მნიშვნელობა აღარა აქვს, ახლა მაინც მითხარი სიმართლე!

ბაო — (ცოტა ხნის პაუზის მერე) ბერდები...

ლევანი — მათიკოსთან ავდიოდი ხოლმე, იმიტომ, რომ იმასაც არ ეძინა, იმიტომ, რომ ჩემი დანახვა შუალამისას მარტო მათიკოს გაუხარდებოდა, ისიც ხომ მარტო იყო, ჩემსავეთ. პასიანს შლიდა, თან შვილსა და შვილიშვილებზე მიყვებოდა... შენ კი... მოკლედ, ვიტანჯებოდი და ვერ გიტანდი!...

ბაო — ვიცი...

ლევანი — ჰო, ვბერდები, ვბერდები...

(ბაო მივა და თმაზე ხელს გადაუსვამს, ლევანი ხელს დაუქერს).

— მითხარი!

ბაო — არ შემეძლო, აღარ შემეძლო შენი უმწიბრობის ყურება...

ლევანი — ძალიან ვწვალობდი.

(ბაო სკამზე ჩამოჯდება).

— იცი, აღამიანს რა კლავს? აუხდენელი ოცნებები, მეტი არაფერი. ოცნება, თუ არ ასრულდა, ისე გაიზრდება, რომ გულს გაგიხეთქავს. აი, მე,

მაგალითად, რაზე ვოცნებობდი? — ქსეცილოც კია სათქმელად. მენდობდი ცენტრალური სიბედიით წავსულიყავი ქალაქგარეთ. ეს იყო და ეს... მხარზე თოფი გადაშეკიდა, ვითომ სანადიროდ მივდიოდი. ესეც ვერ ავისრულე. თუმცა ველოსიპედიც ვიყიდე და თოფიც მაგრამ ვერც ველოსიპედის ტარება ვისწავლე და ვერც თოფის სროლა. წარმოგიდგენია! სხვა ოცნებებზე რაღა უნდა ვთქვა!

ბაო — ველოსიპედით შორს ვერ წახვალ!..

ლევანი — შენ გგონია, თოფით მოკლავ რამეს?

ბაო — მაგრამ ჯანმრთელობის მხრივ აშკარად ხომ უკეთესად ხარ?

ლევანი — ჰო, კარგადა ვარ... უკეთესად... მაგრამ...

ბაო — რა მაგრამ? რატომ გაჩუმდები, განაგრძე!

ლევანი — (სიცილით) უშენოდ დავრჩი!

ბაო — (სიცილით) რაო, უყურადღებობა მოგენატრა?

ლევანი — (სიცილით) შენ წარმოიდგინე, მომენატრა!

ბაო — (სიცილით) დედაშენმა არ გაიგოს, თორემ გაჩვენებს მონატრებას.

ლევანი — სულ ტყუილად გძულს დედაჩემი.

ბაო — მძულს?

ლევანი — რა ქნას, შეილი უყვარს...

ბაო — რატომ უნდა მძულდეს?

ლევანი — ...განა ეს საყვირველია?

ბაო — შენ მაინც შენსას ამბობ!

ლევანი — სხვა არავინა ყავს ჩემს მეტი.

ბაო — ჰოდა, ახლა მთლიანად მისი ხარი ბიჭო, ვისი ხარ, მალხაზი, დაურჩი დედაშენსაო! ჰოდა, დაურჩი კიდევ! წამო, გავიდეთ სტუმრებთან, სირცხვილია.

ლევანი — შენ წადი, მე ცოტა ხანს დავრჩები.

ბაო — არ გშია?

ლევანი — არა, აღარ მშია.

ბაო (შეცვლილი ხმით) მეც მინდოდა ვინმეს ნამდვილად, აი, ისე, როგორც წიგნებშია, ვყვარებოდი. მინდოდა კი არა, ჩემთვის აუცილებელი იყო იმის ცოდნა, რომ ვილაცას ვუყვარვარ. ქალი სხვანაირად ვერ გაძლებს, უნდა სჩქროდეს, რომ ვილაცას უყვარს, თორემ ისე წონასწორობას ვერ შეინარჩუნებს, სადმე წაიფორბილებს უსათუოდ. ამას წინათ „ბავშვთა სამყაროში“ თოჯინა ვნახე, შენ მიგამსგავსე, ვიციდე და ჩემს საწოლთან, ნათურის აბაჟურზე ჩამოვკიდე, ასე გახდი ისევ ჩემი ოთახის მუდმივი ბინადარი. მომწონდა, როცა გამოვიხედავდი და შენს სახეს დავინახავდი. ნათურას მალლა ავწევდი და მაშინ შენი უხარმახარი ჩრდილი შეშლილივით დაძრწოდა ოთახში. იცი, მიხაროდა იმაზე ფიქრი, რომ იტანჯებოდი... ადამიანი, ეტყობა, ოცნებაში ცხოვრობს ნამდვილად.

ლევანი — გინდოდა, რომ მე მყვარებოდი?

ბაო — ჰო...

ლევანი — უცნაურია.

ბაო — შენ გგონია, სულერთია, ვის უყვარხარ?

ლევანი — დავიბენი, ან არაფერი არ მივამის, ანდა...

ბაო — (სიცილით) ანდა, მე ვაფრენ!

ლევანი — ბაო, იცი, რომ ნინო ტყუილია, იცი, რომ ნინო ჩემი მოგონილია, იცი, რომ არავითარი ნინო არ არსებობს?

(მივა, მის წინ დაიჩოქებს, თავს კალთაში ჩაუდებს, ტირილით).

— არ არსებობს!... არ არსებობს!... მე მოვიგონე!... ტყუილია! ნინო არ არსებობს.

ბაო — ლევან, ადექი ახლავე, რას შერები? ადექი-მეთქი!

(შეცვლილი ხმით).

— მე ვიცოდი, ვიცოდი...

(ლევანი თავს ასწევს, შეხედავს).

— რა იცოდი? ვინ გითხრა?

ბაო — ვის უნდა ეთქვა... ისე, ვიცოდი...

(ლევანი წამოდგება, საბუდეზე წასვლა ჩამოსვლამ).

ლევანი — მართალი ხარ, ადამიანი ოცნებაში ცხოვრობს ალბათ ნამდვილად... ჰო, არავითარი ნინო არ არსებობს, ჩემი ფანტაზიის ნაყოფია... მაგრამ ეს არაფერს არ ცვლის...

ბაო — იცი, ლევან, შენ ზედმეტად კეთილი კაცი ხარ!

ლევანი — ოჰო?

ბაო — ჰო, ზედმეტად კეთილი!

ლევანი — რას ნიშნავს „ზედმეტად კეთილი“? მე არ მიყვარს კეთილადამიანები!

ბაო — იმიტომ, რომ თვითონ კეთილი ხარ! ოღონდ, ერთ რამეს გეტყვი და არ გეწყინოს: სიკეთე და სუსტი ნებისყოფა ერთად საშინელებაა. თუ კეთილი ხარ, ძლიერი ნებისყოფაც უნდა გქონდეს, თორემ ბევრს დალუპავ შენი სიკეთით...

(შემოდის ელისაბედი, ჭუჭყიანი თევზების გროვა შემოაქვს).

ელისაბედი — დედა, იცი, ბიჭიკო მოვიდა!

ბაო — ბიჭიკო ვინ არის?

ელისაბედი — აღარ გახსოვს?

ბაო — ტელევიზორის გამკეთებელი?

ელისაბედი — ეტყობა, ძალიან შევეცოდეთ...

ბაო — რა დროს ტელევიზორია, ელისაბედი?

ელისაბედი — გავუშვა?

ბაო — არა, რას ამბობ! პირიქით, ხელი ჩასკიდე, თოკით დააბი, დასვი, ასაღილე. პატივი ეცი. მაგის გაშვება როგორ შეიძლება!

ელისაბედი — თანაც, თვისით მოვიდა, ჩემი ხათრით!

ბაო — მითუმეტეს! წავალ, სტუმრებს მიგხედავ თქვენც წამოდი. გესმის, ლევან?

(გადის).

ელისაბედი — მამა, არ მოდიხარ?

ლევანი — აი, მოვდივარ.

ელისაბედი — იჩხუბეთ?

ლევანი — რატომ უნდა გვეჩხუბა?

ელისაბედი — იცი, დედა ნორამ შამპანური დალია!

ლევანი — რას მეუბნები?

ელისაბედი — აბა!

ლევანი — (სიცილით) რა გვეშველება ახლა!

ელისაბედი — არაფერი! დავილუპეთ!

ლევანი — იცი, დედაშენმა მითხრა, თურმე მე ზედმეტად კეთილი ვყოფილვარ!

ელისაბედი — შენ?

ლევანი — ჰო, მე.

ელისაბედი — კი მაგრამ, ზედმეტად კეთილი რას ნიშნავს?

ლევანი — არ ვიცი.

ელისაბედი — ნეტა, ვინმემ თუ იცის?!

ლევანი — როგორ გითხრა...

ელისაბედი — ბაო ისე არ იტყოდა, უნდა გავიკითხოთ ნაცნობებში, იქნებ ვინმემ იცოდეს, რას ნიშნავს ზედმეტად კეთილი.

ლევანი — (ფიქრიანად) მართალი ხარ, ისე არ იტყოდა...

ელისაბედი — ამ ბოლო დროს ხშირად ლაპარაკობს შენზე.

ლევანი — მაინც რას ამბობს?

ელისაბედი — მიყვება რაღაცეებს.

ლევანი — მაინც რას?

ელისაბედი — (მღერის) ეძინება ჩემს გოგონას, ეძინება ელისაბედს, აა...

ლევანი — ეგ რა არის?

ელისაბედი — არ გახსოვს?

ლევანი — (მღერის) ეძინება ჩემს გოგონას, ეძინება ელისაბედს, აა. არა, არ მახსოვს!

ელისაბედი — ერთი ძია არჩილს უნდა ვკითხო...

ლევანი — რა უნდა ვკითხო ძია არჩილს?

ელისაბედი — რას ნიშნავს „ზედმეტად კეთილი“?

ლევანი — შენ... ძი...
ნობ?

ელისაბედი — კი, ვიცნობ.

ლევანი — მერე?

ელისაბედი — რა მერე?

ლევანი — როგორი კაცია ძია არჩილი?

ელისაბედი — როგორია და... როგორ გითხრა... მოკლედ, ჰომო საბინეია!

ლევანი — ეგ არ არის ცოტა.

ელისაბედი — რა თქმა უნდა.

ლევანი — მეტი არაფერი?

ელისაბედი — მეტი რა უნდა იყოს?

ლევანი — მართლაც, რა უნდა იყოს მეტი?

ელისაბედი — (მღერის) ეძინება ელისაბედს აა!..

ლევანი — (ძალიან მკაცრად) შენც დედაშენივით უჯულო ხარ!

ელისაბედი — შამა?

ლევანი — (თითქოს გამოფხიზლდო, სიცილით) ის თუ გახსოვს, როგორ ვთამაშობდით მე და შენ ერთად?

ელისაბედი — ვთამაშობდით?

ლევანი — არ გახსოვს?

(თავზე ქვაბს იხურავს, ზედ კოვზს უბრაბუნებს).

—, აი ასე! ძალიან მოგწონდა! კისკისებდი და კისკისებდი.

ელისაბედი — ასე?

(ახლა ის იხურავს ქვაბს, ახლა ის უბრაბუნებს ზედ კოვზს).

ლევანი — ჰო, მასე!

ელისაბედი — კარგი თამაშია.

ლევანი — ზოგჯერ ცხენი ვიყავი, ზედ შემასკუპდებოდი და ჰერი ფეხებს მირტყამდი გვერდებში, ეს თამაშიც ძალიან გიყვარდა.

(ართმევს ქვაბს და ისევ იხურავს, ისევ უბრაბუნებს კოვზს).

— ზედმეტად მასხარა ვიყავი, ზედმეტად კეთილი, ზედმეტად მშინარა! ექთანს ხელს ვუკოცინდი ზოლმე. ფანჯრიდან გადამხტარხარ როდისმე?

ელისაბედი — შამა?

ლევანი — (მღერის) ეძინება ელი-

საბედს, უძინება ელისაბედს, ეძინება ელისაბედს, აააა!

ელისაბედი — მე წავალ...

ლევანი — (იხდის ქვაბს) ჰო, წადი...

(ელისაბედი მიდის. ლევანი სიგარეტს უკიდებს. შემოდის არჩილი).

არჩილი — რამდენჯერაც არ გიკითხებ, სამზარეულოშიაო, მითხრეს. რას აკეთებ აქ, რატომ არ გამოდიხარ. როდის გახდი ასეთი კულინარი! გამარჯობა, ლევანი!

(ერთმანეთს ხელს ართმევენ).

ლევანი — სწორედ ამ წუთას ვაპირებდი წამოსვლას... როგორა ხარ? ქუჩაში რომ შემხედროდი, ვერც გიცნობდი ალბათ. ორმოცი წელია, არ მიხანბიხარ.

არჩილი — ჰო, თითქმის... ორმოცი წელი, წარმოგიდგენია შეიძლება, აქ ჩამოვყადე?

ლევანი — როგორ არ შეიძლება... ზოგი ამდენს ვერც ცოცხლობს...

(არჩილი სკამზე ჯდება, სიგარეტს უკიდებს).

არჩილი — მე დღეს შემთხვევითა ვარ აქ...

ლევანი — არ არის საჭირო...

არჩილი — ნამდვილად შემთხვევითა ვარ!

ლევანი — რა ჩემი საქმეა!..

არჩილი — მომისმინე!

ლევანი — მოდი, მაგაზე ნუ ვილაპარაკებთ!

არჩილი — განა არ ვიცი, რომ ჩემი გულსთვის არ გამოდიხარ ამ ბუნკერიდან! შენ გგონია, ჩემთვის ადვილია ამაზე ლაპარაკი? მე, რა თქმა უნდა, ვიცოდი ყველაფერი, მაგრამ ზომ ზდება... ახლო შეგობრებსაც ემართებათ ხოლმე, განუყრელ შეგობრებს.

ლევანი — რამდენსაც გინდა, იმდენს დაგისახელებ. სისულელეა ამაზე ფიქრიც კი, მე სრულებით არ ვადანაშაულებ. მითუმეტეს, რომ არც უფლება მაქვს...

არჩილი — მაგას ნუ იტყვი! უფლება რა შუაშია? ზომ არსებობს კიდევ

რაღაც, აი, თუნდაც, ყველასგანაც უფრო წყებული — სინდისი!

ლევანი — მართალი ხარ, სინდისია, რაც ადამიანს მხეცისგან ასხვავებს. მეტი კი არაფერი. საშინელებაა სინდისის ქენჯნა.

არჩილი — მართალი ხარ, საშინელებაა.

ლევანი — იმიტომ არის ადამიანი ყველაზე ძლიერი ცხოველი, რომ ამასაც უძლებს. ლომი სინდისმა თუ შეაწყუბა, ანტილოპა რატომ შეეკვამეო, დილუბება.

არჩილი — (ღიმილით) შენი თქმით გამოდის, რომ სინდისი სისუსტე ყოფილა.

ლევანი — ლომისთვის, რა თქმა უნდა!

არჩილი — მაინც რა არის სინდისი, როგორ გგონია?

ლევანი — (სიცილით) სინდისია ის, რაც მე და შენ არ ვაგვიჩნია!

არჩილი — (სიცილით) აბა ლომები ვყოფილვართ!

ლევანი — ჰო, ლომები... მოკლედ, არავის ბრალი არ არის... ბაომ, საერთოდ, არც კი უნდა გაიგოს...

არჩილი — მართლაც, რატომ უნდა გაიგოს, რა საჭიროა!

ლევანი — კარგი, გვეყოფა ამაზე ლაპარაკი... კი მაგრამ, რა არ უნდა გაიგოს?

არჩილი — ისე ვთქვი...

ლევანი — მაინც?

არჩილი — იცი, მე დავუმაღე, რომ გიცნობდი.

ლევანი — მე კი ვუთხარი.

არჩილი — თუმცა ამას რა მნიშვნელობა აქვს!..

ლევანი — არაფერი.

არჩილი — იცი, აქეთ რომ მოვდიოდი ვინ შემხვდა ქუჩაში? „წრიბა“!

ლევანი — „წრიბა“?

არჩილი — ალექო სილაგაძე. ჩემს გვერდით რომ იჯდა არ გახსოვს?

ლევანი — „წრიბა“, „წრიბა“! როგორ არ მახსოვს! რაო?

არჩილი — მანქანა გამიჩერა, ტელეფონიანი შავი „ვოლგა“...

ლევანი — შენ „წრობა“ ეძახე, ეხდიდი კაცია ახლა...

არჩილი — სად მუშაობს?

ლევანი — ვერ კითხე?

არჩილი — არ ჩაეჭვევი მანქანაში, ფეხით შინდოდა გავლა.

ლევანი — ეგ „თქვენ დარჩით“ გახლავთ, ჩემო ბატონო, ასე რომ, ნუ ეხუმრებით „წრობას“!

არჩილი — „თქვენ დარჩით“? ასეთი თანამდებობააც არსებობს?

ლევანი — არ გაგიგია?

არჩილი — არა, ეტყობა, ახალია.

ლევანი — არა, საკმაოდ ძველია. „თქვენ დარჩით“ ის თანამშრომელია, უფროსი თათბირის მერე რომ იტოვებს! არჩილი — აბა, მართლა დიდი კაცი გამხდარა! (შემოდის ბაო).

ბაო — რა კარგი საზოგადოება შეყრილა აქ! მეც მომაწყვეინეთ რა სიგარეტები!

ლევანი — აი, ჩვენი ანტილოპაც მოვიდა!

ბაო — (ჭდება, სიგარეტს უკიდებს) რაო, ანტილოპაო? ეს როგორ გავიგო, ქათინაურია?

ლევანი — რა თქმა უნდა!

ბაო — დიდი მადლობა!

ლევანი — არაფრის, არაფრის...

(პაუზა).

ბაო — რატომ განუშდით, ხელი ხომ არ შეგიშალეთ?

ლევანი — არაფერი... ისე...

არჩილი — ვლამარაკობთ...

ბაო — ილამარაკეთ მერე, მე მიყვარს ჰკვიანი ხალხის მოსმენა!

ლევანი — (იმეორებს) ჰკვიანი ხალხის მოსმენა...

ბაო — ეს ისე იშვიათია ჩვენს დროში...

ლევანი — უცნაური სიზმარი ვნახე წუხელის, თითქოს სოფელში ყანას ვთოხნიდი...

ბაო — გეცხოვროს მაინც როდისმე სოფელად!

ლევანი — მერე რას ვთქვამო? გიტომაც რალაცა ნიშნავს: ჩრდობაძე (სიცილით) მე მგონი ფესვები აგვტკივდა).

ბაო — (სიცილით) მერე, ეს სასაცილოა? თქვენს თავზე რატომ არ გეცინებათ?

ლევანი — ჩვენს თავზე რატომ უნდა გვეცინებოდეს?

ბაო — ჰო, შენ და არჩილს რატომ არ გეცინებათ თქვენს თავზე?

ლევანი — რატომ უნდა გვეცინებოდეს-მეთქი?

ბაო — აი, მე კი მეცინება!

ლევანი — მერე, გვითხარი მაინც, რატომ გეცინება?

ბაო — არ ვიცი, ღმერთმანი, არ ვიცი... მეცინება კი... რალაც აირდა-რია ყველაფერი.

ლევანი — მერე ამიტომ გეცინება? თუმცა, მართალი ხარ! ამ წუთას ჩემსა და არჩილზე უფრო სასაცილო აღმძიანები მთელი მსოფლიოს მასშტაბით არ არსებობენ! შენ ტყუილად არ გაგეცინება! ბაო, ეტყობა, მართლა ვიშსახურებთ სიცილს. უბრალოდ ორი სასაცილო კაცი შეხვდა ერთმანეთს — ერთს უკვე აღარავითარი უფლება არა აქვს ამ სახლში, მეორეს კი ჯერ არა აქვს არავითარი უფლება! ამიტომაც ვსხედვართ სამხარეულოში ემიგრანტ მთავრობასავით...

ბაო — არა, მაგიტომ არ მეცინება, თუმცა, კარგად კი იხუმრე...

ლევანი — გეითხარი, იქნებ ჩვენც გაგვეცინოს! მარტო სიცილი, მორიდებით რომ ვთქვა, ეგოიზმია, ჩემო ძვირფასო!

ბაო — არ ვიცი-მეთქი, ხომ გითხარით, ნამდვილად არ ვიცი. ისე რალაცა კი ხდება ჩვენს თავს!

ლევანი — და ამიტომ გეცინება?

ბაო — შეიძლება... შეიძლება ამიტომაც...

(ამ დროს ელისაბედი შემოიხედავს).
ელისაბედი — (გაკვირვებული) რა მშვიდად სხედხართ?!

ბაო — აბა, როგორ უნდა ვისხედეთ, ელისაბედ?

ელისაბედი — (გაკვირვებული. სიცილით) რა მშვიდად ლაპარაკობთ?!

მისამი მოკმედიბა

(დიდი ოთახი. ბიჭიკო ტელევიზორს აკეთებს, ელისაბედი თავზე ადგას. დანარჩენები მაგიდას უსხედან).

ბიჭიკო — რა მინდოდა, რა მომარბენინებდა, წავსულიყავი შინ, ტელევიზორი არა მაქვს, თუ რა. ამის კი არა ჰგავს!

ელისაბედი — (სიცილით) მართლაც, რა გრჯიდა, ხელი ხომ მოგიწერე ქალაღდზე, რალამ მოგიყვანა?

ბიჭიკო — მეც ეგ არ მიკვირს!

ელისაბედი — მოდი, ჭერ ისადილე და მერე ვააგრძელე მუშაობა. თუ ველარ შორდები, ეტყობა ძალიან საინტერესო სამუშაოა!

ბიჭიკო — რა თქვი?

ელისაბედი — ისადილე-მეთქი!

ბიჭიკო — არ მშია, არ მშია და არაფერი არ მინდა საერთოდ!

ელისაბედი — კარგი, კარგი, ნუ ბრაზობ!

ბიჭიკო — ამან კიდე — სამი შვილი მყავსო! კარგით რა, ამდენი ტყუილი არ მოგებზრდათ!

ელისაბედი — სამი კი არა, ესენი, ვისაც უყურებ, ყველა ჩემი შვილია!

ბიჭიკო — როგორ არა, როგორ არა!...

ელისაბედი — არა გჯერა?

ბიჭიკო — რას ჰქვია, არა მჯერა! მჯერა და ეგრე?!

ელისაბედი — ბაო, მოდი აქ!

ბაო — რა გინდა, ელისაბედ?

ელისაბედი — ხომ ხარ შენ ჩემი შვილი?

ბაო — რასაკვირველია!

ელისაბედი — (ბიჭიკოს) არც ახლა გჯერა?

ბიჭიკო — ხომ გითხარი, მჯერამეთქი. აი, ის ბებერი ქალიც შენი შვილია არა? ალბათ, თანაც ნაბოლარა!

ელისაბედი — შენ წარმოიდგენ, მართლაც ასეა ყოჩაღ, ბებერი როგორ გამოიყენა!

(ფიქრიანად შესცქერის ქალბატონ მათიკოს).

— თანაც ნაბოლარა... მამა, ქალბატონ მათიკოს ლიმონათი დაუსხი.

მათიკო — არა, არ მინდა, გმადლობთ!

ლევანი — ქალბატონო მათიკო, თქვენი ვაჟი როგორ ბრძანდება?

მათიკო — (ღიმილით) კარგად, კარგად, მადლობთ...

ლევანი — თუმცა, რა კითხვა უნდა!..

მათიკო — სულ „დედა“ და „დედა“, სულ „დედა“ და „დედა“, სულ ეს აკერია პირზე, მეტი სიტყვა არ იცის. დღეში რამდენჯერ უნდა დამირეკოს, რამე ხომ არ გჯირდებათ. რა უნდა მჭირდებოდეს? შენს თავს მიხედულ-მეთქი, ვეუბნები. მაინც რეკავს და რეკავს, რეკავს და რეკავს...

ლევანი — კახა და მამუჯა როგორ არიან? ხომ არ მეშლება თქვენი შვილი-შვილების სახელები?

მათიკო — ენაცვალოთ ბებო! კახა თხუთმეტისაა უკვე, მამუჯა — ცამეტის!

ლევანი — აბა, უკვე ვაქცაყები ყოფილან!

მათიკო — ისინიც სულ „ბებოს“ გაიძახიან, სულ ტელეფონზე არიან ჩამოკიდებულები.

ლევანი — კვიცი გვარზე ხტისო...

მათიკო — ბიჭო, დამანებეთ თავი-მეთქი, ვეუბნები, სწავლაზე იფიქრეთ, სწავლაზე იფიქრეთ, სწავლაზე-მეთქი, ვინ გისმენს!

ვენერა — აი, ახლა ამ ეკლერს ვუყურებ და ვფიქრობ, ნეტავი, ისეთი ჭანმრთელი კუჭი მქონდეს, ამის კამა შემეძლოს-მეთქი!

ბაო — რა თქვით, დედა, რისი კამა შემეძლოსო?

ვენერა — ეკლერის, ეკლერის!

ბაო — გიყვართ ეკლერი?

ვენერა — ვერ ვიტან!

მათიკო — ეკლერის რა მოგახსენოთ და...

ვენერა — არც მე მოთქვამს სალაპარაკოდ!

მათიკო — რა თქმა უნდა! სხვა რაღაცას მოგახსენებთ... რაც უფრო ებერდები... ოღონდ ნუ გაგეცინებათ. ერთხელ, მგონი, ლევანსაც კი ვუთხარი... ასე მგონია, მთავარი რაღაც მავიწყდება-მეთქი!

ელისაბედი — მეც! მეც! მეც ასე მგონია, მთავარი რაღაც მავიწყდება, ენაზე მადგას და ვერ კი მოთქვამს!

ბაო — ელისაბედ, გვაცალე ლაპარაკი!

მათიკო — მაგალითად, მსოფლიოს შვიდი საოცრება აღარ მახსოვს!

ვენერა — მეც არა ვთქვი, მათიკოს მართლაც რაღაც ავიწყდება-მეთქი! მე ეგ არასოდეს არ ვიცოდი, ისევე, როგორც გამარჯვლების ტაბულა. და, საერთოდ, არასოდეს დავინტერესებულვარ ასეთი ზღაპრებით.

მათიკო — აი, მე კი ვიცოდი და დამავიწყდა... მახსოვს მხოლოდ სემირამიდას ბალი. ეს კი ძალიან ცუდია — ბალი ხომ სამოთხეს ნიშნავს!

ბაო — (თითებზე ითვლის) სემირამიდას ბალი, ეგვიპტური პირამიდები, ზევსის ქანდაკება...

ლევანი — ფიდიასის ზევსის ქანდაკება...

არჩილი — როდოსელი კოლოსი...

ბაო — არტემიდეს ტაძარი... მეტი აღარ მახსოვს!

ლევანი — ეგ რამდენია?

ბაო — ხუთი.

ლევანი — ალექსანდრიის შუქურა თქვი?

ბაო — არა, არ მოთქვამს. ესეც ექვსი — ალექსანდრიის შუქურა! აბა, მე-შვიდე საოცრება ვის ახსოვს? მე-შვიდე, მე-შვიდე საოცრება მიკარნახეთ!

მათიკო — მე ყველა დამავიწყდა, ბალის გარდა...

შოთიკო — ბარემ კუბიკებიც მოგვეტანა და პატარა სახლიც აგვეშენებინა.

ნორა — რად გინდობდა, კეთილმეპატარა სახლი?

შოთიკო — სახლობანას ვითამაშებდით.

ნორა — სულ სახლობანას არ ვთამაშობთ, შოთიკო, მე და შენი?

ელისაბედი — აბა, ყავა ვისაც უნდა, ხელი ასწიოს!

ნორა — მაგას ჯობია, შამპანური დამისხას ვინმემ!

მათიკო — ელისაბედ, მე ჩაი მომიტანე, შენს გაზრდას!

ელისაბედი — ახლავე მოგართმევთ ჩაის. ბატონო არჩილ, თქვენ რას მიირთმევთ, ჩაის თუ ყავას?

არჩილი — სულერთია...

ელისაბედი — მამა, შენი?

ლევანი — ჩემთვისაც სულერთია.

ნორა — კი მაგრამ, გამაგიყვებს ეს ხალხი, შამპანურიც ხომ უნდა დალიოს ვიღაცამ?

ბაო — (თითებზე ითვლის) სემირამიდა, ზევსი, კოლოსი, არტემიდე, შუქურა... პირამიდა...

ელისაბედი — ეს ტორტი ყველამ უნდა გასინჯოს, დედაჩემის გამო-მცხვარია!

ვენერა — რას ამბობ, ელისაბედ, ბაომ ტორტი გამოაცხო?

ბაო — (ღიმილით) ელისაბედ, ელისაბედ!

ელისაბედი — რა იყო, დე?

ბაო — ეს ტორტი და, საერთოდ, ყველა ნამცხვარი, რასაც სუფრაზე ხედავთ, ელისაბედმა იყიდა კოოპერატივში.

ელისაბედი — ბიჭიკო, ტორტი გინდა?

ვენერა — პირველად ვნახე, ხელოსანი რომ მუშაობდეს! აი, ნამდვილი საოცრება რა არის, ეგვიპტური პირამიდა აჯობებს ამას!

ბაო — დედა, ნუ უშლით ხელს, თუ შეიძლება...

ვენერა — მიკვირს-მეთქი, სხვა ხომ არაფერი მოთქვამს!

ბიჭიკო — ქალბატონო, ერთი მე

მკითხეთ, როგორ მივირის, მაგრამ რა ვქნა!

ვენერა — ააა, მივხვდი — ესეც კოოპერატივის წევრი იქნება!

ბიჭიკო — (ღიმილით) მეც ელისაბედმა მიყიდა, ტორტივით.

ელისაბედი — ბეზიკო, დაცია, უკეთეს ნაჭერს მოგიპირი. ეგ ჩემს თევშზე გადმოდღე. აი, ასე, ყოჩაღ. აი, ხელსაზოცი!

ვენერა — უცნაურია, აი, ამ წუთას არაფერი მაწუხებს, არაფერი არ მტკივა!

შოთიკო — საერთოდ, რა გაწუხებთ, ქალბატონო ვენერა?

ვენერა — ყველაფერზე მეტად მაინც წწევა მაწუხებს, შემკამა პირდაპირ!

შოთიკო — არ უნდა შეაჰმეფინოთ თავი.

ვენერა — მასწავლეთ, ბატონო, როგორ მოვიქცე?

შოთიკო — ცურვაზე იარეთ.

ვენერა — ჩემს ასაკში?

შოთიკო — და იქნებით ჩიტივით.

ვენერა — ჩიტივით თუ თევზივით?

შოთიკო — თქვენი ნებაა, რომელიც გინდათ, აირჩიეთ, არც ერთს არა აქვს წწევა.

ვენერა — აღამიანს რომ თევზობა ან ჩიტობა გაუხდება სანატრელი, აი, ეს არის საშინელება!

ელისაბედი — ბეზიკო, ბეზიკო, დილაობით ისეც ვარჯიშობ?

ვენერა — ეპ, ჩემო ელისაბედ, ჩემი დილის ვარჯიში პირველია!

ელისაბედი — ღმერთი გწამს, ბებო?

ვენერა — რა თქმა უნდა, მწამს!

ნორა — მეორე ბოთლი არ გავხსნათ, ასე იდგეს ხელუხლებლად?

შოთიკო — გეყოფა, საკმარისია!

ნორა — იქნებ წერილი დევს მაგ ბოთლში, იქნებ ვიღაცა გვეძახის — მიშველეთო, არ უნდა ვნახოთ?

ელისაბედი — მომაწოდეთ, მე

გავხსნი. აბა, ბავშვებო, ყურებზე ხელს აიფარეთ!

(უბნოდ ხსნის შამპანურის ბოთლს).

ნორა — ელისაბედ, დედიკო, ბოთლის გახსნა კარგად გცოდნია აბა, ახლა ის შევემოწმით დასხმაც თუ იცი. აი, ჩემი ჭიქა ავიღოთ ექსპერიმენტისთვის, ვითომ ლაბორატორიაში ვართ და ვითომ ეს სინჯარაა! დაასხი, დაასხი, თამამად, ყოჩაღ! მოდით, იცით, რას გაუმარჯოს! ჩვენ რომ ერთადა ვართ — აი, იმას გაუმარჯოს! ცუდია? გუბეწეებით. გავეიმარჯოს რა! მომიჭახუნეთ ჭიქები! იცით, როგორ მიყვარს, ჭიქას რომ მიჭახუნებენ! აი, ასე ძინ! შოთიკო, შენც! თქვენც, ჩემო ბატონო არჩილ! თქვენც, ქალბატონო ვენერა! შოთიკო, დავლევ რა!

შოთიკო — შენი ნებაა!

ნორა — დაველი, იცოდლე!

შოთიკო — დაცალე, რა ვქნა!

ნორა — მოდით, იცით, რას გაუმარჯოს!

შოთიკო — სხვასაც დააცადე!

ნორა — (ბიჭიკოს) ჭაბუკო, მოიხედე, აქეთ!

ბიჭიკო — მევე?

ნორა — დიან, შენ! აბა, აქ სხვა ჭაბუკს ვის ხედავ. მოდი ჩემთან, ბიჭუნავ!

ბიჭიკო — მე ბიჭუნა კი არა, ბიჭიკო მქვია!

ნორა — უკაცრავად, შემეშალა. მომიახლოვდი, ნუ გეშინია!

ბიჭიკო — მევე? მეშინია? რისი?

ნორა — შოთიკოსი თუ გერიღებ, სულ ტყუილად, მაგას გინეკოლოგიის მეტი არაფერი აინტერესებს. აბა, აიღე, ბიჭიკო, ჭიქა! არა — ორი თითით, წვიპად დაიჭირე! აი, ასე! ვერ უყურებთ ბიჭიკოს?! აბა, ახლა მომიჭახუნე! ძინ! იცი, რას გაუმარჯოს! შოთიკო, რას გაუმარჯოს, მიკარნახე!

შოთიკო — ბიჭიკო მანდ არა გყავს, მაგან გიკარნახოს.

ნორა — ბიჭიკო, მოდი, რაც იქნება, გვითხარი, რამე სადღეგრძელო!

ბიჭიკო — არა, სხვა დაგამთავრო და მერტობა არაა და გეცხადებოდა.

ნორა — დაბადების დღეზე ვგივადებში? ნორა — ეს დაბადების დღეა, ნორა?

ნორა — (ვეკლუცად იღიმება) მე რომ გასათხოვარი ვიყავი, სამ ხულიგანს ერთად ვუყვარდი. მაშინ საკუთარი ხულიგანი თუ არ გყავდა, კარგ გოგოდ არ ითვლებოდი. სანამ შოთიკო ცოლად მითხოვდა, ორჯერ სცემა ჩემმა პირადმა ხულიგანმა. თქვი, შოთიკო, ხომ გცემა ჭუბიკამ ორჯერ, ხომ გცემა?

შოთიკო — კი, გცემა. ვალიარებ.

ნორა — ბიჭიკო, შენც ხულიგანი ხომ არა ხარ, დედიკო?

ბიჭიკო — რატომ უნდა ვიყო ხულიგანი?

ნორა — ძალიანაც ცუდი, ხულიგანი თუ არა ხარ. შენ გგონია, გამახარებ? ღმერთო ხულიგნებიც კი აღარ არიან დღეს! ო, რა თავაზიანი, რა დახვეწილი, რა ერთგული, რა თითით საჩვენებელი ხულიგნები იყვნენ წინათ. სულ ესენინისა და ლადო ასათიანის ლეკსებით მელაპარაკებოდნენ, სულ თეატრში და კონცერტებზე დამყვებოდნენ. კიდეც გაბედავდა ვინმე და მათი თანდასწრებით უწმინდეს სიტყვას იტყოდა! იმ დღეს ერთი ლაწირაკი მეუბნება ავტობუსში — რა ვქნა, შოთიკოს გადავიკიდე, სამსახურში ავტობუსით დავდივარ — ადე, შე მანჭურის ინდაურო! მინდოდა შევპასუხებოდი, ყოველ შემთხვევაში, პროტესტი მაინც გამოვთქვია, არ ვარ მანჭურის ინდაური-მეთქი, მაგრამ გადავყლაპე, იმასავით, რას აკმევენ ინდაურებს? მოკლედ, რასაც ინდაურებს აკმევენ, იმასავით გადავყლაპე. ეტყვი რამეს და ისე წყინთ, ისე წყინთ, მეტი არ იქნება! შეიძლება, ისე გაგალამაზონ. მანჭურის ინდაურობა სანატრელი გაგიხდეს. შოთიკოს რომ მოუყუევი, იცით რა მითხრა — თმა რომ გაქვს წითლად შეღებილი, იმიტომ გითხრა ალბათო. მოკლედ, დამწყებ პოეტად გამოიყვანა ის

ლაწირაკი? ბიჭიკო, ხულიგანს ჩემსკენ დილიყავი, ხომ სცემდი მისთვის? ძიას, ხომ სცემდი?

შოთიკო — ხელს რომ უშლი მაგაკაცს მუშაობაში, ვერ ატყობ?

ნორა — შოთიკო, ვუთხრა ბიჭიკოს, ორსულობა არქიტექტურულ ზედმეტობად რომ მიგანია, გავუმხილო? ვუთხრა როგორ ვწითლდები შენს გამო, ტელევიზორში პოეტებს რომ უქსმენ, გამრავლდით!

შოთიკო — პოეტებისთვის ლაპარაკი ადვილია! მარტო ლაპარაკით ვერ გამრავლდები! გამრავლებას ბევრი რამე ჭირდება.

ნორა — მაგალითად, რა?

შოთიკო — იმის გარდა, რაც ყველამ ვიცით და, რაც რა თქმა უნდა, მთავარი და ძირითადია, გამრავლებას ჭირდება პირობები. ადამიანური ატმოსფერო!

ნორა — ბაო, ბაო, ჩემო დიკო, შეხედე ერთი, ხომ გავს შოთიკო სიცილიელ ბანდიტს?

ბაო — (სიცილით) შენ რა იცი, როგორია სიცილიელი ბანდიტი?

ნორა — ვიდეოში მაგის მეტი რა მინახავს! მოდი, ყურში გეტყვი რაღაცას!

შოთიკო — ნორა!

(ნორა ბაოს ყურში რაღაცას უჩურჩულებს, თან შოთიკოს თვალს არ აშორებს).

ბაო — (ყალბი დაინტერესებით) კარგი ერთი!

ნორა — ყველაფერს გეფიცები!

შოთიკო — ეპ, არა ხარ არსად წისაყვანი, მაგრამ რას იზამ!

ვეენერა — (ლიმილით) ლეენი პატარა რომ იყო, ეგონა, ყველანი მასთან ერთად, ერთ დღეს გაჩნდით ამ ქვეყანაზე. ზოგი დედად, ზოგი მამად, ზოგიც ბებიად და ზოგიც, რა თქმა უნდა, ბავშვად. გარკვეული თვალსაზრისით, არც ცდებოდა. ბავშვები, საერთოდ, არ ცდებიან. ამიტომ უკვირდა, ყველანი ერთად რატომ არ ვიზიდით დაბადების დღეს.

ბ ა ო — (სიცილით) ყველას ჩემი დაბადების დღე გონია!

ვე ნ ე რ ა — მე რაც მგონია, მაგას ნუ მათქმევინებ!

ბ ა ო — მაინც რა, დედა, რა გგონიათ?

ლ ე ვ ა ნ ი — (უხერხულობის გასაფხანტავად) ქალბატონი მათიკო, თქვენს გარდა, დღეს ალბათ აღარავინ ატარებს ლორნეტს. არ მახსოვს, მგონი, ადრე არ ხმარობდით...

მ ა თ ი კ ო — ეს ლორნეტი ამას წინათ სრულიად შემთხვევით ვიპოვე დედაჩემის ნივთებში. (სიცილით) ავგაროზივით ჩამოვიკიდე კისერზე. თანაც, ვინც არ მომეწონება, ცხვირზე წამოვარტყამ ზოლმე. ამ ლორნეტთან დაკავშირებით, თუ გნებავთ ერთ სასაცილო ამბავს მოგიყვებით.

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — ბავშვებო, ბავშვებო, აბა, ქალბატონ მათიკოს მოგუწმინოთ, ხომ გიყვართ სასაცილო ამბები!

მ ა თ ი კ ო — დედაჩემი ჭორჭაძის ქალიყო, ძალიან ლამაზი და განათლებული. კინოშიც გადაიღეს თურმე ერთი ორჯერ, მაშინ ჯერ კიდევ სილამაზის გამო იღებდნენ ქალებს კინოში. მაგრამ ის ფირები ახლა, რა თქმა უნდა, აღარავის ახსოვს. ალბათ უკვალოდ დაიკარგა. რევოლუცია რომ მომხდარა, პეტერბურგში ყოფილა. მაშინვე საქართველოსკენ გამოუწევია, რა გააჩერებდა! გზაში მატარებელს ბანდიტები დასცემიან. რამდენიმე ქალი და მათ შორის დედაჩემიც ატამანის საბლში წაუყვანიათ, ალბათ დროს სატარებლად. ერთმანეთში აზვლილი, ვალეშილი ხალხით ყოფილა თურმე საგსე ოთახი. დედაჩემისთვის უბრძანებიათ, ქმავიდაზე იცეკვეო. დედაჩემი კი ატამანისკენ წასულა, ლორნეტი მოუმარჯვია, ატამანს დაკვირვებია და უკითხავს, თქვენ რომელი ზოობარკიდან ბრძანდებითო. არ ვიცი, რა სასწაულს გადაურჩენია მაშინ. დედაჩემი იტყოდა ხოლმე, სიამაყემ გადამარჩინაო. ალბათ... ბნელ ხალხს სიამაყისა ეშინია, ამიტომაც, რომ ან სპობს

ან აღმერთებს, რაც, სხვათაშორის, ენულოთ და იგივეა არ ვიცი, რამდენად მოსალოდნელია. საცილოდ მოგეჩვენათ ჩემი მონაყოლი, მე კი, ეს ლორნეტი რომ ვიპოვე, ტირილის მაგივრად, სიცილი ამივარდა — მთვრალ ბანდიტებში ლორნეტიანი დედაჩემი და გაშტერებული ატამანი წარმოვიდგინე...

ა რ ჩ ი ლ ი — მართალი ბრძანდებით, ამაყი აღამიანისა ყველას ერიდება!

მ ა თ ი კ ო — დიახ, მეც მაგას მოგახსენებთ...

ლ ე ვ ა ნ ი — ან სპობს ან აღმერთებს...

მ ა თ ი კ ო — ბატონო?

ა რ ჩ ი ლ ი — არა მართო სხვის სიამაყეს...

მ ა თ ი კ ო — (ვერ ხედება, რომ ლევანი და არჩილი მას კი არ მიმართავენ, თითქმის ერთმანეთს ესაუბრებიან, ან ადრე დაწყებულ საუბარს აგრძელებენ) — თქვენ რომელი ზოობარკიდან ბრძანდებითო, წარმოვიდგინათ!

ა რ ჩ ი ლ ი — შეიძლება, ყველაზე მეტად საკუთარი სიამაყის ეშინია...

ლ ე ვ ა ნ ი — სიამაყე იგივე სინდისია!

ა რ ჩ ი ლ ი — უბისოდ უფრო ადვილია ცხოვრება...

ლ ე ვ ა ნ ი — თუ არსებობა?

ა რ ჩ ი ლ ი — მართალი ხარ, არსებობა... ცხოვრებისთვის სიამაყე აუცილებელია.

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — მეც მოვყვები ერთ სასაცილო ამბავს, შეიძლება!

ვე ნ ე რ ა — ასეთივე სასაცილოს?

მ ა თ ი კ ო — მე არ მითქვამს, ქალბატონო ვენერა, ყველამ გაიცინეთ-მეთქი, მე მეცინება ამ ლორნეტზე, მეტი არაფერი!

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — მოდი, ყველამ მოვყვეთ თითო სასაცილო ამბავი. ვითომ სიცილის გაკვეთილი გვაქვს!

ნ ო რ ა — უი, რა კარგი იქნებოდა, სიცილის გაკვეთილები რომ იყოს!

მ ო თ ი კ ო — ეგლა გვაკლია, ისედაც სულ ნასწავლი სიცილით არ ვიკრიკებით?

მ ა თ ი კ ე რ ა — რა შიშის ვასუხის და, ბატონო არჩილ, ერთი რამ მინდა გკითხოთ, მიიხრეს, ბიოლოგი ბრძანდებით, ვის ეცოდინება ეს თქვენზე უკეთესად...
ა რ ჩ ი ლ ი — ბრძანეთ, ქალბატონო, გისმენთ.

ვ ე ნ ე რ ა — სად გაქრენ, სად დაიკარგენ ქალაქიდან ჩიტები, შოშიები, მერცხლები, მოლალურები. იცით, წინათ მთელი ქალაქი ჩიტებით იყო სავსე.

ვ ე ნ ე რ ა — ქალბატონო მათიკო, თავი დაეკარგეთ და ჩიტებს მისტირით? მ ა თ ი კ ე რ ა — ქალბატონო ვენერა, თქვენ ყველაფერს უკიდურესობამდე ამწვავებთ!

ვ ე ნ ე რ ა — მე? როგორ გეკადრებათ... არავითარ შემთხვევაში!

მ ა თ ი კ ე რ ა — იცით, როგორ ამშვიდებს ჩიტის ხმა ადამიანს!

ნ ო რ ა — ქალბატონო მათიკო, თუ შეიძლება, ერთი წუთით მათხოვეთ ეგ ლორნეტი.

მ ა თ ი კ ე რ ა — ინებეთ, გეთაყვა.

ნ ო რ ა — (ართმევს ლორნეტს, შოთიკოს მიუბრუნდება) მიზნება?

მ ა თ ი კ ე რ ა — გზატავს, პირდაპირი (ლორნეტი ხელიდან ხელში გადადის).

ვ ე ნ ე რ ა — ბატონო არჩილ, გინდათ გიმკითხოთ?

ა რ ჩ ი ლ ი — მიმკითხოთ? მინდა, რატომაც არა!

ვ ე ნ ე რ ა — მაშინ მარცხენა ხელი მომეცი! (არჩილის ხელისგულს აკვირდება) — ო, როგორი დამთმობი და წყნარი ყოფილხართ!

ა რ ჩ ი ლ ი — წყნარი? კი, წყნარი ვარ.

ვ ე ნ ე რ ა — და მშიშარაც! არ გეწყინოთ — ყველა მამაკაცი მშიშარაა. ეგ მე მკითხეთ, მე ხომ სტრამატოლოგი ვარ! საკმაოდ წინდაუხედავიც ყოფილხართ!

ა რ ჩ ი ლ ი — ნუთუ ეს ყველაფერი მართლა ჩემს ხელისგულზე წერია?

ვ ე ნ ე რ ა — დაინტერესდით?

ბ ა ო — (სიცილით) დედა, მკითხოთაბა როდის დაიწყეთ?

ვ ე ნ ე რ ა — (ბაოს ყურადღებას აქცევს) დიდხანს იცოცლებთ. ეს სიცილი ხანია, ხომ ხედავთ — რამსიგრძეა, მერიდიანივით!

ნ ო რ ა — სანამ ხირომანტიის სეანსი მიმდინარეობს, ბიჭიკო, მოდი, ჭიქა მომიჭახუნე. გავიმეოროთ, რაც გასწავლე, თორემ დავავიწყდება. ვამეორება ცოდნის მამა!

მ ა თ ი კ ე რ ა — დედა!

ნ ო რ ა — მოდი, დავნაძლავდეთ! ვის ვკითხოთ?

მ ა თ ი კ ე რ ა — ნორა, გეყოფა!

ნ ო რ ა — თქვენთვის დედა, ჩემთვის მამა გააჩნია, საიდან შეეხედავთ და, საერთოდ, ახლა ქალი და კაცი ძნელი გასარჩევია!

ბ ი ჭ ი კ ე რ ა — რა კარგი ვინმეა, კაცი!

მ ა თ ი კ ე რ ა — მოგწონს?

ბ ი ჭ ი კ ე რ ა — ძალიან!

მ ა თ ი კ ე რ ა — ვინდა გაჩუქო?

ბ ი ჭ ი კ ე რ ა — მაჩუქო? როგორ თუ მაჩუქო?

მ ა თ ი კ ე რ ა — როგორ და როგორც ჩუქნიან. შენი იყოს!

ბ ი ჭ ი კ ე რ ა — ჩემი იყოს? მე რად მინდა?

მ ა თ ი კ ე რ ა — როგორ თუ რად გინდა? გესმის, რას ამბობს — ნორა რად მინდაო!

ბ ა ო — ჰოდა, მართალს გეტუნება, რად უნდა მგავს შენი ნორა, ნორა შენი ცოლია.

მ ა თ ი კ ე რ ა — გმადლობთ, ბაო, შესენებობისათვის.

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — ვერაფრით ვერ ვისწავლე სასაცილო ამბების მოყვლა!

მ ა თ ი კ ე რ ა — რა თქვი, ელისაბედ?

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — არაფერი. თქვენზე არ მიიჭვამს!

მ ა თ ი კ ე რ ა — ამ დილითაც დამირეკა მოსკოვიდან, როგორა ხარო, რამე ხომ არ გჭირდებაო, რა ჩამოგიტანო.

ბ ა ო — უკაცრავად, ქალბატონო მათიკო, ვერ გავიგე, რა თქვით, ვინ დამირეკაო?..

მ ა თ ი კ ე რ ა — ჩემმა ვაჟმა, ვინ დაძი-

რეკავდა. დედოკო, როგორა ხარო, რა ჩამოვტანო...

ბაო — პირდაპირ სამაგალითო შვილი გყავთ! ამოდენა თანამდებობა, ამდენი საქმე და მაინც დედა ერთი წამითაც კი არ ავიწყლებს!

მათიკო — ვუთხარი, დროა, როგორმე შეურიგდე იმ აზრს, რომ აღარ გეყოლები-მეთქი (სიცილით) ეს ხომ არ გამოვეკერები, ბოლოს და ბოლოს! რას არ მიგზავნის შოფრის ხელით, იცის, ტკბილი რომ მიყვარს ძალიან...

შოთიკო — ქალბატონო მათიკო, თქვენს ვაჟს კარგი ბინა აქვს? თუშეცა, რა კითხვა უნდა.

მათიკო — საუკეთესო! ჩემი ვაჟი ხომ...

შოთიკო — ვიცი, ვიცი, სადაც მუშაობს. ეგ ყველამ იცის. შე ის მაინტერესებს...

მათიკო — არ დაამთავროთ, არ დაამთავროთ! ვიცი, რასაც მეკითხებით. ბევრს აინტერესებს ეს, საქმე ის გახლავთ, ბატონო ჩემო, რომ მე დამოუკიდებლობა მიყვარს. თანაც, უბინაო ხომ არ გგონივართ — აი, ზუსტად ასეთი ბინა მაქვს. მალე კახაც ცოლს შეირთავს და მარტო აღარ ვიქნები. ჩემთანაა ჩაწერილი (სიცილი) ახლა ადრე ირთავენ ცოლს! (ჩვეულებრივად) სხვაგან მაინც ვერ გავძლებ, შვილთანაც კი, ისე შევეჩვიე ჩემს ბინას, ჩემს ნივთებს, ჩემს სკამს, ჩემს თეფშს, ჩემს კოფზს, ჩემს ყვავილებს ქოთნებს. კაბინეტში ველოსიბედის თვლიანი სავარძელი დგას, იმ სავარძელში იჯდა ჩემი დამბლადაცემული მეუღლე. ოთახიდან ოთახში დავატარებდი, ახლაც დავასრიალებ სავარძელს და ახალ ამბებს ვუყვები: ჩემმა ვაჟმა ანანასის კომპოტი რომ გამომიგზავნა, წუხელ „ილუზიონში“ რა აჩვენეს და ასე შემდეგ მოკლედ, სულ ოთხი წელიღა მიჭირს. ოთხ წელს ციხეშიაც კი ძლებენ, ხომ მართალია?

შოთიკო — არ ვიცი, ქალბატონო, არ გამომიძლია.

ბაო — (თითებზე ითვლის) სემი-

რამიდა, ხევისი, პირამიდა, კლონიკო ტემიდე, მუჭურა...

ნორა — ბიკიკო, არ მოგშინდა?

ბიკიკო — (ღიმილით) აი, მოვრჩები და მერე ვიქეიფოთ!

ბაო — (განზე დგება) ელისაბედ, მოდი აქ!

ელისაბედი — რა ვინდა, დე?

ბაო — შენ გგონია, არჩილი მე დეპუტატიე?

ელისაბედი — ვინ ვითხრა, რომ მგონია?

ბაო — მე თვითონ არ ვიცი, რატომ მოვედიო...

ელისაბედი — შავს რა ცოდნა უნდა, უყვარხარ!

ბაო — ელისაბედ, ხომ გათხოვე!

ელისაბედი — დე, იცი, მგონია, რომ რაღაც შავიწყდება! მართლა გეუბნები!

(ბრუნდებიან).

ბაო — (არჩილს მხარზე ხელს დაადებს) ძალიან დაგაინტერესა მკითხოვობამ?

არჩილი — იცი, სკოლა გამახსენდა... ქალბატონი ვენერა საზეიმო საღამოებზე მღეროდა ხოლმე. ხომ მართალს ვამბობ, ქალბატონო ვენერა?

ბაო — დედა, საერთოდ, კარგად მღერის.

ვენერა — განა თქვენ ჩვენს სკოლაში სწავლობდით?

არჩილი — დიახ, ლევანის კლასში.

ვენერა — ღმერთო ჩემო!

არჩილი — აღარ გახსოვართ არა?

ვენერა — ნუთუ თქვენ ის არჩილი ხართ?

არჩილი — (სიცილით) დიახ, ის არჩილი ვარ. ოღონდ, ბებერი!

ვენერა — როგორ არა... როგორ არა... დედათქვენი როგორ ბრძანდება?

არჩილი — აი, ვაგახსენდით!

ვენერა — ძალიან პატარები იყავით... უცებ დამეკარგეთ...

არჩილი — სხვა სკოლაში ვადავედი.

ვენერა — დედათქვენი კი სულ

26
2020-11-10 10:53:33

მახსოვს. ახლაც თვალწინ მიდგას, როგორ მოდის სკოლის დერეფანში... ალბათ ახლაც ლამაზია. ასეთი ქალები არ ბერდებიან. დირექტორი უსათუოდ ზელზე აკოცებდა ხოლმე...

არჩილი — დედაჩემი დიდხანია სოფელში ცხოვრობს.

ვენერა — ვინ? ქალბატონი ელენე? ღმერთო ჩემო! კი მაგრამ, რა მოხდა ასეთი? ელენეზე უფრო ქალიქელი ქალი არ არსებობდა და არც ახლა არსებობს ალბათ. როგორ ლაპარაკობდა ფრანგულად. როგორ უქრავდა... თუ გახსოვთ, ზოგჯერ აკომპანიორობასაც მიწევდა ხოლმე.

არჩილი — როგორ არ მახსოვს! რა მოხდა და... უბრალოდ ასე აეწყო ყველაფერი. ჩემი უფროსი ძმა სტუდენტობის დროს დაიპირეს. მართალია, მალე გამოუშვეს, მაგრამ თბილისში ცხოვრების უფლება აღარ მისცეს. ბიძაჩემი აგრონომი იყო, იმან წაიყვანა თავისთან სოფელში და რადგან ჩემი ძმა ტუბერკულოზით იყო ავად, ბიძაჩემი კი მარტოხელად ცხოვრობდა, დედაჩემიც თან წაჰყვა... ორი-სამი წელი იცოცხლა კიდევ... ჯერ ბიძაჩემი გარდაიცვალა, მერე ჩემი ძმაც მოკვდა... ახლა მხოლოდ დედაჩემი ცხოვრობს იქ, საფლავებს უფლის, სიმინდს თოხნის, ჩაის კრეფს, კოლმეურნეობის წევრია...

ვენერა — ნახულობთ ხოლმე?

არჩილი — ძალიან იშვიათად... ჩემი ძმა ისე მოკვდა, არ მინახავს. შუა აზიაში ვიყავი, ექსპედიციაში...

ვენერა — (ღიმილით) ჩემი სიმღერა რამ გავახსენათ?

არჩილი — იცით, დედაჩემს გავხარით!

ვენერა — რას ბრძანებთ, დედათქვენს როგორ შევედრები! ის ძალიან ლამაზი ქალი იყო. რა დუნდობელი ყოფილა ცხოვრება, თუმცა, მაგის მეტი, მე თვითონ რა ვიცი...

ნორა — მე რატომ მიმაღავდით, ქალბატონი ვენერა თუ მღეროდა! ეს რა კარგი რამ გავიგე! ქალბატონი ვენერა, იმღერეთ რა, გეხვეწებით, ნუ

გვეტყვიან უარს! ძალიან გასკდავს ვენერა — ვიმღერო? (შეკაცდა)

რატომ უნდა ვიმღერო? ელისაბედი — ბებიო, იმღერე რა, მეც გეხვეწები!

ვენერა — რა ვიმღერო? ბო, უთხარი, თავი დამანებონ!

ბო — (ღიმილით) მე ამათთან ვერაფერს ვაიწყობ. უნდა დათანხმდეთ, სხვა გზა არა გაქვთ.

ვენერა — რას ქვია, სხვა გზა არა მაქვს! რაღა დროს ჩემი სიმღერა! უთხარით, ბატონო არჩილი, ამ ქალბატონებს, როდის იყო ეს ამბავი, მას მერე მთელმა ცხოვრებამ გაიარა!

არჩილი — მაგრამ თქვენ ისევ ისეთივე ხართ!

ნორა — შოთიკო, შენც შეეხვეწე იმღეროს. სიმღერაზე ვგიჟდები!

შოთიკო — ქალბატონო ვენერა, ხომ იცით ამის ამბავი, ეს თუ ვინმეს გადაეკიდა, ვთი იმის ბრალი, მაინც არ მოგეშვებათ. ისე, მეც გაუწერელად გთხოვთ, რა მოხდება, რომ იმღეროთ!

ელისაბედი — ბებიო, ხალხს ნუ ახვეწინებ! ხომ ხარ დემოკრატიის მომხრე!

ვენერა — გამაგებინე მაინც, რატომ უნდა ვიმღერო?

ბო — იმღერეთ, დედა, იმღერეთ, თქვენ კარგად მღერით!

ვენერა — აღარაფერი რომ არ მახსოვს... როგორ შეიძლება ასე უცებ... უაკომპანიმენტოთ მაინც ვერ ვიმღერებ!

ბო — ქალბატონი მათიკო აგერ არ ბრძანდება, ის ხომ პიანისტია!

ვენერა — აბა, არ ყოფილა ჩემი საშველი! გავგიჟდები, მგონი, მართლა მამღერებენ ეს უღმერთოები! (მათიკოს) შუბერტის „ავე მარია“ იცით?

ნორა — შუბერტის „ავე მარია“ მე ვიცი!

შოთიკო — შენ არ გეკითხებიან!

ნორა — მაგ სიმღერას იტალიელი ხუჭუჭა ბატკანი მღეროდა რადიოში!

მათიკო — (როიალს მიუჭდება) დავიწყოთ?

ვენერა — დამაყადეთ, სული მო-
მათქმევინეთ (ლევანს) ვიმღერო?

ლევანი — შენი ნებაა!

ნორა — და ჩვენ — ვერანდაზე
ჩამწკრივებული, სარკოფაგებში ჩაქე-
დილი ევბატორიის მუმეები — სულ-
განაბლები ვუსმენდით!

ვენერა — (არჩილს) თქვენი ხათ-
რით ვმღერო, იცოდეთ!

არჩილი — დიდი მადლობა, ქალ-
ბატონო!

ვენერა — ვატყობ, ველარ გადა-
ვრჩები (მათიკოს) დაეწყოთ!

(მღერის)

ნორა — და იცით, რას ვნატრობ-
დით?..

შოთიკო — ჩუ!

ნორა — ...ღმერთო, ოღონდ, ეგ
რობერტინოც ჩვენსავით დააკუტე, აი,
აჰ, ვერანდაზე, ჩვენს გვერდით, ჩვენ-
სავით ხეიბარი, გაჭიმე და შეტი არა-
ფერი გვირდო!

ბაო — რას ამბობ, ნორა, რა საში-
ნელებაა!

ნორა — აბა, შენ რა გგონია! შო-
თიკო, რა საზიზლარი შამპანურია, და-
მისხი რა!

შოთიკო — კარგი, გეყოფა, ადე-
ქი...

ნორა — არა, ასე არა, უნდა მით-
ხრა — ადგე, შე მანჯურიის რნდაურო!

შოთიკო — წამო, წავიდეთ შინ!

ნორა — დამაცა, ლორნეტით დაგა-
კვირდე! არა, შენთან არ წამოვალ, რომ
იცოდე, რას გაგხარა! შენ მარტო წადი.
ბოლოს და ბოლოს, ჩემს სახლში ვარ
და თანაც ძალიან მაინტერესებს, გაა-
კეთებს თუ არა ბიჭიკო ტელევიზორს.
ისე კაცმა რომ თქვას, ამუნდსენმა
პოლუსი აღმოაჩინა, ნიუტონმა ვაშლი
გამოიგონა, ქალბატონი ვენერა ამღე-
რდა, წესით, ბიჭიკომაც უნდა გააყე-
თოს ტელევიზორი, ვისზე რა ნაკლე-
ბია!

ბიჭიკო — (ელისაბედს) ეს კაცი
დედაშენის საქმროა?

ელისაბედი — ჰო.

ბიჭიკო — მეორე კიდე მამაშენი?

ელისაბედი — ჰო, მამაჩემი უნდა
ბიჭიკო — დედაშენის მამაა?
ქმარი!

ელისაბედი — კი.

ბიჭიკო — ეს ქალი რომ მღერის,
ბებიაშენია არა?

ელისაბედი — როგორ უცებ
გარკვეულხარ ყველაფერში!

ბიჭიკო — გაგიტდება კაცი!

ელისაბედი — ბიჭიკო, შენ რომ
ტელევიზორს მიხედო, ვითომ არ აჯო-
ბებს?

ბიჭიკო — თქვენ რაღა ტელევი-
ზორი გინდათ?

ვენერა — (სიმღერას ამთავრებს)
გაგაფრთხილეთ, რაღა დროს ჩემი სიმ-
ღერაა-მეთქი, ხომ დარწმუნდით!

არჩილი — რას ბრძანებთ, ქალ-
ბატონო, შესანიშნავი იყო, გმადლობთ!

ვენერა — მე კი ისევე იქა ვარ, დე-
დათქვევითან. „სადაურსა სად წაიყვი-
ნო“, ხომ გაგიგიათ. ყველაფერს უნდა
მოელოდე ამ ცხოვრებიდან...

ნორა — ელისაბედ, აბა, ერთი შენც
შეხედე ამ ლორნეტით შოთიკოს!

ელისაბედი — აი, შევხედე! უი,
ვერაფერს ვხედავ! თვალები მეტყინა!
(უცებ შეცვლილი, ათრთოლებული,
ტირილგარეული ხმით).

— დეიდა მათიკო, დეიდა მათიკო...

მათიკო — რა იყო, ჰირიმე?

ელისაბედი — გადმოდით რა
ჩემთან საცხოვრებლად?

მათიკო — (ღიმილით) ოჰო?

ელისაბედი — გადმოდით რა!

მათიკო — თქვევითან გადმოვიდე?

კი მაგრამ, რატომ-მეთქი?

ელისაბედი — იცხოვრეთ რა
ჩვენთან, ერთად ვიცხოვროთ. ყველანი
დავეტყვევით. სულ, სულ ჩვენთან იცხო-
ვრეთ.

მათიკო — ვერ გავიგე?... ბაო, რას
ამბობს ელისაბედი, ამისხენი! რატომ
დაგებადა, ელისაბედ, ეს უცნაური აზ-
რი, მეხუმრები?

ელისაბედი — გადმოდით რა
ჩვენთან, სულ გადმოდით!

მათიკო — რას ნიშნავს ეს „სულ
გადმოდით?“ და საერთოდ...

ნორა — უი, ელისაბედი ტირის!

ელისაბედი — (ტირილით) ქალ-
ბატონო მათიკო, ნუ გეშინიათ რა, ძა-
ლიან გთხოვთ, ნუ გეშინიათ!

მათიკო — (წამოდგება. მკაცრად)
რისი უნდა მეშინოდეს?

ელისაბედი — (ტირილით) ზომ
იცი, ზომ იცი...

მათიკო — ბაო, რა დაემართა
ელისაბედს?

ელისაბედი — (ტირილით) ჰო,
ნურაფრისა გეშინიათ... ნახეთ, რამდენი
ადგილი გვაქვს, ერთი ოთახი საერთოდ
ცარიელია...

ბაო — (მკაცრად) ელისაბედ, რა
დაგემართა?!

მათიკო — ვერ გამოვიდა, რა ხდე-
ბა აქ! ვისი ან რისი უნდა მეშინოდეს
მაინც? რატომ უნდა გადმოვიდე თქვენ-
თან საცხოვრებლად, განა მე უბინაო
ვარ?...

ელისაბედი — (ტირილით) ნა-
ხეთ, რამისიქე ლინზები აქვს ამ ლორ-
ნეტს, ტელესკოპივით...

მათიკო — (გამოგლეჯს ლორნეტს)
ეს თავხედობაა და მეტი არაფერი!
ელისაბედ... არ ვიცი, რა ვთქვა... მე
ამას შენგან არ ველოდი!

ელისაბედი — (ტირილით) შე
ყველა მეცოდებით, ყველა!

მათიკო — არავის თქვენი შესა-
ცადი არაფერი ვირს, ქალიშვილო! ეს
კარგად დაიხსომეთ! ასეთი ისტერიკე-
ბი კი თქვენთვის ძალიან ადრეა, ესეც
არ დაგავიწყდეთ!

(გაბრაზებული მიდის).

(პაუზა).

(ელისაბედი ტირის).

ნორა — კარგი ახლა! დამშვიდდი
და გვითხარი, რა ბზიკმა გიკბინა!

ელისაბედი — (ტირილით) არა-
ფერი... არაფერი... ისე...

ნორა — ბოლოს და ბოლოს, ელი-
საბედს ისეთი არაფერი უთქვამს!

ბაო — მიხვდა ყველაფერს... ელი-
საბედ, თუ იცი, რა ჩაიღინე?

ელისაბედი — (ტირილით) ...შენ
გგონია, მინდობა?... ჩემდა! ...
რად... ლორნეტის ლინზებს ხელი რომ
მოკვიდე, ცუდად გავხდი... ძალიან შე-
მეცოდა... არავინ, არაფერი ამ ქვეყნად
აქამდე ასე არ შემეცოდებია... კინაღამ
დავიბრჩვი... არ ვიცი, რა დამემართა
(კრემლს იწმენდს. ღიმილით) შეიძლე-
ბა გავგვიღიო...

ლევანი — რა ქარაგმებით გველა-
პარაკებით, ბარემ გვითხარით, რა მოხ-
და, რაშია საქმე?

ბაო — რა უნდა მომხდარიყო? მი-
ხვდა, რომ ყველაფერი ვიცოდით.

ლევანი — მაინც რა იცოდით, ვი-
თომ რა ისეთი საიდუმლო უნდა ჰქონ-
დეს მათიკოს?

ბაო — ყველას თავისი საიდუმლო
ეჩვენება მნიშვნელოვნად!..

ლევანი — მაინც რა საიდუმლოა
ასეთი?

ბაო — ის, რომ მარტო ცხოვრობს!..

ლევანი — ეს რა საიდუმლოა —
ეს ყველამ იცის!

ბაო — რცხვენია...

ლევანი — ეგ არც პირველია და
არც უკანასკნელი, რამდენი ცხოვრობს
მარტო!

ბაო — ...მაგრამ იმდენად აუტანე-
ლია მისთვის სიმარტოვე, ზოგჯერ იქა-
მდისაც კი მიდის, სასწრაფო დახმარე-
ბას ეძახის ხოლმე შუალამისას, ითმენს
ნემსს, ოყნას, ათას სისამაგლეს, ოღონდ
თუნდაც, ათი წუთით მარტო არ იყოს...
რცხვენია, რომ შვილიც ყავს და შვი-
ლიშვილებიც და მაინც მარტოა, არც
ერთი არ აკითხავს, არც ერთი აქ მო-
სული არ გვიწახავს. იმათ მაგივრად
რცხვენია, გონია, ვერავინ ხედება, არა-
ვინ იცის, თუნდაც, ის ამბავი, რომ,
როცა მისი მამული და მამლის ცოლი
გადასახლებიდან დაბრუნდნენ, შეიღმა
ნება არ დართო, უბინაოები ცოტა ხნით
მაინც შეეფარებინათ, ჩემს კარიერაზე
იმოქმედებო. აი, მაშინ დაეცა მათი-
კოს მეუღლეს დამბლა. მათიკოს გონია,
ის ამბავიც არავინ იცის, მისი მეუღლე
შემთხვევით ღიად დარჩენილ კარბში

თავისი თვლებიანი სავარძლით რომ გა-
გორდა და კიბეზე გადაიჩნება. მათიკოს
გონია, რომ არც ის ამბავი იცის ვინ-
მემ, მისმა ვაჟმა გაზეთშიც რომ არ გა-
მოაცხადა მამის სიკვდილი, იმიტომ, რომ
მამის თვითმკვლელობაც კარიერაში შე-
უშლიდა ხელს...

ელისაბედი — (ტირილით) სათ-
ვალეც უკეთია და ლორნეტსაც ხმა-
რობს! იმის კი არ ვეშინია, რომ დაბრ-
ნავდება და ველარ დაინახავს, არამედ
თვითონ მას რომ აღარ დაინახავენ,
აღარ შეამჩნევენ, რადგან აღარ დას-
კირდებათ, ბრმა ხომ ბინის დარაჯადაც
არ გამოდგება!

ნორა — ნუ ტირი, კარგი...

(ელისაბედს ხელს მოხვევს, თვითო-
ნაც ტირის. ბაოც შეუერთდებათ; სამი-
ვე ტირიან).

შოთიკო — ერთს ვერ ვაჩუმებდი,
ახლა სამის მორევა არ გინდა!

ლევანი — კარგით, კარგით, გე-
ყოფათ!

ბაო — (ღიმილით. ცრემლს იწ-
მენდს) მართლაც, რა გვატირებს!

ნორა — (ღიმილით) — ელისაბედ-
მა გადაგვრია!

ბაო — სულ ტყუილად ვაწყენინეთ
იმ ქალს!...

ელისაბედი — რა ვიცი, რა და-
მემართა, ლორნეტში რომ გავიხედე,
ცუდად გაგზინდი!

ნორა — მე რაღა მატირებს, მე
რაღამ გამომაშტერა!

ელისაბედი — ავალ, ბოდიშს
მოვუხდით...

ლევანი — ეგ უარესია.

ბაო — ჰო, უარესია...

ლევანი — დაივიწყდება...

ბაო — ჰო, სხვა რა გზა აქვს, დაი-
ვიწყებს.

ელისაბედი — რომ ჩვენც და-
გვაივიწყდეს...

ბაო — ჰო, რომ ჩვენც დაგვაივიწყ-
დეს...

ნორა — ღმერთო, ყველა სხვის და-
სანახად ცხოვრობს! იმიტომ, მოდი,
იციო, რას გაუმარჯოს!

ბაო — გაჩუმდი რა, ნორა! ^{ნორა} ^{ნორა}

ნორა — რა, ქეიფი დაქაზაობს? ^{ნორა}

ბაო — (ძალიან გაღიზიანებული)
— ქეიფი! ქეიფი! ქეიფი!

ნორა — რა დაგემართა, ბაო?
ბაო — არაფერი... (სიცილით) ელი-
საბედს უნდა, ყველა ერთად გცხოვრო-
ბდეთ, ყველა!

ელისაბედი — (სიცილით) ჰო,
უნდა გავხსნა კოოპერატიული დიდი
საბავშვო ბაღი, სადაც ყველანი ერთად
ვიქნებოდით, წნევას გაუზომავდით ვრ-
თმანეთს, ბორბლებიანი სავარძლით
ვისიერებდით, ოღონდ, რა თქმა უნ-
და, კარს არავითარ შემთხვევაში, ღიად
არ დაგვოვებდით. როდესაც ბავშვები
გყავს მობარებული, ყველაზე მეტად
ღია კარის, ასანთისა და თვლებიანი სა-
ვარძლის უნდა გეშინოდეს!

ლევანი — რაღას ვუცდიოთ, ყვე-
ლანი ერთადა ვართ, ასეთი იშვიათი
შემთხვევა მეორეჯერ შეიძლება არც კი
გგქონდეს — ბარემ ვითამაშოთ კიდევ
საბავშვო ბაღობა!

ნორა — ოი, რა კარგი რამ მოი-
ცდებოდა ლევანმა, მოდიოთ ვითამაშოთ
რა!

ბაო — რა ვითამაშოთ, ნორა, გა-
გიყდი?!

ნორა — მოდი, ვითამაშოთ, ვითომ
რაღაცას ვითამაშობთ!

შოთიკო — დაიწყო ამან თავისე-
ბური!

ნორა — მოდი, ვითამაშოთ, ვითომ
ერთადა ვართ!

შოთიკო — ხომ გითხარი, წავი-
დეთ-მეთქი შინ, არსად არა ხარ წამო-
საყვანი, ჩვენი საქმე მარტო პანაშვი-
ლებზე სიარულია!

ნორა — მოდი, ვითამაშოთ, ვითომ
ერთმანეთი გვიყვარს! მოდი, ვითამა-
შოთ, ვითომ ერთმანეთის წნევა მართ-
ლა გვაინტერესებს, ვითომ თევზები
ვართ და ჩიტები, ვითომ ბორბლებიანი
სავარძლით დავასიერებთ ერთმანეთს
და ვითომ წუხანდელი „ილუზიონის“
იდიოტობებს ვუყვებით... მოდი, ვითა-
მაშოთ, ვითომ...

ლევანი — ჩემი ველოსიპედი სად არის?

ელისაბედი — (აღტაცებული) მაიკო?

ლევანი — ჩემი ველოსიპედი ცოცხალია?

ნორა — ვკიდეები დაბადების დღეზე!

შოთიკო — რამდენჯერ უნდა გითხრა, დაბადების დღეზე არა ვართ-მეთქი. ადამიანო!

ნორა — მერე, რა, მაინც ვკიდეები!

ვენერა — ლევან, მგონი, ჩვენი წასვლის დროც მოვიდა!

ლევანი — არსადაც არ წამოვალ. სანამ ველოსიპედს არ მომიტანენ და ჩემს თოფსაც!

ბაო — ლევან, ველოსიპედი რად გინდა ან თოფი? ნუ გადამრიე!

ლევანი — სანადიროდ მინდა წავიდე, მაგრამ მანამდე კიბეზე უნდა დავეგორდე! სად არის ჩემი ველოსიპედი, ელისაბედი?

ელისაბედი — (ველოსიპედი მოაქვს) — აი, მაიკო, ველოსიპედი! (კოტა ხნის მერე, თოფიც შემოაქვს) — აი, შენი თოფიც!

ლევანი — გმადლობთ, ელისაბედ, შენ ძალიან კეთილი გოგო ხარ, გინდა, რომ კიბეზე დავეგორდე, არა? (თოფს მხარილივ გადმოკიდებს).

ელისაბედი — ძალიან, მინდა, ძალიან, ძალიან!

ლევანი — მეც ძალიან მინდა, მაგრამ ველოსიპედის ტარება რომ არ ვიცი?!

ელისაბედი — ეგ ადვილია, ერთ წუთში გასწავლი! შოთიკო, მოდი, დაუჭირე მამს ველოსიპედი. ბატონო არჩილ, თქვენც მოგვეხმარეთ! მაიკო, აბა, შესკუპდი ველოსიპედზე, ხელები აი აქ ჩაავლე, ეს არის საკე. ეცადე, წონასწორობა დაიკვი!

ლევანი — ხელი არ გამიშვათ!

შოთიკო — მაგრად გვიჭირავს, ნუ გეშინია!

ბაო — საკეს ნუ აქანებ!

ნორა — შეხედეთ, რა სასიამოვნოა ლემა, შეხედეთ!

(მაგიდის ირგვლივ დაატარებენ ველოსიპედზე შემჯდარ ლევანს, ყველა ცდილობს, რაიმე ურჩიოს, მიუხედავად, ასწავლოს).

ლევანი — ხელი არ გამიშვათ!

ვენერა — შე მშინარა, შენა!

ლევანი — ხელი არ გამიშვათ-მეთქი!

ნორა — აი კიბეზე უნდა დავეგორდო?

ლევანი — ჯერ ტარება ხომ უნდა ვისწავლო?

შოთიკო — ჩვენში რომ ვთქვათ, კიბეზე დაგორებას რა სწავლა უნდა!

ლევანი — თუ კარგია, მოდი, შენ დაჯექი!

შოთიკო — მე კიბეზე დასაგორებლად არა მაქვს საკე!

ნორა — შოთიკო, ჩაგეთვალა!

არჩილი — ნუ გეშინია, მაგრად მიჭირავს!

შოთიკო — პედალს დააჭირე ფეხი, პედალს!

ნორა — რა უნიჰო ყოფილა!

ბაო — ნორა, ლევანი მწერალია, სპორტსმენი კი არა!

ნორა — ველოსიპედის ტარებას რა სპორტსმენობა უნდა!

არჩილი — გასწორდი, ლევან, წელში, რა დაგემართა!

ელისაბედი — მაიკო, გამაგრდი!

ლევანი — ვერ ვმაგრდები და რა კენა!

ელისაბედი — ცოტაც და თბვისუფლად გადაეშვები კიბეზე!

ლევანი — ბიჭიკო, მოდი, მომეხმარე!

ბიჭიკო — აქა ვარ, ნუ გეშინია!

შოთიკო — პედალი დაატრიალე, პედალი!

ლევანი — პედალის გარდა, სხვა სიტყვა არ იცი?

ვენერა — შენც დაატრიალე, ლევან. პედალი, რატომ ახევეწინებ ხალხს!

ლევანი — ვერ ვატრიალებ და რა ვქნა!

ვენერა — მაშინ ჩამოდი ველოსიპედიდან, გვეოფი თამაში!

ლევანი — თამაშისთვის მცალია, საქმე მაქვს!

ელისაბედი — ბებიკო, ბებიკო, ხომ კარგად ვერთობით?!

ბაო — ნუ ბრაზობთ, დედა!

ვენერა — (ძალიან გაანჩხლებული, იატაკს ფეხს დაკრავს) — დედას ნუ შეძახი! როცა დრო იყო, მაშინ არ შეძახდი და ახლა გაგახფი დედა?!

(ამ დროს ბავშვის ტირილის ხმა შემოესმებათ, ყველანი ერთ ადგილას გაქვავდებიან).

ელისაბედი — შედილა!

ვენერა — თუ არ მეჩვენება, მგონი...

ნორა — დიახ, ბავშვი ტირის!

ლევანი — თანაც, ძალიან ახლოს! (ველოსიპედს კედელზე მიაყუდებს).

— მართლა, ბავშვი ტირის, ხომ იცი!

ვენერა — თანაც ჩვენს ბინაში!

ნორა — აი, აქვე!

შოთიკო — მგონი, მეორე ოთახში!

ლევანი — აქ ბავშვს რა უნდა, ვისი ბავშვია?

ელისაბედი — ახლავე გაგაცნობთ, ეს თქვენი ახალი თანაჯგუფელია!

(გავა და თითქმის მაშინვე შემოაგორებს საბავშვო ეტლს).

— აი, გაიცანით, ბავშვებო, ეს მჩხევანა, ეს სულელი, ეს ლორმუცელა ესა! ნახეთ, ნახეთ, როგორ თქველფს მაწონს!

ვენერა — ელისაბედი!

ელისაბედი — რა იყო, ბებიკო?

ვენერა — ვისია ეს ბავშვი?

ელისაბედი — ამას რა მნიშვნელობა აქვს!

ვენერა — როგორ თუ რა მნიშვნელობა აქვს?!

ელისაბედი — მთავარია, ყველანი ერთად ვართ!

არჩილი — (საათზე დაიხედავს,

ბაოს) — მართლაც შვიდი ყოფილია ჩემი წასვლის დროც მოსულა (წასვლას დაამირებს ბაო გამოჰყვება).

ბაო — რა გეჩქარება?

არჩილი — მზაბრე, რომ ასე დავითხზავდ გესტუმრე.

ბაო — მოიწყინე არა ჩვენთან?

არჩილი — პირიქით... ბევრი ვიცინე...

ბაო — ჰო, ბევრი ვიცინეთ!

არჩილი — რა კარგი ყოფილა ოჯახური იდილია!

ბაო — აი, ხომ ხედავ! აბა, შენ რა გეგონა!

არჩილი — არაფერი...

ბაო — არჩილ!

არჩილი — ბატონო?

ბაო — მეცინება...

არჩილი — დღეს, რატომღაც, სულ გეცინება!

ბაო — ჰო, დღეს, რატომღაც სულ მეცინება. განა შეიძლება აღამიანმა ამდენი ვინმე შეირთოს ერთად: მე, ელისაბედი, ლევანი, დედამისი...

არჩილი — ლევანი და დედამისი რა შუაშია?

ბაო — საქმე ის არის, რომ მე იმათ ვერ დავტოვებო...

არჩილი — განა დატოვებული არა გყავს?

ბაო — არა, ეს სულ სხვაა... როგორ ფიხსნა... უფლება არა მაქვს... არ გესმის არა? თუმცა, არც მე მესმის... ჩემს გარდა, მათ არავინა ჰყავთ, ჩემი და ელისაბედის მეტი... შაბათი მათი ცხოვრების დღეა... ასე რომ... როგორ უნდა მივატოვო?

არჩილი — ვერაფერი გამიგია, ღმერთმანი!

ბაო — ვერც მე!

ვენერა — ბატონო არჩილ, წასვლას ხომ არ ამირებთ?

არჩილი — დიახ, ქალბატონო ვენერა, ჩემი წასვლის დროა...

ვენერა — ცოტაც დაიცადეთ და ერთად წაეიდეთ, ლევანი მანქანით წაგვიყვანს, თუ თქვენცა გყავთ მანქანა?

გონიერად ვარა, მე უმანქანოდა ვარ.

ვენერა — მიხომეტეს!

არჩილი — (ღიმილით) — ფეხით გავივლი ცოტას... გმადლობთ...

ვენერა — კი, ბატონო, თქვენი ნება!

ბაო — (არჩილს) — ნუ დაიკარგები!

არჩილი — არ დავიკარგები...

ბაო — გამოიარე ხოლმე...

არჩილი — კი, გამოვივლი...

ბაო — დარეკე!

არჩილი — დავრეკავ კიდევ...

(გამოდებულ კარებში) პალიკარნიის მავზოლეუმი!

ბაო — მავზოლეუმი?

არჩილი — ჰო, პალიკარნიის მავზოლეუმი! ესეც მეშვიდე საოცრებაა...

ბაო — საოცრება...

არჩილი — ნახვამდის (მიდის).

ვენერა — (ბაოს) — წავიდა?

ბაო — ჰო, წავიდა...

ვენერა — კარგია, შინაურები დავრჩით!

ბაო — ჰო შინაურები დავრჩით!... პალიკარნიის მავზოლეუმი...

ბიჭიკო — აი, ასე — ტელევიზორიც გაკეთდა ჩაიბარეთ!

ნორა — უი, რა კარგად აჩვენებს!

ბაო — შემახედეთ! არა, ეს ნამდვილად ილუზიონისტი ყოფილა! ეს რა ქნა, წარმოგიდგენიათ?!

ნორა — შოთიკო, ჩვენი ტელევიზორიც ხომ არ შეგვეკეთებინა?

შოთიკო — ტელევიზორს მოგცემ მე შენ!

ბიჭიკო — ნურაფერს ხელს ნუ მოჰკიდებთ, არ ატრიალოთ, არ აწვალთ, წესიერად მოექცით და წესიერად იმუშავებს. ეკრანი კი უსათუოდ უნდა გამოუყვალთ, ყველაფერს თავისი დრო აქვს.

ბაო — დიდი მადლობა, ბიჭიკო, დიდი მადლობა!

ელისაბედი — (ტელევიზორს გამორთავს). მე მაინც მინდა ჩემი სასაცილო ამბავი მოვეყე!

ბაო — რა დროს ვგვრის ელისაბედ?

ელისაბედი — რატომ, დე, რატომ არ არის ამის დრო?

ბაო — რა ვიცი... სტუმრებს მიხედე!

ელისაბედი — ეს ამბავი მინდა შენ მოგიყვე!

ბაო — მერე მომიყევი...

ელისაბედი — არა, მერე დამავიწყდება... სულ რაღაც მავიწყდება, ქალბატონი მათიკოსავითა ვარ, თითქოს რაღაც ძალიან მნიშვნელოვანი მავიწყდება, ვერაფრით ვერ გამიხსენებია. დათოზე რომ გიყვებოდე ამ დღით, გახსოვს?

ბაო — (სხვა რაღაცაზე ფიქრობს) — როგორ არა... როგორ არა...

ელისაბედი — მომისმინე, დე! დედამ რომ უთხრა, ვთხოვდებო, გიყვივით გამოვარდა გარეთ და მომავალი მამინაცვლის მანქანას წიხლი დაუშინა მანქანამ ისეთი კვილი მორთო, თითქოს ცოცხალიაო.

შოთიკო — „სეკრეტი“ ექნებოდა...

ელისაბედი — რა ვიცი, რა ჰქონდა, მე ის ვიცი, რომ ვილაყამ, მოპირდაპირე სახლიდან თოფი ესროლა. კიდევ კარგი ჩიტის საფანტი იყო, მარტო ზორცი დაუგლიჯა, არ მოკლა! ბევრი ეძებეს, ვერ მიაგნეს იმ მოხალისე ეანდარმს! რომ იცოდეთ, რა არა დევს მანქანებში — მგლის ხაფანგები, ზორცილები, ჩანგლები! ვთქვათ აღმაინი მანქანას მოპარვას აპირებს, უსათუოდ უნდა მოკლა?!

ლევანი — რას გვიყვები, ელისაბედ, კარგად გავგებებინე, ვინ ესროლა, რატომ ესროლა?

ელისაბედი — არ ვიცი, რატომ გიყვებით... არა, არ ვიცი ნამდვილია... ქალბატონ მათიკოსავით ვარ-მეთქი, ხომ ვთქვი, რაღაც მავიწყდება თითქოს, მთავარი...

ვენერა — ჩვენ ყველანი მათიკოები ვართ...

ლევანი — ოჰო? ეს რაღაც ახალია!

ვენერა — იმიტომ, რომ მოგონი-
ლო ცხოვრებით ვცხოვრობთ!.. და ვთა-
მაშობთ... და გვეჭრა... და ბედნიერები
ვართ!..

ლევანი — დედა?

ვენერა — განა არ ვიცი, ახლა ჩე-
მი სიმღერა იდიოტიზმი რომ არის, განა
მართლა სკლეროტიკი ვარ, მაგრამ რა
ეჭნა! მითხარით და ვიმღერე, იმიტომ,
რომ სულ ასე ვიყავი, მეუბნებოდნენ,
იმღერეო და მეც ვმღეროდი.

(მღერის ნაწყვეტს „ავე მარდიდან“).

ლევანი — დედა?!

ვენერა — მეშინოდა!

(იციანს).

ნორა — ცირკია, ნამდვილი ცირ-
კი!

ვენერა — რატომ ერთხელ არავინ
მკითხა, რა გემღერებო! მეშინოდა,
მეშინოდა და იმიტომ ვმღეროდი.
თქვენ არ იცით, როგორი მშინაა ვარ,
მაგრამ ვმალავდი იმიტომ, რომ შიშის
გამხელისაც მეშინოდა. ძაღლმა თუ
შეგატყო, გეშინია, შეგკამს!

ლევანი — წამო, დედა, წავიდეთ!

ვენერა — ჰო, ყველაფრისა მე-
შინოდა. ყველაზე მეტად სიმარტოვის,
მათიკობის, პენსიონერობის, უპატრო-
ნოთა თავშესაფრების. შუალამისას მე-
ღვიძება ხოლმე, გული ამოვარდნაზე
ჩაქვს. მგონია, სახლში ვილაც უტბო
დადის. ეს მას მერე დამჩემდა, რაც ლე-
ვანის მამა ერთხელ შუალამისას ისე
გააქრეს, თითქოს არც კი ყოფილა ამ
ქვეყნად არასოდეს... თითქოს მე მომე-
ჩვენა ერთი წუთით... მინდა ლევანის
ოთახში შევევარდე. მიშველე-მეთქი, მა-
გრამ, თქვენ წარმოიდგინეთ იქ შესე-
ლისაც მეშინია — ხომ შეიძლება შე-
ვალო კარი და... ლევანი არ დამხედეს,
ალარ დამხედეს!... აი, რა საშინელი ფი-
ქრები მომდის თავში!

ელისაბედი — ბებო, ბებო, რა
დაგემართა, ბებიკო?

ლევანი — მე ეგ არ ვიცოდი...

ვენერა — ეს არავინ იცის... წა-
მოდი, ლევან, წავიდეთ, თავი მტყვივა
ძალიან..

ლევანი — ჩემს ოთახში შემოსე-
ლა გეშინია?

ვენერა (სეცილით). — ვებუ-
რობ, ნუთუ ვერ ხვდები, რომ ვებურობ!
რატომ უნდა შემოსოდეს შენს ოთახში
შემოსვლა? (შეცვლილი ხმით) — და
უცებ რამე რომ დამემართოს...

ლევანი — კარგი, დედა...

ვენერა — ხომ შეიძლება შუა
აზიასში ექსპედიციაში იყო! ან ხომ შე-
იძლება საზღვარგარეთ მოგზაურობდე
და ვერ ჩამოხვიდე!... და მე უნდა მა-
რტო ვიყო, მთლად მარტო... ყველაზე
მეტად იმ დროს მეშინია სიმარტოვის...
ბაო, ბაო, მოდი ჩემთან, შვილო! (მოე-
ხვევა, მყერდში ჩაიკრავს).

(ორივენი ტირიან).

ლევანი — (შოთიკოს) — გესმის
რამე?

შოთიკო — მე, საერთოდ, არც
ვცილობ, ქალებს რამე გავუგო, იმი-
ტომ, რომ აზრი არა აქვს.

ვენერა — ბაო, შე საცოდავო,
ბაო!

ბაო — (ტირილით) — ჰო, დედა,
ჰო..

ელისაბედი — (ყვირის) — კა-
რგით, გეყოფათ!

ბაო — (შემკრთალი მოხედავს) —
რა გაყვირებს?

ელისაბედი — მამა, მომისმინე!

ლევანი — (საცოდავი ღიმილით
შეხედავს, თითქოს იგრძნობს, რაც უნ-
და უთხრას ელისაბედმა თითქოს ამ
ღიმილით აფრთხილებს კიდევ, არ
თქვას) — რა იყო, ელისაბედ, გისმენ.

ელისაბედი — (ძალიან მკაც-
რად, ასაკით გაცილებით უფროსი ადა-
მიანის გაბზარული ხმით) — ნულა მო-
ხვალ აქ ჩვენთან... სტუმრად! ასე აქო-
ბებს!...

ბაო — (მოულოდნელობისაგან გა-
მშრალი) — ელისაბედი?!

ელისაბედი — (ისევ იმ ხმით,
ოღონდ, სრულებით აღარ ეტყობა მღე-
ლვარება) — თქვენ გგონიათ ქალბა-
ტონი მათიკო მართლა უყვება რამეს
მეუღლის სავარძელს? მართლა დააგო-

რებს ერთი ოთახიდან მეორეში? იქნებ გგონიათ, მართლა ვერ ელევა თავის ნივთებს: თეფშს, კოვზს, სკამს, ყვავილების ჭოთნებს, ბორბლებიან სავარძელს? სიაშოვნებით გადაასხამდა ბენზინს და დაწვავდა ყველაფერს — ისე ძულს, ისე ძულს, მაგრამ რა ქნას, სხვა გზა არა აქვს. ან იქნებ გგონიათ, ის ბორბლებიანი სავარძელი მართლა არსებობს? იქნებ არ იცით, რომ ის სავარძელი დიდი ხანია დაიშხვრა თავის პატრონთან ერთად!...

ბ ა ო — ღმერთო ჩემო...

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — (იყვირებს) — მონებს ვერ ვიტან!

ნ ო რ ა — ელისაბედ, ავად ხომ არა ხარ, დედიკო?

ვ ე ნ ე რ ა — არა, ავად არ არის, უბრალოდ უზრდელია, მეტი არაფერი! ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — როგორ მშვიდად ხარ ყველანი!

(პ ა უ ზ ა).

ვ ე ნ ე რ ა — კი, ბატონო, აღარ მოვალთ, ჩვენი ფეხი აღარ იქნება აქ!

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — შე თქვენ ყველანი მიყვარხართ!

ვ ე ნ ე რ ა — არავის არ ჰქირდება თქვენი სიყვარული! გმადლობთ! დიდი მადლობა! ამიტომაც, დღეს ახალგაზრდობა არავის რომ არ უნდა, აღარც თვითონ ახალგაზრდას და აღარც მოხუცს! წამო, ლევან, წაეიდეთ! და საერთოდ, არ მახსოვს, აქ მოვსულიყავი და არ გვეჩხუბოს. რიდასთვის მოვდივართ აქ ყოველ კვირას! ლევანი დღეებს ითვლის ხოლმე, სულელი ბოლოს და ბოლოს, ვინმეს მაინც ხომ უნდა უხაროდეს ჩვენი სტუმრობა!

ლ ე ვ ა ნ ი — კარგი, დედა, დამშვიდდი.

ბ ა ო — მოსაკლავი ხარ, ელისაბედ, მოსაკლავი!

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — (ღიმილით) — მერე, რალს უდღით, მომკალით!

ნ ო რ ა — (ტაშს შემოჰკრავს აღტაცებული) — უი, რა კარგია! მოდიოთ რა, ელისაბედი მოვკლათ!

შ ო თ ი კ ო — მაინც, რეტი მოვკლათ, ძვირფასო!

ნ ო რ ა — აგე, თოფი! თოფი რომ კლავს ადამიანს! ლევან, რა ჰემინგუეისავეთ დგახარ, მოგვეცი ეგ თოფი! (ართმევს ლევანს თოფს).

შ ო თ ი კ ო — როგორ არ კლავს, მაგრამ ვინ იცის აქ თოფის სროლა! მე, პირადად, ეგ საქმე არ მეხერხება!

ბ ა ო — (ღიმილით) — არც მე!

ნ ო რ ა — მე ხმისაც კი მეშინია! აი, ბიჭიკოს ვთხოვოთ! ბიჭიკო, შენც გეშინია, გენაცვალე?

ბ ი ჭ ი კ ო — რისი უნდა მეშინოდეს?

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — თუ არ გეშინია, გამოართვი თოფი!

ბ ი ჭ ი კ ო — რატომ უნდა გამოვართვა თოფი?

ნ ო რ ა — მშიშარა!

ბ ი ჭ ი კ ო — მე ტელევიზორის ოსტატი ვარ. დამიძახეთ, მოვედი. ხომ გააკეთებ ტელევიზორი? თოფთან რა მესაქმება! სათამაშოდ სად მცალია?

ნ ო რ ა — (სიცილით) — ამ ბიჭუნას ჩვენ მოცილებები ვგონივართ!

ბ ი ჭ ი კ ო — მე არაფერიც არ მგონიხართ... მე ტელევიზორის ოსტატი ვარ...

ნ ო რ ა — მე უკეთესი წარმოდგენა მქონდა შენზე, ბიჭიკო!

ბ ი ჭ ი კ ო — ტელევიზორი ხომ გააკეთე?...

ნ ო რ ა — შოთიკო, ისევ შენ უნდა იკისრო ეს მოვალეობა! მართალია, არ არის სასიამოვნო, მაგრამ რას იზამ...

შ ო თ ი კ ო — რა მოვალეობა? რას ამბობ?

ნ ო რ ა — სხვათაშორის, შენ ამას უთოფოდაც კარგად ახერხებ!

შ ო თ ი კ ო — რას ვახერხებ უთოფოდ?

ნ ო რ ა — ასე რომ, ნუ ჩაგვიშლი მხიარულებას. გამოართვი თოფი!

შ ო თ ი კ ო — აჰა, გამოგართვი მერე?

(ნორას ართმევს თოფს).

ელისაბედი — (ღიმილით) —
მერე დამიმიზნე!

შოთიკო — აბა, დავიმიზნე! ახლა
რა გავაკეთო?

ნორა — შოთიკო, ნუ მომჭერი თა-
ვი! ცოტა ტვინი გაანძრე!

ელისაბედი — (ღიმილით) —
ჯარში არ გიმსახურია?

შოთიკო — არა, ნორა, შენ გა-
ჩუმდი! (ელისაბედს) ასე ვიდგე?

ელისაბედი — (ღიმილით) —
რატომ უნდა იდგე ასე! ახლა გამოპ-
კარი ჩახმახს! ნუ გეშინია — გატენი-
ლია!

შოთიკო — გატენილია?

ელისაბედი — თამამად, თამა-
მად!

(დაქიმული, დაძაბული პაუზა).

(გამაყრუებელი ხმით ირეკება ზარი.
ბაო კარს აღებს, შემოდის გურამი. აშ-
კარად არ ელოდა აქ ამდენ ხალხს. და-
ბნეული ღიმილით ესალმება ყველას.
ვერ გააკვეთლა, რა ხდება, რატომ
უმიზნებს ელისაბედს თოფს შოთიკო.
ბავშვის ეტლთან მიდის).

გურამი — (ბავშვს გაეთამაშება,
თან ხალხს თვალს არ აშორებს) —
აღუ, აღუუ!.. ხომ არ მოიწყინე, გენა-
ცვალე! (ელისაბედს) — თალიკო არ
შემოვიდა, ხომ იცი, როგორი მორცხვი
და მორიდებულია! დიდი მადლობა,
ელისაბედ, გადამეხადოს! შენ რომ გათ-
ხოვდები და ქმარი გაგაქცევს, ბავშვებს
მე დაეიტოვებს!... აღუუ, აღუუ...

ელისაბედი — (ვითომ ლორწე-
რით აკვირდება გურამს) — თქვენ რო-
მელი ზოოპარკიდან ბრძანდებით, ყმაწ-
ვილო?...

გურამი — (ღიმილით ელასარაყე-
ბა ბავშვს) — აბა, წავედით, კირიმე,
დედოკო გველოდება, ნერვიულობს! ალ-
ბათ, სულ სტუმრობა როგორ შეიძლე-
ბა! გამადლობთ, ელისაბედ, დიდი მად-

ლობს, წველბატონთაგან ნახევრის...
რგადებრძანდებოდეთ! (ბიჭუნეული
(მიავრტებს) ეტლს, მიდის).

გენერა — მე მგონი, ჩვენც რომ
წავიდეთ, არ იქნება ურიგო.

ბაო — რა გეჩქარებათ, ხვალ ხომ
კვირაა!

გენერა — მერე რა... სახლი მაქვს
დასალაგებელი... წამო, ლევან, წავე-
დეთ.

ლევანი — ჰო, წავედეთ... წავე-
დეთ...

შოთიკო — თქვენ კი მიდინართ,
მაგრამ მე როდემდის ვიდგე ასე, სუ-
რათს ხომ არ მიღებენ!

(ლევანი ართმევს შოთიკოს თოფს,
ცოტა ხანს ხელში ატრიალებს, მერე
ელისაბედს გაუწვდის).

ლევანი — ეს წაილე და თავის ად-
გილას დადე!..

ელისაბედი — ჰო, თავის ადგი-
ლას დავედებ...

(თოფი მეორე ოთახში გააქვს, ბრუ-
ნდება).

ნორა — აბა, ძვირფასებო, კარ-
გად იყავით! ყველას გკოცნით! შოთი-
კო, აბა, ცოცხლად, გამომყევით!

ბიჭიკო — მეც წავედი... კარგად
იყავით!

(როგორც კი სტუმრებს გაისტუმრე-
ბენ, ბაო მაშინვე სავარძელს გამოაჩო-
ჩებს, ტელევიზორის წინ დადგამს, ტე-
ლევიზორს ჩართავს და სავარძელში
მოიკალათებს. ელისაბედი სუფრის ალა-
გებას შეუდგება).

(ირეკება ზარი).

(ელისაბედი კარს აღებს, კართან ბი-
ჭიკო დგას).

ელისაბედი — ოჰო, აბა, ვის
ვხვდავ! შემოდი, ბიჭიკო!

(ბიჭიკო არც ადგილიდან იძვრის, არც
ხმას იღებს).

ელისაბედი — დავრჩა რამე?
(ბიჭიკო არ პასუხობს).

ელისაბედი — რა დავემართა,

ლაპარაკი დაგავიწყდა? შემოდი-მეთქი შინ!

(ბიჭიკო გატრიალდება და წავა).

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — (ცოტახნის პაუზის შემდეგ) — ღმერთო, რა ეშველება ამ ხალხს!..

(კარს მიხურავს, სუფრასთან დაბრუნდება, საქმეს გააგრძელებს).

ბ ა ო — ვინ იყო?

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — (პაუზის მერე) არაფერია...

(პ ა უ ზ ა).

ე ლ ი ს ა ბ ე დ ი — უიმე! დღეს ხომ სანდროს დაკრძალვაზე უნდა წავსულიყავით, ხუთ საათზე! ხომ ვამბობდი, ხომ ვამბობდი, რალაც მთავარი მავიწყდება-მეთქი, ხომ ვამბობდი!..

დასასრული.

— (სტენ პოეზია) — იფენაძიულე
 ...
 (მეტრანი)
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

ზონი-ფონენ ვეფეწიფეწი
 ეჩქუნეული
 ზიხლიჩთეკა
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...
 ...

მისხილ ძვილიძე

წინამძღვრები

(სხვადასხვა დროის უბის წიგნებიდან).

თუ გალიმებულს მაჩვენებ ლიტველს,
 თუ გალიმებულს მაჩვენებ ქართველს,
 ლიტველს, რომელიც სულ მუდამ
 ითმენს,
 ქართველს, რომელიც არ ამხელს
 სათქმელს.

თუ დამანახებ ერთ მოქალაქეს,
 არ იმოკლებდეს ენას კბილებით,
 იმ ხალხთა ძმობას, შენ რომ
 ჭადაგებ,
 მეც ვირწმუნებდი დანამდვილებით.

გააფხაზეთულ ქართველს

გალმით — აფხაზი ხარ,
 ქართველი — გამოღმა,
 კაცად არ ვარგახართ არც ერთი...

ამ უკანასკნელ ხანს
 შენს რუსულს რატომღაც
 სომხური დაეტყუ აქცენტით!

«...Я русский бы
 выучил
 только за то.
 Что им
 разговоривал
 Ленин».
 Вл. Маяковский.

ვარ საკუთარი თავის უფალი...
 და ყველაფრისგან თავისუფალი,
 მონა ვარ მარტო ჩემი ხალხისა,

ქვეყნის, რომელიც ღმერთმა მადირსა,
 და ენის, ჩემი ქართული ენის,
 არა სცოდნია რომელიც ლენინს!

თვითმფრინავში

ქართული
წიგლისთავა

საბჭოთა ბუზი
საერთაშორისო რეისით მიემგზავრება!

თვითმფრინავში
160 მგზავრია.

ყველა
საბაჟო ფილტრშია გატარებული.

ყველას,
პასპორტის გარდა,

ვიზაც აქვს...

ბუზს კი

არ ქირდება

არც პასპორტი, არც ვიზა,

რადგან ბუზია და

ჩემზე მეტ ნდობას იმსახურებს.

აფრიკა, განა.

პატარას რომ არეინ ერჩის,

რისგანაა, განა?

განზე დგომა რომ არჩია,

იქნებ იმისგანა?

ნეტაე, ჩემი საქართველოც

იმას დაამგვანა!

მედიის განყოფილება

საქართველოს ინტელიგენციის კავშირი

გვ. 101

სინანული

ვბერდები,
 ჩემი სინანული ჭერ არ ბერდება,
 გასაოცარი შუქით თვალებს ისევ მინათებს,
 რადგანაც ჩემი სინანული
 ჩემი არაა,
 ოღი ცისაა,
 ციდან ჩემში ჩაედინება.

თითქოს მაშინაც,
 როცა მიწის შავი ბელტები
 პირბასრი თოხის დაცემისას ჩაიშლებიან,
 მე ვგრძნობ სინანულს
 და არ ვიცი ვინ მენანება,
 ნეტავ სხვის წარსულს ვაფხვიერებ
 თუ ჩემს მომავალს?!

ვბერდები,
 ჩემი სინანული ჭერ არ ბერდება,
 შენს გამო ჩემი სინანული
 არის ერთი წლის...
 არ ჯობდა ჩემთვის ვყოფილიყავ,
 ჩემს ღამეებში
 ავლავ მიუღწევლად მომჩვენებოდი?!

ვბერდები, ჩემი სინანული ჭერ არ ბერდება,
 რადგან ერთი წლის სინანული ჩვენ გვაკავშირებს,
 ალბათ, ოდესმე, ჩვენც ვიქცევით ამ შავ ბელტებად
 პირბასრი თოხი მოგვიყვება ამბებს საშინელს.

სხვა გზა არ იყო,
 შენ თბილისში ველარ განაბავდი
 და მე წავედი
 ჩვენს საერთო მოგონებებთან;

იქ, ჩვენ ორივე ერთად ვცხოვრობთ
 და მომავლი
 რა რიგ პოროტიკ არ უნდა იყოს,
 ველარ შეძლებს ჩვენს დაშორებას.

მე შევიცვალე.
 უცნაურად გადავსხვავდები,
 რადგან ვერაფერს ვეღარ ვპოვებ.
 მოგონებების მწარე თაფლით
 ესაზრდობ ახლაც
 და სიკვდილამდე, ვიცი, შევოფა.

ვწერ ჩემთვის,
 ისევ წარსულია ჩვენი პატრონი,
 მომავალი კი
 დავიწყებით რომ გვემუქრება,
 უჩემოდ მიდის წარსულისკენ,
 სადაც ჩვენ ვრჩებით სამარადისოდ
 და გვეჩვენება რომ წინ მივდივართ.

თითქოს და დარდი ვრცელდება ციდახ,
 გროვდება გულში და სიტყვას ბადებს,
 რომელიც არის ისეთი წმიდა
 რომ იმის შუქზე დამეებს ვათევ.

კვლავ მიბმული ვარ უთვალავ ძაფით
 დარღზე, ციდან რომ ჩამოდის ახლაც
 და წუთისოფლის დინება სწრაფი
 მაჩვენებს მოთმენას და თავის დახრას.

უერარქიის ხავსიან ყბებს
 საფეხურები ლოჭებად უჩანს.

არა მახვილით, არამედ ლოცვით
 და ღვთის ლოდინით, დუმილით მკაცრით,
 მუხლმოდრეკილი შენს სახელს ვკოცნი.
 მოვითმენ კიდევ თუ კიდევ გვაყო.

წლებმა გულზე რომ გადიშლივინეს
 ტყვიებით, ღრენით, ნიჩბებით, შხამით
 და ყოვლადწმიდა რომ შეგვივინეს,
 ამოგვივლისეს თვალები ღამით,

წმინდაა წამი ჰეშმარტთან მიახლოების
 და მატყუარა მეტაფორას მტყუარა
 გინჯის იქნება
 ვიშვილები

ჩემი გულისტქმის გამოსახატად.

მე ვგავარ კის მისრელს
 გადაჭანტულს —
 კის ფსკერიდან ცას რომ ახედავს
 და მაღლა ყოფნა მოენატრება.

წარსული თითქოს უფსკერო კაა,
 სად უთვალავი მოგონება ისე
 ლივლივებს,
 აღარც კი მჭერა რომ ოდესმე
 მაღლა ამოვალ.

სადაც ამძვარა მრავალი ტიპა
 და მიზობლავენ ზევითკენ უჩაღ.

ღმერთო, უშველე, ვერ გრძობენ რადგან
 დარღს, თანდათან რომ ვრცელდება
 ირგვლივ
 და წარმავალი დღეების დგანდგარს
 ხარბად სტაცებენ ცოდვების გვირგვინს.

მე ვუერთდები თვითნაბად ლოცვას
 და ისევ გულის საყდარში ვმალავ.
 ისევ მოველი განთიადს როცა
 მზე ემსგავსება ღვთისმშობლის დაღალს.

მაშინ დამარცხდა, როცა მახვილი
 მლოცველთა თავზე აღმართა ეშმაძ.
 ის მოიყვანა აქ გაბელებამ
 და სისხლისმსმელი ურჩხულის გეშმაძ.

მაინც გადაერჩით, ის კი ილოკავს
 სისხლიან თათებს და გვემზერს ზიზღით,
 რომ ჩვენი ჭიში არ წაიღევს,
 რომ ძლიერ ცოტა დაღვარა სისხლი.

...მეტი იმედი...
...მეტი იმედი...

...მეტი იმედი...
...მეტი იმედი...
...მეტი იმედი...
...მეტი იმედი...

აღარც იმედი,
აღარც უიმედობა,
აღარც სიხარული,
აღარც მწუხარება,
მხოლოდ არარაობა,
არარაობა და არაფერი.

მეტი იმედი არ არის საბოლოო,
არ არის ჩანჩქერივით სიცოცხლე,
არის მხოლოდ ცხოვრება,
დაგრძელებული ბორკილი
ჩანჩქერამდე რომ არ გვიშვებს.

დილაც არის,
საღამოც არის,
მაგრამ არ არის გზა,
არც გზის მაჩვენებელი ვინმე,
მხოლოდ არარაობა —
დაგრძელებული ბორკილი
გზამდე რომ არ გვიშვებს.

არის ოცნება —
ლამის მარადიული,
მრავალი თაობის შემშუსკრელი,
არის მხოლოდ დაგრძელებული
ბორკილი
ოცნებისკენ რომ არ გვიშვებს.

არის ვნება,
არის სიძულვილი,
მაგრამ არ არის სიყვარული,
არც სიყვარულის მსურველი ვინმე,
არის მხოლოდ არარაობა —
დაგრძელებული ბორკილი
სიყვარულამდე რომ არ გვიშვებს.

არის საკუთარ ფიქრში
დამალვის მცდელობა,
მაგრამ არ ჩანს ფიქრიდან
გასასვლელი გზა.
არის მხოლოდ დაუსაბამო სიერცე,
სადაც დაუსაბამობაა ბორკილი.

არის თავშესაფარი,
არის დაბადება და სიკვდილი.

არის ქვეყანა,
სადაც არაფერი არის,
მაგრამ თითქოს ყველაფერი არის.

იქნებ კიდევ დაგვიგრძელონ ბორკილი?!

თვალებს ისევ გინახავ
განათებულს შზის სხივით,
სწორედ ისე გინახავ
ადრე რომ გინახავდი,
ილიმება მიზაკი
შედედებულ სისბლივით,
რა მწარეა ღიმილი,
საყვარელო, ნახვამდის.

თუ უშენოდ გავუძელ
ღამეების ურდოებს,
თუკი სხვა შევიყვარე
და სხვის ბალში ავეყვავდი,
მაინც მოვალ ოდესმე
უფესვო და ურტოო,
ვიცი, შენ შემთფარებ,
მაგრამ ახლა ნახვამდის.

თუკი გაგახსენდები,
თუკი მოგენატრები,
თუკი გამახსენდება
რომ იმედად გსახავდი,
დაღლილ-დაბერებული,
ქვეყნის გზებზე ნათრევი
ისევ მოვალ, ახლა კი
საყვარელო, ნახვამდის.

მსურს თავი გამოვცადო
და მიყენდო თუთფვემას,
იქნებ გადავიტანო
სიყვარულის სახადი,
ჩავიმალო სიტყვებში
და ავიკნძო წიგნებად
ქამი სიწინანულისა
და მწუხარე ნახვამდის.

მიცივლენ მცხეთა, რობოტზე რაფა პეტე
 ,ოანა აცდობს ათ ინეტ ილა
 მე აღარავეს მოველი რადგან
 მეც აღარავეს მომელის უკვე,
 თუმცა ვახსოვარ ზოგიერთ მათგანს
 და ზოგს, ყასიდად, გუნდრუქსაც ვეკმევე.

შენც დარჩი მარტო, როგორც ის გვრიტი
 ობლად რომ ზის და არავეს ელის...
 შენი თვალეები სიხარულს მგვრიდა,
 ორი ლამაზი მომწვანო ველი.

არც გვიანია და არც ადრეა,
 რაღაც უაზრო დუმბილის დროა,
 არც თვითონ ვიცი, სად წამათრია
 ბედმა და ასე რამ ამატროა.

ეზივარ გზის პირას, გამვლელ-
 გამომვლელს
 ვათვალაიერებ და ვეძებ საშველს
 და სიტყვას, მზეში რომ ამოვავლევ,
 სალამურებად უერიგებ შაშვებს.

გამთენიისას მაჩუქებს კორდი
 ლამის დარდიდან ამოსულ ყვავილს,
 ჭერ კი ლამეა და ლამე მკორტინის —
 ჭავრისფრთიანი ბებური სვავი.

გათენდი, ვწყველი ლამეს შიშნარეცს
 და ის ვინც ლამით არ დაისრულა,
 ვერ გრძნობს სხეულის თბილი კვიშნარი
 ცრემლის ვარსკვლავებს როგორ
 ისრუტავს.

რა გზაა ერთხელ თუ არ დასრულდა,
 სხვა გზაზე თუ არ გამომიყვანა,
 ბოროტი მზერით ვარ დაისრული,
 ვიფიქვებ ყველას ვინც კი მიყვარდა.

სიბნობე
 არაბე
 კნენობი
 ისინი უფრო უკეთ გალობენ
 და სწოტმელს ჩემსას ბინდებს უმხელენ,
 ერთი მაფიქრებს, რომ ორგულობას
 და გულგრილობას არ ავუმხედრდე.

ველარას შველის ჩემი ამბოზი,
 უძლური ხელის გასაყსაყება,
 ვმაღავ სტრიაქონებს სისხლში გაპოხილს,
 სისხლის სუნი არ იკრან სვავებმა.

დუმბილი — ჩემი ძველი ძმობილი,
 როცა ბაგეზე ხელს ამფარებს,
 მეტყვის: ეს მე ვარ სულით ობოლის
 მარადიული თავშესაფარი.

ისევ გრძელდება რადგან ყაყანი
 და ცის საკითხებს დაბლა არკვევენ,
 ფეთქავს ფრთა ახლადამონაყარი
 და შენი სახე თვალის სარკეზე.

შენი სახელი რისთვის მომესმა,
 როცა თვალეებში ღამე ჩატოვეს,
 მე ველოდები დილას, როდესაც
 ჩიტები პაერს აამჩატებენ.

როცა გამოვალ მომღერალ სკასთან,
 გადავივიწყებ, როგორ მიქირდა,
 იქ ცხოვრობს ჩემი ერთგული კასტა
 მზეს ელოდება ზეცის ფიკიდან.

მხოლოდ ის ერთი მოჩანს უცვლელად,
 მივისწრაფოდი მუდამ ვისკენაც,
 მას წლები ჩემი გადაუცელავს,
 სად გულმა ჩემმა ვერ მოისვენა.

მომავლისაკენ ზეჯრი ვირბინე,
 რადგან აწმყოში ვპოვე ვერარა,
 თუმცა ზვალინდელი ისევ ბიბინებს,
 მაკლურმა თუ არ გამოვერანა.

დღეს აღარ ვჩქარობ, რადგან შევეცადე
 თავი ჩემი და სწრაფვა ამოვკრახე
 ახლა მარტოდენ მზიბლავს შენი ცა,
 მუდამ შენსავეთ დაუსაბამო.

გაურკვეველობისკენ მიდის გზა,
 იქნებ საერთოდ არ მიდის გზა
 და იმიტომ მგონია რომ
 გაურკვეველობისკენ მიდის.
 იქნებ ეს გზა არა და უგზობობაა
 და იმიტომაც ვერთვის იგი
 გაურკვეველობას?!

ჩვენი დუეტი აქლერდება
 მთვარის თანხლებით.
 შენი ყელი ისე იჭაბჭაბებს,
 რომ მე ვიგრძნობ: —
 ხმოვნების სიჭარბე ანათებენ მას,
 იმ ხმოვნებისა
 თეთრი ვარდებივით რომ იშლებიან
 ღამის ქაერში
 და უფაჭიზეს ნიავს ბადებენ.

ყვევების გუნდი ჩამოიშალა,
 თითქოს დაქშევა
 დაძინებლი შავი ფარდა აბრეშუმისა
 და საღამო ჩამოიყოლა.

გაურკვეველობისკენ მიდის გზა,
 იქნებ საერთოდ არ მიდის გზა
 და მეჩვენება რომ მიდის.

რა საცოდავად ჩანს აქედან, ანუ მაღლიდან,
 კაცი ჩინისთვის ყოველივეს უარმყოფელი,
 აღარც კი ახსოვს თვალთმაქცობით ვის რა წაღლიტა,
 დღეს აქებს იმას, ვისიც გუშინ იყო მგმობელი.

მე არ მშურს მისი, მხოლოდ ერთი რამე მაღონებს,
 იმ ქალის გული ბრიყვმა როგორ მოინადირა,
 ნამდვილად ვიცი, იმ ღამაზმანს რომ გააღორებს
 და მთელ ცხოვრებას გადაუქცევს გაბმულ ნაღიმად.

გამეცინება, უმეცრება ჩემი მაღელვებს,
 რომ შემეშალა, რომ ის გოგო ხატი შეგონა,
 ჩემთვის ვიგონებ იმ მშვენიერ ქალთა სახელებს,
 დროდადრო ბრიყვებს რომ ირჩევდნენ თავის შეგობრად.

ადამ გოგლიაშვილი

სიკვდილი კაკლიანში

ამ მოთხრობის ავტორი ადამ გოგლიაშვილი (1912-1943) „ადამ ალენელის“ ფსევდონიმით იბეჭდებოდა 30-იანი წლების ქართულ პერიოდიკაში. ვისაც გულდასმით წაუკითხავს ძვერნალი „ჩვენს თაობა“, უთუოდ ემახსოვრება ეს სახელი. ადამ ალენელი ლაღო ასათიასთან, ალექსანდრე საჯიასთან, მირზა გელოვანთან, კოტე ზიმშიაშვილთან, გიორგი ძიგაშვილთან და სხვებთან ერთად გამოვიდა ლტერატურულ ასპარეზზე, მაგრამ არც მას დასცალდა. პოეტის ცხოვრების გზა ტრაგიკულად წარიმართა და დასრულდა... ლექსებთან ერთად წერდა მოთხრობებსაც, რაც თავის დროზე არ გამოქვეყნებულა. მისი არქივი ამჟამად ინახება ჭან ლიზა ვახუხიშვილთან. მოთხრობა „სიკვდილი კაკლიანში“ მან მოგვაწოდა, ჩისტვისაც რედაქცია მადლობას მოახსენებს.

ბინდდებოდა, როცა თუშების რაზმში ალენის კაკლიანს მიაღწია.

ეს მიდამო დაეკებად გაწოლილა ალაზნის მარცხენა კიდეზე და იმ დროს ატეხილი ჭალითა და უზარმაზარი ხეებით ყოფილა აქორჩილი.

ჭალაში — ოდესღაც თეთრი, ახლა კი წვიმიისაგან ჩამორტყეხილი, თითქოს გავერანებული — ეკლესია მოჩანს.

ეკლესიის აღმოსავლეთით კაკლიანი უფრო ხშირდება და თაღებად შეკრული მოშორებით მდებარე სასახლის ნანგრევებამდის მისდევს.

მგზავრებმა ამ ტყვიისაკენ აიღეს მიმართულება. მიდიოდნენ ნელა, სრული დუმილით, ზოგი ცხენით, ზოგი ჯორით, უმრავლესობა კი — ფეხით. ერთი ჯორი შუაში ჩაეყენებინათ და ორ კაცს დიდი სიფრთხილით მიჰყავდა.

ჯორს მარცხენა მხარეს ცალად შეკრული რბილი ტვირთი ეკიდა. მარჯვნივ კი ორ დიდ „ქოკრზე“ საკმაოდ ფართო ლასტი სიგრძეზე დაემაგრებინათ და ნაბადი გადაეხურათ.

ლასტზე დაჭრილი იწვა.

როცა ეკლესიასა და ნანგრევებს შორის ხშირ კაკლიანს მიაღწენ, წინამძღოლმა ჯორი შეაჩერა.

— აქ ვათიოთ ღამე, უკეთეს ადგილს ვერ ვიპოვი, შეშაც ბლომადაა და ბაღაბი!

ცენოსნები დაქვეითდნენ. — ყველაზე უფრო მსხვილი კაკლის ქვეშ მიაქუჩეს ჯორები და ყველა მდუმარედ, შეთანხმებულად შეუდგა საჭმეს. რამდენიმე მათგანი შეშის მოსაგროვებლად წავიდა.

როცა ყველა ჯორი ჩამობარგეს, დაჭრილს მარტო მაშინ მიუბრუნდნენ.

ის ლასტიანად მოხსნეს და ფრთხილად დაუშვეს მიწაზე.

მეორე მხარეს ნაკიდი რბილი ბარგიც საკვირველი მზრუნველობით მოათავსეს იქვე.

ჯორები საბაღაბოდ მიუშვეს.

ბარგი ხის ძირთან მიაღაგეს.

ამასობაში ცეცხლიც დაინთო და ყველაფერი უფრო ამკარად გამოჩნდა.

სახეებს ძველებური ხალისი და სითამამე აღარ ემჩნეოდა. ყველა მოჭან-

ცულოვით ზანტად მოძრაობდა და, თითქოს, მეორეზე გამწყვდილი, ლაპარაკს ერიდებოდა.

დაქრულულ წარბებიდან ჩამოშვებული გრძელი ბეწვები წამწამებში იხლართებოდნენ და ბოლმისაგან დაბინდულ თვალებს უფრო აბნელებდნენ.

ათოდე შემოარს თავები ისე ჰქონდათ შეხვეული, რომ მართო თვალები, სხვირი და პირი უჩანდათ.

ხუთს კი — ზოგს მარჯვენა, ზოგსაც მარცხენა ხელი კისერზე ჩამოეკიდა.

ცეცხლის ირგვლივ ჩამუხლეს. დაღლილი სახსარი ცბელ მიწას ჩაეკეცა.

იღგა ნესტოების ქშენა და გაგორებული ჯორების კმაყოფილი ფრუტუნიალანხანი შრიალეზდა მკერდგაშლით.

შორს, სადაც, მშვიერი ტურა შესჩახაოდა ღამეს. კოტის ძახილი გასდევდა ფრთამალ ნიავს და ალაზნთან ჩალიანებში იკარგებოდა.

ცეცხლის გუგუნი აფრთხობდა ხის კენწეროებზე დაკიდებულ ყორანა ღამეს და იქაურობას რალაც ზღაპრულ ელფერს აძლევდა.

— ქავთარ!.. — გაეხმაურა ბერო ფერგამკრთალ სიბნელეს კაკლის ქვეშ.

— დაჭრილი რას შერება?

— მგონია, ჩაეძინა. —

ისევ ალაზნის შრიალი.

ტურის ჩხავილი, კოტის ძახილი და ხის კენწეროზე ფრთავაშლილი ღამე.

ცეცხლის გუგუნი და ცეცხლის ირგვლივ სამარისებური მყუდროება.

ღუმილი... ღუმილი...

შავი ღამე, ყორანის ფრთასავით შავი. ბერომ ისევ სიბნელეში შეიხედა.

— ლაგაზ, ცალი გახსენი, თორო აყოლოდებ, თქვენ კი, ვაეებო, კრილობებს მოუარეთ, მალამო დაადეთ! —

ლაგაზმა რამდენიმე ნაბიჯზე მდებარე რბილ ცალს ხელი გაავლო და ცეცხლისაკენ მოითრია.

სისხლით დათხვრილ ცალს ჩათოები ფრთხილად შეხსნა, თითქო ეშინია, ბარგს რაიმე ზიანი არ მიაყენოსო.

ირგვლივ შემოხვეული ნაბადი შემოაცალა და ორი დიდი ხურჭინი დარჩა ცეცხლის პირას.

ხურჭინის ქვედა კუთხეებს ფეხები

დაადგა, ორივე ხელი შიგ ჩაუშვა და...
ჯერ კაცის გასისხლიანებული პრეზენტის
მოჩნდა რამდენიმე კრილონი, ხეზე

დევ კი შუაზე გაკვეთილი მკერდი.

— კაკლის ტოტზე დაჰკიდე!.. —

დინჯი კილოთი უბრძანა ბერომ.

კაბუკმა თუშმა ბრძანება ზუსტად შეასრულა და ორი მეომრის გამოშინებული, წელში გადატეხილი ღეში კაკალზე დასტოვა ღამესთან.

— სიფრთხილედ გმართებს, ბალო, ღამის ფრინველმა ან ტყის კატამ არაფერი ავნოს. — გააფრთხილა ბელადმა „ბალო“ და ცეცხლის ირგვლივ ისევ ღუმილი ჩაღგა...

დაჭრილის თავთან მუხლებზე ჩამჭდარ დილოიძეს ფიქრჩაკეცილი შავი თვალები შავი ნაბდისთვის მიეშტერებინა, ფეხებთან მოკეცილი ქავთარი კი ღამეს ბურღავდა, ნესტოებს ათამაშებდა და რალაცას ჰკვირობდა.

ნაბადი ოდნავ შეირბა...

ქავთარმა თვალები ღამიდან დაჭრილისაკენ წამოიღო.

— გაიღვიძა? — ჩურჩულით შეეკითხა დილოიძეს.

— სსს. იყუჩე.. —

პირზე გადაფარებულ ნაბადს ფრთხილად გადასწია.

დაჭრილს შუბლი და კეფა შეხვეული ჰქონდა. გაყვითლებულ სახის კანს სიცოცხლისა აღარაფერი ემჩნეოდა.

თვალები დაეხუჭა.

სუსტად სუნთქავდა.

ქალღღივით გათეთრებული ტურები თრთოდნენ, თითქო რალაცის თქმა უნდათო. ერთხელ პირიც გახსნა, მაგრამ სუსტი ხრიალის მეტი არაფერი მოისმა.

დილოიძემ ყური დაჭრილს მიუახლოვა და სმენად გადაიჭკა.

ავადმყოფი ეხლა კი მთელი ტანით შეინძრა, სახის უსიცოცხლო კანი ეკიმა, აუთამაშდა, ნესტოები უფრო დაებერნენ და ყელს გაურკვეველი ხრიალი მოაწვა.

ქუთუთოებმა ნელა აიწიეს წარბებისკენ. ჩამჭრალი თვალები უმოძრაოდ მი-

— ეგ ლევის მარჯვენა, ბადერა!

— ისა?!

— ის ქისტისა!

— აი, ის, სისხლიანი რო მოჩანს?!

— ის კიდევ დიდოსი.

— რად უნდა დადას მოჭრილი ხელე-
ბი, ნაწ!

— წესია, ბადერ, ადათი, ვაეკაცმა
მოკლულ მტერს მარჯვენა უნდა მოაქ-
რას.

— მეც რომ ვაეკაცი ვიქნები, ქისტს
მოვკლავ და ორივე ხელს მოვაჭრი.

კარები კრიალით იღება და შემოდის
თეკიანი. დად.

— სად იყავი, დად?! — ეგებება შვი-
ლი შემოსულს და მუხლებზე პატარა
ხელს უცაყუნებს:

— აი, რა მოგიტანე, ბალო, — ამ-
ბობს გრუხუნით დად და კალთის წვერს
ქაშირიდან გამოაძრობს.

იქიდან ორი სისხლიანი ხელი გად-
მოეარდება ნაცარში.

შემკრთალი ბალო უკან გაიწევეს.

— ფუპ, სისხლიანებია...

— ლაზათიც სწორედ მაგაშია, —
ისევ გრუხუნებს დად, ახლად მოჭრილ
ხელებს ახალ ორკაშზე ამაგრებს კერის
ზემოთ, ბოლში.

ბაღს ესეც უყვარს.

— ზოლში რატო ინახავ, დად?!

— როცა გაიზარდები, მაშინ გაიგებ,
ესლა კი სჯობია, დაიძინო, ათი უკვე
დაწოლილა მეთერთმეტეს რალა ღმე-
რთი გიწყრება!

— ნანა ღამე აღარ იძინებს, დად,
სულ შეკრული ბოღით, ტანისამოსი-
ანად კერასთან ზის, სანამ მზე ამოვა და
ჩვენ გაგვეღვიძება.

— შენ მაინც დაიძინე, თორც ქის-
ტები მოვლენ და წაგიყვანენ.

ბაღს შიში იტანს, ნელა დგება და
ძმების გვერდით თივაზე მიგდებულ
ტოლიკში ეხვევა.

გადის ხანი.

პატარას წლები ემატება.

ის ტოლებში „ლაშქრობას“ თამაშობს.

— კობო! — ეუბნებიან ტოლები —
შენ საფერხეს ძალიან ნუ აკენებ, თო-

რო მტერი მტერს ცდიფუნს ცდიფუნს
და... კობო ხელს იტყუნს კიდეც
„აღივით“ აჩერებს, თავს უჭერს, ტო-
ლებით ეხმარება.

კობო...

დედამ შეარქვა მეტ სახელად, რად-
გან ბაღი სულ კახეთში წასვლაზე
ოცნებობდა.

— „კობა“ როდის წავალ, ნან,
ცხვარს როდის გავყვები იქითკენ, „კო-
ბივ“ თბილს მაჭმევენ, ნან, ჯიბეს ავივ-
სებ და შენც მოგიტან.

გამობხდა კიდევ ხანი...

კობო გაიზარდა, დაჯაბუდა, დედამ
დაპირებისამებრ თეკა და დიდი ბორ-
გები შეუყვრა.

ის უკვე თვრამეტი წლისაა, ხის
„ცხენი“ ნამდვილ ცხენში გადაცვალა
და მთელ დღეს უბელო საფერხეთი ხე-
ლანტეებში დაჯირითობს.

მოუსვენარიო. სახლში ვერ ნახავთ.
თუშეთის მიდამოებში ყველა კენჭსა
და ქვას იცნობს.

შეტარა გრძელი ხანჯალი ჰკიდია წე-
ლზე, ტოლები რომ შეიყრებიან სამ ცი-
ხესთან. სამლარიან ფოლადზე მზე იცი-
ნის.

ბიჭები ერთმანეთს ებრძვიან.

ვარჯიშობენ. ხშირად გაჭრილი კანი-
დან სისხლი თქრიალით გადმოდის, მა-
გრამ ეს არაფერია, მარჯებელიო —
იტყვიან უფროსები.

და...

უღარდელია, ჩეილი, თავისუფალი,
როგორც მის ხეუბე თმაში შემძვრალი
ანცი ნიავი.

პო... თამაშია, დაუდგარი, — მერე
რა მაგარი მუხლები აქვს! ყველგან და
ყოველთვის სირბილით, მგლურით და-
დის, მოქანცვას როდი გრძნობს, თით-
ქოს მგლის ფეხები ებასო...

რა კარგია მთა, უყვარს ბიჭს კლდე-
თა ნაშალი, ჩამოწოლილი ქანდები და
ნამჭერქვეშ ჩაქვილი მდინარის ზათ-
ქი. კარგია მთა... მის სოფელზე ლამაზი
ხომ ქვეყანაზე სხვა აღარ მოიპოვება.

უამი კვლავ მოივლის დღეებს, წლებს.

ქამმა კობიოს ოცდაორი წელი გამო-
უხვია თქვან კალთაში და...

ქაბუქმა ბალღური უზრუნველობა
მსრებიდან ჩამოივლო...

ცხვარს გაყავა.

არყის წვერგამოსული „კაპრანი“ ჯო-
ხი ამოიჩარა ილლიაში, ხალიანი „ყა-
ლჩალი“ წამოიკიდა და...

მთის ბურაბის დილის ცრემლები თა-
ვის ბორცვებზე დაყარა.

მეცხვარე თვლანთვემდის მარტოდ
თელავს ხასხასა ფერდობებს.

მარტოა ჩანდებთან...

მარტოა ქარიან აედარში, — სველი,
გალუმპული...

მარტოა ღამესთან, დღესთან...

„ნაწიღარი“, ფარა... ფარა „ნაწიღა-
რი“, არც ხმის გამცემი საღმე. თვეში
ერთხელ ჭერს თუ ამოუტანენ, რამდე-
ნიმე სიტყვას თუ გაღმოუვდებენ, თო-
რო...

პატარა ლეკვი დასდგეს მეცხვარეს.
ბანჯგელიანი, ბურთოვით ლეკვი და...
რაკი ლევა ფერისაა, „ლევა“ შეარქვა.
ის მეტად გონიერია, ანჩლო, ცხვარს
არ მოსცილდება.

ერთხელ: ქანლიანში ნოტო დაუსბლტა
მეცხვარეს.

სალამოთი „ნაწიღარს“ რომ მიუახ-
ლოვდა, ფარა თვალში ეცოტავა, არც
ლეკვი ჩანდა საღმე.

მახლობელ ბეჭზე გადაიბინა, ჩანდს
შეუსტვინა და ყური მიუვლო.

ლეკვის წყავწყავი მოისმა, ხმას მი-
ყვა.

ლეკვი კლდის თავზე ჩაცუცქულიყო
და ძირს, ქანახებში, შერჩენილ ცხვარს
გაჭაერებით უყეფდა.

პატრონი რომ დაინახა, წამოხტა,
უფრო გაგულისდა, გამხნევედა და ხმას
შეუშალდა, თან ცალი თვალი პატრო-
ნისკენ ჰქონდა მიჭყეული. ნახვერებ-
ში ჩასვლა მოინდომა, სცადა კიდე-
მაგრამ...

ყეფა უფრო აღვილი გამოდგა, ვიდ-
რე პატარა თათის კლდეზე მოკიდება.

მეცხვარეს შემოურბინა კულის ქნე-

ვით. რამდენჯერმე გაეხლტა და დაეშინა
ში.

კაცმა და ლეკვმა კლდეში შერჩენილი
ნოტო გამორქვეს: პირველმა ჭკის სრო-
ლით, სტვენიტ, მეორემ კი ყეფითა და
დახვეული კულის მოშველებით.

ჭკვიანი იყო ლეკვი. კაცივით საზრი-
ანი და უფრო უკეთესი ძალლი დადგა.
ჰმ...

ასე მიითვლიდა. ქამი დღეებს, წლებს.
ერთხელ მეცხრე ქმა მკვდარი მოი-
ტანეს ქისტეთიდან, წელზე გადაჭრილი
ხურჯინში იდო.

დედამ ბევრი იტორა, ივაგლახა, კი-
ნაღამ თან გადაჰყავა, ბოლოს ლოგინად
ჩაეარდა და აღარ ამდგარა. ორი თვე
დნებოდა ბეჩავი, ძვლებზე ტყავი შეა-
ნმა, თვალეში ჩაუჭრა.

ახსოვს, როგორ არა, კარგად ახსოვს.
სალამო ხანი იყო. ცაზე ღრუბელი
თეთრი ნაბადივით ეკოდა.

სნეულ დედასთან ორი მნახველი დე-
დაკაცი იჭდა. ორივეს თვალეში შესწი-
თლებოდათ და მანდილის სველ ყურს
ხელში უაზროდ სთელავდნენ.

დედამ ხელის ნელი მოძრაობით ანი-
შნა მოსულიყო.

ბიკი მუხლების კანკალით მიუახლოვ-
და.

დაიჩოქა და თავი სნეულისაკენ და-
ხარა. იმან უკანასკნელი ძალა მოიკრი-
ფა გაძვალტყავებული ხელები კისერ-
ზე მოხვია შეილს და გამხმარ მკერდზე
ნახად მოიკრა.

— ბედნიერი კაცი გამოდი, ბადერ,
ჩემი სიტყვები ყოველთვის გახსოვდეს,
ორნიღა დარჩით, თქვენ შინც დაგიფა-
როთ სამების მადლმა მტრის ტყვიისა-
გან. გაფრთხილდი, ბადერ, ვეკაცი იყა-
ვი, მამაპაპის საფლავებს ურჯულოებს
ნუ ამოათხრევიებ. დაიხსოვე ჩემი უკა-
ნასკნელი დარიგება, ბადერ, არ დაივი-
წყო შენი ნან.

და სნეულს ხმა ჩაუწყდა, თვალეში
ღია დარჩა, ხელები მოშვებულად მოე-
შენენ მის კისერს და მოისმა მანდილო-
სნების ქვიითინი.

— ნან, ჩემო ტკბილო ნან! — დაიბ-

ლავლა შეიღმა და დედის უშობრად სხეულს გადაეხვია.

ძლივს ააგლიჯეს მიცვალბულს. დაჭრილს მღელვარებისაგან სახე დაიპრანჭა. სხეული მძლავრად გაჭიმა და კელში გმინვა ამოაგლო.

— ნანი — გაიშრიალეს უსიკოცბლო რუჩებმა და ისევ დადუმდნენ.

— ბოდავს, ბურანშია, — წასჩურჩულოა დილოიძემ ქაეთარს — ეს ცუდს ნიშნავს, ნეტავი დამშვიდდებოდეს!

დაჭრილი კვლავ გაყუჩდა. მღელვარებამ გადაიარა. სხეული ტყვიანასმულივით უძრავი ვახდა. ცხვირთან მიტანილი ხელი ძლივს შეიგრძნობდა სუნთქვას.

ბურანი ისევ... გადასული დღეები ქარში გაფანტული ფოთლებივით ირევიან და... კობიო ისევ თუშეთშია, წოვათაში.

სალამოს ბინდი და ბრძოლიდან დაბრუნებული მხედარი ერთად მიადგნენ მამის ეზოს.

ცხენოსანი შესავალ კართან ჩერდება.

დაქვეითება ვერ გაუბედნია. რალაც აკაეებს. რა?!

იქნებ სინდისმა დააკრა უნაგირს?! იქნება მშობლიური კერა აღარ იზიდავს!..

ჰო, — სინდისი, რა მძიმეა ის. სჯობია, მკერდზე ბორბალა დაიბჭირო, გულში ალაზანი მიუშვა, ვიდრე... მშ...

სინდისი, მოვალეობა...

უკანასკნელი მამა მტერმა მოუკლა... იმისი სახლში მოტანა ვერ შესძლო, მტერს თავი ვერ დაადრია.

ფუჰ... სირცხვილი... სირცხვილი...

მამამ ბინდიდან გამოაბიჭა და ბურუნუთის წვევით კარებს მოადგა.

— შენი ძმა სადღა არი?! — ეკითხება მოკლედ მოხუცი და ვაჟს ორ თვალს ლადარივით ესვრის.

— მტერმა მომიკლა და იქავე დარჩა!..

ცხენის ფეხებში ფეხს უკლავს. ხელი თავჩაკიდებულ შეიღს.

— შენ კი ველარ მოკვდი?! რიდასთვის მოდიოდი აქ, უჭულო. შერცხვენილი! — მოხუცი ნელა ბრუნდება და უკანვე ბინდში შეაბიჭებს.

მარტო დარჩენილი მხედარი ფიქრობს:

სად წავიდეს?! ამალამ, საღმე მახლობლად გაათენებს.

ხვალ კი, ღმერთი უჩვენებს გზას. ცხენი ბილიკს ღამეში შესდევს. მხედარს ბოღმით ავსებული გული მიაქვს, და მხრებზე დამძიმებული სინდისი ჰკიდია. სად მოიტანოს ან ერთი, ან მეორე?!

აგონდება შევირვებულს. აკლდამა... კლდეში შეთხრილი მღვიმე... იქ წავა, იქ დასტოვებს ორვე ძნელად საზიდ ბარგს და...

ხვალ მხარმსუბუქად გაუდგება... — საით?!

— ვინ იცის?!

პირსავსე მთვარე ოქროს ღილივით მთის ქედს ჩაეკერა.

ქაბუცი ფრთხილად აბიჭებს აკლდამის ღირეს: მთვარის შუკი მიუძღვება უცხო სტუმარს.

თაღებად შეკრულ გამოქვაბულში მყუდროებაა.

ქვის ტაბტზე დაობებული ძვლების ხროვა მოჩანს. უცნაური, მძიმე სუნნი დგას.

კარებთან ახლო, ჩონჩხი ასვენია ფერფლში დაფლული.

ფერფლი... აღმათ ტანისამოსის ნარჩენია.

აი, თავის ქალის ირგვლივ შავი ფერფლი უსწორმასწოროდ გაშლილია. ეგ მანდილი უნდა იყოს...

ჰო, ნამდვილად მანდილია. ვაფაკი თითის ფალანგს ჰკედებს ხელს.

— უუუჰ, მტკივა!.. — წრიბინებს ძვალი.

მხარს შეეხო. მტკივა! — წამოიკივლა იმანაც.

— მტკიცეა, მტკიცეა... — ნანა წარბაზიდან
დანარჩენი ძქვებზე... — თეატრის...

— მტკიცეა. — გუგუნებენ თაღები.
— ვეტკივა, მოგვშორდი... — გრუ-
ხუნებს იქაურობა და...

კარგბნან მდებარე ჩონჩხი შეტოკდე-
ბა, შეინძრევა, შემანდილიანი თავის
ქალა წამოიწევს, მუხლები მოიხრებიან.
და წამომდგარი ჩონჩხი ჩონჩხა ხე-
ლებს შესულსაყენ გაიწვდის.

— ბადერ, ბადერ!.. ჩემო ხორცო,
სად დამეკარგე. მოდი, მომიახლოვდი.

— ნან, ჩემო კარგო ნან!.. — კობიო
წაბარბაცდებდა და უკვე წამომდგარ
ჩონჩხს ვაშლილ ხელებში შეუვარდე-
ბა.

— ბადერ, ჩემო ნუგეშო, მამამ გა-
მოვადგო, დედასთან მოხველ, მოდი,
მოდი, მომეკარ გამბზარ შეერღზე...

— ნან, რა ცივი ხარ, თითქო თბილი
იყო შენი უბე, რა დაგეშართა, ნან?!

— აქ ყოველთვის ზამთარია, ბადერ,
ყოველთვის ცივა, აი, მანდილს მოგახ-
ვევ, დაგათბობ.

— ნან, გადასწიე მანდილი, სუნთქვა
მეხუთება, ვიხრჩობი, ნან!

ნესტოები დაებერა, მკერდი მძლავ-
რად აუქანდა და ტანმა ნერვიული
თრთოლვა დაიწყო. დაჭრილმა ცალი
ხელის ამოძრავებაც სცადა, გულთან
მიიტანა, თითები საზარლად დაეკრუნ-
ჩხა, ლილისფრად გადახსნილმა ბაგემ
კი ხრიალს ქაფიც გადმოაყოლა.

დილოიძემ თეკის კალთით პირზე
მომდგარი დუფი გადასწმინდა.

— წყ... — ყელში გაქედილმა ხრი-
ალმა აღარ დაამთავრებინა.

ისევ წითელი ღვინო გადააყლაპეს.

დაჭრილი დამშვიდდა, მძიმედ და გა-
ბმით სუნთქავდა. მოდუნებულ კანს
კვლავ ყვითელი ფერი დაედო და გა-
ყურდა.

— კობიო, კობიო!.. — ჩაუშრიალა
დილოიძემ.

ხელი შუბლზე გადაუტარა, ოფლის
ცივი წვეთები გადასწმინდა...

დაჭრილმა თვალები გაახილა-
უძლერი და დამჭრალი თვალები.

შერაშში ოდნავი გაკვირებაც ვერცა
რთა. ქუთუთოებმა უფრბა... — მტკიცეა...
და უსწმლო გუგანი ამოძრავდნენ.

— მიტრო, შენა?!.. — შეეკითხა ის
მისუსტებული ხშით.

— ობოლა ვარ, კობიო! დილოიძე.

— ჰოო! — გააგრძელა და შერა ახ-
ლა ქავთარზე გადაიტანა — ჰოო!.. —
გაიმთორა მან მკირე სიჩუმის შემდეგ:

— კობიო, მოიხედე, კაცო, ამღვნი
ძილი ვის გაუგონია!

— მეძინა?! — სუსტად გაიკვირვა
და შესვენების შემდეგ დაუმატა, — მე
კი მეგონა ვიხრჩობოდი.

— დაგიფაროს სამების მადლმა, რას
ამბობ მაგეებს!

— ობოლავე, ნაბადს დასწიე, გულზე
ქვესავით მაწევს. სუნთქვას მიშლის.
ნაბადი წელამდე ჩააცურეს.

— წყალი დამალევიწიე!..
წითელი ღვინო გადააყლაპეს.

— კიდევ!

კიდევ დაალევიწიეს, პირი ორიოდჭერ
გააწყლალუნა, გამშრალ ტუჩებზე ენა
გადაისვა და სახისკანი ოდნავ ამოძრავ-
ვა.

— ფუჰ, მწარეა! — გადმოაფურთხა,
თეთრი კბილები ნაცრისფერ ღამეს და-
ადგა.

დილოიძე და ქავთარი გამხნევენენ;
ავადმყოფმა მოიხედა, გამოშვობინდა
უთოოდ, სახეზე აღისფერი დაჭრავს,
ლაპარაკიც რომ დაიწყო, ჩანს ღმერთი
არ გასწირავს.

დანარჩენებიც დაჭრილისაყენ მობ-
რუნდნენ. ყველას ღმირილია შეურხია
ულვაშის ბოლოები. ყველას, — ბერო-
სა და ზაქარიას ვარდა, ისინი კვლავ
გულჩათხრობილი, მოჭრულული უნდო-
ბლობით უყურებდნენ დაჭრილის მომ-
ჯობინება-მოხედვას.

არ სჯეროდათ ალბათ...
ეუღ ნიშანს ხედავდნენ, ალბათ...

კობიომ თვალი გადააგლო რაზემ-
ლებს, თითქოს ეძებსო ვიდაცას.

— შორთი სად არის?!

პასუხი არავინ გასცა, რამდენიმემ კა-
კალზე ჩამოკიდებულ ლეშს გადაახედა.

— ერისტო?! — კვლავ შეეკითხა დაპირილი.

ისევ დუმილი და მეომართა დახრილი თავები.

— სად გაგზავნე, ბერო, რატო არ მეტყვი?!

— დამშვიდდი, ვაჟო, იყუნე, ორივე მთაში გავგზავნე ამბის მისატანად.

— მთაში?! — კითხვით და გაკვირვებით გაიმეორა დაპირილი.

— ეხლა კარგი იქნება მთაში... — დაუმატა ნალვლიანად. შემდეგ ღამეს მიაჩერდა და ასე დარჩა მცირე ხანს.

— ბერო, ეხლა სადა ვართ?

— ალვინს კალაში.

— როდემდის დავრჩებით?

— დილამდის.

— უპ, შორია, ბერო, ძალიან შორი, დავიხრჩობი, სული შემეხუთება მანამდე!

პაერი აღარ ეყო, ცოტა შეისვენა, გამხმარი ენით გადაილოკა და...

— მოგკვდები?... — იკითხა ერთბაშად.

— გფარავდეს იახსრის ხატი, ეგ როგორ თქვი, ვაჟო, გულში როგორ გაივლე ეგეთები, სულ უბრალოდა ხარ გაქმრული კეფახე.

— კმ... — მწარედ გაეღიმა დაპირილს, თვალები გადაეწამა, ღრმად შეისუნთქა და გაგრძელებულად ამოიხარა.

— სიკვდილს რა ხელი აქვს შენთან, კობიო, დაღესტანს უნდა გადავუქროლოთ, ქისტეთის ბილიკები უნდა გადავზომოთ, ნაბარევი სისხლს მთა დააწმინდავებს, გაასაღებს... — ნაძალადევი ღიმილით ამოაქოთა დილოიძემ თუშური სული და თავის სიტყვებში თვითონვე შეეკვდა.

— ობოლავ, ჩქარა წამიყვანე მთაში, თორე აქ ვერ ვძლებ, ქავთარ! აქი შენც მპირდებოდი, აქი ყველა მეუბნებოდით, მაშ აქ რაღად დამაწმინდეთ?!

— წაგიყვანთ, სამების მადლმა, წაგიყვანთ. მაგრამ ცოტა უნდა დაისვენო, მოჯანიანდე!

ბერო, ცხენზე კდომას შევიძლებ.

მე თვითონ წავალ, ოღონდ ჩქარა, ჩქარა რა მომავორეთ აქაურობას!

— დამშვიდდი, ვაჟო, დამშვიდდი, ცოტა წაიძინე და მერე გზას გავუდგებით.

— არა, არა, ეხლავე მომიყვანეთ ცხენი, მთაში მოგვეთდები, ბარი კი მკლავს, ბერო, მახრჩობს!

დაპირილი მთელი ტანით წამოიწია, ბეჭები ნაბადს ააცილა, მაგრამ ულონო იდაყვებმა ვერ დაიმარეს და მოდუნებული ისევ ნაბადზე დაეშვა.

თვალები მილულა, გაფითრებული ტუჩები დაიხურნენ, სახის კანმა ძიგძიგს უკლო, სიყვილზე კარბად ჩაისხა და...

რამდენიმე წუთის შემდეგ დაპირილი აღარ იხსრებოდა.

— ლაბარაკმა დაასუსტა და ჩაეძინა, მოერიდეთ, დეე, იძინოს... — ბერო ცეცხლისკენ მობრუნდა, დინჯმა ნაბიჯებმა გაიყოლა იმისი ტანი, და იქვე, მიგდებულ კუნძვე დასკვა. ყალიონი ფიქრთანად გამობერტყა, ხალი ჩაყარა, მსუქნად გააბოლა და ღამეს გადააწია.

— დილამდე გათავდება... — თავისთვის დაასკვნა მან. ნახევარი ხმით ლაგაზს მიუბრუნდა. — ხალი გაზილე, წაგივანშმოთ, ჯორებს მიხედეთ, კაცებო, შორს არსად წავიდნენ, ნადირმა არ გააფუქოს, ობოლავ, ქავთარ, მოდიეთ აქეთ, მაგას ადვილად აღარ გამოეღვიძება, მემრე მივხედოთ!

ყველა განკარგულებისამებრ ამოძრავდა.

ღამე საკეთარ გულივით გაშავებულიყო.

ტურას მოზარეები გამოენახა და უფრო თავგამოდებით ჩახოდა.

კოტი ისევ გაპიოდა ბებერ კაკლზე და ფრთის ქვეშ ნიავშეკეცილ ღამეს კენკავდა.

რიყეზე გაწოლილი ალაზანი კი კულმოქნევით კვლავ ჩალიანს შესჩიოდა...

აქა-იქა ტოტების ტყაყუნე და ყრუ ხმაური მოისმა. მოწყვეტილი სტვენა კოტს კაკლის ხეზე შეუვარდა და გააჩუმა.

ქალაში ადამიანები დადიოდნენ.

როცა ჭორებმა ქოსა კულები სიბნელიდან გამოაძრეს და ცეცხლს მოუქნიეს, გაფანტული მგზავრები ისევ ბინაზე მოგროვდნენ და თან ჭორების კმაყოფილი ფრუტუნნი მოიყოლეს.

ლაგაზმა გახელილი და დაბუნჯული ხალი დაახვედრა, ყალჩალიდან რამდენიმე გამხმარი კალტი ამოაგორა და ეახშაში უკვე მზად იყო.

ყველა ზანტად შეუდგა ქამას, თითქოს არავის შიოდა.

ზოგი ცეცხლს მისჩერებოდა, ზოგი — ლამეს.

ზოგი ფიქრობდა, ზოგს კი გული და ტერნი ცარიელი ჰქონდა, ფიქრი ეზარებოდა.

წუთები მიითვლებოდნენ.

ხალის გუნდა დნებოდა, პატარავდებოდა... კალტის ნამცეცი ყელს აწვრავდა და...

აღენის კაკლიანში ღამე ღამისებურად იწვა.

იწვა და სდუმდა.

ნელი, მინახებული წყმუტუნნი მოისმა.

ყურადღება არავის მიუქცევია.

წყმუტუნნი და ფაჩუნნი უფრო აშკარად ჩაიღვარა მყუდროებაში.

ყველამ მიიხედა, ლუჯმა ყელში გაეხირათ, ზოგს პირი ღია დარჩა, გამტვრდნენ.

ძალი დანახეს, ლევა — დიდი ძალი. დაჭრილს თავზე დადგომოდა, სახეს ულოკავდა და თან საცოდავად წყმუტუნებდა.

— ჩიოდა თუ უხაროდა.

— ვინ იცის!

პირველად დილოიძე მოეგო გონს; ძალისაყენ გაიწია, უნდოდა გაეგლო, მაგრამ ბერომ ხელის აქნევით შეაჩერა.

— მოიცა, ეგ ბობლიას ძალია, მაგას კაცი უნდა მოსკვებოდეს, მყეფარი დაწინაურებულა, მგზავრი კი უკან მოედინება.

მეომრები მიწაზე დაკრულივით უმოძრაოდ შეკუყრებდნენ. უკვირდით და

ამ გრძნობას ენა დაება, ფიქრი დაწესავით ჩაებნელებინა.

ნაკონუნული ძალი კი, ძალი... ნიზლინოთიქი ისევ ლოკავდა დაჭრილს. კუდის ქნევითა და წყმუტუნით ეალერსებოდა მწოლარეს.

დაჭრილმა ერთბაშად ამოიგმინა, თვალები გადახსნა...

აქამდე უაზრო, უსიცოცხლო მზერამ გაკვირება, სიხარული და ბოღმა ერთად გამოხატა.

ქუთუთოებმა ჯერ რხევა დაიწყეს. შემდეგ წარბის ქვეშ შეიკეცნენ და თვალის კაკალი თითქო ბუღეს გადაშეკრდა.

ფართოდ გახელილმა თვალებმა ძალი იცნეს უთქოდ.

ტანმა თრთოლვით წამოიწია, ორი ყვითლად გამხმარი, უღონო ხელი ნაბადს მოსცილდა და აკანკალებულ ძალს ქეჩოზე მოეხვია.

— ლეგო, ლეგო, ჩემო ძალო!

მკლავები მოდუნდნენ, თავისით მოეშენენ კისერს და აზიდული ტანი მოსხებილივით დაეცა ნაბადზე.

მთელი სხეული მძლავრად დაიკრუნჩხა; ყელიდან მოწყვეტილმა ხრიალმა აძიძიგებული ტუჩები ქაფით დაფარა.

შემდეგ ტანი კვლავ მოეშვა და მოდუნებულად გაიშალა. შებლზე ცივი ოფლის წვეთები დაასხდა.

გუგამ წარბებისაკენ გადაიწია და ღამეს თვალი თეთრად მიაჩერდა.

დილოიძემ მკერდზე ყური დაადო. ის უკვე აღარ სუნთქავდა.

— გათავდა, წავიდა! — ყრულ ჩაილაპარაკა დილოიძემ და დანარჩენებს ხელით ანიშნა მოსულიყვენენ.

დაწინაურებული ქავთარი მიუახლოვდა ძალს.

— დაიკარგე, შე სატილოვ! — შეუტია თან წიხლი წაჰკრა.

ძალი დაიწყმუტუნა და მოშორების მაგიერ, იქვე, მკვდრის გვერდზე ჩაწვა.

მიცვალებულს შემოეხვივნენ.

ღიად დარჩენილი თვალები დაუბურეს. ხელები მკერდზე გადაუჯვარედინ-

ნეს. ნაბადი მოაცილეს და ფეხების დაკიშვის შემდეგ უკუდგნენ.

მკვდარს ირგვლივ შემოერკალნენ. უღვაშები ჩამოიშალეს. ქედმობდილებმა ხანჯლის ვადები ხელით დაბლუჯეს და თავები მოწყვეტილად დაეშენნენ მკვრდზე.

ძალი ნელა წამოდგა. კუდის ქნევით მკვდარს ტუჩი მიუახლოვა. დაასუნა. შემოუარა მეორე მხრიდან — კვლავ დაასუნა. შემდეგ შეჩერდა და ყურდაცქვეტილმა კვიანი თვალები გვაშზე მიუშვა.

ასე დარჩა მკვრე ხანს.

ფეხებსაც მიაკითხა და ბოლოს ისევ თავთან მივიდა.

რამდენჯერმე განმეორებით იყარა სუნი და... კუდი ძირს დაუშვა და უკანა ფეხებს შორის მიწამდის ჩაჰკიდა.

თავი აიღო. მხედრებს შეჰხედა და როცა იმათ თვალებს ვერ წააწყდა, ძალღერი მზერა ისევ მკვდარზე გადაიტანა.

თავბალღუნულმა ორი ნაბიჯი გადადგა მკვდარი თავის უკან.

შეჩერდა, პატრონისაკენ მოტრიალდა და უკანა ფეხებზე ჩაქდა, ჩაუტყდა. ორი, თითქო გადანამული თვალი მგლოვიარე ადამიანებს შემოავლო. თავი მაღლა ასწია, კისერი გაჭიმა, ტურები ღამეს მიაბჯინა და — უუუ... უუუ...

ყმუილი ღამეს ალაზანმა წაართვა და მკერდში ჩაიხვია.

— უუუუ... უუ... — ყმუოდა უპატრონოდ დარჩენილი ძალი.

ღამეს თუ შესჩიოდა მასავით იღუმალს.

ვინ იცის? — არაფერ.

ბერომ თავი ნელა ააცილა მკერდს. სახე გამოუჩნდა; აწითლებულ თვალბთან ორი ცრემლი ბზინავდა, მარტო ორი ცრემლი.

— დედის მაგიერ ძალი დასტირის, ტიალი — სთქვა გაბზარული ხმით და თავი ისევ კისერს დაეკიდა.

გაისმა ჩუმი, ოდნავ გასაგონი კვითინი, კვითინი შეკავებული, ვაქკაცური.

— უუ... უუუ... — შეკმუულად მკვლელობი კალას.

ზაქარის ცალ უღვაშს ცრემლი დაეკიდა, მეორე ხელს მოხვდა, მესამე — ხანჯალს.

ის ტიროდა, ტიროდა ცალი თვალით. ცხენის თქარუნი და გამხმარი ტოტების ლაწანი ერთად მოხვდა ყურს. აჩქარებული კაცის ფეხის ხმაც გაისმა. მოიხედეს..

მათ წინ ქალი იდგა, შავად მოსილი. მოლოზნის ტანისამოსით.

იცნეს...

— ნანი, ნანი!.. — გაეხმაურნენ.

იმან ერთხანს უაზროდ უყურა მტირალ კაცებს, შემდეგ თითქო ნაცარი გადააყარესო, გაფითრდა, ხელები გაშალა.

— კობიო!.. — შეკვივლა სახარლად და გაიკვებულ გვაშზე დაემხო.

— უუუუუ... — გაკმუულა მთებს ძალღმა..

ისევ კვითინი... ყრუ ოხვრა... უღვაშებზე დამსხდარი ცრემლები და... ყმუილი... ყმუილი... გლოვა..

ბერომ ქუდით თვალები გადაიწმინდა, უღვაშებზე ხელი ჩამოისვა.

— მოერიდეთ კაცებო, დაიტეროს მაგ ბეჩავმა, მარტო დატოვეთ.

ყველა შემოეცალა. ცეცხლს შემოტმწყრივდნენ. დილოიქმ და ქავთარმა კი ჭალაში გაშლილ სიბნელეს მიაშურეს.

წუთები კიდევ ჩაითვალნენ.

ღამე ისევ ღამისებურად იწვა.

— ჰეე, ბიჭოოო!.. — მოისმა ძახილი.

ძალღმა ყმუილი შესწყვიტა და ყურები წამოიხიდა.

— ლავაზ, მიდევქი, ვინ იძახის!

ახალგაზრდა თუშმა ღამეს გახედა.

— ჰეე... — გაეხმაურა.

— რომლები ხართ მანდა, სადაურები?..

— თუშნი ვართ, ქალაქიდან მოვალთ.

— ხო სისალეა, დიდი ზარალი ხო არ

მოგსვლიათ? — შეეკითხა ისევ სიბნე-
ლიდან უცნობი.

— სამი მოგვიყვებს, იმათში ბობლი-
ას კობიოც ურევია.

სიბნელემ მცირე ხანს იყურა. უც-
ნობს მაშინვე არ გაუცია პასუხი. შემ-
დეგ კი ღამემ ბოხი ხმით გადმოსძახა.

— თქვენ ცოცხლები იყავით, თუ-
შებს გამარჯვება ნუ მოაკლდებათ, რა
ვეყოთ, მაგ ჰირსაც გავუძლებთ.

ღამე ისევ ყურად ჩამოიფაფრა.

— ეგ თვითონ ბობლია აბრეკე გავუქო-
ხეთ მოვიდეს.

გინგლინოშენა

— ბობლიაე!..

არავინ გამოეპასუხა.

— ლეგო, ლეგო! შენ მაინც სად და-
მეკარგე, ტიალო! — დაიგრუხუნა სი-
ბნელემ და ისევ გაჩუმდა.

ძალმა წამუტუნით პატარა მანძი-
ლზე გაირბინა. შემდეგ პაერი დაყნო-
სა. მკვდარ პატრონს გადმოხედა და ლა-
მეში წასულ უცნობს უფრო საცოდა-
ვად გაჰყურებდა.

მე ჯავახეთს რა მიშავდა

ქვაბლოვანთან სახლი შედგა,
სახლი შედგა და რა სახლი!
არ მიძრახოთ სახლის ქება, —
დატკებოდით მისი ნახვით;
ცა ფირუზად მადნებოდა,
არე მჭონდა ჭეჭილივით..
მოძახილი ჰჭონდა ხევთა,
ოქროობდა ჩემთვის სხივი.
შვიდი მესვა ვაჟიშვილი,
შვიდთავენი — თვალეზილა...
ორბის თვალი — შვიდი წყვილი
ცეცხლს კვესავდა ლავეარდს მიღმა;

მესვა კობტა ასულეზიც,
სამნი — შზიან-წყლიანები...
ტანად — ალვად ასულეზი,
გულის გამატიალეზნი;
გიჰრებოდა მათით რიზი, —
ძირს გიკცევდნენ ზეიშებად...
მათ ბილვაზე ოქროს ციხე
ნისლეებს გადიყრეინებდა;
მერე... მოხდა მოსახდენი
და საწუთროც გამიშავდა..
ჩამიყამდა ნათლის დღენი,
მე... ჯავახეთს რა მიშავდა!

ვედრება

საქართველოში რაც ხდება,
განა უბრალოდ ხდება,
ღმერთის მალაღის დიდ ნებას
ერთვის ქართველის გზნება.
გაფლენთილია მიდამო
თავისუფლების სულით...
ღმერთო, ჩვენთვისაც იდარე, —
აპყვე ქართველის სურვილს.

თავისუფლების წადილი
მეცხრე ცის ზემოთ აღის..
ღმერთო, გზა გაგვიადვილე,
აპყვე ქართველის წადილს!
საქართველოში ის ხდება,
რითაც ფასს სდებენ ყოფას...
უფალო, გვარგე დიდება —
თავისუფლებით ტკბობა!

იშლარი!

იშლარე ჩემო საყვარელო, იშლარე ჩემო, —
სიშლარა ბრძოლის იარაღის ერთი სახეა;
ამ იარაღით მოღის შვება და მოღის გვემა,
ამ იარაღით უნდა კუპრი ბნელი გაბიო.

იმღერე ჩემო, აღმადგინოს სიმღერამ უნდა, —
 სიმღერა არის ფენიქსის ვაფი...
 სულწინასულ სხეულთ ისევე ისე უბრუნებს სულთა,
 სიმღერით ჩამქრალ გონებაში ენთება აზრი.
 ჩვენ მოგვცა ღმერთმა იარაღი ყველაზე მკრედილი,
 ყველაზე მარჯვე იარაღი გიორგუნა უფლით;
 შემართეთ ყელი... პა, ქართველო, ხმაღს იკარ ხელი,
 მტერი ამნაირ სიმღერას უფრთხის;
 „ქართველო ხელი ხმაღს იკარო“ — შემართე ყელი...
 ამა სიმღერით უცხოშ უნდა ქართველი იცნოს;
 აპა, ბურთი და მოედანი, პა, ბრძოლის ველი, —
 ოღონდ, ამ პანგზე ყელში უნდა ფოლადი იცხო;
 იმღერე, ჩემო საყვარელო, სხევანაირ ხმაზე;
 სიმღერა ბრძოლის იარაღის ერთი სახეა...
 არავინ იცის მტრად მიმხტარი ქართველი კარზე,
 სიმღერით ბრძოლამოგებულის კი აქვს სახელო.

ეს ყოფითობა!

ყოველდღიური მიმოქცევა, ზრუნვა, ტრიალი,
 ათასში ერთხელ — მოვარდნილი ღირიზში ხილად...
 ეს ყოფითობა — პოეტის სულს გაწნული სილა —
 მისვლა და მოსვლა... პური, ზორცი... გულის ფრიალი.

მხოლოდ ეამიყამ მობერილი ამო ნიავე —
 ბოლოს და ბოლოს ერთ სტრიქონთან დარჩენა წყვილად,
 სიტყვის კიდილში მოფრენილი ფერადი დილა —
 შენი მარცხის და გამარჯვების თანაზიარი;

მიდის, ილევა რომანტიკის ეამი ტიალი,
 საცაა კიდევ მიიქცევა საღათას ძილად...
 მიინავლება მოვარდნილი ოდეს გრიალით;

ზათქით მოსული მისულია ჩაქრობის პირას;
 პოეტის სულში ჩამკვლეულია ცეცხლის პრიალის
 ეს ყოფითობა — პოეტის სულს გაწნული სილა.

რატომ მოვედი...

რატომ მოვედი ქვეყანაზე — ფიქრობს პოეტი;
 რატომ მოვედი ქვეყანაზე — არ ფიქრობს ჩარჩი...
 დიასახლისი დგას და წვნიანს არიგებს ჩამჩით,
 მხოლოდ პოეტი ცხოვრობს დროსთან უთანხმოებით.

რა აზრი ჰქონდა ამა ჭვეყნად ნეტაერ მოსვლას და... ებურლება ფილოსოფოსს ამ კითხვით: თავი; ჰგვის მეეზოვე თავის ბედთან შეკრული ზავით, რატომ მოვედი... არ ასვენებს ეს კითხვა მგოსანს.

საშველს არ აძლევს ფილოსოფოსს მოღბენის დროსაც რატომ მოვსულვართ... ასტყორცნია ფიჭრები ზემოთ... ამა კითხვისგან დაქარგვია ცხოვრებას გემო;

უაზრო იყო ნუთუ მართლა ამჭვეყნად მოსვლა, თუ უაზროა, რად მოვსულვართ, მითხარი, ჩემო... აწუხებს ანდა, ცაში ავრილს ეს კითხვა ფრთოსანს?!

თუკი ცაში ვერ აიჭერ

ვაი, გალიის ჩიტები, ვაი, ჩამკვდარი სულები, სილაღისათვის შობილნი, სილაღეწართმეულები!

წყალსაც აწვდიან ბეჩაეებს, საკენკსაც დროზე უყრიან, მაინცლა მათი არსება სევდა-გოდებას უპყრია.

ფრთბშიმადლებულთ ეს ფრთები საფრენად დაეანგებიათ, თუკი ცაში ვერ აიჭერ, ფრთები რილასი ფრთებია!

თავისუფლების სანაცვლოდ ტყვეობა ერგოთ წყალობად, ხანდახან კიდევ გალობენ, ვაი, ამნაირ გალობას!

გალობა მათი დაღია, თავისუფლებაწავგრილის, პატივს კი უხვად იღებენ უწყალოდ პატივყრილნი;

ო, რა ძალიან მეცნობა გალიის ჩიტთა ცხოვრება, თუმც... რის ცხოვრება, ტყვეობით ჩაკვდომა და დამდოვრება;

მიდი და, ასეთ ყოფაში, წინ რკინა რომ გაქვს ლობედა, იხარე და იგალობე, თუკილა გეგალობება!

ვაი, გალიის ჩიტებო, თავისუფლებაწავგრილნო, ჩემსავით სხვა ვინ გაგიგებთ, ფრენის უფლებააყრილნო!

გურამ გიორგობიანი

წმინდანთა საუფლო

სად არის ქვეყანა,
ასე კურთხეული, ასე ღამაში?
სად არის ხალხი,
ასე მლოცველი, შეუპოვარი, ასე ამაყი,
რომელიც არ ყოფილა არასოდეს
არც დამპყრობელი, არც ავაზაკი?

ეს ის მზარეა, ამირანის,
მისი მოდგმის შთამომავლობა.
ჰოი, ქართველო, პირნათელო,
კირთა მთმენო და მშვენიერო,
ღმერთმა ვიბოძა სამშობლოდ
უზენაესი ქვეყანა—წმინდანთა საუფლო!

იერიში წყაროსთან

სიყმაწვილეში,
როცა თვალი მზეს შეჰხაროდა,
გავყურებდი ოცნების კოშკებს,
მზის სხივები რომ აგებენ ცის
კაბადონზე,
ვიხვეწებოდი, თითქოს ამას განგება
მთხოვდა,

ვიწმინდებოდი მაშინ მე სულით.
სინამდვილეში
ბედად შერგო სულ სხვა ნაპირი,
სადაც ლოცვა გეკრძალებოდა,
ბოლო სამშობლოს სიყვარული
გეთვლებოდა დანაშაულად.
იყო შიში და მღუმარება,
ყვავილს არ ჰქონდა ფერი თავისი
და კაცს იერი.
მაშინ შევევირე! ო, გაყინეთ ჩემი
სხეული

და გაათბეთ რომელიღაც საუკუნეში!
მაგრამ უეცრად ხმა შემომესმა:
„აჰა, შეხედე: სწყურია წყალი
ჰუნეს და სინიბს, უხედნს და ულაყს,
მაშინ როდესაც მტარვალი მხეცი

მეფობს წყაროსთან.
შენ კი ზეცისკენ გავირბის თვალი,
რამ ჩაგიჭრო ძველი ძალა და სითამამე-
ნუთუ არ გახსოვს,
წინ ილტვოდა მუდამ მამაცი,
შენი ვალია, ჩაუნერგო მათ
გულოვნება!“

...ავედი სერზე
და ჩემში მინავლული ნაღვერდალი
კვლავ აგიზგიზდა.
ვრცელ მწვანე არეს თვალი მოვაველე
და რომ მომესმა ბინულის ახლოს
ცხენთა თქარუნი,
როგორც ხარის რქას,
სხივებს ბოლოში ხელი ჩავეკიდე,
მოვლუნე ოგი
და მზის სხივი ცის მშვილდად იქცა...
და ცისარტყელა რომ ინთება ნაწვიმარ
ცაზე.

იმ მიმდევრობით
ისარი შვიდი გავსტყორცნე მშვილდით,
თან მივაძახე: აბა, ჰე, მიღით!
ცხენებს ფლოქვებში ჩაენთოთ ცეცხლი.

ყალუზე რომ შედგნენ,
ერთიც მძლავრად დაიჭიბენეს
და მიიტანეს იერიში მხეცზე
წყაროსთან!

მთვარის ნაზ შექზე
ნაკადულისკენ ნავარდ-ნავარდფეხე
ნულს
გარბოდს ცქცქმქმქმქმქმქმ

შპინოზოვიც ნაიღ

რაკი სამშობლო გვერგო ასეთი

რა უმიზეზო დღე იდგა, ლია,
რა უმიზეზოდ ვილხენდით მართლა,
რა შარიშური გაჰქონდა ნიავს,
როდესაც შეევხდით აწყურის კართან.
რა მატირებდა, ვერ გეტყვი, ლია,
მაგრამ მე შენი ცრემლებიც ვიგრძენ...
ჩანს, ქართველები იქამდე გვექვია,
აწყურის ციხე გვაცრემლებს ვიღრე.
ვიკარგებოდით სიდიადეში,
ვიეღინთებოდით სიდიადეთი...
ჩვენ ამირანებს უნდა ვბადებდეთ,
რაკი სამშობლო გვერგო ასეთი;
ზეაობდა მზე და ვიდექით მზეში.

ბაჭალოს ზოლი მისდევდა ფერდობს...
გვმართებს სხვაგვარი ალლო და გეში,—
რაკი ასეთი სამშობლო გვერგო...
აი, ამნაირ სამშობლოს, ჩემო,
თავისუფლებაც სხვაგვარად შეენის;
და თუ ამქვეყნის შევილობას ვჩემობთ,
ბოლომდე ვხარჯოთ უნარი ჩვენი!
რა მატირებდა, კი იცი, ლია,
ვიხარე, შენი ცრემლიც რომ ვიგრძენ,
რადგან ქართველიც იქამდე გვექვია,
სამშობლოს ზველრი გვაცრემლებს
ვიღრე!

ღურმეზხანე გრიგოლაშვილი

ძალის კუდი

მოთხრობა

ის იყო შარავნიდან მარცხნივ, ორღობისაკენ უნდა გადაეხია, რომ გზის მეორე ნაიროდან თვალი რაღაც ბრქუვივით სავანა მოსტაცა. მოსტაცა კი არა, მოსკრა და წამით მზერაც დაუბნელა, თითქოს ვიღაცის უჩინარმა ხელმა სახეში სარკვევ ასხდტილი შვის ხხივი შემოანათაო: თუმცა, რაღა „თითქოს“, — ეს თვალისმომკრელად გაიღებებოდა შვის ხხივი მართლაც ორ სკვინა სარკვევით ირგებებოდა: ეს იყო სათვალე, ჩვეულებრივი, კლასტმასისჩარჩოიანი შვის სათვალე.

მოგვხსენებთ, ბრქუვივით სავანებს, ვარდა იმისა, რომ თვალსა ვეკრიან და მზერას ვუბნელებენ, მავნიტურა მიწოდულობის ძალაც გააჩნიათ და აკი, ერთი პარობა, კოლაშაც წადგა ორიოდვე გაუცნობიერებელი ნაბიჯი იმ ანაზღადად დანახული სათვალისაკენ, მავრამ, ერთბაშად უოქმანშემდგარმა, იქვე გაიფიქრა, — „მეც არა ვთქვი, მართლა რამეა! რა ეშმაკად მინდა, მავის კაცი ვარ მე?! თანაც, გატეხილი იქნება, ვადააგებდა ვიღაც...“ — ხელიც კი ჩააქნია და, ვინ იცის, იქნებ მართლა ეგრევე ცოცად გამობრუნებულიყო უკან, უცერად რომ არ გახსენებოდა შაბიანის აპარატი, რომელიც ზეალ წელს უკვე მესამედ, უნდა წამოეკოდა ზურგზე.

ვისაც შაბიანის აპარატი ერთხელ მაინც ჰქიდეზა (მით უფრო, თუნდაც სულ მეორე პარკარში), ვისაც საკუთარი თვალებით გამოუცხადია სახეში შემოფრქვეული შაბიანის ქველის მთელი სიმწარე ცემანდ, ხელი არ ამოისვთ თვალბეში იმას იქნებ აღარც მაინცდამაინც უცნაურად მოეჩვენოს ქინკა კოლას ეს, ერთი შეხედვით, შორეული ასოციაცია და ადვილად მიხედეს, ზეალინდელი შაბიანობის ვახსენებისთანავე ერთბაშად რა ფასი დაედებოდა მის თვალში აქამდე მისთვის სავსებით უსარგებლო და გამოუსადეგარ სივსს.

აქვარა იყო, რომ სათვალე ვიღაცის დეარგოდა, ძალიანაც კარგი, ერთი იმისათვის კარ-

გავს, რომ მეორემ იპოვოს, — ბუნებაში არაფერი იკარგება! მოკლედ, ნუ დავძრახავთ კოლას იმისათვის, რომ არც უფიქრია დღესვე ხვეისუბანში, ბირვანე, დიდი ცაცხვის ძირზე, განცხადება გამოეცრა დაახლოებით ასეთი შინაარსისა: „ნაპოვნია შვის სათვალე, დამკარგავმა მიაკითხოს კოლა კულუდაშვილს, ქინკა კოლა“. არა, რაც მართალია, მართალია, ასეთი რამ კოლას ფიქრადაც არ გაუვლია, უბრალოდ, აიღო და, ზეირიანად ზედაც არ დაუხედავს, ისე ჩაიდო პიჯაკის ვარეთა გულჭიბეში, დიან, დიან, პიჯაკის ვარეთა გულჭიბეში, საიდანაც სათვალის მესამედი თუ მეოთხედი ნაწილი ისე თვალშისაცემად მოუჩანდა, ცხადია, შორიდანვე მიიპურობდა უცველი შემზვედრის უცრადლებას. ეს კი აშკარად მტკუველებს იმაზე, რომ ქინკა კოლას არც უფიქრია ნაპოვნის სავანეობოდ გადაშალვა.

აქ არანაკლებ საეურთადებო ფაქტად გამოიურება ისიც, რომ ვენახში მიმავალი კოლა ახალთახალ შარავალ-ხალათ-პიჯაკსა და ტუფლებშია გამოპარჩქული, თუმცა კი უკვე მისის მიწურულია და ნასამხრი მზე ჭერ კიდევ ვვარინანდ აცხუნებს. იმიტომაც იწმენდს წარამაა მუბლ-კისერს ორად გაეცეკლი ცვირსახოციო და, იცოცხლეთ, ნანობს კიდევ, ჭერ იმას, ამ დილით რაიციენტრში მიმავალმა, აქაოდა, ნისლიან-ღრუბლიანიაო, პიჯაკი რომ ჩაიყვა, და მერე იმასაც, აქიდან მიმავალმა, წედან შინ მისვლა და ტანისამოსის დაცვლა რომ დაიწარა, აქაოდა, დრო ტუფალ-უბრალოდ დაამკარგებო, თანაც, ძველმანეთი ვენახშიც ბლიომად ეგულებოდა, ქოხში, ვინდაც ორი კოლა ერთად შემოისებოდა და ზოგი რამ მესამისთვისაც მორჩებოდა. ვეცე არ იყოს, დღეს ვენახში საბუნებრივად და სპუქუიანო საქმე რა ქქონდა, აიღე-დაიღე, ედროებით ვენახისპირა დელიდან წუალი უნდა ამოეზიდა და შაბიანის თაღარი ავესო, სახვალთოდ საქმე დაეწინაურებინა, რათა ზეალ დილით ჩამოეცხობამდე

მორჩენილიყო წაშლობას. და კიდევ, გუშინწინ გადარჯული პამიდვრის ჩითილისთვის წულის დასხმას ამბობდა ამ საღაშოს. ეგ იყო და ეგა.

პოფა, შინამდე აღარ მიხვლა, ავტობუსიდან აღტე ჩამოვიდა და პირდაპირ ვენახისკენ გა- მოუტია ეგრე მორთულ-მოყაზრულმა. მერე როგორ უხდებოდა ეს წყრილად დაზოლილი მოლურჯო კოსტიუმში ტუთლადად კი არ ვაქი- ლევა დღას დედაკაცო, შენი ქანი დაიწვასო, ჭკოკლა მიყარა, ერთი გალუსტურადა ვაქლია, თორემ პირდაპირ ჩაიკოშის კაცი ხარო! მანდ რა, ვარგებნო არ უწყობდა ზღის თუ?! ახლა სიარული როგორი იყოფა, — წყნელ ქაბუტურ- რად დაზოლილ-გამართლი, ისე ლაღად მოარ- ხედა განიერ მხარბეკს, უთუოდ იმაზე მალა- ლი და იმაზე ბევრად ახალგაზრდად ვეგონებო- ძნელად თუ ვინზე დაიჭებებდა, რომ ამ კაცმა ერთი თვის წინ საეწისო ახავს გადააბიჯა, არა. და უკვე პენსიონერი იყო, ახლანან დაენიშნა შრომის პენსია, ახლა სწორედ საეწისო გან- უოფლებიდან ბრუნდებოდა, სადაც ორმოც- ანი წლებიან საკოლმურტერო არქივიდან ამო- წერილი ფრიალ მწიშენლოფანი ცნობა წარა- დგინა და, რაც მთელი ზეთი მანეთით გაიდიდა პენსია, რაღა თქმა უნდა, ერთობ დიდებულ გუნება-განწყობილებასზე ვახლდათ. სიხარულს ისიც ამტებდა, რომ დღეს, როგორც აქნა, აიხ- რულია დიდი ხნის ოცნება და იქ, რაიციენტრის უნივერსიტეტი, ორი ცალი მშვენიერი ფართე- ფართლებიანი ჩაღის ქუდი შეიძინა, სწორედ ისეთი, მესაეცებს რომ ზურავთ ზოლზე ტელე- ვიზორში, კინოფილმებში თუ ტურნალ-ვაზეთე- ბში დაბეჭდულ ფოტოებზე, თითქოს მარტო დასაფლავ საქართველოში, ჩიხს პლანტაციებში აცხუნებდეს შვე, თითქოს ქართლ-კახეთში ნაყ- ლებამ იყოღდენ მავ ქუდის ფსი, თითქოს აჭურ მვერანებს ნაყლებად დამშვენდებოდა ეგ მანკანდალოცვილი ძლივს არ წააწყდება?! შე ობგრო, ვისაც აქ არ ვეუბრება, ათასი ხარა- ზრით რომ ტენი ამ მალაზიებს, ე ქუდიც გა- მოლუფი და დაუარე ვეღლან, ესეც სინატრელო როგორ უნდა მქონდეს კაცს!

ქუდიც იქით იუოს და, ქინკა კოლას ისიც არანაკლებ ახარებდა. დღეს თავის ბიჭაშელი საქრისასაც რომ შეუხარულა დანაპირები, წნე- ვისა და გულის წაშალი ორივე უშოვა ბერი- კაცს. სწორედ კაი ფეხზე შეიარა აფთაიქში. იქ მანც დაუჭედეს, ვენახში, დღესვე გადა- ცემდა. გაახარებდა მოხუცს. თუშყა, ახა, სად იქნება. კიტრის ოხხნა ქერა ან დაუშთებრებია. ემ, რასაც ეგა წვალობს! დაზარდულ შეკლებში სიამიენი უმზრახდა ადგანან, ბიჭები, ზედ არ უყურებენ! მანს წინათ საქრისა შეუთიანა ბიჭ- თან ერთად შეთხვევითი პურ-მარტლზე მოხვდა კოლა. პოფა, კარგადაც ვაგვიორათ ი ვალი-

კოა კილაცა რა გინდათო, უთხრა, ვინაწაღა ჩით, რას გიშავებთ. ცოფვა არ ზედ ბერე- ბერე რომ მოავადებო ქვა და ზედ აღარ უთუ- რებთო?! შეუარე კედლებს ცერცვი იმას, ბი- ძაჩემო, შენი დაცვა და შეზბალება არა სპარ- დებამო, — ვეგებოტონმა, — ტუთლადა აგაწა- ვაია გული, არ არი მაგისი ღირსიო... მერე ვე- რაფერი ათქმევინა, აღარც მინცდამინც ძა- ლიან ჩისივინა, ეს კი უთხრა: კაი, ბატონო, ის არ ვარგა, არ ვარგა, თქვენ თუ კაი კაცე! ბი ხართ, თქვენ რაღა დგერით ვაგვიორათ, სხ- ლიკაცებს, ერთმანეთს რომ თხადამტლად აღ- გიხარა და ხმას არა სცემთო?! იციან, იღრი- კებთ ი ვეგახი: ჩვენო, რა, მავაზე უფით- სებად კი არ მოგვავქვს თავი, მაგისი შაქმნილე- ბი არა ვართო?! რა ვქნათ, ქოლაგი ვაგვესო ეგეთი უვარვისი! ახა, ახაო, აშან უთხრა, აი- ლაგს თავი დაანებე, თორემო... და სხვა ამის- თანებო. მმ, ქოლაგიო, აფსუსს პირი კარგად გამოირტეცე და ქოლაგი მერე ახხენე, საკუთა- რი უხერხობა მამა-პაპის სისხლს ვარდა გადა- ახარალო, არა? სამოცდაცამეტი წლის ბერიკაცს, (საკუთარ მამას!), კობრი როგორ უნდა მოუ- ვად კაცემ ეგრე მაინც არ მორთოდა ვადმ- უოფობა, ხან სად ეპარება გული და ხან სადა, მაგისი ცოფვა-ბრალით აღარ არი კოლა, მავ- რამ ამნაც რა ქნას, ამასაც თავისი თავი ვის- ქარვებია, რა, ამას კი მხარში უდგანან ბიჭე- ბი?! — ორივე თბილისი დიდგო მინა, ქალი- შვილი, ნაბოლარა, მეზობელ ჩაიოწნია გათ- ხივილი, ექმნი ქალია, წყრილშვილი, იმას თა- ვისი საქმე მყოფნის, სხვა არ ვიცი და, ამ საწყალო საქრისას მადლი კი მართლა მოიხს- ნატო ექიმმა, ამას წინათ რომ იყო ვადმოსუ- ლი, ამას რომ ამ ვაგისივთ, კოლას თხოვნით, ახა, საქრია ექიმთან იყო წამსვლელი? ექიმის გაგონებაც არ უნდოდა! იყოცხელი, ახლა კი ვაიძახის, ნატოს წამლებმა ფეხზე დამაიუნა და ქანი ვამიმარგაო. ამ ერთი კვირის წინ კი მოიხივლა, რაც ის წამლები გამოთავდა, ვატ- ყობ, ისეც უკან-უკან მივდივარო, წუ გვიწინა, მე ვიშოვიო, კოლა შეპარდა მამინ და აი, დღეს შეუხარულა დანაპირები. ალაღი იუოს ოღონდ კი ახლა ვენახში დაუჭედებოდეს და საღამოზე შინ მოხასვლელი არ შეუქმნებოდეს კოლა. ახლოს მაინც ცხოვრობდეს სადმე, მე- ზობლადა...

და ისევე უვალა კაი ნატარა ჩვენც ავჯიხ- დინოს ვანგების ძალამ, როგორც ქინკა კოლას აუხდა ეს ნატარა თავისი ვენახის თავს მიუა- ზლოვდა თუ არა, ვენახგადაღმა, ცარიელი, მაშინვე თვლი მკედა თეთრახლათიან ბერიკაცს, კიტრებში დაეუწყებდა წალზე ბელშეობზე- ნილი, ერთი პირობა, დანაპირა კიდევ კოლამ, აქედან ვაძახებ სილაშაო, მავრამ უურჩაყ- ლულ ბერიკაციან ამსიშორებე ვამოლანარაკება თავადვე დაეხარა, ქოლის კარს აუჩქარებლად

მხნა, ცულობის ფარს, შევიდა, ცალი „სო-
პარტო“, დედაქვეს სახელზე წაუღი, აქამდე
სულში რომ უკავ, მერხნაკეთ ტახტზე მიაგლო,
თვითონ რომ ეტარა, ისიც მოიხადა, ტახტზე
ჩამოქცა და ქარი ამოიღო მერე წულით წა-
დგინა გრილად შენახული კოტრა: ორმოციდან
ამოაჩინა და რაკრათი მოიუღა პირზე, ისევ
მაგრად დაუსო ქერტის საკობი, ისევ ჩააბრუნა
კოტრა ორმოში, ისევ ჩამოიჩქვა თავზე ჩა-
ღის ქუდი და, გარეთ გამოსული, შაქრისაყენ
გეზაღბული, წელა დაუქვა ბილოს.

მიდიოდა და თან ოდნე ფურჩმორტულ ვა-
წის მწკრავებს ვასცქეროდა, ცუდი პირი არ
უნაზდა მოსავალს, თუ ისეთი ახალგერი გამო-
ტყვრებოდა შემოდგომამდე, ეს, წყალი მიიწე
უდგებოდადეს საიდანმე, ეს ისტერია, შარშან არ
იყო, რომ სტუკას გადაურჩა, მაგრამ გვალ-
ვამ მოუთავა ხელი? რამდენი წელია ლაპარა-
კია არხის გამოუვანაზე, მაგრამ ამა, ხად არი,
რომ აღარ დააფგა საშველი?

აქ, იქ ფოთლებჩამოურილი და ღერგაღუნუ-
ლი ქაშვილის ჩოხალები მოხვდა თვალში, —
დღეს შესათოდ უნდა მოერწეო! კიტრის ბუ-
ჩქებაც დაღონებულაო, თან რაღაც კრელი
სივითიდე მორგოდა ფოთლებს, ეს რაღა ამა-
ლი კირი გადმოვარდა, კაცმა არ იცის, რაღაც
„ვირუსული მოზაიკაო“, გაზეთში უფილა წე-
რილი, ვენახში კი არა, ცარტო, უფლოდა, ნახ-
ვენ ადგილებშიც კი წაუხდა ხაღბს კიტრის,
ნესესია და საწამირის ბაღები, ჭედილი უო-
ველდდე თასგვარი შხამით სავსე საწამლი ამა-
რატები და მიდი! — რა უბედურების არ
ასხამენ! თბილისელიმმა რომ იყოდენე ეგა,
აქაურ კიტრს, ნესესია და საწამირის ახლოს
არ გაეყარებოდნენ, აგურ, შაქრისაც აპარტი
აუკიდნია, ეგვე შხამებს ასხამს ალბათ...

ქერმებს რომ ჩაუარა, თადარი მოხვდა თვა-
ლში და, რატომღაც სწორედ ახლა, მაინცდა-
მაინც თადარს დანახაზე გახსენდა წელან ნა-
პოვნი ფერადა სათვალე, რომელიც, მგონი, მან
მერე აღარც გახსენებია, რაც კიხეში ჩაიღო.
ამიტომაც ისე ამოიღო და დახვდა, თითქოს
პირველად ხედავს და რევირს კიდევ, საიდან
განდა ზემს კიხეში!

სათვალის მიწები ვარდლან მართლა საჩქე-
სავით პრაღებდა და იმ ორი პაწია საჩქადან
მაშინვე ორმა პაწია კინკა კოლამ შემოხვდა.
შვი სათვალე, შუის სათვალე, ბევრნაირი ენა-
ხა კლას, (თუმცა თვითონ არასოდეს ჰყოფი-
ნია), მაგრამ აი, ამხარის, საჩქებინან, ნამდ-
ვილად პირველად ხედავდა, და მაინც ველაზე
დიდი საოცრება წინ ელიდა კლასს, — სათ-
ვალე რომ მოიარგო და ირგვლივ უველიფერს
რადემაირი საამურად მშვიდი, ყვეიელ-მომ-
წარმად განსაუბრული ზღაპრული ფერი რომ
გადაეკრა... ეს კი არა, მისი დისკოს რომ შე-
ველო თვალში, ერთხანად მთავარსავით სხვი

მიმქრალსა და ლამის მცხუნვრის მცხუნვრის
ისე გახსენცი, წაუსტინის კლდეც...
რამა უფილაო! არადა, შვი სათვალე მოდას
აუოღლი შერცვილები ახარება ეგნა უველ-
თისი.

„სეტყა შაქრია თუ მიცნობს? — გარდელა
უმიწოდ და ბევრი აღარ უფიქრია, ერთხანად
ანკომ-მხუნელობის გუნებაზე დააფგარმა, გა-
დაწყვობა ახლავე ჩატარებინა ეს ფრიალ სა-
ინტერესო ექსპერიმენტა, ლილი-ლილითი გა-
ნავტომ გვა და შაქრის სწორად იმ დროს
მოუახლოვდა ზუთოოდ ნახივე, წინ წაღუნუ-
ლი ბერეკაცი მუშაოს მოზრდილი კოლოფი-
დან სუფრის კოვშით რაღაც თვით ფხვნილს
რომ იღებდა და წულით სავსე ვედროში რომ
ურიდა, ურიდა და თან წელა, გულდასმით ურე-
ვდა ჩხირით, პარდაპარ განსაკაცარი იყო, და
რე წინ წახრილს რავგარ უჩერდებოდა და რა-
ტომ ვედროში არ უფარდებოდა მოტყელებილ-
მოპრილებულ თავზე ვაჯრის ფოთოლდავით
დაბრტელებულუდი ნაბისი ქუდი.

კოლამ ნახველია, შაქრისა, თავისი ალკიმიით
გართულს, თავიც არ აუღია, ისე რომ კოლა
იძულებული იყო ერთხელ კიდევ, ამქერად
უფრო ხმამაღლა, ჩაებველ-ამოებველებინა, ამან
გაჯრა, მოხუცა წელა, თვალბის აქეთ-იქეთ
ცეცებით აიყვანა წელში და უცებ უნახვტრო
გაოცებით მიაჩერდა ბილაზე გამობოლ... უც-
ნობს, ჰინკა კოლა მაშინვე დარწმუნდა ამაში;
თუკინდ საკუთარ კიხერს ჩამოვიდოდა სანაწ-
ლიროში, რომ შაქრამ ვერ იცნო, მოდა, ძალი-
ანაც კარგო, — გუნებაში უვეე სიცილით
კვდებოდა კოლა და, ტვინის რომელიღაც კონ-
კულში გაღვებული ახალი იფეთი ატაცებუ-
ლი, თამაშის ენში ერთხანად შესული, ჰაი-
პარა ცდლობდა ზუსტად აღედგინა ურეებში
თავისი წაღწეხილი მძაბლის, ბონდო ფიფი-
ას, რბილი „ლახებით“ გაქერებული, მეგრულ-
აქცენტარნი ქართული...

— კი გამარჯება თქვენი, ბაბუ! — ხალი-
სიანად შეუძობა „ბონდო ფიფიამ“ და თან ხმა-
ში ისეთი ხრინწი გამოურია, მეგრული აქცე-
ნტი კი არა, მართო ისეც იყარებდა შაქრისა
ასარეც-გადასარეცად: მერე ორიოდ ნახიცი კი-
დეე წადა წინ და გაოგნებული მოხუცისთვის
ზელის ჩამორთმევაც კი დააპირა, მაგრამ შაქ-
რისა შხამით მოხვრულ ხელს რომ დახვდა და
ვედროდანაც რაღაც ამაზრზენი სური რომ ეცა,
წამსვე ხელი აიღო ვანწარხანაზე.

— გამარჯობა... — დათანხული წარბები
მუხლზე აუხტა ბონდოს და რატომღაც უკან
დაიწია ნახიცი.

ქ- მუშაობთ, წაღიობთ, არა? — თავადვე
მოეწონა, დაიდებულად მძაყდა მძაზღს.

— რა ექნა: პატრცემული, ვეწალიბო... —
წვეტიანი მხრები შეაბამა შაქრამ.

— ბევრს წყალობით აქვით, ბევრს ჩვენთან სამეგრელით...

— ემ, თქვენ რა გიპირო, პატრიცემლო, ჩაი თქვენთან — დიდი ამბით შენატრა შაქრამ, იმის თქმა თუ უნდოდა, ჩაი უწყალებლად მოგდოო, თორემ, ვინ ვინ და, კოლაჰ კი იყოდა, რა ჩაის მოუყარაოც ბრძანდებოდა.

— გგონათ, ჩაი უწრომელად მოდის თუ? — „იწყინა“ ამან.

— მაგას ვინ ამბობს, მაგრამ... ვენახი მაინც... — იყო პასუხი.

— ემ, — რასაკვირველია — ახლა კი დეიონანმა, და უცებ, არც აიღო, არც დაიღო, დგარდა აქაბა. — აწი, თქვენც მოგეცემით შედღავათი, პატერი, აქეთაც აპირებენ ჩაის გავსენებებს ახლია!

— ამ, არ დაიქრომ ეგა! — ხელი მერში გაანასავა და, ცოტა არ იყოს, ეკვით შეთვალეოდა უცნობი, თითქოს უსიტუვოდ ეკითხებოდა, შენა, შეილომა, ხომ არაფერა გეშლება, ვინა გვინიერა!

— თქვენ რა, მართლა არაფერი ვსმენიათ ამაზე? — გადარია.

— ჰემ, აქ რომ ჩაი ხარობდეს, დალოცა... აქაშე...

— კი, ბაბუა, მარა ეს ახალი წიშებია გამოყვანილი, ზუსტად კახეთის პირობებისათვის, ამა — ეს „აპა“ კი, მგონი, იმერული გამოყვრითი, ენაზე იკვინა, მაგრამ სულ ამაოდა: შაქრისათვის, ეტუბა, სულ ერთი იყო, რა იმერული, რა მერული, ან დიალექტების ხარკეად სადღა სცხედოდა, როცა ეს კაც სულ აღარ ხუმრობდა, იმიტომაც ჩაებდაუბა უანასკნელ არგუმენტს:

— მერე, ვენახებში?

— ჰმ, ვიღას უნდა, ბაბუა, შენა ვენახში დენო-არის სმა რომ აურქადა, მაგალითად, რას ნიშნავს ეს, თუ იცი? — წყალი გადაუწერა მაშინვე და ხელის ჩაქვეით დაუმატა, — გაიჩებება ვენახებში თქვენ მაინც ჩებათ კი ხანია ეს ნავენახარია, მაგალითად, ხომ?

— ნავენახარია, კი... — ცოტა არ იყოს, უბერხულად შეიშუშნა შაქრია და უცებ გაცხარდა, — ჩვენც რა ვქნათ, იძულებული ვავნებით, ჩალის ფახი ადევს უურძენს!

— მოლა, აწი დადგეით და კიოფით ჩაი, ასე, ა — კოლა წაიდოდა და წარმოსახულ ჩაის ზურქებს ისე შეცადა რამდენიმე დღეი, თითქოს მთელი თავისი ცხოვრება ამის მერტი არაფერი უკეთებიაო.

— ოო, კი წელი უნდა მაგასაც! — შეწუბდა შაქრია.

— თუცა რა, აქ ისეთი ვაკე ადგილებია, სულ მანქანა მოკრეს! — ანუგემა ამან, — სხვა, შეწამლვა, სასუქების შეტანა, რწყვა, — ყველაფერი შექანიზეებული იქნება!

— აი, რწყვისა კი რა მოგახსენო! — ხე-

ლები ვაშლა შაქრამ, — სად არა, დგარცვილო, აქ წყალი მორწყავ, კი!

— იქნება! — შეპირდა ესა, — თქვენ რა, არაფერი ვაგვიგონიათ იმ არხის შესახებ, მაგალითად, აქ რომ იკვებება? — ბილის და. ჰქრა ფეხი, აი, სწორედ აქაო.

— როგორ არა, მაგრამ... — შაქრამ გაუპარსავ ლოყაზე მოისვა დასვტილი ზელი, — მართალია ვითომ ეგა?

— აბა, ბაბუა, რისთვის დადევარ შე აქ?

— ჰო, რისთვის? — ყურა ეცვიტა და დაღარაქდა შაქრია.

— არხს ვლანავ აქ მე!

— უბ, აგაშენა ღმერთმა! — გაიხარა და რა გაიხარა, ტაშიც კი შემოჰქრა ბერიკაშა, — შე ვინა კოლას მოყვარე მეგონე, კაცო-სამეგრელიდან!

— ვისი, ვისიო?!

— ჭინკა კოლას ვეძახით, აემ ვენახის პატრონია, მაგას დიდ ბიჭს თქვენებური ქალი მუავს... — აუხსნა შაქრამ.

— კახელს?! — აღარ დაამთავრა სათქმელი, მაგრამ, ეტუბა, შაქრია იოლად მიუხვდა სათქმელს, თავის ქნევით დაუდასტურა:

— განა სტუთო, უფროსო, ძალიან ვაფუტდა აქით ხალხი!

— მაგას რაზე ბრძანებთ, პატერი, შე ძალიანაც მომწონან კახელები, ხალიახი, პირდაპირი, გულდია ხალხი ხართ...

— აგაშენა ღმერთმა, მაგრამ ეს ერთი ხანია, ნამტენი მოგვიმრავლდა ფულზე გაწუნებულა და გახარებულა, თვალი მართო იმაზე რომ უჭირავთ, ვის რა წაგლიჯონ, აღარც შეზობლობა იციან, აღარც მეგობრობა... მშობა და მამაშვილობაც კი ფეხებზე ჰკილია ბევრს... ებ, გამანებე თავი, თუ კაცი ხარ!

— მაგისთანებო არც აქით გავკლია, ბაბუ! — უთხრა ღიმილით.

— ეგ იქით იყოს, — საქმიანად შეაწვეტინა შაქრამ, — ამ არხის საქმე როგორ არის ახლა, როდის იქნებაო...

— მაღე იქნება, ბაბუა, მაღე, — უყოშანოდ დაპირდა და ხელი წინ გაიშვია, — აგერ, იმ კალენამდე უკვე მოტანილია ხაზი, აქედან მერამოცე კოლომეტრზე უკვე მუშაობენ ზუღდოზერებო და ექსკავატორებო... შემოდგომამდე, ალბათ მოვალეფეო, აქამდე, ასე მგონია მე! — იმ კალენამდე აქედან ორასიოდ მეტრი თუ იქნებოდა, შაქრამ კარგა ხანს იყურა იქით, ეტუბოდა, რაღაცას ვარაუდობდა და ანვარისობდა თავისთვის.

— ეგერ მოდის, არა? — მოღუნული ხელი მერში ორბიად ვაატარა შაქრამ და ახლავა შემობედა „ინიერს“ მოკუტული თვალებით.

— ეგ ადრინდელი პროექტით იყო მასე. შე კაცო! — მგონი არც ეს „შე კაცო“ უნდა იყოს მაღად მეგრულიო. უთხრა თავის თავს

შენ და ვითომ სხვათა შორის, საქმიანად დაუბატო. — მანე კი არა, ანე, აი — პატრონი მოქნეული ხელით შეკრიას ნაკეთი ზედ შუაზე გადაქრა. — ანე ახალი პროექტით!

შეკრიამ მის მოქნეულ ზელს ბოლომდე მიადევნა თვალი და ისევ აუცავდა შუბლზე დაფანული წარბები.

— ხადა, ცაცი... ეგ როგორია... წამოიყვირა ესა და. როგორც ადლებებისას სწევოდა, უღაპრე ქვედა აიკრა ხელი, მერე თავი გვერდზე გადააგდო და მოულოდნელად დიმილით ჩაეკითხა. — მშ, შატყუებ, არა?

— როგორ თუ... — „დაიბნა“ ესა, — რას ქვა ვატყუებთი თქვენ რა, ბაბუა, არ ვინდათ არა თუ?!

შეკრიას სახეზე შეაშრა დიმილი: რადაც არ ეტყობოდა ამ კაცს არაფერი ხუმრობისმთავარი.

— როგორ არ მინდა, დალოცვილო, შატყამ ვერ პირდაპირ ჩემს ნაკეთიზე?! ზედ შუა ნაკეთიზე! — მოლდ სასოწმხმლარე ჩანდა ბერიკაცი, საყოღლე თვალებით შემოხედა.

— მშ, რა ხარო ეს კახლებო, თქვენსას ვერაფერს ვიცივებს კაცი! რა ქობია, ბაბუა, მერე მაგას! — ამის ვაღაცემა-ვადატრეკას საზღვარი ადარს ქონდა, აქოდა, ეს ვის ვადავუარყო.

— რაო, უნდა მიხაროდეს კიდევ თუ?! — ამა, ის იყო ვადაჩუელი, თუ აუო!

— ამა?! — მხრებმა აიჩეხა ამან.

— იქნებ ვადაგაწიათ საითმე? — მცირე დუმილის მერე ვაუბრდავად შეაპარა შეკრიამ.

— ეგ როგორ... — უარესად დაიბნა ესა.
— როგორ და ისე! — უკმეხად შეუშუტუნა უაზრო შეკითხვებით აშკარად ვაღიზიანე. ბუღმა ბერიკაცმა, — შენს ხელში არ არი, დალოცვილო?

— შერე! — მიამიტად ჩაეკითხა.
— ისე კი არ ჩავიტარებ პატვიბცემას! — დაეძაბნა შეკრიამ.

— არა ეგ მანე აოლი საქმე, ბაბუა, თქვენ რომ ვაგონიათ, თვარა კო, შატყონი! — ვაუძნელა ამან. — კალიაობს ხომ ვერ ვაუპარულებ! არბია, რიბიგზა ხომ არაა, შავალითად შატყარებელითად აღმარაში წაიუვანო წყალი!

— ხად არი აქ აღმარაო, თუ მმა ხარ! — ამისთვის არც შემოუხედავს. სადაც შორის იუტრებიდა დაბოღმილი.

— ისე, ერთი ხუთიოდ მეტრით კი შეიძლება, — უთუმაწით ჩალოპარაკა ამან, — ავერ, ბილიკის პირში ვადმოვწყევ... ემას დიდი ხარო, თვარა...

— ამა? — გამოცოცხლდა მოხუცი, — დიდი შეღავათია ვითომ!

— ამა, მეტი შე არ შემიძლია!

— გითხარო, ისე არ ჩავიტარებ-მეთქი!

— ჰოდა, მეც ვაოხარო, ბაბუ, ვადმოვწყევ მეთქი ბილიკის პირში, მეტრ რა ექნა შე, შავა-

ლითა! — ახლად შენიშნა, კეთილნი, შენიშნით! მიმართადა.

— ცოტა კიდევ რომ ვადაწიო? — თვალის ჩაუკრა მოხუცმა და ბელით ბილიკის ვადალა, პარდაპირ კლას ადაგულზე ანაშნა, აი, აქეთაო.

ერთმა, ამას კი აღარ მოელოდა კოლა აი და შეკრიამ არადა, ავერ-ავერ, თამაშის და-მოთავრებას აპირებდა, საქმე ქონდა ვასაკეთებელი. შეკრიასაც აცდუნდა ამ თვალდასცდობოდა ტყუილ უბრალოდ. მზე კიდევ ჩაღიოდა, განა ამოდიოდა რაი თუმცა რატომ „ტყუილუბრალოდ“...

— შერე, ვენახე?! — თქვა ბილიკს უთუმა.

— აქ რა, უპარია თუ?!

— მაშ რადა შეირადა შე უნდა ვამოხრდეს და ვამოტიადღეს აქაურობა! — ხუმრობავა-შეებით ვაუციხდა შეკრიამ, უთავბოლოდ მოკვდა ხელღების ქნევას, — დალოცვილო, მე რას დაშადა თვალა! მიინდამიანე ჩემი ადგილო უნდა დაქრეწორო?! დაღვებს შერე და სხვამ კიდევ რწყეს! კარგია, შე და ჩემმა დემტომამ ვენახით, რომ ვაიამბი, თვითონ არ თქვა, ვენახები უნდა ვაჩვენოხო?!

— ჰოდა, რომ უნდა ვაჩვენოს, ხომ ისედაც ცოდავა შავის პატრონი და ახლია კიდევ სამი მეტრი ადგილიც რომ ჩამოვაქრათ...

ისეთი ვრძნიობა ქონდა, თითქოს სხვის წერტილს კითხულობდა ჩუმიად. შატყამ ვიო რომ მის ვაღიზიანებულ ცნობისმოყვარეობას იმ წერტილის ბოლომდე წაუციხობიდაც აღარ შეეძლო. მით უფრო, რომ ახლა სწორედ წერტილს იმ საწილს მისდგომოდა, რომელიც პირადად მას, ვიდაცას კი არა, პირადად მას შეეებოდა... არადა, რა ვაღიზიანებელით კითხულობდა ახლაც იმ სტრაქონებს!

— შავის პატრონს შენი და ჩემი შესაყოლო არაფერი სჭირს! — ახლა უკვე დიონწემოდგასული, თავის ქვეითი მოძღვრავდა შეკრიამ, — ქერ ერთი, შავ ეენახის ანამარა კი არ არი, დალოცვილო, სხვა ვენახიცა აქვს მაგას! მერე კიდევ, შავას ეგ ვენახი რომ ერთ ჩარქვად უწერია, ამა, ერთი აუზომეთ, ხინამდელიშე ჩამდენია!

— მაინც, ჩამდენია? — ვითომც ვუღვარეთ აკითხა ამან.

— ჩამდენია და, რატო ერთი ოცდაათი საეენათი მეტრი არ არი! — ხმას ისე დაუწია, მარტო ამას. „მოთარობის კაცს“ რომ ვაეგონა და სხვას არავის, აუ, ვინიცოხა, ახლომხლო, ხუთიოდ მეტრის ფარგლებში, ვინმე არამკობიც აღმოჩნდებოდა. — შენ რომ აქ არბის, თვის უნდა ჩამოქრას, ის სამი მეტრი მაგას, უფროსო, ზემოდან აქვს უყარობად შემომატებული, მაშ! — ვინჩი წამოეგრძელა და ამობარუნებული ქროდა თვალებით კვემოდან ამოხედა „უცხოობს“.

— ეს როგორ... როგორ თუ შემომატებულა? — ურბი უკვირა ამა.

— როგორა და... — ლამის ჩურჩულზე გადავიდა შაქრია. — აემგ ვენახზემოთ აკაციის ტყე იყო ადრე, ზღოვნურად გაშენებული. მერჯანსა ჭრია ზოლზე კოლმურარეობა, ამან კიდევ ერთ წელიწადს ერთი მწკრივი გამოკაფა და ამოიპყრა. მეორე წელიწადს მეორე მწკრივი და კაი კარგადაც დააბრტყელა ეს დაგლით იგე. მაგას ჩამოაგებრიო, რაღა შე მომდელით საწუაღსა და ვაჭირებულს!

არადა, სულთ ცოდვილო, მართალს კი ლაპარაკობდა, იხერბი ეს რა ცოდვები გაუხსენა, როდინდელი ხსომებია! მართალია, მეორე მწკრივის ამოიპყრა ზულ ტყუულად დაბარა. რითაც ორმაგად დაუძძმა კოლას დანაშაული. მაგრამ ერთი მწკრივი ზომ ნაღდად იყო არც ის უთქვამს შაქრიას, რომ, ვიდრე კოლა იზამდა ამას, მისი ვენახის დასწვრივ სხვა მომიწინებებმა მართლა გამოკაფეს და ამოიპყრეს ორ-ორი და სამ-სამი მწკრივიც. კიდევაც შერხა ეველას ხახვივით, მარტო ამან ვერ გახედა ერთ მწკრივზე მდტი, თუმცა ბევრს ენიჭინებოდნენ სხვები. იხინი, ვისაც უკვე მოესწრო თავისი საკეთის „დაბრტყელება“, ანებო, ამოიპყრო, ხაზი გაასწორეო. ვერ გაასწორა ხაზი, ერთ მწკრივზე მდტი ვერ გახედა, ეგერე იმიტომ, რომ ის მწკრივი ფესვითა და ამონაუარით შიგ ვენახში შემოეჭრა, ვაზებს ზომ უჩრდილავდა და უჩრდილავდა, იფიითი იშქრამ. ახლა რომ ეგერე უჩრდილვლოდ მახებლარობდა „მოაგრობის კაცთან“, პირველმა დაუწყო დაცინვა და წაქეზება. რამდენჯერ უთქვამს კოლასათვის თავის ქნევით. — ახ, რატომ შე არა ვარ შენს ადგილზეო!

— რა ვი, რამ გაახარა ეგერე ეს ხალხი, მიკვარს და გაეკვარებომა! — ხელი ხელს შეშოგრა შაქრიამ და დონიჩი შემოიდგა, დიდი გაოცება და აღშფოთება ეწერა სახეზე. — კაცო, ესაოდა, კოლექტივისააო... ადარც შიში, ადარც მორიდება! მარტო თავისი კი არა, ეგე-მაგრე, მაგის დასწვრივ, რაც საკეთებია, ეველთა ეგერა დაბრტყელებული!

სამაგელ გუნებაზე დადგა კოლა, მთლად წაუხედა თამაშის ხალხის.

აჲ და შაქრიას როდის აქეთ ვახდა მიიცი კოლექტივის ასეთი გულშემბატყავარი! გულშემბატყავარი კი არა, ეშმაკი და ქაჩი მაგის მოტყულებილ თავსა ეწინა, ედა კოლა ზომ კარგად იცოდა, რაც გულშემბატყავარი ბრძანდებოდა ან მაშინ, განუტყულები შიშმა რომ შეეგდო პირველად წითელ კომუნაში, ან მაშინ, ბრიგადირობის რომ გამოეჭრა ხელი და ან შერე, იმიტომ დაბრტყელებული, საწუარს რომ ხრავდა წელ-წელა, ზერბიანად, კეციანურად, და გემოვნებით... მაი, დედასა ეის ხელში იყო ქვეყანა ჰოდა, ავი ესეც ერთი მარაქაში, აქა-

ოდა, წერა-კითხვა და განგარბი უკარგუებულა ფარგლებში...

და ახლა, ასე უაღბო კათოხით მოლაპარაკე შაქრიას რომ უტყუროდა, კოლამ ერთბაშად ირწმუნა, რომ არც ის სოფელში მორაბული ხმები უნდა ეოფილიყო მთლად საფუძველს მოკლებული. — „ხალხის მტრებისგან“ ქვეყნის გაქმნედილ საქმეში შაქრიას „მაშინდელი“ დამახატრების თაობაზე... ეს მართლა იზამდა „იმ საქმეს“, ეს უნდა არ დაიხვედა!..

— ხვალვე გამოვუოფინებ მიწანიად კომისიას! — თავი შეუკარიო ჩაქინა „შელორაციის ინიინერმა“, — დავუდებოთ ლენტას და... უფურე ამოი შენი „დააბრტყელებს“, ამა? ზომ გამოხვალ, პატენი, მოქმედ, პროცესზე?

— რა პროცესზე? — აშკარად შეკრა, ცერად გამოხედა დაბნეულმა.

— სასამართლო პროცესზე, რასაკვირველია! — დაუწუხდა ამა.

— ეს როგორა... — თითქოს უხბილო უხები ველარ დამომარტალო, პირდაღებული შემოაჩერდა. — დაიჭერო თუ?

— რა ვიცი, პატენი, ვნახოთ... იმსჯელებს კანონი და... — შერემა აიჩუნა. — ვაჩნია, რა მუხლს მოუყენებენ, მაგალითად...
— ეე, — მოუხვეწარად აცუჟდა მოზოცი, მოკრიოთ აიქნა ზელი. — მაკრიოთ კი არ ში. თქვამს, დალოცვილო! რა სასამართლო, რა პროცესი! ვაჩნებ თავი, არსადაც არ წამოვალ შეი შარია?! — დემონსტრაციულად შეიქცია ზურგა და ვეღარზე დაიხარა, თითქოს ახლად გაახსენდა მითკუვებული საქმე.

— ახლია არ ბრძანეთ, დააბრტყელებსო?! — დაინამუსა ამა.

— არაფერიც არ მოიქვამს შეი — წამოი შემობრდა და შეუზმუენა იმან, — მოქმე ვინა ვაჯამ? გადაუთქვამ! მორჩა?

„მაგისტრისაყ მადლობა, ზიძაშვილო, საციხედ მიიცი თუ არ გემტებო!“ — თავისთვის ჩაიღმა კოლამ და იხე ეამა შაქრიას მტიციე უარი, ერთბაშად თითქოს გუნებაც კი გამოუკეოდა. იზად იყო ეველა წაენა დაეწვენებინა, შხად იყო უაწენე წაილო წელან გაჩენილო ექვები იმ მოარული ხმების საფუტქლიანობაზე და მთელი ეს სახაბალოდ წამოწელებული თამაშიც აქვე დაემთარებინა, რადგან ცალკე ის გაუთმებელი საქმე აქარებდა, რისთვისაც ეენახში წამოვიდა, და ცალკე კოლვე — ერთბაშად აკეთებელი ცოცხ, ემანდ, უტყუარე შაქრიამ არ მიცნოსო, თუმცა, რომ გეკითხათ, თავდაც ვერ ვებუოდოთ, რატომ აფრთხობდა და აწინებდა ეს ეოველ წულის მოხალდინელი თავის გამეღავნება ეგერე ძალან. ეცნო და ეცნო! ვითომ რასა ერადებოდა, რისი რტყენოდა? — ვერ ვებუოდოთ, ოლონდ, იმას კი ვგრძნობდა, რომ, რაც შაქრია მის ზეზღებან მოქევა, სხვათა საუბარს მოუტრადებულ მესა.

მეც დაეხმავება უნებურად. ასეთ უწინგობას
კი ხვანაც ვერ ამატიებდა იოლად. არამცთუ
საკუთარ თავს...

ახლა მთავარი ის იყო, როგორმე შეემჩნევ-
ლად, თავის გამოვლენებლად გამოხუდილიყო ამ
თამაშად, მით უფრო, რომ ავტო, აღარც სა-
სამართლოთი დამფრთხობლ-შეშინებულ შაქრია
ამბედავებდა „ინტენიტრან“ საუბრის გაგრძე-
ლების რაიმე სურვალს. მაგრამ რამდენადაც
იოლად და ძალდაუტანებლად შევიდა წილან
„როლში“. იმდენად ძნელი ერგვნა ახლა თამა-
შიდან გამოსვლა, ერთბაშად ველარ მოიფიქრა,
რა ეტყვა, როგორ გამოემშვიდობებოდა სანებ-
ვროდ ზურგზემოკცულ და ჭრუბლად გატარუ-
ნულ მოსაუბრეს, რომელიც, ეტყობა, გვარია-
ნად შეურაცხყო და გაანაწევნა „შთაქრობის
კაცის“ მიერ შემოთავაზებულმა წინადადებას,
სასამართლოში მოწმედ გამოხვლის თამაზე-
კი, კი ზუსტად ასეთი კი არ დააფრთხობ და შე-
აშინა, როგორც პირველად მოცხვენა კოლას,
არამედ შეურაცხუ და გაანაწევნა იყო, ნამ-
დვილად იყო ამასი რაღაც განსხვავება, რაღაც
კი არა, დიდო, უზარმაზარი განსხვავება!...

და კოლას ძალიან, ძალიან მოუნდა, ერთბელ
კიდევ შეემოწმებინა თავისი ფსიქოლოგიური
მიჯნებები, გენბავთ, აღმოჩენებო, რაღაც იმას,
თუ რომელი ვარაუდი ვაუმართლებებოდა, ახ-
ლა გადამწვევებო მნიშვნელობა ენიჭებოდა, რა-
საც იქნებ მთლიანად უნდა ვანესაზღვრა კო-
ლაც შემდგომში მისი დამოკიდებულება ამ
კაცისადმი.

ისე კი, კაცმა რომ თქვას, გულის სიდრმეში
თითქმის დარწმუნებულყოფი კი იყო თავისი მე-
ორე, ცნობილად ახალი ვარაუდის სრულ ჭეშ-
მარტებში, გამოწვევი ღიმილით რომ ჩაეცი-
თხა ბმამსვილს:

— მაშ, საბოლოოდ დგახართ მაგ სიტყვაზე,
ბაბუ?

ერთბაშად არ გამოპასუხებია შაქრია, მერე
ნელა მოაბარუნა თავი და, როგორც კოლას მო-
ცხვენა, რაღაცნაირი, თითქოსდა მოგონილი გა-
ოცებთი წამოაძახა:

— სიტყვაზე, რა, ჩიი კი არა ზიანდება?

— ეს რა შუაშია? — ნათქვამი ხმამაღლა
წამოსცა მოულოდნელი შეკითხვით ერთბაშად
დაბნეულსა და გაოგნებულ კოლას, თანაც, იქ-
ვე შეიძრო საკუთარი, უკნა-კოლასეული ხმა
და, რაღადან ერთბაშად ამოვარდნილმა, შიშით
ვახვდა შაქრიას, ხომ არ მიცრო.

შაქრიაში ჩავეთის ვახვდა და წვეტარნი მხრე-
ბი აწია:

— რა ვი, შუაში ერთი კვადი ნესვი დაეუბ-
ნე, მაგრამ ეხლა ვანაობ კი, ხომ იცი! მოსუ-
ლობაზე ეტყობა, რაც იქნება!

ველარ ვაეგო კოლას, ევტრ ერთბაშად მოუ-
არა შაქრიას სიყრუემ თუ რაღაცს ეშმაკობ-
და ბერკაცო და განკებ უკლებდა ბანზე სიტ-

ყვას. ამდენ თვალთმაქცობას...
წარმოადგენდა შაქრიასაგან „ნათქვამი“
რომ, შაქრიას ვარაუდით, „მელიორაციის ინ-
ტენერს“ ბოლოს და ბოლოს უნდა მოხერხე-
ბოდა ეს მკიბულ-მკიბული საუბარი და ხე-
ლის ჩაქნეით ვაშორებოდა იკუბრობას...

აშკარა იყო, რომ შაქრია განკებ იურუებდა
ურსს, რაშია ამ გზით თავი აერთდებინა რაღა-
ცით მისთვის არასასურველ თემაზე საუბრისა-
თვის, თორემ მთელი ამწუთამდელი საუბარი
სრულ საფუძველს აძლევდა „ინტენიტრან“ ტყვი
შეტანა ამ კაცის ურჩაქულულობაში.

ყოველ შემთხვევისათვის, შინაც კი მაგრად
აუწია ხმას, აქაოდა, ხომ არ დაგვიწყდა, ვის
ელაპარაკებო!

— ამხანაგო მე თქვენი ნესვი და კატრი
სულ არ მაინტერესებს, მაგალითად! მე შინდა
ვაცოდე, რატომ აუხადებთ უარს სასამართლო
პროცესში მონაწილეობაზე? მოწმედ, რასაც
ვირველი!

ამ საუბედურთანა კიოხვამ ვედროზე დაბ-
რილს მოუსწრო შაქრიას და ერთხანს ეტრევე
გააშეშა ამ უხერხულ პოეზიაში, მერე საოცრად
მკვეთრი მოძრაობით აიშრთა წილში და ძლიერ
შეაყვებულა ბრანით, მოკლე-მოკლე ზალქებად
მაიყარა:

— რას გადამეოდენი მივტარე, რომ რაღაცა
გითხარა? — არ ვეყოთ, რაც გამოწმეთ? ამ სი-
ბერეში კიდევ სოფლის ყმაში ვინდათ ჩამაგ-
დით? ო, კარგი რა, კაცო! — ვაფარჩხული
თითებთ ირიბად ვაყვითა მერე და თადარის
პირზე, საწაული აპარატის გვერდით შემოდგ-
მულ პლასტმასის ტოლნას წაიტანა, მერეღა
გამოხვდა ბილიყზე ქანდაკებანავით გაშეშებულ
„შთაქრობის კაცს“, — ურემოდაც კარგად მო-
უვლით მაგ საქმეს, არაფერია შეგველუბათ! გი-
ნდა ჩამოარტყობ, გინდა დივირეთ, გინდა გა-
დაიანახლეთ და გინდა დახვრიტეთ! მე ზელი
დამიბანაა! მე შეშეშვით!

კინაღამ მუხლებში ჩაიკცა კოლამ, იგარწრო,
როგორ დაუნამა ცემა ოღლმა საფუძველბი,
როგორ ვაუსტრა პირში ნერწყვი, როგორ მო-
აწვა და ვაუსტრა ელული რაღაცა... იღვა და
გაოგნებული შესცქეროდა თადართან საქმი-
ანად მოფუხსუხუნ უცხო ბერკაცს, როგორ ჩა-
უშვა იმან ტოლნა შხამით სავსე ვედროში,
მერე ის სავსე ტოლნა როგორ ჩაქცია აპარა-
ტის ელში...

ვიდრე კოლა ეღდობაგან გადაელაპულ ენას
მონახვდა და რაშენ მოაზრებდა, შაქრიამ ერ-
თი ტოლნა კიდევ ამოამხო ვედროს და ახ-
ლდა გამოაპარა დადარაქებული შერა ბილი-
ყზე უცნაურად გაირიდებულ და დამუნტეუ-
ლი „შთაქრობის კაცისაგან“:

— შენ რა გინაღვლებდა, რა მოსული კაცი
ყოფილხარ, საქმეს მოიპავებ და სადღაც დაი-
ცარებო, მე კოლენა...

მტრები აიჭრა და საქმეს შეუბრუნდა: ის ორტოლქაშობილი ვეფხო მსუბუქად ატაცა ზელში და წელა, აღჭარბებლად ჩააქცია აპარატის ყელში.

ამასობაში, როგორც იქნა, კოლასაც ვაფარა წინაღობა შოკმა და პირველი სურვილიც თანდათან დაეფულა მთელ მის არსებებს: მოცრო ახლავე ეს სათვალე, მოცხადა ეს ჩაღის ქუდი და ენაში, ერთი რა გუნებაზე დადგებოდა შაქრია. ამის გაფრქვება იყო და ორივე ზელი თითქოს თავისთავად, ერთდროულად გაქცა სათვალისა და ქუდისაკენ, შავრამ სულ ბოლო მოიწვინა იმ ზელებმა რაკომდაც ვეფარ შეძლეს საქმის ბლომზე შეყვანა და საწყის მდგომარეობა დაუბრუნდნენ.

— წავიდა მენ — თქვა უფროად კოლამ, თავისთვისაც მოულოდნელად, თქვა და, წინაღობი არ იყოს, მტრედა შეიყნო საყუთარი, ჭინკაკოლანეული, მღელვარებისაგან ოდნავ მოკუდული ბარატონი, შეიყნო და მიჭედა, რომ მთლიანად ამოვარდნილიყო როლიდან, მიჭედა და შიშით გაჭედა შაქრიას, შიშითა და ერთგვარი ინტერესითაც. — ზომ არ მიყნოო, მაგრამ შაქრიას, რომელიც იმ წუთის აპარატს სახურავს ახურავდა, იმ ზმამ, ეტყობა, სულ უზიფათოდ ვაფარა უფრებში, თუმცა ისიც აშკარა იყო, რომ ნათქვამის აზრმა დაუბრკოლებლად შეადგინა იქ, სადღაც, ვოგარის ფთოლფთო დაბრტყელებული ნაბდის ქუდის ქვეშ, რაკე შაქრია ერთბაშად შეეშვა საქმეს, ოროდ ნაბიჯი აქეთიენ წამოდგა და წასახლედად დამარულ „ინეინერს“, ცოტა არ იყოს, სარწამხდარი მოაჩერდა:

— მერე, იქ საქმე როგორღა იქნება, უფროსო?

მტერ ვნა არ იყო, კოლა ისევ უნდა ჩავარდნილიყო როლში.

— რა საქმე, პატენი?

— აზრი, კაცო — შეახსენა იმან.

— გადაწვიოთ აბა, ბილიჯ აქეთ?

— ვითხარი, ისე არ ჩავტარებ-მეთქი მე ვიცო და შენმა პატივისცემამ! რასაც იტყვი, როგორც იტყვი! — სხამახუშით შეავარა იმან.

— თუმც, რას კადრულობოთ, ბაბუან! — ზელები გაასვენავე ამან, — რას კადრულობოთ! ვუი, ნანა, ჩქიში ცოდვან არ გრცხვენიათ, მაგალითად, ამას რომ კადრულობოთ მოხუცებულ კაცო!

ამ სიტყვებზე დემონსტრაციულად შეაქცია ზურგი მოულოდნელობისაგან გაშტერებულ-გაოცრებულ შაქრიას და აქარებულ ნაბიჯით გაუფვა ბილიჯს. ერთი ხელი მქონდა, როდის დადწევდა აქედან ახიოდ ნაბიჯზე მოშრილად ცოცხელებს კრომამდე, უფრო კი — იქვე მოჩხრიალდ ბურღის წყარომდე, სადაც, ჭერ ერთი, გვარიაზად მოძალებულა წყურბალი უნდა მოეცლა და, მეორეც, როგორც „მელიორაციის

ინეინერი“, სამუდამოდ უნდა დაეარგადა, შაქრიას თვალთაგან, რაკე შეიძლო მტრის შეტევა თა ბილიჯი ისე გამობრუნებულყო მტრის თავისი კოხისაკენ, რომ ატმის ბაღსა და ენახს იქით შოართულს შაქრია ვეფარ დაღანდავდა.

ჭერ კი ავტრ, მისგან რამდენიმე ნაბიჯზე იდგა შაქრია.

— რას ვკადრულობ, უფროსო?! — ზურგიდან წამოეწია უწომოდ გაოცებული და საქციელწამხდარი ზიამუილის სასოწარკვეთილი ხნა, — მოიცა, კაცო! პროქეა.

— გამოვამხებთ ამ დღეებში, — წამით შეშობრუნდა ენა.

ზელვადგარტულ, კისტრეაგარტელებულ შაქრიას მობრტყილი ფეხები ვანგანზე გაიფვა და პირდაღებული მოსწერებოდა.

ეტყობა, „ინეინერს“ ამ ბოლო სიტყვებმა უარესად დააბნია და გააოცა.

— რისთვის, უფროსო?! — წამოიძახა.

— იქ ვლამპარაკოთ!

მიდიოდა და ცდლობდა გამოეცნო, როგორ გაიგებდა მის ამ ბოლო ფრანხს შაქრია, — როგორც რაღაცის აღმოქმედ საიმედო დაპირებას თუ როგორც ვანაწუნებულ კაცის შეფარულ მუჭარას, დაე, ეფიქრა და ეტტრია თავი „ზეზომანს“ გამოამხების მოლოდინში „იქნებ ინეინერმა სულ უბრალოდ, გარკვეული საზღაურის ფასად, რაზედაც, იმედია, იოლად შეთანხმდებთან მხარეება, მართლა შეიტანოს ცვლილება პროექტში და არბი მართლა ვადაწიოს ბილიჯს იქით, ესე იგი, ჩემს ნაკეთოში... — ფიქრობდა კოლა და, თუმცა კარგად ახსენდა, რომ მთელივე ვარაუდებმა მისივე ფანტაზიის ნაყოფი იყო და სხვა არაფერი, მაინც გრძნობდა, როგორ აწვეებოდა უნებურად უწვეო ბაზო, წყენა და ბოღმა, მერე მაინც მოერია ღიმილი, საკონტებელი ნაყარდნილი შაქრია რომ წარმოიფგინა, — ვაითუ, ეს მეგრელი ინეინერი მართლა სერიოზულად დაინტერესდეს კოლმურენების მიწების მიტაცების ფაქტით, მართლა გამოაყოფინოს რაიად-მასკოლი კოხისა და საქმე მართლა მივადოს სასამართლომდე? ეტყობა, ეს მართლა არ უნდა და შაქრიას, ეტყობა, იმ სასამართლოზე მოწმეობას არაფრის ფასად არ იყირებს, მაგრამ იმიტომ კი არა, რომ მე ან სხვა მომიჭნეებს ვერ გვიმეტებს და ვკვიფრობილდებდა, არა, ბატონო, შეავარია თვითონ დარჩეს ვანზე, რა ქვია, — ანონიმად, შეავარია, სოფელმა არაფერი ვაგავს, ხალხისა ენხია... უბ, ეს წყალი რომ არ დაებურღდა აქა... სოფლის ენაში გინდათ შამაგდოთი?! ეტყობა, „შაშინ“ ეს სულ არ ანაღვლებდა, სიბურეში დაუწეოა ზრუნვა სულისა და სახელისათვის, იცის, ხალხი ის აღარ არი ახლა, რაკ „შაშინ“ იყო, შევისანანებს ოოლად აღარ ანატებებს სოფელი; უბ, არ მომასუღიერა ამ წყალმა?! ცოტა უფრო ახლოს მაინც

იყო ჩემს ვენახთან, ეს ობერი... ხალხისა ეწონა და ერადება, თორემ ხინდისს კი არ შეუწუხებია ხიბრეში! ამ, მე კიდევ ვორა მეგონა ვეღლაფერი. ფო. ეს ვინ უყოფია, ეს რა უყოფია, კაცო! რა გვლითღა უნდა ვყო ახლა მაგ... ამუსოსთან, რა მეწველებმა! სულ არ წამომეწყო ეს ვაიბუნობა და მახსარაობა! ამ, როგორ ვიყავდი ზოღმე ვინმე რომ ჩამესტკოდა. პარში ვეცემოდი ზოღმე, ეს შავის კაცი არ არის, ეს შავს არ ახამდა, ტუფილად წაგონებენ-მეთქი! ახამდა კი არა..."

თავისა ქობისაკენ რომ გამოსწია წეშითა ბილიკით, უქულოდ და უსათვლოდ, ცალი თვალით თან შაქრიას წევრავდა, რომელიც კვლავ კატრის ბაღში ტრიალებდა წაღმა-ტუღმა, ამარატმოცივებულა, წინ წაბრლია და თავწაღუნულა.

...ის როგორ იყო, ჩავარდალო. — ფიქრით გავსაბუძა. — შინდორში პურს რომ კამდით და შენმა ცოლისმამა, საწაულმა გოგამ, სადღეგრძელო რომ დალია, ვეღლა გაქირავებულს გაუმარჯოს და შენ რომ..."

ამს ეთქვა, შაქრიას, ვერ გავიგე მე ეს სადღეგრძელო, შაიყ ვისა, ვის გაუმარჯოს? ვისაო და, ამას ეთქვა ალაღა, გოგია მანწავლებელს, — შავალოდ, ავადმყოფებს საევა, დეზოფოტებში და პატომრებს ციხე-სამატომროებში, ციტა გაქირავებულა ქვეყანაზე? შვიკის პურა აზოვინის და მწურვარებს წყარო აპოვინისო! მო, ეხლა გავგვიო, ეთქვა ამაზა და ჭიკა უხიტავოდ დაეღია, სამიოდე დღის შერე, შუაღამისა, გოგია მანწავლებელი შინ-სახოკმოდება წამოგაგებს და წაყუანებს, ცოლად ეხრა თუ ათი წლის ბები იყო მამინ, კარგად ახსოვს მახინდელი მითქმა-მოთქმა). შინ ჩაო, ტუვაწვლილო, გოგიასთვის ეთქვათ „იქ“, ხალხის შტრებისა და მოღალატეების სადღეგრძელოებს შიარტმეო? ერთი შენს ტუვახსაც გავხინჩეთ, რა ფერისააო! გავივებულო, ვადარეულიყო საწაული გოგია, რა შტრებიო, რა მოღალატეებიო! მაშ, იმ პატომრებში ვის ვულისხმობდომ? — ეციოხათ, — ვინა სხედან ამჟამად ჩვენს პროფეტარულ ციხე-სამატომრებშიო? ან ამ საამურ კლექტორ ცხოვრებაში შვიკ-მწურვარად ვინ გავულებო? შენ რა მომავალი თაობა უნდა აღუწარდო სამშობლოს, შე კონტრაო? იმ თოხა კაციც დაეციოხათ, იმ სუფრის თანამეინახენი, შათ შორის, — შაქრიაც, კიო, ვეღლს ეთქვა, თამადა დაჯიყენით და ევათი სადღეგრძელო ნამდვილად დალიაო, თქვენც თუ დალიეთო? ჩვენც დალიეთო, იღონდ, როგორც შერე, ძიების პარაცესში გამოიარკვა თურზე, ერთს შატო ავადმყოფი გაქირავებულებისა დაუღლეო, მეორეს — კამიტლისტორ ქვეყნებში დევნილო, მშრომელთა სათელი მომავლი, სათვის მებრძოლო, ვადანახლებული-დაპატომრებული მგწნებარე რევოლუციონერებისა, მესა-

მეს — იმ ლტადკანინა მოსახლერებესეც ვუღელწიურ ქვეყნებში რომ შიწილუჭებენ... მშენებება შაქრიას, ამან, მოგებსენებაო, უხიტავოდ გამოცალა ის ჭიკა, რაც „იქ“, ცხადია, სათა, ნადოდ იქნებოდა დაფახებულ-შეფახებულა, ასე იყო თუ ისე, ბოლის ამაო თითის დაქნევა და დატულება აკმარეს, საყოფად გოგია მანწავლებელს კი ციშობრი აქით დარჩა და მას შტრე აღარც უნახავს ვინმეს, ამბობდნენ, ვეღლაფერთან ერთად, გოგია მანწავლებელს ერთი წლის წინ გამოაშტარავებულა „მოღალატე-კონტრავოლუციონერთან“, ჩაიონის ვანათლების განუყოფილების გმგმგმთან ძველი მეგობრობაც გაუხსენესო... რაც შეეხება იმ საბედისწერო სადღეგრძელოსთან დაკავშირებულ ამბებს, თუმცა გოგიას ნამდვილი დაშტრელების ვინაობა ბოლომდე გაურკვეველი დარჩა და, კაცმა რომ თქვას, ცოლისმშის დაღუპვაში ხიძის დადანაშაულება ვეღლაზე უფრო არალოგიურად და არადამტერებლად უნდა მოსწვენებოდა ხალხს, მაგრამ, ბევრს შარჩილეობის შემდეგ, ამ საქმის მონაწილე იმ საშუალება და მიღლი სოფლის მოკიკიტე ეტყვა სწორედ შაქრიაზე შენტრედა, თუ არ ჩავთვლით ჩამდენიმე გამონაკლისს, რომელთაც ძალიან გაუჭირდათ ამისი დაქერება, სწორედ ამითი ერთი კინა კლავც, მაგ, ჩამ, სამავთროდ, ამითი არ ერთა შაქრიას ცოლი, რომელმაც სულ მალე აკა შიატოც კიდევ ქმარი საშუღამოდ.

...ემ, ხალხს მართლა არაფერი ეშლებდა ხალხი უყოფელთვის მართალია, ძმაო!"

ქოში ფიფიკუფით იცვლიდა ტანისამოსს, ჭილის ქუდი, სათავლებთან ერთად, დაუდებრად მიადგო ტახტზე, პიქაო და შარავლი ხახურავიდან გამოჩრილ ლარტვის წვერს მიაკიდა, რომელზეც, ჩვეულებრივ, თაგვების ზღლიებოა თუ ჰიანჭველებისაგან რომ დაეცვა, საწოვავს ჩანთას მკიდებდა.

წუთიც და, ძველმანწეში გამოწეობალი უყოფალი „ინერეო“ ბევი ძველ ნაგუბარს აღრმავებდა თიხით, ხვევი, რომელიც უკვე გვერდით ჩაუღიოდა კოლას ვენახს, ზაფხულობით, ძლიერი ვვალეების დროს თუ შტრებოდა მთლიანად, თორემ სხვა დროს თითქმის ყოველთვის მონაკრავებდა იქ ამდენი წვალი, კოლას შინამინის დასაუენებლად საჭირო წულისხავის შორს წასვლა არ დასჭირებოდა, აკი ხშირად უთქვამს კოდც, ეს ბევი რომ არ იყოს, რა მე-შეღლებოდა!

ხინკა და შლაში, რაც ბოლო წვიმაზე ბევის მოვარდინას ძველ ნაგუბარში დაღეიქილიყო, წეშით-წეშით იოლად ამოწმინდა, მაგრამ ფსკერის გარშემავება კი არც ისე ადვილი აღმოჩნდა, თიხი ფხავაფხუბით სხლტებოდა ქვე-ზე, რომელმაც ისე შიქიდროდ და მკედრად ისხდნენ ფსკერზე, თოქოქს ვინმეს საგანგებოდ ჩაუწევია და ჩაუცემინებიაო, ერთის მოკლე-

გან თუ მოახერხებდა, მის გვერდით მსხდარი სამოოდე ქვაც აოლად არუვოდა და პირველს მოხუცებოდა. ვიდრე უფრო „ქიუტ“ ქვას არ მიაღებებოდი.

... ამ ხმაურზე, თუ ვაიგონა, აქ მომადგება...

იხისი დანახვაც კი ეწარებოდა. ხმის გაგონებაც აღარ უნდოდა იხისი...

თოხი ქოხში შეიტანა და გუბესთან ირი ვედროით და ალუმინის ქაშფილით დაბრუნდა. ვედროები რომ აავსო, წინა წამლობისას გადაურიღო კირის ნარჩენები მოხვდა თვალში. მუქით მოხვებდა და ნელ-ნელა მოაფრქვეა ვუბეს, კირი ახლა სწრაფად დააწმინდავებდა წყალს.

...ახალმოსახლენავითაა გადაარგული მცენარე, ადამიანითი უჭირს, აღზაო, ახალ გარემოსთან შეგუდება. როგორ ჩამოუყრიათ ფოთლები! ემ, ვერ მოვიქცეო სწორად! რას ველოლიავეები მაგ ცხრაბიასს, მაგ დედის რძენაწვენს, მაგასა მამ, ვერც უნდა შევარჩინო წველანდელი უხინდისობა?! რატომ არ მოვიხერხე ჩემი „იღაბი“ და ელდა არა ვყარი უეცრად მაგ უხინდისოს, მაგ ენით ბოხსა! ემ, ვერც მორწყებს ერთი კვირისა კი ერჩივნა ამ ჩითილხა, მაგრამ ამა, სად არი, მთელი კვარაა, ნამი აღარ ჩამოვარდნილა...“

წედრივდ ამოქონდა გუბიდან სავტე ქაშფილა, თან ცდილობდა ფსკერისთვის არ მოეხვედრებინა, უცებ გაავსო ორი ვედრო, გაავსო და თაღარს მიაშურა.

...თავალი თუ მოჰქრა, მოუხედილი არ დადგება. ემანდ, იხისი არ შერცხვებს, რაც წელან პარსუდან შქორასა და მანუღაი მმ, ახლა ის დრო რომ იყოს, მაგ, ორი მტკაველი მაწისა-თვის ხომ გოგია მასწავლებელივით ციხშირი უკან და მარჩებოდა! და ვანა მარტო გოგია? ოთხ-მუთოს სხვას ამბობენ კიდევ, მაგის კისერზეოა იმითი ცოდვაც...“

ხუთიოდე ვედროდა უყლდა თაღარის ავხე-ბას, გუბზე დაბრალს შაქრისას მზიარული შეძახილი რომ მოესმა:

— გამარჯობა შენი, მომიჩენე-ბიძაშვილო!

წემოთ, ბილიკზე იდგა დონიწვემიდგებული, ცალუბადმოშლიმარა.

— ჩემი მომიჩენობა უფრო ვიხარია, თუ ბიძაშვილობა? — წელში აიშართა კოლა და თავადაც სცადა გაღიმება.

— ეტობცა და მორცეცა, კაცო! ევეო ხომ არ ვებარება მაგაში? — იყო პასუხი.

... ამ შე მელაქუავ, შე მელაქუავ! — თავისთვის ჩაიკინა კოლამ, თქმით კი ეს უთხრა:

— ჩვენ — ბიდიშო, ბატონო! — და დაპირა საქმეს მიბრუნებოდა.

... ამ, მართლდა, წამლები?! წამლები კი არა, უნდა დაადებინო პირი და შახიამანი უნდა ჩაახხა ტოლილი!

— დაქე, დახსენე, — ღელის პირი ჩამო-

იარა და კრუსუნით დაეშვა გადმოპარქვენი: ბულ ძირახვრტილ ვედროზე, ლეღის ხარ, შე, — როდის ჩამოხვედი, რომ ვერ დაგვიხი-კაცო, ავეუნა თაღარი ხვალე ახმამ, არა?

— ამ, ხვალ სწორი აქვს, — თქვა კოლამ, ნაკლული ვედროც გადაავსო და თაღარს მიაშურა.

— უნდო ხომ კვირას არ გადააცდენ და! — დაადევნა შაქრამ.

— მა რა ექნა, ამა, ვადაცდენ და, ეხლანდელი შახის ამბავი კი იცი შენი!

— ემ, შახი ის იყო, წინა დამით რომ ჩავკიდებდით ბოლმე თაღარში ტორაკით, დედბესო, ძლივს იხსნებოდა წყალში ძალაც იმასა ჰქონდა, ერთი წამლობა ღამის ორ კვირას ჰყოფნიდა! — თქვა შაქრამ და ორივე ხელით საფეხტლები მოისრისა, — თავი მტკავ, ეს ოხერი, ღამის გამისკდეს, წნევამ ამიწია, აღზაო...

... ეგ ის არი, წამალი ხომ არ გიშოვიარი! მო, ვართმევ ახლავე, კი! — მაგრამ იყო დაპოლშიდა.

ვედროების ეღარუნით წამოვიდა ლედვისაკენ, შორიახლოს ჩამოუქდა დამზობილ ვედროზე. „ვიტე, ვიცი, რა მუცლას ვკრემაც ვატყობს თავსა! მოვევი ერთი, არხისა და ჩაის ზღაპარი, გისმენი! უარესად ვაგაგივებ, ქერსადა ხარ!...“

— ცოტა ზედრე შინაც ჩამოსულეივაი! — პირდაპირ შეგომხედა იმან, არსათი გაქცევა თვალეში.

— რა იყო, მონდა რამე? — გულგარეთ, სხვათა შორის დაინტერესდა ჰინკა.

— ემ, რა აცოდე, რა დარდიანი ვარ! — ნახდის ქუდი მოიხადა, მუხლზე ჩამოიბნო და მძიმედ ჩაქინა გოზურთა თავი.

— რათა, კაცო, რათა! — ერთბაშად გაუცაცდა კოლა.

— რათა და... — უჭირდა დაწვება, — შენი ეგ მოიხარო, ამ ბოლო დროს ხო აღარაფერი გხმენია იმაზე... აქეთ რაღაც არხზე რო იყო ადრე ლაპარაკი?

— კაცო, შენი რა, კამერის რქაში ხო არა ზიხარ, რა ექნა! — იგრძნო, თამაში გრძელდებოდა, ოღონდ, ეს როლი ბევრად უფრო ადვილი იყო, საკუთარი თავი უნდა ეთამაშა.

— მხმენია რომელია, მთელი ტქნიკა ვეგმანდ არა მოყრალია, ოციოდე კილომეტრზე, შემოდგომა-ზამთარისთვის, აღზაო, ჩვენამდე მოაღწევინ!

— მამ, მართალი უყოფილა, ის შობელმადლი, კიდევ არა შექაროდა!

— ვინა, კაცო, ვინე ამბობ?

— რა ვი, ვილაც ინიფერო იყო, აქვ, ჩვენს საერთო ბილიკზე ჩამოიარა, არხსა ეკლანავო...

— არა, მართლდა! — გადაარია სიხარულით. — მართლდა, მამ! — ჩემმა შვემი მთელი სა-

დურნიშანს გრიგორაშვილი

ათი ვილაპარაკეთ. მშენებლობის შთავარი ინ-
ფინური ვარო. პირველად შენი მძახალი მეგო-
ნა, ბონდო...

— მავადა თუ?

— გარეგნობით ხო მავადა და, თანაც, მეგ-
რელი აღმოჩნდა. ზუსტად იმასავით ლამა-
რაკობდა.

— ეგ უველაფერო კაია, მაგრამ შენ რა გა-
ლონებს. მაინც ვერ გავიგებ. ძლოვს ხარწყავი
წყლის ღირსი ვხდებით, შე დალოცვილი!

— პაპიროზი ხო არა გაქვს?

— ჩამდენი ხანია, გადავადგილე. — პაუზა.

— კი მაგრამ, რასა ვლანაფო, ე არხი ხო კი
ხანია დაღალაულია!

— მაგრე აღარაო! პროექტი შეუცვლიათ.
ზედ ჩემს ნაკეთზე გადაუჯუსო!

— მერე? — მთლად „დაიხანა“, — მაღა-
რინი შენზეა, ახა!

— მშ, შე კაი კაცო, გამოვლტენ და ვამი-
ტიჭნანს ნაკეთს, რა მავს საშადარჩიო? —
ის უარესად გადაირია.

— მოო, ეგ კია... ავი თავდაღმა უნდა ჩა-
ველო, აგვიქეთო!

— იმას არ გეუბნები? პროექტი შეიცვალაო!

— ვეთხოვა, შეპირებოდი რამეს, იქნება ქვე-
ვით დაეწია...

— განა არა ვთხოვე? შეეპირდა კიდევცა, მა-
გრამ... — უმწყოლად შეატრიალა მუხლებზე ჩა-
მოურჩილა ხელის მტევნები.

— რაო, მაინც?

— აბაო! ახა, როგო და რაჩიარადაო, —
მხოლოდ წამით გაქცა მზერა, — შენს ვენა-
ბზე დაიშობო ფიზი, თუ დაეწევ, ზევიო უნდა
დაეწიო და ვაზი გავაქოთო? — შე ვუთხარი, შე
დალოცვილი, გინდა მარტვენა მოშქერი და გი-
ნდა მარტვენა, ეგ რა შეღდავითა-მეთქი! განა
ეგ ჭარელი ღვიცისაა, ჩემი ღვიძლი ბიძაშვი-
ლისაა, ვერან-მეთქი!

— „ვერან“ რამ გათქმეფინა, კაცო! — შე-
წუხდა ესა.

— არა, კაცო, მაგდენი აღარ ვიცი? შე მა-
რთლა ვერანავ, ვინა გგონივარი სულ „უფრო-
სო“ და „პატყემული“ ვუძახებ. მაგრამ რად
გინდა!

— რაო, ბოლო-ბოლო?

— რა ვქნაო, მუხუნება, სხვა საშუალება არ
არისო! შენაო, მუხუნება, ჩიჩიაც გინდა და
მზახაყო! არხი კი გინდა, მაგრამ არც შენი
მიწა გემტებთა საჩიჭნად და არც ბიძაშვილი-
სა, მაერში კიდევ შე წუალს ვერ გადავჯარუ-
ბო!

— სწორია, რას ერჩი!

— შე ვუთხარი, შავს გამწარებას, ისევ ჩემი
გამწარება მირჩვენია, თუ არ არი საშველი,
ჩანდაბას, მაგ ვენახას წახედნის ისევ ჩემი ცა-
რიელი ადგილი წახედეს-მეთქი!

— ზედა შენც ერთი, რას ვხვეწებოდი არხი

ნოსო!

იყოს და ორი-სამი მწერალიც შენი
მქონია!

— რას ამბობ, კაცო! ვაზი და რა ვაზი!

— ვილას სწორდება შენი ვაზი, თუ ძმა ხარ!
ამას წინათ იველი რამე გავიგებ, ღამის არი,
ინფაქტმა დაშარტუსა!

— ჩაიზე ხომ არა?

— შენც ვაიგებ, ხომ?

— მაშ, ეგეც მართალია, კაცო! ახა, ერთი
უფურე შენა კი მოთხრა ი მეგრტლმა, მაგრამ
ვიფიქრე, მახსარაობს რაღაცას-მეთქი! — ხელი
ხელს შემოქტრა და თავი გადაქანა.

— მოდა, ეგე! რაკი იმასაც უთქვამს...

— მაინც არა მწერა!

— ნუ დაიჭრებ, აღილო და ხვალაო! რაღაც
ახალი ჩიში გამოუფენიათ აღმოსავლეთ საქა-
რთველოს პარობებში ზეირობს თურქე და, თა-
ნაც, ამისთანა ჩაის იძლევა, სამეგრელოს ჩაი
იმასთან ეგე, გუზის წყალივითაა თურქე მთე-
-ანსაც უმცნ თაღმირეფელ გაცე საინეი! ამა

— შავსაც მოვესწარიო. ახა?! გადაირია
ქვეყანა და ეგ არი! ჭყანა ახლა ეგა?!

— ვინ გადაირია, რეებსა ლამაზაკობ, პარ-
ტიის დადგენილება, ძმარ, ვიღაცის ზუსტუ-
რები კი არ არი! არადა, რა იცი, იქნება ეგრე
სწობდეს კიდევ ჩვენი კეთილდღეობისათვის!
პარტიას არაფერი შეეწლებია! — მტკიცე, შე
უვალი ტონით ლამაზაკობდა.

იმას ირონიული ღიმილი აუთამაშდა საბჭუე:

— რა ვითხრა, იცი? პარტია მაშინ იყო პა-
რტია, ჩვენი უღვაშა რა ედგა სათავეში! ეს
არა პარტია?

— შენ, რა ვქნა, ხო არაფერი დაგიღვივია!
ახა, პარტიის ვეტერანიც რო შავს ლამაზაკობ,
სხვას რა უნდა მოჰკითხოს კაცმა!

— ემ, მე თავი არა მტკიოდეს და შენ მაგრე
გალაპარაკა! „პარტია“ მარტო უღვაშას ღან-
ძლიან-გინებნა აჩიან მაგრებო! ვაო, რატო
ღმერთი არ გაიციენბეს! რა გინდა, შე ობერო
ვისაც აქ არ გეუბრება, რას იქებები წარსულში,
ან როდემდე უნდა იქეკო, აღარ გეყო! ქვე-
ყანას მიხედე, თავზე რო ვეგრეფია!

— თქვენი აშენებული, არა?

— დიას, ჩვენი აშენებულის! შენ რა, გუშინ-
დელი ბჭი ხარ, რა!

— გუშინდელი არა ვარ, მაგრამ, საბჭუნე-
როდ, არც „მაშინდელი“ მშენებელი ვარ! იმ
„ზარაზოზე“ შე არა ვქვდავარ, თქვენ რამ
იღქეთო...

— ვიდეთიო! — ამაყად, ნიშნისგებით გამო-
ხედა.

„როდემდე უნდა ვეგროო წითელი კვარცხე-
ბი! რაკი ეგრეთ, პირდაპირ ვეტყვი!“

— იდექით და, ვინც თვალში არ მოგივი-
დოდათ, პანტაუნტიოთა მწერალით დახლან! —
მაინც გადაკრული გამოუფრა.

— ვერ გავიგო... როგორ თუ... — ეტურობო-
და კი, რომ ვაივო, ისე აწრიალდა და აფორი-
ქდა, შფრთხალი კაშვირით ატრიალებდა თვა-
ლებს.

— რაც მაშინ ტყუილ-უბრალოდ ალაღ-მარ-
თალი ხალხი გაწუდა, მაშ, ეგ საქმე იყო? მი-
ნიფურთხებმა მავანთან შენებისათვის —
დღეობდა, გული გამოღებით უცემდა კინკა-
კლას. არც ისე იილი აღმოჩნდა საყვარელი
თავის თამაში, როგორც ეგონა.

— გაფრთხილება ვადავრებს. არა? — თავის ქნე-
ვით უნარს შექრიამ, — არ დაიჭრო! „ტყუ-
ილ-უბრალოდ!“ ..ლაღ-მართალი! — გამო-
ჩაგრა და უცებ წამოდგა, წასვლა თუ დააპი-
რა, — ახა, კი, ბიჭო! ეხლა ლაპარაკი ადვი-
ლია თუ სინამდვილე გინდა იცოდე, ჩამდებოც
საჭირო იყო, იმდენი გაწუდა!

— ვინათვის იყო კაცო, საჭირო? — წამო-
ბტა კლდა.

— საქმისთვის — თითი შემართა იმან, —
სხენაირად არ აშენდებოდა, ჩატომ არ გინ-
დათ ამის გაგება, ამის დედა ვატირებ! —
თანდათან წამოერთო და ვაცხარდა, — ქვე-
ყანა შმიონებისა და დავერმანტების იყო სა-
გხე! შენ რა გახსოვს, ბავშვა იუჯი მაშინ!

— ვინა, კაცო, გოგია მასწავლებელი იყო
შმიონი და დავერმანტი? — იუჯირა კლამ,
— ერთი უწყინარი სადღეგრძელოს ვუღიხა-
ვის კაცი დაღუქეთი რომელი ერთი ვითბრა!

— სადღეგრძელო რა შუაშია, თუ ძმა ხარ!
თან მოუქარავს, ვინც ეგ ვითბრა გოგავს სულ
ხვეა ამბები დაუბტკოცდა, ძაან შმიმე საქმეში
იყო გაბმული თურმე... ცამეტ კაცთან გადიოდა
საქმეში... — ზელი ჩაქნია და მიწას ჩაჩე-
რდა.

— რაო, რა დაუბტკოცდა მაინც? — ჩაქნია
კლდა.

— რას ვადამეციდე, კაცო! — თითქოს მუ-
გულხალი შიადესო, ხსარტად მოუტრიალდა, —
დაუბტკოცდა, ალბათ, თორემ ტყუილ-უბრა-
ლოდ არავინ ვადასახლებდა!

— მანვ შენც კი დავაბტკოცებ!

— რასა, კაცო?..

— რასაო? ეხლა არ იყო, რაგებს ლაპარაკო-
ბდი პარტიანე? წაუღ ზეუღ და დავახშენ!

— მერე, მოწმე? — თუი ვერღულე ვადაა-
დო და დამცინავად გამოხედა, — ვინ დავაჩე-
რებს? ეგრე კი არ არი, შენ რომ გვინაი
იციან იქ, ვიზე დავაჩერონ და ვიზე არა! —
ზელი შუბლზე მიიჭირა და წასასვლელად შე-

ტრიალდა, — მომეწერე, თუ კაცო შეტყუანდა
დროს ეგენია, თუი ლამისა გამოსაგინებდა
ვერა მაქვს კარგად... შინამდე თუ ავადწი-
კი ბიჭობა...

ეგრე, შუბლზე ხელმიკერაობა აიარა დედის-
პირი, ნელა, ფხეპარევით მიდიოდა, შავრამ,
კლდა ხომ ვრწმობდა, — გარბოდა, შექრიამ,
თოკიდან ვაკცულოვით ვარბოდა, კულამოდე-
ბული, არადა, შეტისმეტად დიდი ფუფუნება
უნდა უყოფილოეო შექრიასათვის ახლა მისი აბე
გაწეება...

„ემანდ, გული არ ვაუხედეს მაგ ვარისთავს
„ნიგინარს“ კოსტუმისა და სათვალე-ქუდის და-
ნახვანე...“ — ცოტა არ იყოს, შიშით ვაუღე-
ვა კლას ამ ფიქრმა, შავრამ ადარც შეტი
უყოფანის დრო იყო, შექრიამ უკვე კობთან ასუ-
ლიყო, ავადებინა და ფხედინჯად, ჩოჩლე ნაბი-
ჩით ვარბოდა... არა, არ შეეძლო კინკა-კლას
მისი აბე გაწეება. პობა, შიამბა:

— მაკა, კიხშია ეგრე, შენი წამალი, შე-
დი, აიდე!

— შიშოვე?! შენ გოშვილა დმერთმა! — შე-
ჩრტა, შემობრუნდა, სიტყვას დიმილი შიამ-
ველა, — ვერ თქვი აქამდე? ახა, სად არი?...
— ქობისკენ შეტრიალდა.

— ბიჭავის მარჯვენა კიბეში ნახე, ვარე ქი-
ბეში.

მოუთმენლად ელოდა შექრიას ქობიდან გა-
ნისვლას, ერთი როგორია ხიფათი ექნებოდა,
ერთი რას იტყოდა, ან თუ იტყოდა რამეს...
ცდილობდა წარმოედგინა, კიხში შესვლისთა-
ნავე როგორ აუცუიედებოდა თვალები შუბლ-
ზე, როგორ დაუწყებდა ზელი ხინჯვას სათვა-
ლეს, ქულს... რას იფიქრებდა, რა დამართე-
ბოდა, რა ვრწმობა შეიკურობდა, როცა უკე-
ლაფერს მიხედებოდა...

„ოღონდაც გული არ ვაუხედეს და ხათხა-
ლად არ გამოხედეს აქა შე, ალბათ, ვერ ვადა-
ტანიდი, მაიო!“

სულ მალე შექრიაც გამოჩნდა, თავზე ქილის
ქილი ჩამოეფხებტა, სათვალე ეკეთა, არხეინად
იციროდა:

— მოკლედ, კი მაგრა ვიცინებო დღეს შე
და შენ, არა? შენ ზო ხარ და არც შე ვარ
შენზე ნაკლები ვინ იცის, გვინია, ვერ მიცნო
შექრიანამო, არა? ვიცანი, როგორ არ ვიცა-
ნი, მაშინვე ვიცანი მავანს ჩიტია შექრიამ!

გაოგნებული შეხვებრებდა კინკა-კლდა,
„ეს რაღა მოიგონა ეს რა მოიფიქრა!“
ხუთობს თავზე უამურო ჩხვილ-ურაცხალით
გადაიარა უკავების გურდმა...

ზურაბ ლომჯინიძე

მაცნოვრის სახლი...

 აქ მაცნოვრის ეკლესია იდგა, რომელსაც
 ავერ ვუშენ... ვუშენებ დანგრეულს...
 დაბელო მიხეცი ქალი.

 აქ იდგა უფლის ნათელი სახლი,
 კაციასიონზე ლურჯი, მაღალი,
 აქ ლოცულობდა მამულზე ხალხი
 და აღავლენდა ზეცად ღაღადისს...
 ახლა ხომ ხედავ, შვილო ნანგრევებს,
 ლიბოს წყლისფერი ბავსი შეზრდია,
 აღარეინ აქმევს წმინდა საკმეველს,
 აღარეინ უბზობს წმინდა მესიას!
 დრო კი მზრჩოლავი, როგორც ნაცარი,
 აქრობს მომავლის მღვრიე ნაკვერჩხალს...
 და დღეს მამული, ხედავ რაც არის,
 გავს თესვებგამხმარ მუხას ნამეზარსს.

 აქ აღავლენდნენ ზეცად ღაღადისს,
 აქ იდგა უფლის ნათელი სახლი...

.

 ახლამ სადღაა სულ-თ მაღალი
 და ხორციით მრთელი სადღაა ხალხი...

სამი წელია რაც მე დავმოგლდი

 სამი წელია რაც მე დავმოგლდი
 და შეჩვენება საუკუნე გავიდა სამი...
 დრო ამდგრა და თითქოს დაობდა,
 წლის ტოლი გახდა ყოველი წამი...
 იქ კი, ვინ იცის თუ გრძნობენ რაშეს,
 ერთდ დუმს საფლავი საბარლო შამის...

მურმან ლეპანიძეს

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რომ გადავიხდი თქვენს ამდენ ამაგს,
ვარ უსახელო პოეტი ერთი.
თქვენ რომ არ გქონდეთ, ისეთი რა მაქვს,
რა გამაჩნია ლექსების მეტო.
ნათელი ადგას თქვენს მზერას ფართოს,
ქართული სიტყვის ღირს და ხორცს ეტრფით,
თქვენ, ოქროსფერი თავთუბის პატრონს,
რა შემოგკადროთ პატრონმა ფეტვოს.

ირაკლი გომოლაური

* * *

მთაზე ნისლი ისევ ისე
გაწოლილა, რა თქმა უნდა!
მზის ლოდინიც ამაოა,
მზის ლიმილიც. — რა თქმა უნდა!
ხვალის იმედს ვეფიცებები,
დარს მოველი. — რა თქმა უნდა!
სულ იმედით ვცოცხლობთ მაინც...
ხომ ასეა? — რა თქმა უნდა!
აი, მოდის, მოდის ნალდად,
კართან ფეხი ახმაურდა,
მაგრამ არა! მომეჩვენა...
ამ დროს იმას აქ რა უნდა?!
ფეხის ხმაზე ვიკნობ, მაგრამ
სულსწრაფი ვარ?
— რა თქმა უნდა!

* * *

ციხეგორს ჩამოვდიოდდი
მოვაბიჯებდი ნელადა
ქარაფთან იდგა პირიშზე
ჩამობლარული ცრემლადა
— რად სტირი, ჩემო მნათობო,
ან რად გახველებს ხმელადა?!
არც-რა ავი თქვა, არც — კარგი,
მარტო დამკვლია ცერადა!

ბუღუ ბედია

რომანი

წიგნი მეორე

ჯოჯოხეთური ფერდობი

მაიორ კლიმოვს ჩვენსკენ არ გამოუხედავს, მიდის წინ თავალერლი.

ზღვას კენტებიანი ნაპირი ზოლად გასდევს. მერე ვერტიკალურად შალა აჭრილი ქარაფოვანი შიშველი ქანებია. დროდადრო არტილერიის ქურუები გადმოიწვილებს შალა ქარაფების თავზე და ზღვაში ჩაეარდნოლი, წყლის ჭავლებს შადრევანივით აყვრის ნაპირზე არ ეცემა ქურუები.

ჯარისკაცები მეტნილად ქარაფების ძროსთან მოკალათებულან.

ერთ ჯგუფთან შეჭრდა მაიორი კლიმოვი, ჩამუხლული ჯარისკაცები ნამოიშაღნენ, შებრუნდნენ მისკენ.

— ბიჭებო, ახლა ჩვენ ალვის გარღვევაზე გადავივართ. — მიმართა მათ მაიორმა, — თუ გაგვიჭირდა, ნამოგვეშველეთ.

— ტყვიები აღარა გვაქვს, — თქვა რამდენიმე ჯარისკაცმა თითქმის ერთად.

— ხიშტებით, ბიჭებო. ხიშტებით, მუშტებით.

— ხიშტით და მუშტით მისანვედნამდე ვინ მიგიშვებს? — გაისმა უკანა რიგიდან.

— თუ ვიმარჯვებთ, მივწვდებით.

— დავიხოცებით.

— რა თქმა უნდა, დავიხოცებით, მაგრამ ყველანი ხომ არ დავიხოცებით? ვინც გააღწევს, ქედი რო არ მოვიდრიკეთ, რო არ ნამოვიჩოქეთ მტრის წინაშე, ხიშტით და მუშტით რო შევებით, ამ ამბავს მაინც ნაოლებენ, მოიტანენ ჩვენთანთან აბა, თქვენ იცით, მზად იყავით და ნამოგვეშველეთ.

ხმაგავმდელია ჯარისკაცებმა თვალი გააყოღეს მაიორ კლიმოვს, რომელიც თავალერლი მუყუყა აღმა-დაღმა შემართულ საურმე ზვას. ზვია კიდეზე ქვეშეხი დგას უმატრონოდ მიტოვებული.

გრძელი ქედია გასწვრივ აქეთა მხარეს მთელ სიგრძეზე განლაგებული იყო სახელ-

დახელოდ შეკონინებული რაზმები, ისინი განოლილი იყვნენ და ელოდნენ იერიშის ბრძანებას.

ქედის შუა ადგილას ღრმა ორმოში ჩადგა მაიორი კლიმოვი და მისი თანმხლები ოფიცრები. რა თქმა უნდა, ჩვენც — არჩილი, გუნადი, ალიონა და მე. ეს იყო მაიორის სამეთაურო პუნქტი.

ქედიდან დაქანებული ფერდობი მეორე, უფრო დაბალი ქედის ჩამოქანებულ ფერდობთან ერთდებოდა. შიშველი ფერდობები ახლად შემწვანებული ბალახით არის დაფარული. მოშორებით გვარიანად ამბლებული ქედი იწყობდა, რომელიც ტყეზე იყო მიბჯნული, მისი ერთი კიდე ზღვას გადასურებდა.

ამ ქედზე ჩასანგრებულან გერმანელები.

ორი ქედის ორი დამრეცი ფერდობი უნდა გადვირბინოს შემტევა წინილება, ორი ფერდობი, რომელთა გამოთოფვა გერმანელებსათვის დიდ სიძნელეს არ წარმოატყენს.

ეს მაიორმა კლიმოვმაც კარგად იცის, მაგრამ ყოველგვარი საარტილერიო გათქა-ბუთქია გარეშე, — სად იყო არტილერია! — მაინც გასცა ბრძანება, ქედს მიფარებული წინილები ნამოიშაღნენ და ღრიალ-ღრიალით დაქანდნენ დამრეც ფერდობზე.

თავიანთი ქედის ზღვაზე მიყუდებულ კიდე-დან იმავენამს გახსნეს ტყვიამფრქვევების ცეცხლი გერმანელებმა, ნუღღწვილით დაეხლდნენ ფერდობს ნალმატყორცნების ქურუვებ-კრდამადლი დატრალდა ფერდობზე. ზედჭირაქვლებივით მისეული ჯარისკაცები გამოცედა და გამოცედა ტყვიებმა, ნალმების ნამსხვრელებმა. რამდენიმე ნუთში დაიფარა ფერდობი მცდრეებითა და დაჭრილებით გადარჩენილი ღრიალ-ღრიალით შირბოდნენ და შირბოდნენ, თანდათან მათ შორისაც ძირს ეცემოდნენ ტყვიამფრეცილები. აღარავის ევაშოდა დაჭრილების კენჭა და ბლავილი, აეახლა მხოლოდ წინ უნდა ირბინო, სანამ არ დაეცემულხარ, სანამ სკიდან აეროლი ფუტკა-

რით შემოსული ტყეები გვრდს გვიღის, არ გვარება. მიუხედავად იმისა, რომ ფერდობზე შემზარუნნი ორმოტრიალი ატყდა, მერო რიგიც გადავიდა იქნისზე, ესენიც ვამათ და ურათ, ესენიც გამოიძვლა გვირინად. მერე შევამე რიგიც მოყვა. მაინც სად იყო ამდენი ჯარისკაცი, საიერნოდ როგორ მოუყარეს თავი დაშლილ ნაწილებს, რა ძალამ გაძალაგა ისინი საიერნო პოზიციაზე? ნეთუ ვეღლაში ურთიანად აენთო ალყიდან გაღწევის გინი? ან გაღწევა, ან სიკვდილი! ნელან ზღვის ნაპირთან უიმედოდ მიყრილ ჯარისკაცებს ვინ ჩააგონა ეს? სტიკიურად ხომ არ მიპყვენ ერთიერთმანეთს? მაგრამ გარშემო პანტა-პუნტად რომ ცუთვან ამხანაგები და ცოცხლად დარჩენილები არ ჩერდებიან, არ ბრუნდებიან უკან? გარბიან და გარბიან ნინ, იქითენ, სადა გერმანელების ბლინდავებია. რა ძალა მიღზიდებათ ნინ!

ვინც ჩაღწია ფერდობის ძრომდე და იქიდან აღმა აქრილ მერე ფერდობს მიღწია, სული მოთქვა, განვა, გარიინდა, გახვიოქული შუბლი ზალახს შეანმინდა, რადგან აქ ვეღარ აღწევდა გერმანელების ტყვია, ქურვი. ამ ფერდობის გამოთოფვა, მიზანში ამოღება ვერ მოუხერხებიათ გერმანელებს, მათ თვალთგან მოფარებულია და იმიტომ. საქმოდ ბევრი გაუსხლტა ტყეებს, იღბლიანები, ყის. მათიანები. ჯერ განწენ, არაქათგამოცლილებშია ღონე მოიყრიბეს, ოფლი შეიშრეს და მერე ნელ-ნელა აღმაღლა აუყენენ ფერდობს მუცელზე ხოხვით.

თვალეზზე დურბინდმივებულმა მაიორმა კლიმოზმა თავი მიაბრუნა, დურბინდი ისევ ეკავა შენარტული ხელში და მერე მიბრძანა, ფრთები შეისხი და მენინავეებს დაეჩიე. მოიერიშეთა მეთაური პოდპოლკოვნიკი მარჯვენა ფრთაზე იქნება, გადაეცე, ფერდობი არ გადალახონ. შეღამებამდე განწენ და ქედიდან ზეერონ მონინალამდეც, შეღამებამდე, გესმის, ფეხი არ მოიყვალოს, ელოდოს შემდეგომ ბრძანებასო. მაიორმა ისევ მალდა შემართულ დურბინდს მიადო თვალები.

მე ურთი ნამით გავხუდეო, ნამით ნარმოკვდგინე, ამ ეიოზუდურებაში რა გაღწევის მეთი. არჩილს, გენადის, ალიონას თვალები ცალცალამ შევაღდე, არჩილზე უმეყინა მზერა, თითქოს ვეუბნებოდო, შე უმეყინოო, მარტოკანას მიშვებ-მეთი. არჩილს არაფერი უთქვამს, გენადიმ მომხახლა მხოლოდ, მალე მობრუნდა, ჩვენ აქ დაგვლოდებითო არჩილმა თვლი თვალში გამოიყარა. აბა, ზე, მარადლო, მინ გამოხედავამ ეს სიტყვები შემომქმნა და მეც ორმოდან აუვარდი.

ქედთან მივირბინე და იმწუნთავე საიერიშოდ ნამომილილი ჯარისკაცებია ახალ ტალღას შევირდე. ნამიზიდა ტალღამ, ფეხი შეუდგი

ცეცხლსა და ლადარში, მაგრამ ლიწიერად ვფიქრობდი, მარჯვნივ და მარცხნივ ვიღაც-ვიღაცები ეცემიან. მაგრამ მე ამას ყურადღებას არ ვაქცევ, ჭურჭლებიც იფხრინება ახლომახლო, ამასაც არაფერ ვაფდებ, გავრბივარ თავვეღმშოგლეჯილი, კი მესმის ვამა და ურა, მაგრამ მე ხმანაგდებული მიჭრბივარ, არაფერი ვიცი ახლა მე, არაფერი მეციოხება, ერთ რამეზე ვფიქრობ მხოლოდ, პოდპოლკოვნიკი მოუნახო როგორმე და სასწრაფოდ დაებრუნდე არჩილთან, არც იმაზე ვფიქრობ, უკან გამომწევას შევძლებ თუ არა. მიჭრბივარ და მიჭრბივარ. ნნ... ნნ... ყურთან, საფეთქელთან, მხართან, ცხვირთან, ილიერში, ფეხებს შუა, თითებს შუა, კი მისრიალებენ და მისრიალებენ ტყეები. ხათქ... ხუთქ... ხათქ... ხუთქ... სულებიან ხან ჩემს ნინ, ხან ჩემს უკან ქურეები. არც ამას ვეპუები.

უცებ ვიღაცამ ხელი ნამავლო, პატარა ორმოში ჩამათრია, დანქნო, ამომძახა თვითონ მიწაზე თავპირნამხოილიმა, დაშქარა და მეც მის გვერდით გავექტი, სულს ძლივს ვითქვამ, დასიხებული ძალღივით ვქელავ. ორმოს ახლოს ორი ქურვი დავცა. ბახ!.. გაისმა ხრინინაინ ნადირის ამოხახლივით და თავზე მინის ნაფხენები გადაგვეყარა მეც და ჩემს გვერდით თავვეე ნამხოილისაც.

- სული მოვიბრუნეთ, ბუფუ, დავიღალდე.
- მომქმნა და გოცებულმა შევხედე გვერდით განოლილს, იმანაც ამ დროს თავი მოაბრუნა და შევქმნე:
- შენ აქ საიდან გაჩნდი, ალიონა?
- მინიდან ამოვექერი.
- აქ რა გინდა, გოგო?
- აბა, სად უნდა ვიყავი? — გულღმა გადამობრუნდა ალიონა, ჩამონწილი თმა შუბლიდან და თვალებიდან გადმოიყრდა და მომამეტრდა.
- სად და იქ.—დაბნეულად ეუპასუხე.
- სად-მეთი?
- საცა დაგტოვე.
- იქ რა შევითვინა?
- რასაც სხვები აკეთებენ.
- შენ რო აქა ხარ?
- მე ბრძანებას ვასრულებ.
- მერედა, ტყვია რო მოგვხდეს? არ ხედავ, რა ამბავია ჩვენს გარშემო. იცი, რამდენი ბრმა ტყვია დასრიალება ამ სიერეცეში?
- ვიცი. შენც ხო აქა ხარ?
- მე არ მომხდება ტყვია, იმიტომ, რომ ბენ უნდა დავიფარო. შენს გვერდით რაკი ვარ, ტყვია ამ მოგვეყარება. ამიტომაც გამოგამოდე ახტი ორმოდან და ურთხლავ არ შემომხედე, აბა, როგორ გეგონა, მეც ამოხეტო და კვალდაკვალ გამოგლეჯენ მოგადე და მოგადე ამ გაგანიამო.

— რატომ მუშბნები, არ შემომხედო, სასიეროად კი არ მოვდიოდი.

— სასიერად რომ არ მოდიოდი, ამიტომაც გამოგვიკვდე, თორემ სიერნობით ისიერნე რამდენიც გინდა უჩემოდ

— კარგი, გეუფა, არ არის ახლა ამდენი ლაპარაკის დრო. — უცებ გამახსენდა რისთვისაც ვაგდვივარ ორმოში და მკაცრად ვუთხარი ალიონას: — აქ დამელოდე, თავი არ ამოყო ორმოდან, შორს აღარ არის, მალე მივალ და მოვბრუნდება.

ამოვიჭერი ორმოდან და კვლავ შევერიე მოიერივე ჯარისკაცებს, რომელიღაცს, ძირს გათხლაშულს, გადავახტი, ფრთხილად, ფრთხილად, მომძახის ალიონა. ნამით უკან მოვიხედე, მომდევს წინ ნახრილი, ნამომენია, მერე გადაამანრო კიდევაც, შემობრუნდა, კვლავ უკან მომექცა, ნუ გეშინია, ბუფუ, აქა ვარო, მომძახის, მომძახის, შე აქა ვარ და ტყვია შენ არ მოგხვდებაო, ამ სიტყვების მოდევს და სიტყვებს ზღერს. ფხრენს, აკუნმანებს ჭურვების სკდომისაგან ატორტმანებული პერი, დაჭრილების კენება და გმინება, მოიერივე ჯარისკაცების ხენება და ღრიალი. ლოყები გამტრალბულ კეცივიით გამოხურდა. ოფლი ნურნურიტი მომდის. ეს კარკაცივით მაგარი გოგო კი ლანდივით ამკიდებია და შე იხაზე კი არ ეფიქრობ, რაც მიბრძანებს, რაც იმ ყაფირა კაცმა, მაიორმა კლიმოვისა მიბრძანა, არამედ ამ ცერცება გოგოს სიტყვები ღელერჭივით მომდელი ყელზე, მანერებს, თავისკენ მქაჩება. ეს ტვირთი რაღად მინდოდა ახლა მე? გულმომგლეჯილი მივბოძადე, მივხოხავ, მივწინადრიკობ, ამ ვაი-უშვებლელბული ვარ და იმის აზრი მაინც შემრჩენია, ამ გოგოს არაფერი შეემთხვას, ამ უბედურის ცოდვა არ დამანება მხრებზე ნამით ისიც კი გავიფიქრე, რა უშმაკად გადავეყარე, ან გადამეყარა, სიძულელით კი არ გავიფიქრე. — რატომ ახლა შემშულებოდა, არაფერი გაუფუჭებია ჩემთვის, თავს მველუბა, ჩემს ტყვიას უშვერს მკერდს, — სიბრალულითა და თანაგრძნობით გავიფიქრე, ოდნავ შემეშინდა კიდეც, არ დაიღუპოს-მეთქი.

რაგოგო იქნა მივალნივით გერმანელების თვალს მოფარებულ აღმა აქანებულ ფერდობს. მტრის ტყვია ვერ აღწევდა ამ ფერდობზე და გადარჩენილი, გასავათებული, გასისხლიანებული ჯარისკაცები მიყრილიყვნენ, სულს იბრუნებდნენ, ზოგნი ერთმანეთს ჭრილობებს უხვევდნენ. ფერდობის მთელ სიგრძეზე იყვნენ გაფენილი.

ფერდობის ქვეთან ვიპოვე პოდპოლკოვნიკი. სწრაფად გადავეცი მაიორ კლიმოვის ბრძანება, პოდპოლკოვნიკმაც გამომატანა სიტყვა მაიორთან, თუ გერმანელების პოზიციის ზღვის მხარეს პირდაპირ ზღვაზე გადაყუდე-

ბულ ნაპირთან მყარად ჩასანგრეული ტყვად. მფრქვევი არ განაადგორდა, შემადგომრ ჩქრემს შეუძლებელი იქნებოა.

გინგლირთხაპა

ცეცხლნაკადებული ფერდობის კვლავ გადალახვა ძალზე სარისკოდ მომეტენა. როგორმე უნდა გავირიებოდი ამ ჯოჯოხეთურ ფერდობს.

ჩახანალი მზა

ახლა ის უფრო მაფარებდა, ალიონას არა. ფერი მოსვლოდა. ხელი ჩაკვიდე და ბავშვივით მომდევს უკან. ორი ფერდობი საცა ერთდება, იმ ხაზს მივეყვი ზღვისკენ. აქამდე შედარებით ნაკლებად აღწევდა ტყვია და ჭურვი, მერე თხრილიც აღმოჩნდა ორ ფერდობს შუა. თხრილს მივეყვით. რამდენიმე დაჭრილსაც შეეფარებინა თავი თხრილისთვის და ზღვისკენ მიიკვლევდნენ გზას.

— ბუფუ! — შემომქება უცებ ალიონას ძახილი.

შემოვბრუნდი და რამდენიმე ნაბიჯით უკან ჩამორჩენილ ალიონასთან მივიჭერი.

— რა მოგივიდა, ტყვია ხომ არ მოგხვდა? — მივაკვირე შემოფოთებულმა.

— ისინი, ისინი! — ძირს გულამა გამხლართულ ორ უსულო ჯარისკაცს დაჩერებია.

ერთი გულამა წევს. მეორე უფრო ჩია და კაფანდარა გარდიგარდმო გადამხოზია, ისიც გულამა. ორივე ღია თვალებით საღამოს ცას შეკურებენ. შემოდან გადამხოზილს ხელით ზურგჩანთის თასამები ჩაუბღუჯავს. ჯვარივით გაკრულა ეს ორი ჯარისკაცი განიერ თხრილის ძრუზე. შემოთა ჯარისკაცს თავი უკან გადაეგდო და გასისხლიანებული ველი ნადირის გამოგლეჯილ ჰეავს, ტყყობა ხორხში ყუმბარის ნამსხვერვი მოხვედრია. მეორეს, ქვედას ჭრილობისა არაფერი ეტყობა.

ალიონა დაიხარა და ორთავს შუბლიდან თვალბზე ხელი ჩამოუცურა, თვალები დაუღუჭა ორთავეს.

— ისინია, ბუფუ. ამას, — ზემოთაზე თქვა, — ამ ზურგჩანთაში გიმნასტურა და მახორკა ჰქოფდა ჩაჭრთული, ის კი, — ქვემოთაზე მიათთა, — ჩემი ქომაგია, ეს სანყალი რომ გაათათხა და მიწასთან გაასწორა ჩემი გულისთვის. სანყლები, ორივე გასწორებულა ახლა მიწასთან.

ისევე ხელი ჩავაღდე და ნავითრიე. რამდენიმე ნაბიჯი გადავგეგო. სხვას გადავანყადით: ჩამჯდარიყო, თხრილის კედელს ზურვით მიბჯენოდა და იხაზდა, მიშველითო. ალიონა ნამოეშველა. ზურგზე მოვიგდე დაჭრილი. თხრილმა ზღვის ნაპირთან გაგვიყვანა. ზღვაზე გადაყუდებულ მაღალ ფერდობს წყალი ზედ მოდგომოდა. მუხლამდე

წყალში შეეტოპე. ფერდობის შიშველ, თიხო-
ვან კედელს მივეყვი ვიგრძენი, რომ ცეცხ-
ლსა და ლავას გავმორდით. ცოტა ხნის შემ-
დგე დაბალ ნაპირსაც მივადინეთ, წყლიდან
ავედით და არქაეოგამოცილინი კენჭებზე
მივწვდით.

ალიონამ პერანგი შემოახია დაჭრილს ბა-
რძაყი ნაღმის ნამსხვრევებს დაეცლიჯათ.
ჭრილობა მაგრად გადაუხვია. მუდარით ჩას-
მახა ურძო, სასწრაფო დავაღებო გვაქვს, მე-
თაურთან მიგვეტქარება, შენ აქ იყავი და ვი-
სმე გამოვეზაუნითო.

ჩვენზე ადრე გამოსულებიც მიყრილიყვენ
კენჭებზე. ჩვენს მერეც გამოაღწიეს დასისხ-
ლიანებულ-გაოფლილმა ჯარისკაცებმა.

სანამ ალიონა დაჭრილს ჭრილობას უხვევ-
და და თან უჩურჩულებოდა, მეც სული მო-
ვიოქეთი და უცებ თვალი მივაშტერე ზღვის ჰო-
რიზონტზე ჩამავალ მშეს.

იგი უკვე ნითელი დისკოსავით იდო ზღვაზე
და ახ და პა, ჩაიძირებოდა.

ეს გადაკრიალებულიყო, არც ღურჯი იყო,
არც ზურმუხტისფერი. რაღაცნაირი თავისე-
ბური ფერი ედო, ბუნების შვიდ ფერთაგან
ვერცერთს ვერ მიამსგავსებდი, თითქოს ეს
მერევე ფერი იყო, მხოლოდ ცისფერს დამახა-
სიათებელი, ცისფერიო, პოეტები რომ ამბო-
ბენ, სწორედ ისეთი, ცისფერი და არავითარი
სხვა ფერის მსგავსი.

ზღვაც გატრუნულიყო, მზის დისკოს ტაღ-
ღებით არ ეთამაშებოდა.

ნამით გამოვეთიშე ყველაფერს — შორიდან
მონდვნილ განუწყვეტელ სროლის ხმასაც,
დაჭრილების კენჭვა-გმინვასაც, ალიონას ჩუ-
რჩულასაც. ჩამავალი მზის მეტს ვეღარაფერს
ხედავად.

ამასაც რაღაცნაირი სხვა ფერი ჰქონდა —
არც ნითელი, არც სისხლისფერი, არც ცეცხ-
ლის აღისა და კვერცხისგულისნაირი, არც
ქურაში გავარვარებული რკინის ელვარებისა.
ევაჟ სხვა ფერი იყო, ალბათ რომელიღაც
მეტყვე ფერი. ცისფერი ხომ მეტყვე ფერად
მომიქვენა, ჩამავალი მზისა მეტყვეად, ყველა-
საგან განსხვავებულად, მხოლოდ იმ ჩამავალი
მზისთვის დამახასიათებლად, რომელსაც ახ-
ლა მივეტყვებოვარ.

კოცონმოდებულ ფერდობს რომ გადავურ-
ჩი, იქ რომ დაჭრილები და მკვდრები ყრია,
მეორე ფერდობზე რომ ქანკმინრტკილი ჯა-
რისკაცები მიყრილან და არა გაეგებათ რა,
როგორ მოიქცნენ შემდგომში, გერმანელების
ტყვიამფრქვევს რომ გამოუშვებია უხილავი
ცელი და უღმობლად იქნეს და იქნეს ალყა-
დან თავდასაღწევად აფორიატებულ ჯარისკა-
ცებში, ალიონა რომ არ დაღუპა და ამ საბრა-
ლო გოგოს ცოდაში ფეხი რომ არ ჩაეფგი,
ეს ყველაფერი ჩემს საფიქრალს მოეფარა და

ერთი ნუთით ჩამავალი მზის ფეხყურს ეჭურფე
აღრავერს ვამჩნევ

სიმსლინიყენა

ეს ნუთი იმისთვისაც მეყო, ყმანელობაში
ნახული ჩამავალი მშებნიც რომ მომგონებო-
და. როცა ზღვის ნაპირთან ვიყავი, ისე არა-
ფერი მიზიდავდა, როგორც საღამოს ზღვაზე
დაგორებული მზის სიგერბმირტყელი ბურთი.

შუაღლისას, ან მის წინ და ან მის მერე,
ვის შეუძლია ბარჩხალა მზეს თვალი გაუს-
წიროს, ასეთი თვალი ჯერ არავის ჰქონია
კაცთა შორის, ფერადი შუშით კი, ფერადი
შუშით მეც ბევრჯერ შემიხედია გაამჩახე-
ბული მზისთვის. საღამოს კი, როცა ვეებერ-
თელა მრგვალი მზე ჰორიზონტზე ზღვის კი-
დეს შეეხებოდა უფურე და უფურე რაფენიც
გინდა, სხივები თითქოს ზღვაში ჰქონდეს ჩა-
ყრილი ამოსარეცხად, თვალდას აღარ სჭირს,
თვალის ჩინს უხილავი სირბივით არ ამოგა-
ჩიბქნის ვარვარა სხივები და მონუსხული მი-
ჩერებობარ ამ საოცრებას. ეს იყო, მთელი
დღე გნავადა და გბუგადა? ეს იყო, ჩრდი-
ლებისკენ რომ გაურბოდა და კივცადი, ასე
რამ გადარია, რომ ახუშტურა, ღამის გა-
აღღვოს ქვა და რკინა, ააორთქლოს ეს უკი-
დეგნო ზღვა, აღარც გაძღვეს ყანის გათოხ-
ნის საშუალებას, ქურაშიაც ძლივს გაგვივლია,
ასფაღტს ღობივით გაბნის და ქალებს ტუფ-
ლების ქუსლებში შიგ ევლობათ? განუღვებო-
და, გაგრილდებოდა, მიიამყუტებოდა და ზედა
გულზე მივაბჯენდი ხოლმე თვალებს.

მიკვირდა, ნელ-ნელა რომ იძირებოდა ზღვა-
ში და მონუსხული ვიყავი იმის გამო, რომ
მე ამას ხედავდი. იმაზე აღარ ფიქრობდი,
რომ მზე იყო, თუმცა აღარც კი იყო მზე. ცე-
ცხლის ბურთი იყო და მეტი არაფერი, ოღონდ
ძალიან ღამაზი იყო, ძალიან ღამაზად იძი-
რებოდა ზღვაში და რატომღაც გული მწყვდ-
ებოდა, ყველამდე ჩაყურყურმაღებულს, ზემოთ
რკალად რომ დარჩებოდა ცეცხლოვანი ზოლი
და უცებ ისიც რომ ჩაიმაღლებოდა ლივლიცა
წყალში.

როგორც ბევრჯერ მინახია ზღვის ნაპირ-
თან ყოფნისას, ახლაც იმგვარად დაგორებუ-
ლა ზღვაზე და ვხედავ, სადაცაა დაინყებს
წყალში ჩაყურყურმაღებას. არა, ნამდვილად
შევედი, არავითარი მეტყვე ფერი, არავითა-
რი მხოლოდ მისეული, მას რომ აქვს და
სხვას არაფერს, ისეთი ფერისა არ ყოფილა.
გვარინად რომ მიეცევი თვალები, სისხლის-
ფერი მომიქვენა. ნამდვილად სისხლისფერია.
თვალის მე და ალიონამ რომ გავაღწიეთ, იმ
მკვდრებიათა და დაჭრილებით მოფენილ ფე-
რდობზე ჩაგორებულნიყოს, ამოთხვრილიყოს
იქ დაღვნილ სისხლის ტბორებში და ახლა
ვეებერთელა ზღვაში იმტომ მოუსურვებია
ჩაყვინთვა. ეს სისხლი რომ ჩამოიკრეცოს.

ლში, მაშინ გამოეხიზლდი, შევკრთი, გაშახ-
სუნდა, მაიორთან ვარ სასწრაფოდ მისასვლელ-
ლი რაც მთავარია, არჩილს მივუხსნარო იქ,
არჩილი არ დამყარგოს ამ ორომტრიალში.
დაჭრილ ჯარისკაცთან ჩამუხლულ აღიო-
ნას ხელი ვტაცე, წამოვაყვინე. ნუ გეშინია,
მშობლოო, კვლავ ჩასამაზა დაჭრილს და
წავათრე, ქქარა, მაიორთან დაგვაგვიანდა-
მეთქი, მივაჯერე და დაოთხილი გამომყვა
აღიონა.

მონაცხება

რკინის ნერვები აქვს არჩილს. სულ ერთ-
ნაირ გუნება-განწყობილებაზე როგორ იქნე-
ბა, მით უფრო ასეთი კეთილი და გულისხმი-
ური კაცი. შიგნით ხშირად ეცვლება აღბაჟ
გუნება-განწყობილებაც, იმის მიხედვით, რა
შენებდა, რას გაიგონებს, რას იგრძნობს, ვინ
რას ეტყვის ან ვის რას ეტყვის. ყველაფერ
ამის გამო შეეცვლება ხოლმე, აბა, რა იქნება
გუნება-განწყობილება. რკინის ნერვები აქვს,
თორემ მთლად სხეული კი არ აქვს რკინის.
მაგრამ რამდენიც არ უნდა დააკვირდე, ვე-
რასოდეს შეამჩნევ გუნება-განწყობილების
ცვალბადობას. გარეგნულად არ ეტყობა, არც
სახეზე, არც წარბზე, არც შუბლზე, არც
ხელეების აქნევა-ჩაქნევით. რა დოხით შეეც-
ვალა, ძალიან თუ ნაკლებად ეწყინა ან გაუ-
ხარდა რამე, რა თქმა უნდა, ვერც ამას შე-
ამჩნევთ.

მე მივჩივებ მის ამდაგვარ ხასიათს. სრუ-
ლბითავე არ გამეკვირვებია, როცა იმ სასაყ-
ლაოდან საღსალამათი, მაგრამ გულამოგლე-
ჯილები ჩავვარდით მაიორის დიდ ორბოში
შე და აღიონა, ორბოს კიდეზე მიმდგარმა
არჩილმა თავი ჩვენსკენ მოაბრუნა და თით-
ქონს არც არაფერი მომხდარიყოს, ადგილიდან
გაუნძრევლად მიყურებდა, როგორ მოვახსენე
მაიორ კლიმოსს, თქვენი ბრძანება შესრულე-
ბულა-მეთქი, თანაც პოდპოლკოვნიკის თხო-
ვნაც გადავეცი გერმანელების ტყვიამფრქვე-
ვების სასწრაფოდ განადგურების აუცილებ-
ლობის შესახებ.

გენადი მოგვევარდა ორივეს, — მე და აღი-
ონას, — შუაში ჩავყვივდა, მკლავები მხარებზე
მოგვევია, თხრილში ჩავგვაჯინა, ჩამიხსლებო,
ჩამიხსლებო, შევიღებო, სული მოიბარუნეთო.
მათართი წყალი დაგვალეონინა, რა მაგრები
ყოფილხართ, აქედან დაგყურებდით და გული
საგულედან ამოვარდნას ღამობდითო, რა მა-
რდათ გაძვერ-გამოძვერითო, რა ტყვიამიუკა-
რებლები ყოფილხართო, თქვე ილბლანებოო,
თქვე კარგებოო, თქვე გენაცუვლათ ჩემი თა-
ვიო. გვეყურებოდა, გვეალერსებოდა გენადი,
თითქოს ღვიძლი შვილები ვიყავით, აღიონას
თავზე ხელს უსვამდა, შენ რა ვუფხვი ყოფი-

ლხარო, შენ რო არ ხლებოდი, ამ ბიჭს შე-
იძლება გაჭირვებოდაო, ჰო, ჰოო, *მეტი*
კაცი კაცით მაგრობს, კაცი კაცნი *გა*
ბაო, აბა, შენისთანა გოგოსთან ტყვიას რა
ხელი აქვსო, შენისთანა გოგოსთან კაცს
ტყვია რავე მოხვდებაო.

ჩემსკენ თავმოლტყვილმა არჩილმა ხმა მა-
შინ ამოიღო, როცა გენადი გაჭიშვია:
— დაჭრილი ხომ არა ხარ?
გამიხარდა, მისი ხმა რომ გავიგონე და
მამინვე მივუგე:
— არა.
— გიყურებდი აქედან, თვალს არ გამო-
რებდი.

- ვიცი.
- მაგარი გოგო ყოფილა.
- ღანდით მოუშორებლად მომხვევია. —
რატომღაც რუსულად წამომცდა.
- ღანდით კი არა, ტყვიებს მავი გამოშრებ-
დაო, ჩაურთო გენადიმ.
- კიდეც კარგი, რომ გადაჩა, — ვთქვი
მე.
- კარგია, რომ გადაჩა... შენც...
- ჰო, შეც.
- გამოიქცეოდი.
- სად გამოიქცეოდი?
- შენ რომ რამე მოგსჯელოდა.

ამას მაშინაც ვგრძნობდი, როცა ღვათაყ-
რილ ფერდობზე გაერბოდი, ვიცოდა, მყურ-
და, არჩილი თვალს არ მამორებდა, რომ
წაქცეულიყავო, ორბოში არ გაჩერდებოდა,
მაიორ კლიმოსსაც არ მოეჩივებოდა, გამოიქ-
ცეოდა ჩემსკენ. როცა მე და აღიონა თხრილს
მოვფხვართო, გავიფიქრე, ვაი, თუ გამომეცი-
დოს-მითქი.

— მაგარი გოგო ყოფილა. — გამივარა არ-
ჩილმა და ჩემსკენ მოლტყვილი თავი შეაბ-
რუნა, მოიერებოდა ფერდობებს მიაჩერდა
ისევ.

სასიამონო და მოსაფერებელ სიტყვებს არ-
ჩილს ვერ წამოაცდევინებ. გეგონება „ფისი-
ფისო“ და „მურია-მურია“ არასოდეს დაუძა-
ხნია შინაური კატისა და ძაღლისათვისაც კი.
„შენი ქორივე“ და „შენ გენაცუვალე“ ჯერ
არავისთვის უთქვამს. მისი ღელსიყა ვერ
გეუბნებს ამგვარ სიტყვებს. შეიძლება კი
სურს, ხანდახან ამგვარი სიტყვებით მიმარ-
თოს ვინმეს, მის გულში თუ ჩაიხვევ, არ
იქნება ძნელი ამის მიხედვრა, მაგრამ ვერ
ახერხებს. ახლა რომ მიიხზა, მაგარი გოგო
ყოფილაო, ვიცი, ეს ჩემს საამებლად თქვა,
თითქოს ღრმად არის დაინუნებული იმაში,
რომ აღიონა ჩემთვის უძვირფასესი ვინმეა,
ამიტომაც თანამიგრძნო, რაყი იგი უნებლად
გადაჩაჩა.

ვერ დავმალავ და თითქოს მართლაც ასე
იყო, თითქოს მიმიხვდა არჩილი გულსინა-

დებს. თავი რომ შეაბრუნა და ჩემთან საუბარი დაამთავრა. მე რატომღაც ჩემს გვერდით მყდარ ალიონას გავხვედი, ზურგით თხრილის ქვეშ მისყრდნობილს თავიც კედელზე მიეყრდნო და ჩასთვლვმოდა. სირბილში ჩამონდნოლი თმები კი შეესწორებია, მიკლავ-მოკლავებია საფეთქლებთან, მაგრამ მაინც უსწორმასწოროდ გადააფენოდა მხრებზე და ნიავი უთრთოლებდა.

გამომეღვიძლა. არავის დაუვალვებია, არავის უბრძანებია. ყვეალებიანი მინდვრისკენ კი არ გაეშურებულვარ, — ტყეიადანივებულ, ცეცხლნაკიდებულ, მკვდრებით მოფენილ ფერდობზე გავიჭჭრი და ის მომდევდა. ვისაც არ გაუჭროლებია ამნაირ ქარ-ცეცხლში, ის ძნელად მიხვდება ამ პატარა გოგოს თავგახნირვას. ამჯერად ის სამშობლოსათვის, მთავალბობისათვის, ჯარის ინტერესებისათვის კი არ აკეთებდა ამას. ამგვარ ფიტრებს არც გაუვლევებია მის თავში. ის მხოლოდ მე მომსდევდა, რამე ხიფათს არ გადაყვროდი, თუ გადავერებოდი, წამომშველვებოდა. მე რომ ბრძანების ძალით მივილტვოდი, ამანუღაც არ ფიტრობდა. მისი საზრუნავი მარტოოდენ ის იყო, ტყეია არ მომხვედროდა. თითონ მასაც რომ შეიძლებოდა მოხვედროდა, აინც ამანვე ფიტრობდა. ოღონდ მე არ დავიგვლიყვ ნაღმს, მე არ გავთავებულყავი. თუ დავიჭრებოდი და სული შემრჩებოდა, ამასაც არაფრად ჩათვლიდა, ქრილობას გადამიხვევდა, სულს შემარჩენდა და მერე ღმერთი იყო მოწყალე. რატომ იკლავდა თავს ვ-ლაც გადამთიელი ბუფუ ბედისათვის?!

ეს გავიფიქრე, მძინარეს მივტრებოდი და ასე ვფიტრობდი. ცველაფერი ზურგს უკან დარჩა. ამ თხრილში ახლა ჯერჯერობით სახიფათო არ არის არა. დამშვილდა ალიონა, თხრილის ქვეშ მისეფრნოდა და ჩაეძინა.

მხრებზე ჩამოფენილ თმის ბუნებებს ნიავი უთრთოლებს.

უცებ თხრილში ჰილდა ჩამოხტა.

ეს, რა თქმა უნდა, მომეწინაა. ვერ ავიხსნი, რამე გამახსენა, რამე მომიღაანდა. შეიძლება მეც ჩავთვლიმე წამით და სიხშირის აბლაბუდიდან გამოიჭრა ჰილდა. აბა, ახლა, როცა თხრილში ამგვარი დაძაბულობაა, მაიორი კლიმოვი ბრძანებებს აძლევს ხან ურთს, ხან მერვს, არჩილი და გენადი გაფაცოცებით შისცქერიან მაიორს, ჰა და ჰა, ახლა ჩვენი ჯერი დადგებაო, ამ დროს ჩამოხტა ჰილდა, შებღმეჭმუნული და დაოსებული კი არა. მშვიდი, წყნარი, თითქოს აქ ომი არც ყოფილიყოს, არავის ყურადღება არ მიუძცევი, გაღიმა და მე მომმართა:

„რას მიშტერვობხარო?“

მე ისე ვიყავი გაოცებული, ეს მოულოდნელი გამოცხადება ჩვეულებრივ შეხვედრად

ჩავთვალე. შენ აქ რა გინდათყო, ეს კი არ წამოვიძახე, მეც მშვიდადვე უბრალოდ ვეუბნებოდი.

„ვის და მაგასო“, — თავ. ალიონასკენ გადავიქნა.

„ჩაეძინა და ეუყურებ“. — უაზროდ ეუბახებე.

„ჩაეძინა და ჩაეძინოს, შენ რა გესაქმებო“. „არაფერი-მეთქი“.

„ეს ის გოგო არისო?“ „პოტო“.

„მერე აქ საიდან გაჩნდა, ჩვენ ხომ იქ, თავის ქოხში დადგოვეთო?“

„რა ვიცი, შემთხვევით გადაეანყვი-მეთქი“.

თითქოს ახლა მიცხვდი, რომ ეს ჰილდა იყო და ვკითხე:

„შენ აქ რა გინდა-მეთქი?“ „აბა, სად უნდა ვიყოო!“

„შენ ხო ნავს გაყევი, გაღმა არ გადახვე-დი-მეთქი?“

„რა ვიციო“. „აქ საიდან-მეთქი?“

„იქაც ვარ და აქაცაო“. „აქ რაღა გინდა-მეთქი?“

„აქ შენა ხარ და იმიტომაო. ხომ არ დავაგინევიო?“

„არა-მეთქი“. „მაგ მძინარე გოგოს რომ მიშტერვებოდი, მაშინაც გახსოვდიო?“

„მაშინ არა-თქო“.

„ჰოდა მეც იმიტომ ჩამოვხტი ახლა ამ ორ-მისში, თავი შეგახსენეო. ხომ შეგახსენე თავი, ახლა უყურე და უყურე რამდენიც გინდოდე, მე ნავალ, ნახვამდისო“.

თქვა ჰილდა და გაქრა.

თვალში მოვიფიქრე, ალიონას ცქერაში მარალაც მიმოვლვმოდა. შეღამებულიყო კიდეც.

აღუთავი ბრძანებებს არ სსრულებს

შეღამემდე მაიორ კლიმოვს ალიონა სულაც არ გახსენებია. ჩვენ გვიბრძანებდა ხან ამას, ხან იმას, გაეჭრებოდიო, გამოცქერებოდიო ხან ურთი, ხან მერვს, — როცა ჩემი ჯერი დადგებოდა, რა თქმა უნდა, ალიონა ლანდივით თან დამყვებოდა, — ისეც მაიორის ორმისში ვბრუნდებოდი.

ნამუღამემეს მაიორი კლიმოვი ალიონას მიუბრუნდა და უთხრა:

— პატარა აღქავსო, აბა, შენებურად, მარჯვედ მიიბრინ-მოიბრინე, ტყეებში თავი არ შერგო, აქვო, მოფარებული მი სავა დაჭრილებს ნაანდუ, მიეშველე. მერანგები გადაუხვი და ქრილობები შეუწიე, თუ შეძლო, თავი ერთად მოუყარე, მოუგრე და დაუყავე, სული შეუნარჩუნე, ორიოდე კაცმა, — ამბოს

მთხრობელმა, მაინც გააღწიოს ამ უოჯო-
ხეთიდან.

შეტაცხვე, ალიონას ერთი სული ჰქონდა
ამოეციკრა, არა, მე აქ ვერ დაფრები, მე
თქვენიან მინდა, მე ამას ვერ დაუმორფებო,
— (შეიძლება, ბუფუსო, ვერ ეთქვა, მაგრამ
თითს მაინც მოაშვერდა ჩემსკენ), — მაგრამ
მაიორი კი არ უბრძანებდა, კი არ ავალებ-
და, თითქოს ემუდარებოდა. ალიონაც გრძო-
ბდა მის ხმაში ვედრების კილოს, უსმენდა
გალურსული, გაქვაკვებული, ხმას ვერ იღებ-
და.

მაიორი კლიმოვი ორმოდან ისე აიჭრა,
სხვა არაფერი უთქვამს, აიჭრა ორმოდან და
დამრეც ფერდობზე სირბილით დაეშვა. არ-
ჩილი, გენადი და სხვებიც თან მიჰყვნენ.

მე ერთი ნაბით შევყოფნდი, სიბნელეში
არჩილი არ დამეყარსათქო, გავიფიქრე, მაგ-
რამ ალიონას ასე უეცრად მიტოვებაც ვერ
მოვხებუნხე. აბა, შენ იცი, თავი ტყვიას არ
მიუშვირო, გადარჩი ოღონდაც და მე უმძვე-
ლად მოგტყვნიოთქო, ისე ნაჭურჩურულ, არ
ვიცი, გაიგონა თუ არა, ხელები მხრებზე მო-
ვხვავ, მკერდზე მივიყარი, მერე ციმციმ მო-
შორდი და ორმოდან ავტო, ფერდობზე დაე-
ქანდი.

არჩილსა და გენადის შეუერთდი. ის-ის
იყო, გენადიმ თქვა, მარჯვედ იყავით, ერთ-
მანეთისკენ თვალი გეძიროთ, არ დაუმორფეთ,
არ დაჯვარგით ერთმანეთით, ალიონას ხმაც
შემომესმა, ჰო, ჰო, გენადი ბიძია, შენ გენა-
ცვალს, ერთად ვირბინოთ, მხარამხარ, ვინ
იყოს, ვის რა გაგვიჭირდება და ერთმანეთს
მივეშველოთო. კიცილო, ასეც იხამდა, არ და-
რჩებოდა ალიონა ორმოში, მაიორს კი არა,
ვისაც არ უნდა ებრძანებია, ჩვენ არ ჩამოგვ-
შორდებოდა, გამოგვაკრებოდა კვლადაკვალ.

— მომეყვი, შეილო, მომეყვი, — შემაძა
სირბილით აქომინებულმა გენადიმ. — არ
ჩამომტრე!

- ჰო, ბიძია გენადი, მოგაგვე
- ერთი ნაბიჯით არ ჩამომშორდე გოგო.
- არა, ბიძია გენადი.
- ტყვია თუ მოგხვდება...
- არ მომხვდება ტყვია.
- თუ მოგხვდეს-მეთქი, მაშინვე დამიძახე.
- დავიძახებ, ბიძია გენადი.
- ჩემ ზურგს უკან ირბინე სულ.
- კი, კი, ბიძია გენადი.

გენადის ზურგსუკან კი არა, მე მომდევდა
მხარდამხარ. აბა, რა უნდა მეთქვა, არაფე-
რიც არ მითქვამს. ლაპარაკის დრო და გარე-
მოება არც იყო. კიდევაც რომ მეთქვა, მაი-
ორმა გიბრძანა, უკან გაბრუნდი და დაჭრი-
ლებს მიხედო, მე რაღას დამიჯერებდა. აქო-
მინებულს ხელი ხელზე ჩაიკვიე მე თვითონ

აქომინებულმა და თითქმის არჩილს, მისივე
აქრული, გაფრებიარ
ფერდობის ქედთან მომხლოკონიკის სი-
ვალთვალ პუნქტს მივადინეთ. მაიორი
პოდპოლოკონიკის გვერდით ვამბა ჩვენც იქ-
ვე ახლომისლო მივეყარენით.

გერმანელები აღარ ისერიან. ხანდახან ბნელ
ზევას მიშხალები მიხვლებდა. ახხრილდება,
აელვარდება, ალიცილიდება და რაკილა აბე-
თებება და დგანდგარი აღარ ძრავს მისას.
ფერდობზე განთლილი მიშხალებს რიალ-
რიალსდა მივფრებოვართ. თითქოს ბნელ ცა-
ზე უხილაკი გიგანტო ცისიფრა განთლილი-
ყოს, ხანდახან ბრიალა თვალებს გაახვებს,
ჩინჩხლებს ჩამოგვაყრის, თვალს ჩაგვაპაჭუ-
ნებს და კვლავ მოვლუაბა.

ჩანართი

აქაც გაუჭირდა ბუნე ბედისა ილაპინდე-
ლი ამბის გადმოცემა. იმიტომ კი არა, რომ
არ ახსოვს, დააინუნდა. მაღიან კარგადაც
ახსოვს, არც არასოდეს დააინუნებდა. მართა-
ლად უქუნი ლამე იყო, მარჯვედ არაფერი
ჩანდა, მანათობელი ტყვიების ცეცხლოვანი
ზოლები დასრიალებდნენ და დახეთქილი ნა-
ღმების ჩინჩხლები იფრქვეოდა, მაგრამ არ-
ჩილს, გენადისა და ალიონას მაინც არჩევდა
სიბნელეში. ერთმანეთს არ დაშორებოდა, ეძა-
ხდნენ ერთმანეთს, ხშირ ზომავდნენ ერ-
თერთს შორის მანძილს.

ალიონა კი ხელ ბუფუზე იყო აქრული. კი
არ ჩამოვადებია, არცა, მიშველდა მეტი აღარ
შემიძლიო, პირიქით, ნუ გეშინია, ნინ, ნი-
ნო, უკანდა მიმდევარი შეუძახებდა ხოლმე
ბუფუს და ხანდახან ხელს მხოლოდ იმიტომ
შეაბებდა, არ ჩამოვშორდყო.

იმ დროს მეც იქ ვახლდით. იმიტომ ბუფუს
ნაამბობს ჩემი თვლით ნახულსაც შეეუზა-
ვებ, თორც მართლაც, ბუფუს თქმისა არ
იყოს, ილაპინდელი ამბავი რომ შექმლო და
ისე აღწერო, როგორც ნამდვილად იყო, ძნე-
ლად თუ ვინმე დაგიჯერებს.

ეს არ იყო ბრძოლა.
ეს იყო სისაკლავოზე შერეული ბრძოს ხო-
ცვა-ფლტა.

როცა პოდპოლოკონიკმა იღრიალა, ნინ, ნი-
ნო, ისე სწრაფად გადაველო ეს ღრიალი ფერ-
დობზე განთლილ ჯარისკაცთა და მეთაურთა
ლაშქარს, როგორც ღრუბლიან ცაზე გრგვენი-
ვა გრგვენივას მიედევნება. მაშინვე ერთბაშად
ნამოიშალა ყველა, პოდპოლოკონიკი და მაი-
ორი კლიმოვიც ნინ გაიჭრენ. პოსტოლტები
შეშარეს და მომეყვიოთ, დაიქუბეს.

იღრიალა თუ არა ბრძოში, გერმანელების
მხრიდან ყველანაირმა იარაღმა დაიქუხა.

ბრძოლა არ იყო-მეთქი, მოგახსენეთ, ორ-
თაბრძოლა არ იყო.

მონწილეობისა ცეცხლი გაეღებოდა ჩვენ კი მხოლოდ თოფების ამარა ვიყავით და ბევრს ტყვიაც აღარ ქმნიდა. ვისაც ტყვიები შემორჩა, მტრისკენ ვერც კი მივღებოდინათ თოფები, რადგან წინ უნებარებოდ გაფანტული ჩვენებივე ეღობებოდათ, ამიტომ იერიშის გუგუნის გასაძლიერებლად აღაღებოდა ცისკენ ისროდნენ.

ერთობლივი ღრიალი კი მართლაც ველური და შემზარუნენი იყო. ბრბომ დაუნდობელ ცეცხლში შევყო თავი. პოფოლკოვნიკი და მთავარი კლიმოვი წინ მიუძღოდა ლაშქარს. აგორდა ფურდობზე სასონარკვეთილი აფაშინების ვებებრთვლა ღვა და იმას ცდილობდა მხოლოდ, როგორმე გაეზომოდა, გასხტომოდა გერმანელების სარმაგრებს. ცეცხლმოდენ გზადაგზა. ზოგნი უხმოდ აკვდებოდნენ ფურდობს, ზოგნი მძიმედ დაჭრილნი ეყარნენ და შემზარავად ზმუოდნენ, ან შეუღას ითხოვდნენ. გარბოდნენ მხოლოდ ისინი, რომელთაც ჯერჯერობით მტრის ტყვიები არ ეპარებოდათ.

არა, არ ებრძოდნენ ისინი ჯოჯობეთური ცეცხლის ფარა იქით მყოფ გერმანელებს. ამისი არც საშუალება ჰქონდათ და აღარც ძალი შეტრენოდათ. ვინც ჯერ კიდევ ცოცხალი იყო, გარბოდა თავგანწირულად, რათა გერმანელების ბლინდავებს გამოეღობოდა. ვინც გააღწედა, ის მიიტანდა ამ სასაკლავოს ამბავს ზღვის ნაპირზე მომლოდინე, დიდ მიწაზე გადაამყვან ნავეთთან.

მაგრამ ვინ, ვინ გააღწედა ამ ჯოჯობეთიდან?

იმ ბრბოში ვერც მეც, მაგრამ მაშინ არ ვიცოდი, ბუფუ ბედიაც და მისი შეგობრებიც რომ იქ იყვნენ. ბუფუ რომ მიაშობოდა იმღამიდედ ამბავს, მეც თვალწინ დამიდაგა უველაფერი.

როცა ხალხის გინახი და იარაღების ბუხბუხი ჩაყარდა, ოდნავ ინათა კიდევც ცხადად გამორჩა, რა სოფოში დატრიალებულიყო ხრიოც ბორცვებსა და ფურდობებზე.

აფაშინათა ნამდვილი სასაკლავო გამართულიყო ღამეში.

ბუფუ ბედიც გარბოდა. ხან წინ, ხან უკან, ხანაც მარჯვნივ თუ მარცხნივ ნაღმები სვებობდა. ტყვიები ზოშკაავლასავით დასრიალებდნენ ბნელში. მანათობელი ტყვიები კი განუნწყებელი სერავდნენ და ბზარავდნენ სობნელის ფარდას. ყურთანაც ბზიკებოვით ჩაიზუზუნებდნენ ხოლმე. ვიღაც უსულოდ ცეცხლოდა. ვიღაც დაჭრილი, მიშველეთო, გაპოროდა.

ბუფუ ბედიც ერთხელ თვალც მოჰქრა, განადმი როგორ დაითრია მის გვერდით ქოშინ-ქოშინით მიმდევარი ალიონა, ხო ვითხარკი მე, ზურგში ამოვიდევი და ისე მომყვი-

ეთო, დაუბუზუნა სულშებუთულ გოგონა, მართლაც ზურგსუკან ამოიფარა. **სრისსს მწმწმწმ** კვლავ დაუსხტა ალიონა **გენსმწმწმ** **მწმწმწმ** ბედიის მისყვა მხარდამხარ.

ბუფუ ამას თვალი მოჰქრა მხოლოდ, თერთონ კი იმაზე ფიქრობდა, არჩილი არ ჩანთქას ამ კუნაბტში და არ დამეყარგოსო. ხანდახან შემოსახებოდა კიდევ არჩილი, ბუფუ, აქა ვარ, აქა ვარო, მიაყვირებდა ბუფუც და მიაჩრტებდა მის ახლოს ღვეღვსა და ნაცარს ცეცხლსა და ღაფას.

არავის ებრძოდა ბუფუ ბედიც. პირისპირაც რომ შემოხვედროდა მტერი, მაშინაც კი ვერ შეტრკინებოდა, რადგან იარაღი არ ჰქონდა. ბრბად მიჰყვებოდა ბრბოს ტალღებს და არც შეტრეფებოდა, რომ უტყრად ყმაზე რაღაც არ მიხვდებოდა. იფარნო თუ არა ეს, მყისვე შეტრეფა და პირიდან ორი კბილი გამოუფარდა. რატომღაც თავხარი დაეცა, ტკივილი არ უგრტყენია, მაგრამ კბილები რომ გადმოაფურთხა, ამან დასცა თავხარი, რაღაც რომ მოხვდა, ეს კი იგრძნო, პოფა, აბა, სხვა რა უნდა მოხვედროდა, კბილები სხვას რას უნდა ამოეთხარა, თუ არა ტყვიას ან ნაღმის ნაშხსტრეცს. ამ აზრმა გაუღეღა თუ არა, შეტრეფა, მიმოიხვდა. ამდენხანს სულ გვერდიგვერდ მომდევარი ალიონა სადღაც გამჭქრალიყო. ზაფრადაცემულმა გარშემო ატებილ ზათქსა და ზარ-ზურამი დაიყვირა:

— არჩილი!

გახლებილ ყმაზე ხელი მიიფო და ვერ მოიაზრა, რომ მიწაზე დანოღილიყო. ტყვიები და ყუმბარის ნაშხსტრეცები დასრიალებდნენ მის გარშემო, სულ ახლო-ახლო, ის კი იფდა და ებრდა ჩამონადენი სისხლი გიმნასტურის სახელოში მიუტრეზობოდა იფაყვისაკენ. კიდევ შეუყვირა:

— არჩილი!

ერთი ნუთით საწაული რომ მომხდა-რიყო, ის სურათი გაქვაებულიყო და ვინმეს გარკვევან დაენახა, იფქრებდა, ეს ბიჭი ხომ არ გაგიფდა, ამ ცოფვა-მადლის სატანური განუკოთხაობის დროს ვის უხმობს, ან რად უხმობს? ახლა მშა რომ მშაა, ისიც არ უნდა მოაბრუნე. რაც მოგვია, მოგვია. ის ცოტათი წინ წასულია, გაჭრილია წინ, იქნებ გააღწიოს კიდევ ამ ჯოჯობეთური წრიდან, იქნებ ერთი ნაბიჯიღა აკლია, იქნებ ჰა და ჰა, ერთი ნახტომიც და იქ არის, იმ ნავემისადგომთან. შენ კი დაგიბრენია პირი და უკან უხმობ, შენთან მობრუნდეს. მერცხე, შემობრუნებულს შენთან მოსვლამდე, ვინ იყოს, რამდენი ტყვია და ყუმბარის ნაშხსტრეცები გადაეღობება. მოაღწევს კია შენამდე? ანდა სანამ ის შენთან მოვიდოდეს, შენ ასე ფხებზე მდგომი გაძლებ? სულ ასე ყურის ბიბილოსთან ჩაგებოზილებს ტყვიები?

მაგრამ იმ წუთს ამის გაფიქრების უნარი არ ჰქონდა ბუდე ბედიას. იმჟამად ვინც ყველაზე ახლობლად შიანდა, უნებურად იმას დაუძახა. ერთადერთი ხავსი ახლა მისთვის არჩილი იყო. თუ გაგიგონებდა ამ სიტყვა-ზარიალში, მხოლოდდამხოლოდ ის, თორემ სხვას ვის ჰკლავდა შენი ჯაფრი. ალიონას ნამდვილად რაღაც მოუვიდა, თორემ ის აქვე არ იყო, გვერდით, უსიკვდილოდ წამწველი-ბოდა, მაგრამ რა არ ჩანს? არც გენადი მო-ატოვებდა, მაგრამ გენადის სახელი არ წამო-უძახინა ბუდეს, თუცა ალბათ არც ის არის ახლობელი, თორემ არც ის მიაგვებდა უპა-ტრონოდ.

არჩილი კი, მაშინ, როცა ბუდე ბედიას ხმას მოჰქრა ყური, ათიოდე ნაბიჯით წინ გარბოდა. ამ ველურ ღრინაელებში გაიგონა თავისი სახელი, ბუდეს ძახილი და კი არ შეჩერებულა, ციბრუტითი შეშობრუნდა. ქო-მინ-ქომინით რამდენიმე ნაბიჯი უკან გადა-მოდგა და კვლავ მოსმა მეგობრის ძახილი.

აქ კი მართლა შეეჭრდეთ ერთი ნამით, ჩემო ძვირფასო მკითხველო, ამ სურათთან თხრობა შევაჩეროთ. ამიტომაც ჩავკრიე ბუ-დეს ნაამბობი. ცოტა უფრო სულმოთქმუ-ლად და გულთანად შევაფიქროთ თვლი ამ მო-ვლენას, ამ სურათს. ამ ქვეყანაში უდიდესი ადამიანური ხასიათია გამოსხივებული. აქ ადამიანი ღმერთთან არის მიახლოებული მო-ყვასთან ურთიერთობაში. ამგვარი საქციელი აღამაზებს ადამიანს საერთოდ.

ბრბო რომ გვკონებოდა ველური გონასუ-ლი, ყოველგვარ ადამიანურ იდეალებისგან დაეცილი, თურმე არც მთლად ასეთი ყოფი-ლა სასაკლაოზე შერეული ჯარისკაცების ეს ლაშქარი, შიგადაშიგ კაცურსკაციანი მოვა-ლებიანიც არ გადავიწყნიათ და ხანდახან სი-ცოცხლის ფასდაც კი ერთმანეთს მიშველე-ბიან. ალბათ ბევრმა მათგანმა ისიც გაიფიქ-რა, აქ უაზრო ეღებოდა ატეხილი, სეკოს სა-დმე თავი შევაფარო, ცოცხალი მაინც გადა-ვრჩეო, მაგრამ დაქირალი კაცის, — სულერ-თია ნაწინობი იყო თუ უცნობი, — კენჭსას არ გადააღაჯა, ფეხქვეშ არ ამოიფიქო სისხლში გათხერული კაცის კენჭსა და გმინვა, არ გა-სრისა, არ გათელა იგი, თავის გადარჩენის ფერი მყისვე მოიშორა, უბედურობაში მყოფ თანამებრძოლს მიეშველა.

რა თქმა უნდა, ყველა ვერ შესძლებდა ამას. ბევრი იღარბებდა, არად დაგვიყვდა კენჭსას და მუფარას, თხრილს ამოფარებოც-და. მიიმალებოდა. შეიძლება ამნაირებიც ვერ გაამტყუნო, ყველა ხომ ბუნებით გაბე-ფული და რისკიანი არ არის, დაიბნა, დაფრ-თხა ამ უწესრიგო და უაზრო ხოცვა-ფიქება-ში.

არჩილი ფეხზე მდგარ ბუდეს, რომელსაც

მინაზე გაწოლაც ვერ მოესაზრებინა, მიეჭრა, ხელი წააღო და ძირს დასცა. ბუდე ბედიას მამინვე მუკურ ხელი ბარძაყზე იტაცა. მამინვე რედ ამოვიმინა.

დაცემისას არჩილიც გაკანრა თებოზე ყუ-მბარის ნამსხვრევში.

მეც იმავე მდგომარეობაში აღმოჩნდი იმ ღამეს იქ. იმ სასაკლაოზე. ოღონდ სხვა აფ-გილას, ბუდესა და არჩილისაგან მოშორე-ბით. სწორედ ასევე, არჩილივით, მომშველა ერთი სტუდენტობის ფროინდელი ამხანაგი.

ვისაც შეუძლია ცხადად წარმოიფიქროს ის ქარ-ცეცხლი, რაც ჩვენ ირგვლივ ბოპოქრობ-და, არჩილის ქვეყა უმადლეს პოეტურ გზენუ-ბად წარმოესახება. მამ ან მამა რომ ყოფი-ლიყო ბუდე ბედიასი, გასაკვირი არა იქნებო-და რა. არჩილი არც მამ იყო და არც მამა, მოიქცა კი ისე, როგორც ღვიძლი მამ ან მამა უნდა მოქცეულიყო.

ასევე მოიქცა ჩემი მეგობარიც. მასანადამე იმ სასაკლაოზე გონწართმეულ ბრბოში ადამიანური ძალები მაინც ამოძ-რადუნენ. განამებულმა ადამიანებმა თავიან-თი ადამიანური საქმე უშობიად. სიცოცხლის ფასად, მოურთმებლად აკეთეს და აღსარულეს კიდევ; თვითონაც დაზარალდნენ, მაგრამ მო-ყვასისადმი ერთგულების ვალი მაინც მოი-ხადეს.

ამ შემთხვევაში მათ აღარც კი ახსოვდათ საერთო, საზოგადო მოვალეობა, მოვალეობა ჯარისკაცისა, მოვალეობა სამშობლოს წინა-შე, მეთაურთა ბრძანება. ეს ყველაფერი იმ-ჟამად ბრბოსთვის აღარ არსებობდა. იმ წა-რღენაში მხოლოდ ერთი თვისება გამახვილე-და — მოყვას უჭირს და უშველი. რა თქმა უნდა, ყველა ვერ შესძლებს ამას, მაგრამ იცენენ არჩილი და მისი მსგავსი ადამიანები, რომელთაც მოახერხეს ეს საოცრებანი.

არჩილმა კარგა ხანს ახობა მინაზე ბუდე ბედიას. მერე პატარა თხრილში ჩაანვიანა, პე-რანგი შემოახია ტანზე, დაკუნა გრძელ-გრძელ ზოლებად პერანგი, ჯერ ყბა გადაუხ-ვია ბუდეს, მერე ბარძაყი. ბუდე გმინავდა და გრძობდა, რომ ღონე ეცლებოდა. თხრი-ლში მშუცლით განილილმა არჩილმა ზურგზე მოიფიქო ის და თხრილდათხრილ გახსობდა.

— მომხვიე, ბიჭო, ხელები მაგრად. — ასძახა ბუდეს.

— გამიშვი, კაცო, მე თვითონ ნამოცხო-ხდები. — ძალა მოიკრიფა ბუდემ, მაგრამ არჩილმა მაგრად წამოიზიდა მკლავებით და ხობვა განაგრძო.

— საით მიხობავ, არჩილი? — ბუდე ისე იყო განამებული, მისთვის სულერთი უნდა ყოფილიყო ახლა, საით მიხობავდა არჩილი და სწორედაც ასე უპასუხა არჩილმა:

— შენთვის სულერთი არაა!

განსეის თავი მართლაც არ ჰქონდა ბუ-
დუს, არც გამოკიდებია. სულერთი როგორაა,
გონებანართყველი კმ. დღე მარ, უფრო დიდ
განსჯირში რომ არ ჰყუდნენ, იმიტომ გე-
კითხებოი. პირდაპირ პასუხს თავი აარიდა და
ეს უთხრა:

— გერმანელებსკენ ხომ არ მიინევი?
— მე მგონი, ზღვასთან გაგვიყვანს ეს
თხრილი.

— რა იცი?
— დანამდვილებით არ ეიცო, მაგრამ და-
ღმა-დაღმა ჩაქანებულია და ვნახოთ, იქნება
ზღვასთან გაგვიყვანოს.

— კაცო, აღარ ისურვიან, არ გეფურება?
— რა უნდა მეფურებოდეს?
— სრლოს ხმა რომ აღარ ისმის.

არჩილი შეჩერდა.

ახლალა შეამჩნია, რომ გარშემო სიჩუმე
გამეფებულიყო. დალიღმა სული მოითქვა.
ბუდუ თვითონ გადაუგორდა ზურგიდან. არ-
ჩილმა ახლალა იგრძნო ტყვიელი თქმობე.
ნამოფდა, შარვალი ჩაიწია. სისხლით მოსე-
როდა თქმო. ყუმბარის ნამსხვრევს ისე გაე-
სურა ბიბილი, ძვალს ვერ მიწნუდენია. პერანგის
ნახვევები გადააბა ერთმანეთს, ქრილობაზე
გადაიჭრა.

თავი ასწია, გაიფიტრა, ერთი ზემოთ გავი-
ხედ-გამოვიხედოო. მაშინვე გაოცებულმა
თქვა:

— მგონი გათენებულა კიდეცა!

ეს თქვა თუ არა, მყისვე ზემოდან ორი
ავტომობილურებული გერმანული ნაადგათ
თავს, ყვირილ-ყვირილით, ქოთქოთითა და ავ-
ტომობილების აქნეფ-დაქნეფით. ეს ისე მოულო-
დნელი იყო ორთავესთვის, გაფიტრებაც ვე-
რაფრისა შესძლება. არჩილი ნამოფდა, ბუდუს
თხრილის კედლებზე ხელეზომიჯენილი ნამო-
იბართა. (მოგვიანებით, როცა ტყვეთა ბანაკში
იყვნენ და ეს ამბავი მოიგონეს, არჩილმა
უთხრა, რა მარჯვედ მოიქცეო, შენ თვითონ
რომ არ ნამომფარავყო, შეიძლება იმ ავ-
ტომობილებით იქვე ჩაეკალითო). თხრილს ზე-
მოთ მოქცეული არჩილი ბუდუს დასწვდა და
თხრილიდან ამოიყვანა.

გერმანელები ქაქანებდნენ, ვლადიმენ, ჩქა-
რა, ჩქარაო, გაიძახოდნენ. ბუდუმ ეს სიტყ-
ვეები გაარჩია — ღორებო, ღორებოო. ავ-
ტომობილის ლულებს განზე იშვერდნენ.

არჩილმა ავტომობილის ლულებს თვალი გაა-
ყვალა.

მოშორებით ჩენი უიარაღო ჯარისკაცები
შეგაფურულიყვნენ.

მიხვდა არჩილი, გერმანელები იქითკენ რომ
მოუთითებდნენ.

— კიდეე კარგი, თხრილში რომ არ ჩაგვ-
ხოცეს ამ ოჯახქორებმა. — ჩაიბუზღუნა არ-
ჩილმა, წელზე ხელი მიხვია ბუდუს და შე-

ჯგუფებულ ჯარისკაცებისკენ გაემარინენ.
გვარიანად მოთენებულყრ. უარქონულ
რა ცოდვა-შადლიე დატრინდებულყრქმქმქ
მით ფერდობებზე, ახლა ნათლად გამოჩნდა.
ყველაფერი მორჩა...
გათავდა...

თხრილიდან ამოშვდეს თუ არა თავს ნამ-
დგარ ავტომობილურებული გერმანელებს,
იმნამსვე ორთავემ გაიფიტრა, ტყვიებს დაგვა-
ყრიანო. „ლოუს, ლოსოს“, როცა დაიყვირეს
გერმანელებმა, გაუყვირდათ, ამ თხრილში არ
ჯობდა, რალა მიინცდამიანც ზემოთ უნდა
დაგვხოცონო. არჩილმა ისიც კი გაიფიტრა,
გვესროლეთ ბარბაქ, თქვე მოხელეძალებოო.
არა, არც მერე ესროლეს.

თხრილიდან ზემოთ ამოხდებულმა ბუდუმ
გუნებაში გაივლო, ალბათ აშოთთანაც არიან
ღვთისნიერი ადამიანებიო.

არჩილმა შეგუფებულ ჯარისკაცებისკენ
ღები წადა და თუ არა, დაასვენა, ეგ არის
ტყვედ ჩავგიტყდეს ხელთაო. გაუყვირდა კი-
დეც, ასე იოლად რომ ხდებოდა ეს.

ბუდუს, რა თქმა უნდა, ქრილობები აწუ-
ხებდა, მაგრამ ცდილობდა თელილი სიმძიმით
არ დასწოლოდა მხარზე არჩილს. დაჭრილ
ფეხსაც მონდომებით ადგამდა მიწაზე.

ბრძოლები ჩამეხრალია, იარაღს არავენ
აქუხებს. ავტომობიანი გერმანელები თავს
ნაადგენენ. ტყვეობაა ეს, აბა, რა არის.

ამ ფიტრებით შეპრობილნი ვეღარც კი
ამჩნევენ, რომ მიწაზე დაყრილ მკვდრებსა და
დაჭრილ-დასახიორებულთა შორის მოდიან.

მოელი ამოფენა ფერდობი რომ მოფენილია
მკვდრებითა და დაჭრილებით, ამას ისინი მე-
რე შეამჩნევენ, როცა ცოცხლად დაჩრწენილ,
ერთად შეგჯუფებულ თავისიანებთან მივლენ,
ოღნაც სულს მოითქვამენ და გარემოს თვალს
მოავლებენ.

ახლა კი მხოლოდ იმაზე ფიტრობენ, რა-
გორმე იქ. იმ ერთად შექუჩებულ ხალხთან
მიადწიონ.

ამით დავამთავროთ ჩემი ჩანართი.
ახლა ამბის თხრობას თავი ბუდუ ბეღია
განაგრძობს.

წითელი სამთუგენიანები

გულსიმომკვლელი გმინვა შემომქმამა.
— მიშველეთ... ბიჭებო... ვინა ხართ ქრის-
ტიანი?
მიძივე დაჭრილი ჯარისკაცი უკან გადა-
წიველ მკლავებს დაბჯნოდა, წელი ნამოე-
მართა, ვერ დგებოდა და შევლას ითხოვდა,
შებენილი მკლავები ვერ უძლებდნენ, მოე-
კცეპოდა, ისეე მიწაზე ეცემოდა, ისეე იბი-
ჯგებდა ხელებს, ისეე ნამომართებოდა, გმი-

ნადეა, ოხრაუდა, ღმერთი არა გნამთო, იძა-
ხდა.

ავტომატიანი გერმანელი ნადეა, ერთხანს
უყურა, მერე მხარზე თასმით ჩამოყიდებული
და წინ გაშვებული ავტომატი ააძაგდა, ა-
ტყვიები მიყარა დაჭრილს. მკლავებზე და-
ბჯენილი, ნელნამონეული დაჭრილი ძირს
დაეცა და დადუმდა. თვალი მოკვარი ამ სუ-
რათს და შემზარა. გავიფიქრე: „იენებ შეე-
ლავა და ხსნაც ეგ არის ამ საცოდავისთვის“.
ცხენი გამახსენდა, ნაღმისგან დაბლუჯილი,
სულს რომ ღაფადა და ვერკი გაყროდა
სულს, გენადიმ რომ დაახალა ტყვია და იხსნა
ნამებისაგან.

დაბალ ბურჭებთან შეეგუფულ, მინახე
მეჯდარ ჯარისკაცებთან მივედი. ჩამოვხე-
დი, ხმა არ გაუღია კაციშვილს. ისხდნენ
გატრუნულნი და გარშემო აცეცებდნენ თვა-
ლებს.

ოდნავ ჩაქანებულ ოღრო-ოღრო ფერდო-
ბზე დახოცილები ვყარნენ. ამ სასაკლავოზე
იქა-აქ გერმანელი მეავტომატიები დადიან,
ხანგამოშვებით მიწისკენ ავტომატებს მიაღე-
რენ და აკაკანებენ, — შიძივ დაჭრილებს
უღებენ ბოლოს.

— რა გვეშველება, არჩილ? — ქანცა-
ღულმა ვკითხე.

— რა უნდა გვეშველოს? — უახროდ თქვა
არჩილმა.

— ტყვეები ვართ...
შემომხედა არჩილმა, უხმოდ მიპასუხა, ახ-
ლა მიხედო, ტყვეები რომ ვართ? ისევე
მკვდრებით მოფენილ ფერდობისკენ გაიხედა
და თქვა:

— ხედავ, რა მომხდარა ნუხელ?!

— ვხედავ, ვხედავ.

— პოდა, ღმერთს მადლობა უთხარი, ცო-
ცხლები რომ დაერჩით.

— ნეტავი...

უცებ პირში რაღაც — მკვრივი ნივთი ვიგ-
რძენი, ხელისგულზე გადმოვაგდევ პირიდან.
ერთი ციდა თხელი რკინის ნაჭური შემრჩა
ხელთ. ხელისგული არჩილს მივუშვირე, უსი-
ტყვოდ ვკითხე, რა არი-მეთქი.

— ვერა ხედავ, რა არი? — მიხვდა არ-
ჩილ, რა პასუხს ვითხოვედი მისგან.

— პირიდან გადმომივარდა.

— ყუმბარის ნამსხვრევია. მაგან გაგიგლი-
ჯა ყბა. აღბათ ღრძილზე იყო დაკრული.

არჩილმა ჩემი ხელისგულიდან აიღო ნატე-
ხი, შეაბრუნა-შემოაბრუნა.

— იღბალი გქონია, ცოტა ზემოთ, საფეთ-
ქელში რომ მოგხვედროდა...

— ჯობდა, შე კაცო, შენ მაინც არ გაგა-
წვლებდი.

— არაფერიც არ ჯობდა. სიკვდილი არასო-
ფეს არ ჯობია სიცოცხლეს. სიცოცხლე მაინც

სიცოცხლეა, რა მდგომარეობაშიც არ უნდა
იყოს კაცი მოხვედრილი.

ნამსხვრევი ისევ ხელისგულზე მდგომარეობდა
— კაცმა კაცისთვის უნდა ინვალოს კი-
დეც, აბა, რა! მე რომ შენს მდგომარეობაში
ჩავეარდნილიყავი...

— ხო გჯერა, რომ არ მივატოვებდი? —
შევაწყვეტინე რჩილს.

— მჯერა, როგორც არა მჯერა.

— თუ გჯერა...

— პო, მეჯერა-მეთქი. შენ ახლა ჩემს წეა-
ლებას თავი გაანებე რაც არი, ეგ არი. ხე-
დავ, რამდენი დახოცილა?! შენ ის მითხარი,
ამათ რაღა ეშველებათ.

— რა უღმერთოდაა ეს ხალხი ჩახოცილი!

— ღმერთი რა შუაშია. იმ კაცს უნდა მო-
კითხო, ვინც მიანყვოდა ეს ხალხი აქ. სად
გაგონილა უიარაღო ჯარს კბილებამდე შე-
იარაღებული, შემადლებულ ადგილს მარჯ-
ვედ ჩასანგრებული მტერი გადაუყვავოს! ხომ
ხედავ, სად ყოფილა ჩაზუღებულნი.

— აბა, აბა, ამათ მოეცრუდიოთ ჩვენ?!

— პოდა, ღმერთი რა შუაშია. ომს თავისი
ღმერთი მოყავს. ვინც ძლიერია და თანაც
მობერბებული ადგილიდან გესერის, ღმერთიც
იმის მხარეზეა. მტერი მტერია. მისი მოვა-
ლეობაა გესროლოს, მოგვლას, დაგხოცოს, გა-
გვლიტოს. აბა, ჯიბეებში ხელები ჩაენყობ
და გავეშვიოთ ა, ბატონო, წაბრძინაოთ თქვე-
ნი ზღვისაკენ?!

თითებში შერჩენილ ყუმბარის ნამსხვრევს
ქსრვადი, გაოცებული ეუსმენდი ენაფეგაქრე-
ფილ არჩილს. ვგრძნობ, ყოველი სიტყვა ბო-
ღმაში აქვს ამოვლებული. ფერდობს გაყუ-
რებს და მე მელაპარაკება თუ სხვა ვინმეს,
ურ გაიგებს. ნამსხვრევი რატომღაც გიმნას-
ტურის გულსჯიბეში ჩავიდევი. არჩილმა თვა-
ლი მოკრა და თქვა:

— შეინახე, შეინახე ავგაროზივით ჩამოი-
კიდე გულზე.

ახლა მივხედი, რა უახრობა ჩავიდეინე, რო-
ცა ნამსხვრევი ჯიბეში ჩავიდევი. რა შეჰა-
ნახი იყო? მაინც არ ამოვიღე და არ გადა-
ვაგდევ არ ვიცი, რატომ. ისიც ვერ მოვიპარე,
რა მებასუხა არჩილისთვის და ესღა ნამოც-
და:

— სასწაული არ არის ახლა ეს?!

— რა არის, კაცო, სასწაული?!

— რა და ჩვენც რო არ ჩავიხოცეთ, ცოც-
ხლები რო ვართ.

— ხო გითხარი, ღმერთს მადლობა უთხა-
რი-მეთქი.

— რა ვიცი, ღმერთი რა შუაშიაო, კი თქვი
და...

სათქმელი ვეღარ დავამთარე იმის გამო,
რომ მოშორებით გენადი და ალიონა დავი-
ნახე, არჩილს ვუთხარი, ეგერ, ალიონა და

გენადი-მეთქი გამიხარდა. ამ ნუთამდე მე და არჩილს ისინი რატომღაც აღარ გაგვხსენებია, შეიძლება ცალ-ცალკე კი გაგვხსენებდა, მაგრამ მათზე ლაპარაკს მოვერდეთ. მე პირადად ალიონა დაღუპული მეგონა, თორემ ხო უაღრეს არ მომშორდებოდა, ალბათ ვერ შევამჩნიე იმ ჯოჯოხეთში, ჩემს უჟან მონობადა, სულ ახლოს იყო, მაგრამ ტყვიამ ისე მოცლდა, ხმაც ვერ ამოიღო-მეთქი, ვფიქრობდი და დაღუპული მეგონა. უცებ რო დავიხსენებ, გამიხარდა, რა გასახარელი იყო ტყვეობაში ჩავარდნილი მეგობრების დანახვა, მაგრამ მაინც გამიხარდა, დაღუპულნი მეგონენ და ცოცხლებს რო თვალი შევასწარი, ეს გამიხარდა, ცოცხლები რომ მოათრევდნენ სულს, ეს გამიხარდა.

ჩვენცენ მოდიოდნენ. ალიონას და ვილცა გოგოს შუაში ჩაუყვებოდათ გენადი, მხრებში შედგომოდნენ და ნელნელა მოჰყავდათ. რასაკვირველია ჩვენ ვერ გვხვდოდნენ. დიდი ფიქრი და თავის ტეხვა არ უნდოდა იმის მიხედვრას, რომ გენადი დაჭრილია, ალიონა მას მიშველებია და ჩემი გზა-კვალი ამიტომაც დაჰკარგვია. უჟან ფეხდაფეხ მომდევნა, ხანდახან ხელსაც ნამაგლებდა, სუნთქვაშეკრული გაიძახოდა, ნუ გეშინია, მალე სამშვიდობოს გავალთო, მე მამხსენებდა, მე მიკვირებდა, ძალიან კარგად მახსოვს ეს ყველაფერი, მაგრამ აღარ მახსოვს, როდის ჩამომშორდა, ნაქცულ გენადის როცა მივარდებოდა, რა თქმა უნდა, მეც დამიძახებდა, გენადი დაიჭრაო, შემომძახებდა, უაქრველად შემომძახებდა. მე კი როგორც ჩანს, ვერ გავიგონე, გონდაკარგული მივრბოდი წინ, ალიონაც, აბა, ჭირში მყოფ გენადის ხო ვერ მიატოვებდა და ასე ჩამომშორებია საბარლო გოგო.

არაფერი ისე არ გამახარებდა ახლა, როგორც ამ გოგოს დანახვამ გამახარა.

ამღამინდელი შთაბეჭდილებები კომშარულად მანვა გულზე, ჭრილობები მტკიცია, რა გველოდება, ჯერ კიდევ კაცმა არ იცის და ამ მდგომარეობაში მყოფს მაინც შემძლება სიხარულის განცდა. კონაღამ შევეყვითე ალიონა, ალიონა, აქეთ-მეთქი, მაგრამ ხმა ვერ ამოვიღე, იმიტომ კი არა, მაგრამ რომ მქონდა პურანგის ნახევებით ყბები გადახვეული, არა, ამიტომ არა, იმიტომ ვერ ამოვიღე ხმა, რომ რაღაცამ შემაკავა, ყელთან მომდგარი სიტყვები უჟან ჩამაბრუნებინა.

არჩილმა მხოლოდ ეს თქვა, მეორე გოგო ვინღაო.

ჩვენცენ მოაიბრუნებოდა.

ოციოდე ნაბიჯზე რომ მოგვიახლოვდნენ, უცებ ალიონა მხრიდან გამოეცალა გენადის, მიუტოვა უცხო გოგოს და გამოიქანა. ყოულად შეუძლებელი იყო, ვეინე, ისე მქონდა

გადახვეული ყბებზე და თავზე *საქრანგის* ხვევები, ცხვირი და თვალებიღც მძინარე მძინარე ლოდ და ეშმაკიც ვერ მიცნობდა იმისმოკიდან. თავში გამკრა, იქნება არჩილს ჰკოდა თვალი, ახოვანი არჩილი კი არ იყო ძნელი საცნობი, ნამდვილად არჩილი იცნო და მისკენ გამოვანა ალიონა.

ასეც მოხდა — მოვარდა არჩილთან, ძლივს სუნთქავდა, ჩაიმუხლა და ის კი არ გაიოცა და გაიკვირვა, მადლობა ღმერთს, რო გადარჩენილხარ, ცოცხალი განახეო, მყისვე, ბუფუ სადა აღარო, ეს მოადხა.

არჩილის გვერდით ვიჯექი, ვერა მხედავ, აქა ვარ-მეთქი, ვუთხარი და ალიონამ შემომხედდა თუ არა, იქვე ჩაჯდა. მიყურა, მიყურა. არაფერი უთქვამს. არც მომყარებია. არც შეუტყუალებია, ეს რა დღეში ხარო. მიყურებს ხმაჩაფარდნილი და სულს იბრუნებს.

მერე მართლა აღტყვივით წამოიჭრა, გენადისკენ გაიქცა, ისევ მხარში შეუდგა, რაღაცა გადაულაპარაკა და მალე ჩვენთან მოვიდნენ.

აჯღაღღდნენ, აჯაჯღანდნენ გერმანელები:

— შნელ!

— შნელ!

— რაუს!

— რაუს!

ყელზე ავტომატჩამოკიდებულმა ორმა გერმანელმა ჯარისკაცმა აიღო იქაურობა, ხელს იშვერენ იქით, სადაც ტყვეების გრძელი კოლონა განელილიყო შარა-გზაზე.

გერმანელების ჯაჯღანით შემკრთალმა ალიონამ გენადი, რომელიც მხარში უცნობი გოგონა ედგა, ისევ მიახოცა და ჩემთან მოვარდა. მე არჩილი წამომეშველა, წამოვდექი. სწორედ მაშინ მოიჭრა ალიონა, ჩემი მკლავი მხრებზე გადაიდო, წელზე ხელი მომხვია, დაფეთებულ ფრინველივით თითქოს ფრთებქვეშ მომიყვლა. ამ ნუთოს ის ჩემს მშველეს კი არა ჰგავს, — (ამას სხვა ვერ შეამჩნევდა. მე ვიგტყნეი მისი თითოღუა და კანკალი, გერმანელის დანახვა და მისი ბრახიანი ხმა ძეაღსა და რბილს უფორიაცებს), — ჰოდა, ახლა ჩემზე მოხუტებული მშველეს კი არა ჰგავს, არამედ მე თვითონ მთხოვს შველას და მფარველობას. ამიტომაც მიატოვა გენადი უცნობი გოგონას ანაბარა.

გადავდგით ფეხი თუ არა, შემომეყვინა:

— ბუფუ!

უსიტყვოდ მივაჩერდი. რით ვანუგეშო, რა ვუთხარა, რა სიტყვები მოეწახო მის დასამშვიდებლად? გერმანელები მიგვერეკებინ, ქაქანობენ, ანშხლობენ, ჩვენთვის გაუგებარ სიტყვებს გაიძახიან. ავტომატებს იქნევენ. ალიონამ იცის მათი რისხვის სუსხი, მათა ხმის გაგონებისას ტანში ქიხრავს, ეღლები უფრება ტანზე.

— ნეტავი არ გამოიძვინა ნუხანდელი ჯო-
ჯობითიდან!

— ნუ ამბობ მაგრე! — ყბები ახვეული
მაქვს, ლაპარაკი მიჭირს, მაინც მოვახერხე
რამადენიმე სიტყვით გამიმხნეებინა ალიონა.

- შენ არ იცი ამათი ამბავი.
- ყველანი ხო ერთნაირები არ იქნებიან!
- ეგენი ერთნაირები არიან.
- სიცოცხლე მაინც ჯობს სიკვდილს.

— არა, ბუდუ, ამათთან ყოფნას სიკვდილი
მორჩევიან, ნეტავი არ გამოიძვინა.

საურჩე გზასთან მივტყვევებ მოქაქანე გე-
რმანელებმა, გზას უწესრიგოდ მიჰყვება
ტყვეების კრძელი კოლონა, ჩვენზე ადრე
შექუჩებულნი ზოზონით მიჰყვებიან შარას,
ჩვენც შევერჩით ამ აშლილ-დაშლილ რიგს.
რაკი ამ რიგში შევტყვევებ, გერმანელი მეთვ-
ლთმადებელი ჩამოგვმორადნენ, ალბათ იფიქ-
რეს, იფიქრეს, ეს უბედურები ახლა საითღა
გაიქცევიანო და მიგვატოვეს გზის ანაბარა.
ორ-ორი, სამ-სამი, ცალცალკე მიათრევენ ძა-
ღაგამოღულ ფეხებს ტყვეები, მიჩინდრიკო-
ბენ, მილანდასებენ, ზოგი დაჭრილ ამხანაგს
შედეგშია მხარში, ზოგ დაჭრილს ჯოხი მო-
უშარჯვებია და იმაზე დაყრდნობით მიიწევენ
წინ.

გზის იქით-აქით მიმდორ-მინდორ გერმა-
ნელები თავიანთ საქმეს აკეთებენ და ჩვენ
არც კი გააქცევენ ურადლებას. ხანდახან
ზოგზოგი ახლოს თუ ჩაივლის, შემოგვაძახებს
ღრუჯა-ღრუჯით „რუს, რუსოო“, ეს იმას
ნიშნავს, ჩანანნი შენ, ხო ხედავ, რუსო, რა
დღეში ჩავაგდებო. ამ ბრბოში სხვაზე ბევრი
ერია — თათარიც, სომეხიც, ქართველიც, უკ-
რაინელიც, ბელორუსიც, შუაზიელიც და ვინ
მითვლის, რამდენი ეროვნების ჯარისკაცი
არ ერი ამ ბრბოში, მაგრამ გერმანელისთ-
ვის ყველა რუსია, ამიტომაც გაიძახიან, რუ-
სო, რუსოო.

დაოსებული და არაქათგამოლეული ბრბო
კი აინუნშიაც არ აგდებს, რას გაიძახიან გე-
რმანელები, რამდენიმე დღის უგზო-უკვლოდ
წონიალმა, შიმშილმა და წყურვილმა, ნუხან-
დელმა ჯოჯობითურმა ღამემ ისე მოუღვენ-
თა ძალ-ღონე, ფიქრისა და აზროვნების უნა-
რიც კი აღარ შესწევს. ჯერჯერობით ისიც
ვერ გაუაზრებია ხეივანიდან, ამჟამად რა
მდგომარეობაში არის ჩავარდნილი. მანამდე
ტყვეობა რომ გვხსენებია, ყოველ ამათგანს
თავზარი დაეცემოდა. ეს მეც კარგად ვიყო-
დი, ტყვეობა ჩვენში სამშობლოს ღალატად
ითვლებოდა, ფინეთის ომის შემდეგ ისეთი
ამბები მოდიოდა ჩვენამდე ტყვედნამყოფ
ჯარისკაცებზე, თმა ყალყზე გვიადგებოდა.
თვალთოაც არ გვიანახავს ტყვედნამყოფი ჯე-
რისკაცი ფინეთის ომის შემდეგ.

არა, არა.

ამ გაძვალტყავებულ ბრბოს ჯერ გამოვი-
ბიერებული არა აქვს, რა დღეშია და რა
თგანს ჯერ შეიძლება სულმთლად რძის იმე-
დვი არ მიჰქრობათ, ამა, საცაა ჩვენები გა-
მომხნევიან, მიწიდან ამოძვრებიან, ამ ჯაჯ-
ღანა გერმანელებს ყოფას უტარებენ და გა-
მოგვიხსნიან განსაჯდელისაგან. სურვილი
თითქმის ყველას ექნება ამდაგვირი და რა
გასაკვირია, თუ ბევრ ამათგანს იმედის ნა-
პერნაკალი უციმციმებს გულის სიღრმეში.

მიშლილ-მოშლილი ტყვეები გზის ორივე
მხარეს მიილაგა შუაზე მომქროლავმა, ბრე-
ზენტგადაფარებულმა საბარგო მანქანამ. მან-
ქანის უკანა მხარე ღია იყო და იქიდან ქა-
რის მიერ ნამოშლილი წითელი სამთუმნი-
ანები ჰაერში ჯერ ცისარტყელის ზოლივით
გაიწვია, ზოლი მანქანას კუდივით მისთრე-
ვდა, სამთუმნიანები ფარფატ-ფარფატით გზა-
ზე იყრებოდა, ეფინებოდა შარაგზას, მანქა-
ნაზე ყუთები ეწყო, ქარს თვლიდა ყუთებიდან
ამოქონად სამთუმნიანები და ფანტავდა. ეტ-
ყობა გერმანელებს ფულის ნიშნები ბანკიდან
ნამოვლეთ და სადღაც მიჰქონდათ.

ტყვეები გაოგნებული უცქერდნენ ჰაერში
მორიალე სამთუმნიანებს. ამდენი ფული
ერთად ალბათ ამათგანს არავის ენახა, არა-
ვინ დაიბრბოდა შუაგზაზე დაფინად ფულებს,
არავის მოსვლია აზრად, აიღო, აქვეტა ეს
ფასიანი ქაღალდები და ჯიბეში, უბეში ჩაე-
ჩურთა.

უაქველად ყველამ ისე გაიფიქრა, როგორც
მე: ეს რაში სჭირდება ახლა ეს ფული?!
ბასტა! სასტიკად გაუფასურდა ეს ძვირფასი
ქაღალდები. გუშინ, გუშინწინ, ტყვეობამდე,
რა მდგომარეობაშიც არ უნდა ყოფილიყვნენ,
ვინც მოასწრებდა და მოახერხებდა, სულმო-
უთქმელად მოხვეტდა ამ ფულებს. არც არა-
ვინ შეუღებოდა, გამოკიდებოდა მანქანა და
გაუფრთხილებია შოფერი, ფულები გეფანტე-
ბო. მოხვეტდა და მოხვეტდა. ახლა რიღასი
მაქნისა?!!

რომელიღაც ბანკიდან გამოუტანიათ, საბა-
რგულა ავტოზე დაუყრიათ წითელი სამთუმ-
ნიანებით სავსე ყუთები, რომლებთანაც არ-
ცერთი თოფიანი გეშავი არა დგას. მძლოლი
ზის არხინად თავის საქმესთან და სრულე-
პითაც არ ადარდებს, ქარი რომ ფანტავს
გზადაგზა. ქარის მოტანილი ქარს მიაქვსო.
ქარის მოტანილია ახლა გერმანელი მძლო-
ლისთვის ეს ფულები და ფეხებზე კი-
დია, ქარს რომ მიაქვს. არც იმას აინტე-
რესებს, რაში ეპიტნავენა წითელი სამთუმ-
ნიანები, დაუყარეს ძარაზე, უთხრეს, აქა და
აქ მოიტანო და მიაქვს. გერმანული ფული
რო იყოს, მაშინ ასე ვინ გაატანდა?! სიყვე-
ბში ჩაქცევდნენ, სიყვებს მანქანის ძარაზე
კბილებამდე შეიარაღებულ გუშაგებს დაუ-

ყენებდნენ? თვითონ მასაც, — მძღოლსაც, — იქვე კაბინაში გვერდით გუშავს მიუჯნდნენ, — არსად გადაუხვიოს და თავიანთ გზით არ გააქანოს მანქანაო, — ასე და ამგვარად მოხდებოდა აუცილებლად, გერმანული მარკებით რო იყოს დაზურგული ის საზარგულა ატტო.

ერთი ცალი ზედ თვალზე ამაფარა ქარია. ხელი მოკვიდა, თვალებიდან მოვიშორე, თითებით მოვჭიმუჭუნე და შინელის ჯიბეში ჩავჩურთე. აღიონამ, რომლის მხერხბუცე მაცქვს გადაადებული ცალი ხელი, მითხრა, რად გინდაო, რა-მეთქი, გავიკოე. ეგ ფულიო. მარ-თლაც რად მინდოდა? აღიონამ რაკი მკითხა, ამით მიფხვდი, რომ ჯიბეში ჩამიდეთა. ფულის მოუყარული ბავშვობიდან არ ვიყავი. კი მჭირდებოდა ხან რისთვის და ხან რისთვის. კინოსა, თეატრისა, წიგნებისა, ნაყინისა თუ ლაიდის წყლებიანათვის სახარჯო ფულს ყოველთვის მამძვედნენ მშობლები. ამიტომ არასოდეს მიცდია, მეშონა ფული. მეექვსე კლასში ერთი ამხანაგი გამოყვანდა ხანდებან ჩვენი სკოლის უკან, იქ თანატოლი და უფროსი ბიჭები ზარს თამაშობდნენ ფულზე. მოშორებით მეთვალყურეები ჰყავდათ დაყენებული. რო დანახავდნენ ჩვერკენ მომავალ მასწავლებელს ან უფროსს ვინმეს, ზექსო, დაიძახებდა და მოთამაშებნიც იმავედნოს მი-ოთფანტებოდნენ სხვადასხვა მხარეს. ზექსი რას ნიშნავდა, არ ვიყვოდი, ვუდებოდოდი, რა-ღაც გამაფრთხილებელი სიტყვა იყო. ჰოდა, ხშირად ვახლდი ჩემ მეგობარს. მაგრამ ვერა და ვერ ჩამითრია თამაშში. იმიტომ კი არა, რომ აზარტი არ ნამეკიდებოდა ხოლმე. დიდი ინტერესით შევიკეროდი ძირს გაყრილ კამათლებს, მომწონდა, კამათლებს რომ გაყრიდა ბიჭი და გაშლილ ხელისგულს მუხლის ოაცს ან ნეთეს მიარტყამდა. ტყაცანი გაქო-ნდა ხელისგულს. ზოგი კიდევ მოსწროდა თუ არა კამათლებს, შეკრულ მჯიღს მკერდზე მიიხეთქებდა რამდენიმე ისე ოსტატურად აკეთებდა ხელის ამგვარ მოძრაობებს, თავი რომ მოგველა ვარჯიშით, ვერ მიბძახვდი, იმ-გვარად არ გამოგვიდოდა. ეს მხოლოდ მათ შეეძლოთ. ამით ზოგს თავიკი კი მოსწონდა. აზარტი კი ნამეკიდებოდა, მაგრამ ფულის მოგების სურვილი არ გამჩენია. აზარტიანი და ინტერესიანი კი ვიყავი. მეორე ამხანაგმა ერთხელ საბილიარდოში შემეყვანა. გამიტყდა ბილიარდის თამაშში, მაგრამ შინ არ გამხედდა ამას. მაშინ ბავშვებს მერძალბოდით ბილიარდის თამაში. ახლა ბავშვებს სახლში უდგამენ ბილიარდს. მაშინ კი აკრძალული ხილი იყო... ჩემზემად დაედო-ოდი, ხურდა ფულაბს ვაგროვებდი. ფულზე არ ვთამაშობდი ბილიარდს, მაგრამ ფული ამისთვის მჭირდებოდა, ნაკების შემთხვევაში

ფროის ღირებულება. რომ გადასწავლა მომეძინა კიორისთვის.

არ ვიციოდი ფულის ყადრი. იმიტომ კი არა, ბავშვობიდან დანყებული სულ რომ ჩამჩრი-ნებდნენ გახუთებიდან, კრებებიდან, რადიო-დან, სკოლის მერხებიდან, საბჭოთა ადამი-ნისთვის ფული არ არის მთავარი, თვითონ ადამიანი ყველაზე დიდი კაპიტალიო, — (არ მესმოდა, რატომ იყო ადამიანი კაპიტა-ლი, ვერ ნარმომედეგინა, როგორ შეიძლება ადამიანი ყოფილიყო კაპიტალი), — ბუნებით არ ვიყავი ფულის მოგვარული და აღბათ ამიტომ ვერ ჩავერთე აზარტულ ყომარბაზო-ბაში.

ჩანართი

ცოტახნით შეეაჩროთ ბუფუს თხრობა. გზი-დან მინდორზე რომ ნინ ხელუბგამეფერილი ჯარისკაცი გაიჭრა და ქარს გატაცებულ, პაერში მოფარულაზე ნითულ სამთუშინას მი-სდევდა დასაქერად, თითქოს პეპელას მის-დევესო, დროებით ამასაც მოვაშორით თვალს. მერე, ჩანართის ჩამთავრებისთანავე მივცევი ჯარისკაცს და პეპელას.

როგორც მოგახსენეთ, იმგამად იქ გახლ-დით და, რა თქმა უნდა, მეც ტყვედ აღმოე-ჩნდი, იმავე კოლონიასი მივიზღაზნებოდი, რომელშიაც ბუფუ ბუდია და მისი მეგობრე-ბი.

ნითელი სამთუშინაების ფრიალიც კარგად მახსოვს.

რა დამაფინყებს?!

ჩემს გვერდით ერთმა ჩია ჯარისკაცმა უბე ამოიყუო გზაზე აკრფილი სამთუშინაებით. ვკითხე, რა თავში იხილი, რას ნვალობ-მეთქი. შენ გეტყობა ქართველი ხარ, ვადაი, მე ბან-ძელი ებრაელი ვარო, ქართულად დამინყო ლაპარაკი თქვენ, ქართველებმა რა იყით ფულის ყადრი, რაც თქვენ ფულები გიფან-ტიათ მარჯვნი და მარცხნიც, იმ ფულით ერთი კაი სახელმწიფო გაიმართებოდა ნელ-ში, ხო გახსოვს, თბილისში ერთმა თქვენმა თავაფმა, — იგი პოეტი იყო, — ლეონის დე-ქანი გახსნა, ურთ ნელინდში გაკოტრდა, მოგება კი არა, ვალებით აიქყო ყვალადე. ვინც დუქანში შემოვდა, ლეონი ისე ასეა, ფულის აღება არ იყადრა, ნაცნობებისაგან ხო არა და არა, ბევრ უტნობსაც ისე ატანდა, ღმერთმა შეგარგოსო, ეუბნებოდა და გაკოტ-რდა. ჩვენ, ებრაელები რომ არ შესახლებო-დით და არ დამამაკაცებოდით, რა გეშულე-ბოდათ ქართველებს, ვაჭრობის მარტყაიი თქვენთვის ღმერთს არ მოუცია, ვერ გააჩაღ-ბდით ვაჭრობას და გაგვიჭირდებოდათ, და-გნაიყვდი, ფული ხო ვერა და ვერ დააჭრო-ვებდით, ილია ქვაჭვაყადე რომ არ ნამოგვად-

ლებობდათ. საკუთარ ბანაკაც ვერ შექმნიდით, იმიტომ რომ ფულის შენახვა არ იყოთ, ფულს დაზოგვთ უნდა, ვადაი, ჩვენ ვაგროვებდით ფულს და მერე, მართალია, სესხად და სარგებლის ნაწილად გაძლევდით, როცა გააჭირდებოდათ, თქვენგან ბოძებულ ფულს თქვენვე განიხილებდით ხოლმე, მაგრამ რას იზამ, ხო დახმარება იყო, ხო კმაყოფილები იყავით?!

არ დაგლახებულყო, ისედაც ჩია, მთლად არ დაჩიავებულყო, სხაპასხუბით მელაპარაკებოდა, თან, თუ თვალს წაატახდა, გზაზე დაგდებულ. წინ მიმავალ ტყვეებს გადაეჯვრეოდა, დათხეროდა სამთუმნიანებს, კრეფდა უბეში იკუჭავდა. დაჭრილი არ იყო, საღსალამათად გადარჩენოდა ნუხანდელ ზარმუხიანობას და ისე ეწერებოდა მესაუბრებოდა, სულაც არ გრძნობდა ტყვეობას, არც იმაზე ფიქრი ეტყობოდა, გერმანელები რომ მუსრს ავლებდნენ, ერთიანად, განუკითხავად გუგავდნენ ებრაელებს. შეიძლება იმიტომ იყო ამნაირ ხასიათზე, მოულოდნელად ამდენი ფულის პატრონი რო გახდა, უბე ამოიკისო, ჯიბეები გაიტენა.

ფული ყოველთვის ფულიაო, ქადაგებდა კვლავ მიმიყო, (მე წინ მიმიყოს მქაბიანო, გამოურია წელან საუბარში), — ფული არც ისე მიმიჭა, ვერ ატარო, უფულობის ტვირთით უფრო მიმიჭა კაცისთვის. ფული კაცს ტვირთად არ აწვება, უფროსად ამ უბეში და ჯიბეებში, წითელი არმია ისე არ წახდებო, ჩვენ ამით ხელში ჩაგვტოვოს, რა იცი, ოშია, ამ აურზაურში ჩავარდნილებს, ჩვენ გვიჭირს მდგომარეობის აწონა-დაწონა, გარემოებათა ნიშნების გარჩევა, თორემ რატომ ამ უნდა გეკონდეს იმედი, ამ განამანაში ჩავარდნილებს, რატომ უნდა ამოგვიჩრქვა იმედის წყარო, მთლად არმია ხომ არ დამარცხებულა შეკაცო, ჩვენ დამარცხდით, ამ კუნძულზე მყოფნი, წითელი არმია ქვე ცოცხლობს ჯერ ამ ზღვის გაღმა, ხო შეიძლება წამოუაროს პურეკობიდან, აღვამი მოაქციოს ამ კუნძულის გერმანელები, გასრისოს, დაგენაცვლე, განვეციტოს, გაეუფოს, ჩვენ ხო გვეშველება, მერე ამით ხელში ხო აღარ ვიწმენით და, აი, მაშინ ნახეთო, რა ტყვიანი ბოჭი უფილა ბანძელი მიმიყო, ამ ტურტლიან წითელ სამთუმნიანებს რომ უბეში და ჯიბეებში იტენიდა. ვინ იცის, მაშინ ინანო კიდევ შენ, ფურქივით უფარა გზაზე, რატომ არ აეკრიფე, ეპროს რატომ გაეატანო. ფულს, დაგენაცვლე, არასოდეს გაუდის ყადლო, — მქაბიანა და მქაბიანა მიმიყო.

ბოლოს გრძელი გზაც გაილია. ზღვის ნაპირს მივალნივთ. გერმანელებმა ეკლიანი მავთულელებით შემორაკვეულ ერთ ადგილას შეგურდეს

ახლა, როცა მიმიყოს ამბავი მუჭუჭუნეულ ჩემდაუნებურად დედაზემი გამახსენებდათ თელმა სამთუმნიანებმა გამახსენეს დედაზემი.

ფრონტზე, წინა ხაზზე პირველი ხელფასი რომ მივიღე, ჩაუფე გულისჯიბეში, ჩაკვეცი. წითელი სამთუმნიანები იყო მეტნილად. მედო და მედო გულისჯიბეში, აბა, რაში უნდა დამეზარჯა, რა უნდა მეყიდა სანგრუბად და მინურებად გადათხრილ არემარენზე? ერთხელ პრიგადის შტაბის ბუდატტრამა მიხზრა, თუ გინდა შინ ვისმენს გადაურბივებ შენი ხელფასიო. ცას ენეო სიხარულით, რაკი ეს შეიძლებოდა, მაშინვე დედაზემის სახელზე გადაფორმე ჩემი ხელფასის გადარიცხვა.

ტყვედ ჩავარდნის შემდეგ, თქმა რად უნდა, ჩემს წერილებს აღარ ლეებულობდა დედაზემი, მაგრამ ჩემი უზხო-უველოდ დაკარგვის ცნობას ვერ მიუღწევია ჩემი ქალაქის სამხედრო კომისარიატამდე და დედაზემი ომის დამთავრებამდე, ესეგი, ჩემი შინ დაბრუნებამდე, ყოველთვიურად ლეებულობდა ჩემს ხელფასს. ამან გააძღვინა დედაზემს.

წერილებს აღარ ლეებულობდა, მაგრამ მოკლული არ ვეგონე, რაკი ჩემი ხელფასი ეძლეოდა. ფული იყო და, რასაკვირველია, ხარჯავდა, მაგრამ სხვა მნიშვნელობაც ქონდა მაშინ იმ ფულს — ჩემს შესახებ არაფერი ეწმოდა, სასოებას კი არ ქარგავდა, დალუპული რო იყოს, კინლა მომცემს მის ხელფასსო, ვარაუდობდა, იმედს ებღუჭებოდა, სული უთბებოდა ამნაირი ფიქრით.

ამ ჩანართით, — ხომ გახსოვთ? — ბუდუს ნაამბობი იქ შევწყვიტე, როცა მან თვალი მოქრა ჰაერში მოფარფატე სამთუმნიანებს გადევნებულ ჯარისკაცს.

მივყვეთ ბუდუ ბუდიას ნაამბობს:

საშა

გერმანელმა ბადრაგმა დაინახა თუ არა კოლონიდან მინდორზე გაჭრილი ჯარისკაცი, რომელიც ზე ამურელი ხელეზით ჰაერში ქარის ატაცებულ ფულის დაჭურას ცდილობდა, — მართლა გეგონებოდა, პეპელას მისდევსო, — მოიმარჯვა ატტომატო, მიუშვარა ჯარისკაცს და სამჯერ გაისმა: ტრა-ტა-ტა ტრა-ტა-ტა ტრა-ტა-ტა

მაღლა მტლავებანეული ჯარისკაცი ჩაკეცა, ჩაეჯდა და მიწაზე გაიმოტა.

გზის კიდზე დროცა დგას, დროგში შემძულ ცხემს თავი ძირს დაუხრია და ქვასავით გამეშვებულა. თვალეზი დაუხუჭია, თითქოს ძინავსო. პატრონი არსად ჩანს. ტყეებში ისე ჩაუარეს, უფრადლება არ მიუქცევიათ.

დროცა მიუუახლოვდით თუ არა, გენადიმ ქალი ჩამოიხორა, კოჭლობით მივიდა, ცხენს

ფაფარზე ხელი გადაუსვა, აღვირს ხელი ნა-
ვლო დაწინ წაიზიდა. ცხენი არც ახლა შე-
რჩეულა, თითქმის მინამდევ თავდახრლიშა ფე-
ხი წინ წარსდგა, წელა მიჰყვა გენადის. არც
ამისთვის მიუქცევია ყურადღება ვინმეს, გა-
რშემო ღასლასით მიმავალ ტყვეთაგანს. არა-
ვინ გამოჰქვიფებია, დროგი სად მიგყავსო.
შუა გზაზე შემოსულმა გენადი ცხენს, ერთ-
ხანს ასე მიჰყვა წინ-წინ. მერე შეაჩერა დრო-
გი, მითხრა, მოკვდება ეს გოგო შენი თრე-
ვით, შეეჯექო, ალიონამ მამინვე მიმადგო
ფროგთან, ჩამომაჯენს და გვერდით მიმის-
კუბდა, არჩილმა რამდენიმე სხვა მიმხვედ
დაჭრილიც მოათავსა დროგის ორივე მხარეს.
გენადი წინ შეეჯდა, აღვირი მოიპარჯვა და
უცხო გოგონა გვერდით მიოსა, აღვირი შე-
არხია, ცხენს ფერდებზე შეხელო შეთრთოლე-
ბული აღვირები, დროგი წელწელა დაიძრა.

არავის არ შეუცხალებია, არც გვერდით
მომავალ ტყვეებს, არც გერმანულ ბადრაგებს,
რომლებიც მოშორებით მოჰყებოდნენ განე-
ლილ კოლონას, არც დროგის პატრონი გამო-
ჩინიდა ამ გამოგვადევნებია გენადიმ ივარაუ-
და, ალბათ ვინმემ მიაგდო გზაზე, გერმანე-
ლები რო გამოჩნდნენ მოულოდნელად, გულ-
გახეთქილი გაიქცა და მიიძალა, ცხენს ისე
ჰკონდა თავი დადრეკილი მინამდევ, ლოღინით
გადაქანცულს ჰგავდა, პატრონს აღარ ელო-
და და მიითვლემოდა კიდეც. — (ლეთის წყა-
ლობით, გენადის კარგად ეხერხებოდა ცხენის
გულში ჩახედვა), — ღმერთმა ჩვენ დაგვახვე-
დრა ამ გზაზე ცხენი და დროგიო, თქვა გე-
ნადიმ და მერე გვერდით მჯდომ უცხო გო-
გონას პუთხა, შეილო, შენ ვინა ხარო?

მე საშა მენახიანო, მონათლული ალექსან-
დრადა ვარ, მაგრამ შინაურებისთვის საშა
ვარ, ზოგმა ტოლ-მეგობარმა საშუნია შემარ-
ქვა, ინსტიტუტშიაც მშობლებს ბავშვობიდან
გამოყოლილ ამ მოსაფერებელ სახელსო, აქ
ჩვენს ნაწილში, რუსებმა საშაკა შემარ-
ქვეს, ერთმა უკრაინელმა ლიტერანტმა სო-
შკო, სოშკო და საშუელს არ მამოღებდა, სო-
შკო, ომის მერე შინ უნდა წაგყავანოო. მო-
კვდე, ბიძია გენადი, ალექსანდრა მქვია და
ამდენწაირად გადამიკეთეს სახელი. აი, გვარს
კი ვერაფერი მოუხერხეს, გიორგობიანი ვიყა-
ვი და შინაც და აქაც ასევე მძაბდნენ, ვერც
რუსმა, ვერც თათარმა ვერაფერი მოუხერხა,
ალბათ იმიტომ, რომ გიორგი გარეცლებული
სახელია, ხმოვანებიც და თანხმოვანებიც
ერთნაირი სიძლიერით ვლერენ: გრ-რ-ო-ო...
გერმანელებიც ხშირ საქართველოს გეორგიენს
ეძახიან... გიორგობა... წმინდა გიორგი... გე-
ორგიენ... ვერ დაგიმაღავ, ბიძია გენადი, ძა-
ლიან მომწონს ჩემი გვარი — გიორგობიანი...
აი, სახელი კი არ მომწონს, ამ სახელით კა-
ცემსაც ნათლავენ, მე სხვა სახელი უფრო

შემეფერებოდა, ვთქვათ, შიზა, ფრანკი ვინა
ლა და მისთანანი, მაგრამ, აბა რა უნდა, მის
შა მქვია და თქვენც საშა დამიძახეთო. დე-
დაჩემი კი მელუნებოდა ხანდახან, ქალბიჭა
ხარ და შენ ბიჭის სახელი უფრო შეგეფერე-
ბაო.

ისე სხაპასხუპით მიაყარა უცხო გოგონამ
ეს სიტყვები გენადის თითქოს დროგზე კი
არ ისხდნენ, — რის დროგი, რა დროგი, სულ
გადავიწყებოდა გენადის, აღვირი რომ ეჭირა
ხელთ, თავი მდიდრულ ეტლში წარმოიდგინა,
რომელშიც უცხო გოგონა მომხიბლაყად ეჭი-
კუქებოდა.

ვინ გაგიშვებ, შეილო, რა გინდოდა შენ ამ
დასაწყვეტშიო, ეს თითქოს თავისთვის ჩაილა-
პარაკა გენადიმ, მაგრამ საშამ, რა თქმა უნ-
და, შეკითხვად მიიღო და კვლავ ენად გაიკ-
რიფა:

— არავინაც არ გამიშვებ, გასამტებელი
გოგო არ ვარ მე, ბიძია გენადი, საყვარელი
გოგო ვარ და უჩაღი გოგო, შერო იყოდე,
გაგიფედები, ისეთი მარჯვე ვარ, სწორედ აქ
ვიყავი მე ახლა საჭირო, სამედიცინო ინსტი-
ტუტს მერეც დაეამთავრებ, ერთი თვია აქა
ვარ და ხუთი დაჭრილი ჯარისკაცი გადავარ-
ჩინე, ისეთი ქართველიდან გამოვიყვანე, გა-
რშემო ყველაფერს რომ ბუგავდა, მე რომ არ
მიმეტნო, იმით ცოცხლებს რაღა გადაარჩე-
ნდათი ხუთი ჯარისკაცი, აბა!.. მათ შორის
საში — ქართული. საცა ფეხს გადაადგამ,
ქართული რომ არ ნახო, ხო არ შეიძლება, ა,
ასე არაა — ხუთში საში ქართული იყო. ინ-
სტიტუტის მერხზე ვდომას და ადამიანის
ჩონჩხის ნეკნების თელას ახლა ეს აქა ვო-
ბია?! მჯეროდა, რომ ვოხბდა, იმიტომ წამო-
ვედი, მტარებელში რომ შევიდოდი, დედაჩე-
მიმა კაბის კალთად კინალამ ჩამომახია, სად
მიდხარ, შე გადაურელო, არ გაგიშვებ, შენი
ამბავი რო ვიცი, ცოცხალი ველარ გამოხვალ
იქიდანო, მომადახა, მაგრამ მამაჩემმა ჩაკე-
და მაგრად ხელი, შეანჯღრა, გეყოფა, ქალო,
მეგასთან ტყვიას რა უნდა, ხო იცი შენი შეი-
ლის ამბავი, მისკენ გამოსროლილ ტყვიებს
ხელით დაიჭერს და იმ ტყვიებით მერე კენ-
ჭობანას ითამაშებს... კენჭობანას რა მოგაბ-
სნოთ, მაგრამ ტყვიების ზომეკალში კი გა-
ვიტროლ-გამოვიტროლე და „ვაიმედებას“ რომ
იძახდა, ისეთი ბოჭივ გამოვამოხვე იქიდან. იქ-
ნება ჩემი საბედო გადავარჩინე, იქნება ქე
მომხახოს ომის მერე... ნუხელ რა ღვთის რი-
სხვას გამოუვსახტო, ეს თქვენ თვითონაც ნა-
ხეთი ის რუსის გოგოც მაგარი ყოფილა. რა
ქვია? „ო, ალიონა, ალიონა. რა კარგი სახე-
ლია. ალიონა ჩვენებურად. განითავს წინმავს,
ნეტავი მე მერქვას ასეო... მარჯვე გოგო ყო-
ფილა ალიონა, გულადი და მარჯვე, ამხელა
კაცს როგორ ვააგფოფრებოდა, თუმცა მე

-რომ არ გადაგწყვეტოდი. შეიძლება გატყრ-
რებოდათ იმი ჯოჯოხებიდან სულის გამო-
ტანა. კაცო კაცითაო, ხშირად გამიგონია, მა-
რთლაც ასე ყოფილა. მაინცდამაინც დიდი
ჭრლობა არა გაქვს, ბიძია გენადი, მაგრამ
ქურცი რომ გასკდა, ალბათ შაერის ძლიერმა
ტულამ ნაგაქცია, გაგაბრუნა, სულ ახლოს
ვიყავი თქვენთან, დავინახე, როგორ გადაგემ-
ხო ის გოგო, ბუფუ, მიშველუ, მიშველეო, ეძა-
ხდა ვიღაცას, ამ დროს ნაგანყდით მეც და,
ნუ გეშინია, აფერ ვარ, მე გიშველითქო, ჩავ-
ძახე გოგონა და ორივემ ჩაგათრეით ორმოში,
გათუნებინას მოხვედი გონს, გახსოვს, ბიძია
გენადი, თუ არ გახსოვს? თუმცა რას გკვი-
რებო, რატომაც არ გემახსოვრება, რა დაგა-
ვიწყებსო.

საშა ისე სულმოუთქმელად ლაპარაკობდა,
გენადიმ ვეღარ მოახერხა შიგადაშიგ თავისი
სიტყვაც ჩაერთო, თანდათან ისე მოხიბლა ამ
გულუბრველო გოგონას საუბარმა, მოჯადო-
ებულღვით უსმენდა და აღარც ცდილობდა,
რამე ეკითხა.

ნიღბულჯვრიანი სანიტარული ჩანთა მუხ-
ლებზე დიდო, ყურებიანი ბენვის ქუდი
ქურჩა და მთელი თავი ქუდში იყო შემალუ-
ლი, ოღონდ ოვალური პირისახე თოვლივით
უციმციმებდა, თითქოს ბენვიან ქუდზე მიხა-
ტული ყოფილიყოს. წვერილი წარბები და
თვალწამწამი ქათქათა პირისახეზე ისეთი
მკვეთრი შავი ფერისანი არიან, გეგონება,
ტუსით დახატულიაო.

რაც გვერდით დაუჯდა დროგზე, მას მერე
ხო შეუჭრებლად ტაკტიკებს და ტატაკებს.
პატარა ვარდისფერ ტურტებზე მაინც ეტყობა,
შუაში ოდნავ ამოპურცულნი რომ არიან.
მთელ სახეზე იმნარი უმანკო პავშვის იერი
აფექს, არ შეიძლებაოდა ამ ჯოჯოხებითი გე-
ნადის ეს არ შეემჩნია და ალბათ ამიტომაც
უთხრა, ვინ გაგიმეტა, შეილო, რა გინდოდა
შენ ამ დანატყვეში, პატრონი არა გაყავაო.

**ქუთაისის ბულვარიად ნაყოფილი
ფიქრები**

საშას ლაპარაკმა ისე მიმიხიდა, ვერც კი
გავიგე, როდის ჩაებინა დროგზე ჩემს გვერ-
დით ჩამოგდვარ ალიონას, გუშინ მთელ დღეს
განამებულდი, მერე მთელ ღამეს გატანული
გოგო მშვიდად სუნთქავდა. მაშინ დაფხედე
მძინარეს, როცა საშამ ბოლო სიტყვები ჩა-
მოფქვა: „აი, ასეთი გოგო ვარ მეო“.

დაფხედე ჩემს კალთაზე თავმიდებულ ალი-
ონას და ჩემდაუბებრად გავეფიქრე, ეს ჩემი
ცოფითი სასვე რაღას ამეღვენა. ბედისწერას
თურმე განწირული ვეადვი, ამ დღემი ჩა-
მაგდო კიდეც, ამას შიანც რად შეშვარა, მე
ახლა რაღა შემიძლია ამის საწუვეშოდა და
განახლოვდა? რაც ჩვენს შორის მოხდა,

ამის გამო რაღაც ვალდებულებაქმნიდა?
რია. ახლა დროგზე მედარმა, უნდაც ჩემს
მოთქმულმა, ალიონას რა დაფხედე, ეს აზრი
ამეკვირება.

ვგაც ვავეფიქრე: ეთქვით ალიონას დავეფ-
რებია შიარი კლიშეობისათვის და თავის სო-
ფელში გააბრუნებულყო, დარწმინდყო იქ,
გამომთხოვებოდა, აქ არ იყოს ახლა, დროგ-
ზე, ჩემს კალთაზე თავმიდებული. გული დამ-
წყებებოდა გამომთხოვებისას? ვინატრებდი
ახლა, ნეტავი აქ იყოსო? მართალი რომ გი-
თხრათ, არც მოვიანატრებდი და არც გული
დამწყებებოდა განშორებისას. შეიძლება ახლა
გამხსნებოდა, მაგრამ თუ მომაგონებებოდა,
მხოლოდ იმიტომ, რომ მეთქვა, რა საბრალო
გოგონა-მეთქი.

„აი, ეს კი, — ვეფიქრებ ჩემთვის, — სულ
სხვანაირად არის ანთებული ჩემს მიმართ.
კარგად ვგრძნობ ამას და სწორედ ეს მაში-
ნებს, რა გქნა, ხელს ხო არა ვკრავ, მომშო-
რდი, დამეკარგე, მომწყდი თავიდან-მეთქი.
კაცმა რო თქვას, ამას, რა თქმა უნდა, ვერ
უტყუდო, რაღაცნაირმა ახანაგურმა, მეგობ-
რულმა ძაფებმა მეც მიმათასმეს მასთან. არა,
ასე ვერ გავწინავ, კიდეც რომ ვუთხრა, ეს
ხო იგივე იქნება ამისთვის, ადგე და ტყუა
პირდაპირ გულზე მიახლო. არადა, რა გქნა,
რა წყალში ჩავეარდუ, რა ვუშველო, უავე
ასეთი ახლობელია და ხომ უნდა ვიზრუნო
ამის ბუღბუდაც“.

უცებ კოლონა შეჭრდა.

რომელიღაც სოფელში შეესულვართ.
სოფელი ქალები შემოვიდნენ კოლონაში,
წყალსა და პურის ნატეხებს არიგებენ. ტყე-
ები მიესივნენ, მიაცხრნენ, ალაგ-ალაგ ქალები
განძახდნენ, ჩემი პეტრუშკა ხომ არ შეგ-
ვედრიათო. ჩემი იგორუშკა ხომ არ გინახა-
თო?..

ალიონა შევანჯღრივ, გავაღვიძე დაფთე-
ბული ნამოჯდა. მაშინვე შევედღრე, თავს
უშველე სოფელი ქალები გადაგამალავენ,
შეგიფარავენ, ხო ხედავ, რა ეკითღები არიან,
პური მოგიტანეს, დაგვარწყულეს, გავევი
რომელიმეს, გერმანელი ბადრაგი, როგორც
ჩანს, ბუერი არ არის, ალბათ თიბო-ოროლა
თავში და ბოლოში, თორემ ამ ქალებს ასე
როგორ მიუშვებდნენ ჩვენთან, გაყვევი, გო-
გო, რომელიმეს, დარჩი ამ სოფელში, შე-
ხიზნე სოფელს, მე როგორმე მოგქებნი, თუ
გადაურჩი-მეთქი.

მოვიდა კიდეც ერთი ქალი, პურის ნატეხე-
ბი ჩაგვიჩრა ხელში, წყალი დაგვადევინა.
დედა აქ გოგო მაინც გადაარჩინე, წაიფანე
შინ, გადაამალე-მეთქი, ვუთხარი ქალს. ხელი
ჩაკოდა ალიონას ქალმა, ნამოდი შეილო, გე-
რმანელები თავსა და ბოლოში მიგიძღვი,
ვერც დაგვინახავენ, ნამოდი, მაგრამ, არა,

არაო, გასასვლელი ხელები აღიონამ, არსადაც არ წავიღო, ცოცხალი თავით ამას ვერ მოვშობ-რდებიო.

შორია.

გათადვა.

ნაიფ, თავს უშველო, ანი არასოდეს ვეცხვი აღიონას.

როგორც ჩანს, ნურამწერელმა მე ამომირჩია ამისთვის და ნურამწერელის ნება-სურვილს ვინ გადალობებია, მე რომ გადავედობო.

გაიკლანა ისევ კოლონა გზაზე. გენადიმიაც ნელა დაძრა დროგი.

გვარიანად მომშობია.

პურის ნატეხი კი შემომარტა ხელში იმ ქალმა, მაგრამ ღრანტები გაერული მატებს, ლუკმა ვერ გაუღებ, ნამცეც-ნამცეც დავრდები ენაზე, ნურწყვით დაშხალი ნამცეცები აბეზივით ვყლაპე და პურის ნატეხი ასე შევცამე. საღამომდე ვიარეთ.

ორჯერ შეგვასვენეს.

ზღაზენით მიმავალ კოლონის ბოლოდან დროგამოშვებით ავტომატების კაკანი ისმოდა. ეს იმას ნიშნავდა, გზადაგზა ვიღაც-ვიღაცები ეცემოდნენ, მძიმედ დაჭრილებმა ვეღარ შესძლო სიარული, დაშხმარე, მხარში ამომდგომიც აღარავინ აღმოაჩნდათ, დაეცნენ და ვეღარ ადგებან, ცდილობენ წამოდგომას, მუღავეებს დააბეჯენენ მიწას და წამოიხრებიან, მაგრამ ღონე აღარ ყოფნით, ისევ გაიმზღართებიან მიწაზე, თავს ნამდგარი გერმანელი მთავტომატები ერთი-ორჯერ შეუღრენენ, ადექითო, მაგრამ წიღეს რო ვეღარ წამოშართავენ სისხლგამოღებული და ღონედაცლილი ნაჯარისკაცადნი, ავტომატს მიუღრენ და გათავდება ნაჯარისკაცლთა ტანჯვა.

ეს ხმა ზარავს კოლონაში მოღალასაც დაჭრილებს, ჩურჩულ-ჩურჩულ კოლონის თავამდე აღწევს ბოლოში მოშხდარი ამბავი და ყველა იძაბება, უკანასკნელ ძალ-ღონეს იყრნენ, არ დაეცეს, არ დაეადრეს, საღსალამათად მყოფნიც ხელს უწვდიან, ყველა არა, ზოგ-ზოგი ვურადაღლებასაც არ აქცევს მის გვერდით დაცემულ, ან ჩამუხლულ დაჭრილს, თავისი სადარდებელი მოჭარბებია, არაფრად არ ადგებს მოვასის გასაჭირს. რას იზამ, არიან ასეთებიც იქაც, აქაც, შინაც, ვარეთაც, სამეზობლოშიაც, სანათებაშიც, ყველა გურისა — ქართველიც, რუსიც, თათარიც, ბალტიისპირელიც, უზბეკიც. არიან თავისთვის, თავისთავისთვის, თან მოგდებს, მოგყვება გვერდით, მოგყვება და საქმიანობს შენთან ერთად, ანუ მოგტსაც გეტყვის, გაგაცინებს, გაიცინებს, ჩაგეზიარება სიცილიში, ქაშაში, სუფრასთან მოგყვება, სადღეგრძელოს გეტყვის იცნოს, ცამ ქუხილი დაიწყოს, მომეციო, მასსხებო, ამა და ამა საქმეში ხელი გამომართეო. გეტყვის, ვთხოვს. ცხოვრობს ასე შესს

მხარდამხარ, ნაცნობია თუ უცნობიყვეს მერწნარმოადგენაც არა გაქვს, როგორც ჩვეულებრივად დო, თავისთავა. შენ რომ გაჭირვების ტალკუვის იყავი მისთვის, შენ თუ გაგაჭირდა, ტალი და კვეთი კი არა, ერთ ნვეთ ცვარს არ გაიმეტებს შენთვის ბალახიდან, ფოთლიდან. ადამ და ევა რომ მიწაზე ჩამოყარა მამაუფაღმა და ადამის მოდგამა იწყო გამრავლება, ე. იმდროიდან გაჩნდა ამნაირი კაცოც და მერე მისი მოდგმა მოხვეება და მოხვეება წუთისმოდეს. არიან ასეთები მშვიდობიანობის გასსაც, მფოთლიანობის ეამსაც. ზოგი მათგანი ომმა ეითომ გამოაფხიზლა, სვედილთან თამაში მარტოკანა კაცს გაუჭირდებო, გამოიტანა ასეთი დასკვნა რამდენიმე კვირის შემდეგ და თანამებრძოლებისკენ თვითონვე გაინფინა და მხმარე ხელი. ზოგ-ზოგი მიზნად ამას. ამნაირი ჯიღაგის ზოგი კაცოც იქნა გამოფა, ვერა და ვერ გაიმეტა გაჭირვებული მოვასისათვის ერთი ნვეთი ცვარიც. აგრ, ჩვენთან ერთად ჩამდგარან კოლონაში და ჯურჯურობით თვითონ საღსალამათს ფუნებზე სკიდა დაჭრილი ტყვე. გულგრილად შესხეცენ, სხვანი და სხვანი რომ ოღონამონრეტლინი შედგომიან მხარში დაჭრილ მეგობარს, შეიძლება მეგობარიც არ არის, სრულიად უცნობია, მაგრამ მაინც შედგომია, გაძნელება ასე სიარული, მაგრამ მაინც ვერ უკრავს ხელი გაჭირვებულისათვის და მიათრევს.

რა არის ეს?

რა ძალა ეზიდება დაემუღლისკენ ამ ბიჭებს, ამ ყმანელებს, ჯურჯურობით შხამგარეული სამსელი რომ არაფერი დაუღვივით, გამოუცხადებს, გამოუჯვავებს ცხოვრების გზაზე, თვითონვე თავზარდაცემულბებს ტყვეობის ეღდით, ვინ, რა უბილავი რამ ჩააგონებთ, მიდი, მიეშველე, ხელი ჩასჭიდე, მხარში შეუდექი, თორემ მთავტომატე გერმანელი მოყვება კოლონას ბოლოში, არ დაინდობს, არ შეიბრალებს, კაცია ისიც, ადამიანია, მაგრამ არ დაინდობს და არ შეიბრალებს, რადგან ჩვენსა და მას შორის მტრობაა ჩამოყარდნილი. ჰოდა, შენ არ შეუდექი მხარში თანამდგომელ ნაჯარისკაცალს და ის, მტერი ხო არ შეიღებს ბუჭებს რა იცის, იქნება დაჭრილი არ არის და იგონებს, მერე წამოდგება, იარაღს იშოვის და კვლავ ბძობლას დაუწყებს. ამიტომაც ტრა-ტრა-ტრა... მიაყრის ავტომატის ტყვიებს და არხონად მიხვება ცოცხად დარჩენილთა კოლონას ბოლოში.

ამ შიშმა, ავტომატების ტყარცელტყარცალმა დაძაბა კოლონა. თავიდან თუ განელილი იყო გზაზე, ახლა უფრო შენივთდა, შეიკრა, შესქედდა, დაჭრილიც და საღსალამათიც ცდილობს მენწინავს არ ჩამორჩეს, აღარ ჯა-

ჯღანებენ გერმანელი ბაფრაგები, ბევრნი არც არიან, არ მოუწოდებენ მიღწევებულ ტყვეებს, არ ჩამორჩეთ, ფებს აუჩქარეთ, განზე არ გამოხვიდეთო. ამას ყველაფერს ავტომატის ხანგამოშვებითი კაპანი ანუსტრეგბო.

თითქმის ყველა ერთი აზრით არიან შებოტილი, — ამისთანა ყოფას სიკვდილი ჯობიაო, მაგრამ სიკვდილი მაინც არავის უნდა. სიკვდილის შიშმა ისინი ახლა უხილავი თოკებით გადააბა ერთმანეთს.

ავტომატის კაპანს რომ გაიგონებს, ზოგი ჩაილაპარაკებს კიდეც, მოისვენა სანყალშაო, ჩაილაპარაკებს, ჩაიურჩილებს თავისთვის, ან გვერდითას ეტყვის ასე, მაგრამ თვითონ არ უნდა ასეთი მოსვენება. ამიტომაც უფრო ძაბავს ძალ-ღონეს, იქნება სული მიათარიოს იქამდეც, საცა მიჰყავთ.

ბოლოსდაბოლოს ხომ უნდა მიიყვანონ სადმე, ხო უნდა დააბანაკონ, სულ ხო არ ივლიან და ივლიან, თავადაც ხო უნდა მოითქვან სული.

ბანძელი მიშკო კოლონაში ხან წინ იყო, ხან უკან, ხან ერთ მხარეს, ხან მეორე მხარეს. ქართულებს ეძებდა. ჩვენც გადაგვაკინწყდა და ახლა არჩილს მისადედა გვერდივერდ. არჩილს ლაპარაკის იშტა ჩაშრეტლი ჰქონდა. ისედაც სიტყვაძვირს ახლა მთლად ჩაუვარდა ენა. მძიმედ მიჰყვებოდა კოლონას და თავის ფეხებში იყო ჩაძირული. ყური კი მოჰკრა, საშა რა შეეკითხა გენადის, ვინ არის ეს ახმაბიო, რამხელა ბეჭები აქვს, მოჭიდავე ხომ არ ყოფილაო, მაგრამ აინუნშიაც არ ჩაუგდია ენაგარტაღა გოგოს ცნობისნაძლიო.

ბანძელი მიშკო კი ხანგამოშვებით სიტყვას გადაუგდებდა, რა თქმა უნდა, ქართულად, მაგრამ თავისებურად, ქუთაისელ ებრაელებს რომ ახასიათებთ, ჩვენს მეტი რომ ვერაინ შეამჩნევს, იმგვარად.

მიშკო ბანძელი კია, დედამამა ახლაც ბანძაში ჰყოლია, თვითონ კი ცოლ-შვილიანად ქუთაისში ცხოვრობს, იქ უმუშავნია, ებრაელების უბანს შესისხლბოცებია. ქუთაისი ხომ თავის მკვიდრებს, ძირითადას, მამაპაპურს შო და შო, მაგრამ ჩამოსულსაც ერთი-ორი თვის შემდეგ თავის ელფერს აძლევს, ჩაითრევს, ჩაიყოლიებს თავისებური ჩარხის ბრუნვებით. არც მთლად ქალაქურია ეს ელფერი და ჩარხი, არც მთლად სოფლური. ინდუსტრიული კი შეარქვებს, რამდენიმე ფაბრიკა-ქარხანაც აშენდა, რაა მერე, მის მკვიდრებს ინდუსტრიულია არა ეტყობათ რა, არც გარეგნულად, არც მოქალაქეთა წესჩვეულებებში. ინტელექტუალური ცხოვრება კი გაციხარია, ჩქევის და ჩქევის. მწერალი, თეატრი, მასწავლებლები, წიგნი და საღონები იმნაირი და იმაგვარი, რომელიც განბავთ ვეროპულ ქალაქს რომ დაშენდება.

ქუთაისი დიდი სოფელიც არის და დიდი ქალაქიც

ამიტომ აქაური ებრაელებიც განხორცილნი საქართველოს სსფა კუთხეების ებრაელებისაგან წეს-ჩვეულებებითაც, საუბრის სტილითა და კოლოთიც, ლექსიკოთაც კი.

— ებრაელების უბანს ქუთაისში ხანძარი რომ გაუჩნდა, თუ გაგვიგონია, დაგენაცვლემ? — ჰკითხა მიშკომ არჩილს.

რამ გაახსენა, რა დროს ქუთაისის ხანძარიო, კი გაიფიქრა არჩილმა, სრულებითაც არ სურდა ახლა ამაზე საუბარი, მაგრამ მაინც უპასუხა:

— შო, გამიგონია.

— გაგვგონება, აბა, არ გაგვგონება, არც ისეთი პატარა იქნებოდი, არ დაგმამხსოვრებოდა. გეუბნები მე შენ, იმისთანა ხანძარი დუნისას არ ახსოვს.

— ხანძრის მეტი რა ყოფილა, შე კაცო, ქვეყანაზე.

— კი, შემოგველე, კი, დაგენაცვლემ, თქვენ, ქართულებს რომ ხანძრები ავტრიალებოთ ცაზე და მიწაზე, იმისთანა ხანძრებს მოსეს ჯამაათიც ვერ გაუძლებდა. ვერა-მითქი, მე და ჩემმა ღმერთმა!

— შენ რა იცი? — ჩაკითხა არჩილი.

— ეცი, ვიცი, თქვენთან დავიბადე, ჩემი მამაპაპების საფლავები თქვენს მიწაზეა, თქვენს ენაზე ვლაპარაკობ, ვინა ხართ და რანი ხართ, აბა, არ უნდა ვიყოდე?!

— შენ, გეტყობა, ურიგო კაცი არ იქნები.

— გატლია არჩილს.

— რიგაინ ვარ, დაგენაცვლემ, აბა, რა ვიქნები, — უღალატო ვარ, სანდო კაცი ვარ, ქუთაისში ყველამ იცის ეს, არ გვიშვა არაფერი მოღალატე და ცრუშენტილა კაცის.

— თქვენ, ებრაელები, სანდო ხალხი ხართ.

— კაცი რა კარს გაგიღებს, შინ შეგიშვებს, შეგიფარებს, თავისივე ეზოში დაგასახლებს, იმისთვის სანდო უნდა იყვე, შეგეშვ, შეთვისე, გაძლიერდი. თქვენი წყალობით არა ვართ, რა ვართ! ქართველებისთვის ჩვენ სანდო ვიყავით, ვართ და ვიქნებით მუდამ.

— ბევრი შემოეშვით და დავასახლეთ, მაინც არაფრად გვაგდებენ, ჩვენი ენა რომ ისნავლონ და ჩვენს ენაზე გველაპარაკონ, ამას თაკილობენ. ჩემს ჭურვემ მის ენაზე უნდა ელაპარაკო მანცდამაინც.

— არიან მასუთმებიც, არიან, რამდენიც გინდა, მრავლდებიან და მრავლდებიან, ისე მრავლდებიან, ცალკე სკოლებიც დასჭირდათ. ჩვენ, არა, დაგენაცვლემ, ქართულად ვლაპარაკობთ და შეილებიც ქართულ სკოლებში შეგყავს. მწერალიც გყავს ერთი, გურცელ ბაზოვი, გეტყვინება. იმან დანერა რომანი ქუთაისის ხანძარზე.

— ვიცი. „ფეთხანი“.

— ნახანე რო ბრძანე, დაგენაცვლე, იმნაირმა უტხო თესლის ხელხმა ქუთაისშიც ნამოყვეს თავი, კარგა ხანია. ეგიც გეცოდინება შენ, მარა ნურასუკაცრავად, თავინთ ნებაზე არ მოუშვეს ქუთაისლებმა. კეთილი ინიბენ და ალაპარაკდნენ ქართულად, ისე ლაპარაკობენ, დაგენაცვლე, ვერც კი გაარჩევ ქუთათურფობისაგან. ფრანგებო, გერმანულბო, ბერძნებო, სომხებო, რუსები ხო და ხო... ყველამ თავინი საუფარი და სალოცავი აიშენა. ჩვენაც ქე გვაქვს სინაგოგა. იმ უშველებელ ხანძარს სინაგოგა გადაურჩა მარტო.

— წმიდა ტაძრები უფრო უძლებენ ხანძრებსა და ქარიშხლებს.

— თქვე დალოცვილებო, თქვენ იმისთანა ადგილებზე აშენებდით ტაძრებს და ეკლესიებს, ეშმაკი ვერ მოუდგებოდა და გადაგირჩათ ამიტომაც.

— შენ გეტყობა გვარიანად იცი ჩვენი ისტორია.

— ვიცი, დაგენაცვლე, ვიცი. ქუთაისის ბუღვართან ვარ გაზრდილი. ბაგრატი იქვეა და ბევრჯერ აესულვარ კობებით იქამდე, გელათი და მწვანეყვავილაც მინახავს. დღემდე მიკვირს, ვადაი, რა ხარკაშეზებით ან რა ბერკებებით აათრიეს გელათის კედლის ვეებერთელა ღილები იმ მთაზე. ყოველ საღამოს ბუღვართან ვიყავი, ამხანაგები მყავდა ჩემი ტოლი მწერლები და პოეტები. პო, პო, პო, რას არ გაიგონებდი იმათგან, ხელისგულზე ეღოთ ქვეყნის წარსული, როგორ ეფერებოდნენ, როგორ ელოლიავებოდნენ, როგორ ამყობდნენ იმით! რო შემატყვეს, მაინტერესებდა, ხანდახან წიგნიც მომიტანეს, შინ გამატანეს, ნაკითხეო. ებრაელების დანეცვილი ბედს ვუფარებდი თქვენსას. ჩვენ ვერ გავუძელით ისტორიულ ქართველებს, დავიშალეთ, დავნარსკსულ, სახელმწიფოებრივობა ვერ შევიწარმოეთ, მოსემ და მისმა ჯამაათმა ვერ მიადნეს აღთქმულ ქვეყანას. თქვენ, ასე მცორერეცხებენება და ასე პატარა ადგილამაშლის პატრონებმა კი დღემდე არ დაკარგეთ ეროვნული და სახელმწიფოებრივი სახე. მარტო შენმა კოხმზე, კახეთმა, რაც გადაიტანა, — (ხო მიცხვი, დაგენაცვლე, კახელი რო ხარ, კილო-კახე შეგატყვე), — იმას ერთი დიდი სახელმწიფო ვერ გაუძლებდა. ამ დღემი რო ვართ ახლა ჩვენ, არ გავგონებთ ასიათასობით კახეთიდან გარეული ქალები და ბავშვები, დიდი და პატარა, შამაბასმა რო წალალა ფრედიდანისკენ? ჩვენაც ასე მიგვერევიბიან ახლა ეს ოჯახდაქვეულები. სად მიგვერევიბიან ნეტავი?

— ფულს რო ბოჭავდი გზაზე, სხვათაირი კავრ მივონ, მიშეყო, — გადახვდა არჩილი მამიკოს.

— რატომ, დაგენაცვლე?!

— ფულის მეტი არაფერი აინტერესებს, მეტი, გავიფიქრე.

— ფული უნდა გაინტერესებდეს, დაგენაცვლე, ფული მაინც ფულია. ფულს ჯადო ძალა აქვს, იცოფე ახლა რო გერმანული ფული მომცა ზლომად, იმ ბაღრაგებს, ბოლოში რო მოგვეყვიბიან და წარამარა ავტომატებს აჩხაკუნებენ, მივეცემდი და, რა გგონია შენ, მოვისყიდდი, ძირს დაცემულ დაჭრილებს ნუ ესვრით-მეთქი, ვუტყობი და გვეითებენ, რა გგონია შენ, გადაეარჩნენდი საცოდვეებს, დიდი ძალა აქვს ფულს, ნამეტანი დიდი.

— შენ ფულის გარდა სხვა რამეც გაინტერესებს თურმე.

— ქუთაისის ბუღვართან გაზრდილ კაცს ბევრი რამე უნდა აინტერესებდეს, დაგენაცვლე.

საზვარი მის ძვეს

ღამე ცისქვეშ გავათიეთ.

ერთი სოფლის განაპირას, მავთულხლართებით შემოღობილ ტალღ მიწდორზე შეგვაკურჩეს. ეკლიანი მავთულებით შემოღობილი ადგილი იქნება ადრე ნახორის სადგომი იყო, აქა-იქ მიმოყრილი ფუნა და მოშარდული ადგილები მეტყველებდნენ ამას. მავთულებიც ჩაფანტული და აღგ-აღაგ მიმორღვეული ჩანდა.

გარშეშო გერმანული მეავტომატე პადრატები იდგნენ.

ქანცვამოცლილი ტყეები მინახე მიეფარნენ. საქონლის ფუნისა და შარდის სიმყრალისათვის ყურადღება არ მიუქცევიათ, დაპყარგვით ამ სიმყრალის შეგრძნების უნარი, ზოგი ძალაშარტულით და ქრილობების ტივილებით გულშეღონებულთ ერთი სული ჰქონდათ, მინახე როდის მიეგდებოდნენ და სულს მოითქვამდნენ.

ჩვენი დროგი შესასულელთან შეაჩერა ორმა გერმანულმა, ზედ მსხდომნი გადმოგვეყარეს. გენადის ერთი ავტომატიანი გერმანული დროგზე გვერდით მიუჯდა და საფლისაქენ ხელი გამოშვრა, იქით წაიყვანე დროგი.

სოფელში დიდი კასრი უშოვიათ, დროგზე დაუდვიათ. აუვიათ წელით, მოიტანეს და გენადის უბრძანებ, წყალი გაუნარილე ტყეებსო. შესასვლელთან გარე იდგა დროგი, ათათი კაცი გამოჰყავდათ და გენადი მათ უსხამდა წყალს თავათიანთ ქურქელში. ზოგს არც საველე ქვაბი ჰქონდა და არც მათარა, პილოტურას უშვერდა გენადის, იქვე პორთან იყუდებდნენ და სულმოუთქმელად სვამდნენ, პილოტურებში ვრცავდა წყალი, ზედ ეწუნებოდათ და ამიტომ სვამდნენ სულმოუთქმელად, რაც შეიძლება ნაკლები დაღვროდათ.

ინფურვილდაოკებულნი მიწაზე განენდ და მიიძინეს.

ვილავა მალა-მალალი, სათვალისანი მიორ-რი საშასთან მივიდა, მე ექიმი ვარ, შენ ალბათ მონყალების დაი ხარ, კიდეც კარგი, ჩანთა არ დაგეარგავსო. საშა წინ დაუდგა მიორს, დიას მონყალების დაი ვარ, მაგრამ სამწუხაროდ ჩანთაში აღრაფერი მაქვს, გზა-დაგზა გავხარჯე ყველაფერიო. ევაც მონყა-ლების დაიაო? — ალიონაზე მიუთითა მიორ-მა. ევაცო, მაშინვე მიუგო საშამ. აბა, ახ-ლავე, სასწრაფოდ, ჩამოუარეთ ამით და გა-მოარკვიეთ, კიდეც ხომ არ არიან სანიტრე-ბი, ექიმები, ბანდები და ნამლები თუ რამ შემორჩათ, ნამოილონ და აქ მოვიდეს ყვე-ლაო.

საშამ ალიონას ჩაჰკიდა ხელი და უწესარ-გოდ მიმოფანტულ ტყვეებში შეერია...

მალე დაბრუნდნენ. თან მოჰყავთ რამდენი-მე კაცი. მიორი არც მისალმებია, არც ვინა-ობა გამოუკითხავეს, პირდაპირ მიმართა მათ:

— ბევრია დაჭრილი, სანამ ადგილზე მიგ-ვიყვანდნენ, ჩვენ უნდა ვუპატრონოთ. ჩამოი-არეთ, ნახეთ, ვისაც როგორ შეგიძლიათ, ისე დაეხმარეთ, გადაუხვიეთ ქრილობები, რომე-ლთაც მძიმე ქრილობა აქვთ, გამაგებინეთ მე. ჩვენი მოვალეობა ახლა ეს არის და ნუ დაი-ზარებთ.

ალიონა და საშა ნაშუალამევეს დაბრუნდნენ ჩვეთან. ნამონდნენ ჩემს გვერდით და რაკი ჩვენ მძინარენი დაგვიგულეს, ერთხან იჩუ-რჩულეს:

ალიონა — მე რომელი სანიტარი ვარო?

საშა — რა უნდა, გოგო, სანიტრობასო!

ალიონა — ნამლები მე არ ვიცი და არა-ფერიო.

საშა — მე გასწავლიო.

ალიონა — ქრილობას რო შევხედავ, მე-შინიაო.

საშა — მერე რა, შეეჩვევიო.

ალიონა — ვერ შევეჩვევიო.

საშა — აბა, ამ გაჭირვებულებს მოვლა არ უნდაო?

ალიონა — კი უნდაო.

საშა — მერედა, ჩვენ თუ არ მოვუარეთ, ვინ მოუვლისო?

ალიონა — სხვა რამეს გავაკეთებო.

საშა — სხვა რამის გასაკეთებლად შეიძ-ლება კაცებთან არ გავგაჩეროთ.

ალიონა — რატომიაო?

საშა — რატომ და გოგო ხარ, თავისთან ნაკუვიანდ გერმანელები, ან ოთახს გამოგა-გვეყინებენ ან ქურჭელს დაგარეცხინებენ, ვინ იცის კიდეც რას არ მოგთხოვენო.

ალიონა — მაგათთან რა მინდაო?

საშა — მაგათ ხელში ხარ, ანი რასაც მოისურვებენ, იმას გაგაკეთებინებენო.

ალიონა — ვაიმეო!

საშა — რა იყოო?

ალიონა — ამას რომ მომამოკრძო, საუბ-მოვიკლავო. (ალბათ ჩემსკენ მიანშინა საშას).

საშა — სანიტრად რომ იქნები, დაჭრილებს ვერ მოგამოკრძებენო.

ალიონა — მაშ, კარგი, კარგი, ვიქნებიო.

საშა — შე ეშმაკო, მაგის შევეარება აგრე-რიგად როდის მოასწარი ამ აურზაურშიო?

ალიონა გაიტრუნა. ცოტახნის შემდეგ სა-შამ საუბარი სხვა რამეზე გადაიტანა.

საშა — შეხედე, შეხედეო!

ალიონა — რა იყოო?

საშა — რამდენი ვარსკვლავია ცაზეო!

ალიონა — ვხედავ, მერე რაო?

საშა — იქ ჩვენ-ჩვენი ბედის ვარსკვლავიც კიაფობსო.

ალიონა — შენი რომელიაო?

საშა — რა ვიციო.

ალიონა — აბა, ის საიდან იცი, შენი ბე-დის ვარსკვლავი იქ რაო?

საშა — ბებიაჩემი მეთვლდა ხოლმე ასეო.

ალიონა — ბარემ ისიც ეთქვა რომელიაო.

საშა — მაგი შენ თვითონ უნდა აირჩიო.

ალიონა — მერე აირჩიეო?

საშა — კი, ავირჩიეო.

ალიონა — თუ აირჩიე, მითხარი, რომე-ლიაო?

საშა — ერთხელ ავირჩიე, მარა თვალი რო მოვაშორე, მერე ვეღარ ვიკანი, ყველანი ერთხაირები არიანო.

— ალიონა — შენ საიდან გაჩნდი ჩვენ-თანო?

საშა — მინიდან ამოვმევიო.

ალიონა — იმ ცოფო-მადლით საესე მინი-დანო?

საშა — პოო.

ალიონა — რამ ამოგაძერწინაო?

საშა — ჩემმა ბედის ვარსკვლავმაო.

ალიონა — აჟი არ ვიცი ჩემი ბედის ვარს-კვლავიო?

საშა — ცაზე დამეარგა, თორემ ისე ქე ვიცი, თან რომ დამიდევეს, არ მშორდება, ხან ტვირთად მანვეს, ხან ფრთხლად შემესხმებაო.

ალიონა — მელაპარაკები თუ ლექსს მიკი-თხაო?

საშა — ლექსი რა შუაშია, გელაპარაკე-ბიო.

ალიონა — გოგოსგან მე მაგნაირი ლაპა-რაკი არასოდეს არ გამიგონია.

საშა — ახლა ხო გესმისო?

ალიონა — სულ ერთი დღეა გიცნობ და უკვე მომწონხარო.

საშა — არც შენ უნდა იყვე ურიტო გოგოო.

ალიონა — შენ რო ჩემი ამბავი იცოდე...

საშა — რა ამბავია ასეთიო?

ალიონა — ახლა ვერ გეტყვი, მერეო.
საშა — ჰო, კარგი, აბა, ახლა დავიძინოთო.

„საშას მატყუარი“

მეორე დღეს, ნაშუადღევს მივადნით ზღვისპირეთის ერთ ქალაქს.

ჩვენ ისევ გენადის დროგით მივგორავდით. არჩილი არ ჩამომგდარა დროგზე, სულ ფეხით იარა და გვერდიდან არ მოშორებია ბანძელი მიწილა, რომელიც იმდენ რამეს ეუბნებოდა, მივირდა, როგორ უძლებს-მითქი არჩილი, მვეონა, შადამა, საცაა იფრენს-მეთქი, მაგრამ არა, პირიქით, ხანდახან თვითონაც ჩაებმებოდა ხოლმე, რადაცით დანტერესდებოდა, მიშიკოს მოულოდნელ შეკითხვებზე სასუხოზადა.

კოლონის ბოლოში გერმანელების ავტობატების კაკანი უფრო გახშირდა. ეს იმას ნიშნავდა, გზა გაძნედა, დაჭრილებს გაუძნედათ, მათ დამხმარებასაც გაუძნედათ. შიმშილიც მოგვეჩალა, ერთი ფინჩხა პურიც არ მოიძებნებოდა, არავინ გვაძლევდა. ბერძნად ველარ შეძლო დაჭრილების ზიდვა, მხრებიდან გამოცვალენ უბედურებს, ისინიც ვეცმიან გზაზე და, აბა, გერმანელებს მეტი რაღა დარჩენიათ და ტრა-ტა-ტა-ტა... ტრა-ტა-ტა-ტა... გვექმის ხოლმე კოლონის ბოლოდან.

უქიში შაიორი ჩვენს დროგს არ შორდებია, ორი მძიმედ დაჭრილი მოათავსა დროგზე, დაჭრილები სულს ლაფავენ და შაიორი ნარამარა მათ დასცქერის. ხანდახან საშასა და ალიონას გზავნის კოლონის წინ და უკან, დაჭრილებს მიხედუთ, ბიჭებს უთხარით, გაიჭირვონ და არ მიატყოინო. ალიონაცა და საშაცა გაძვრება-გამოძვრებიან კოლონის წინ და უკან, ამხნევებენ დაჭრილებსა და მათ დამხმარებას, ცოტაც კიდევ, ცოტაც გაუძნელით და შალე მივადნეთ, შალე გუშველებათო, მერე ბრუნდებიან და შაიორს ეუბნებიან, რაც ნახეს და რაც იღონეს.

დროგზე გამოტალი დაჭრილები კვენსიან, ზორგავენ.

— ბიძია გენადი, — უთხრა საშამ გენადის, — ამ დროგს რო დაავლე ზელი და დაისაკუთრე, მივირს, როგორ შევჭჩა.

— ნუხელი ორი ტიპი მოვიდა ჩემთან, — თქვა გენადიმ, — მითხრეს, მაგ ცენუს ბოლოს მაინც ნაგართმევენ გერმანელები, ხალხი შიმშილით იხოცება, მოგვეცი ეგ ცენი, დავკლავთ და ხორცი გავინანილოთო. თავიდან მომწყვდით და მეორედ არ გამიბდლოთ-მითქი ეგ, შეეუბლებირე. კუდამოძუებულები გაიძურნენ.

— გათახსირებულები.
ნუ ამბობ მაგრე, მოშივდათ, მშიერი

კაცი აღარფერზე ფიქრობს, დაჭრილებიც კი ფეხებზე დაიკიდეს, მოშივდათ-მითქი რას იხამ, არიან ასეთებიც. გინჯინქმქმქმ — ბიძია გენადი, — თქვა საშამ, — ეგ საცოდავები თუ გადარჩნენ, შენზე უნდა ილოცონ.

— ეჰ, ჩემო კარგო, ოღონდაც გადარჩნენ და მიზე უნდათ ილოცონ და უნდათ სულაც ნუ გათხსინებენ.

— უნდა ილოცონ, აბა, რა, ეს დროგი რო არ იყოს, ესენი კარგა ხანია უსულოდ ეყრებოდნენ გზაზე.

ზღვისპირა ქალაქში გერმანელებს უკვე გაუმზადებინათ ტყვეთა თავმოსაყრელი ბანაკი. რომელიღაც დიდ მოედანზე ცის ქვეშ შემოუღობიათ ეკლიანი მავთულებით, მიუშენებიათ საგუშმაგო მალალი ჯიხურები. ერთ მხარეს გაუშლიათ ბრეზენტის გრძელი კარვები დაჭრილების თავშესაფარებად.

ჩვენამდეც მოუყვანიათ ტყვეები, რომლებიც თავიანთ ნებაზე განლაგებულყვენ, ვინ სად და ვინ სად. დაჭრილებიც მოეთავსებინათ კარვებში, ტყვე სანატრები დასტრიალებდნენ თავს დაჭრილებს.

ჩვენს შეგვლათეს ამ ბანაკში. ექიმმა შაიორმა ალიონას და საშას დაავალა, დაჭრილებს აქ მოუყარეთ თავიო და თვითონ დროგიდან გადმოყვანილ მძიმედ დაჭრილებს მუშაძვა კარავში.

როგორც კი დაბრუნდნენ, ალიონა და საშა მაშინვე მე, არჩილსა და გენადის მოგვაცხრენ. კარავის კიდეთან აფგილები მიგვიჩინეს, თავადაც გვერდით მოთავსდნენ.

დროგსა და ცენუს მივხედავო, და გენადი ნავიდა.

შენილება გაფხინეთ და ნაშოვნეკით მე და არჩილი.

ჩამძინებოდა.
თვალი რო გაუახლდა. ჩემს გვერდით საშა იჯდა მხოლოდ არჩილი და ალიონა გენადიმ ნავიყვანა, დროგით ბალანდა უნდა მოიტანოს, ჩვენი ქვაბურებიც წაიღეს, ბალანდას მოგვართმევენო, მითხრა საშამ და დაუმატა:

- ბოდავდი ძილში.
- ვამბობდი რამეს?! — დავინტერესდი.
- ამბობდი, მარა არ შესმოდა სიტყვები, ნახევარ სიტყვებსა ლულულულებდი. ნახევარს — ყლაპავდი.
- ვერ გაშალიეძე?
- შენთვის ახლა ძილი ყველა ნამალზე უკეთესია.
- თუ უნვალობდი...
- მერე რა, მძინარე ნვალობდი, ცხადში ხო არა?!
- მაინც უნდა გაგვლიძებინე. იქნებ მაგ-ლაჯუნა მანვა, ცოდაო კაცი ამ დროს.

სულისმხუთაცი მავლაჯუნა არ განვა-

ლებდა. შენ. ალიონაც აქ იყო, რაღაცას რომ
ტყუარდღუნობდი. რას ამბობსო, მკითხებოდა,
მაგრამ რა შეპასუხნა, მე თვითონ არ მესმო-
და შენი ჩიქორთულად ნაბოღვარი.

— სად არიან? — ბანზე ავუგდე სიტყვა
საშას.

— ხო გითხარი, ბალანდს მოვიტანთო. ნუ
გეშინია, შენს ალიონას არაფერი მოუვა, არ-
ჩილი ახლავს თან.

— რისი უნდა მემინოდეს? — მივაშტერდი
საშას, არ შეამა, შენს ალიონასო, ეს რო მი-
თხრა.

— კაცმა რო თქვას, კი უნდა გემინოდეს,
ამ ბრბოში არაფერი მოუვიდეს.

— კარგი ერთი, რა უნდა მოუვიდეს? —
არ მსიამოვნებდა, ასეთი საუბარი რომ წამო-
იწყოს საშამ, მაგრამ მაინც ვაპასუხობდი, უტუ-
ლოდ და უხასიათოდ.

— რაც მითავარია, გერმანელებმა არ დაად-
გან თვალი.

— გერმანელები ჭირივით ვზიზღება.

— ჰო, ვიცო, — თანაგრძნობით გამისწორა
თვალი საშამ, — მიაშპო. რა უბედური გოგო
ყოფილა, რამდენი რამე გადაუტანია. კარგი
ბიჭი ყოფილხარ შენაც, ბუდე.

— მე რა შუაში ვარ? — ნუთუ ჩაუყაჭა
ყველაფერი ამ სულელმა, გავიფიქრე, რა სა-
თქმელი იყო, რა ატლიკინებდა, მომერია სი-
ბრაზე, მაგრამ შევეცადე საშას არ შეემჩნია
ეს.

— როგორ რა შუაში ხარ! გადაგირეგია
გოგო, უშენოდ ერთი ნუთითაც ვერ ძლებს.
მე მეგონა...

— რა გეგონა?!

— ის მეგონა, რომ... მეგონა კი არა, ვიცო,
ქართველი ბიჭები ძაან ეტანებოთ რუს გო-
გონებს, აქაოდა, იოლად დასაყლიდებელი
არინაო, თუ დაინახებო, ჩვენსკენ აღარც იყუ-
რებოთ. ვიფიქრე, გარნიდან ასეთები არიან
ეს გასაწყვეტლები და აქ, ფრონტზე ზნეს ხო
არ შეიცვლიდნენ-მითქი და მეგონა, შენც ასე
იყავი აკიდებული ამ გოგოზე.

— მე კი არა, მაგია აკიდებული ჩემზე.

— მოგიჯადოებია გოგო და, აბა, რა იქ-
ნება?

— არაფერიც არ მომიჯადოებია.

— კიი გული გიჩვენებია და გოგოსთვის ეს
ჯადოა, თილისმაა, სამსალაცაა და ნეტქარიც
კიი გულის ჩვენებაც არ არის იოლი, შენ რო
იყოდე, ყველას კი არ შეუძლია კიი გულის
ჩვენება. მერე რა, რუსი როა. ყველას თავისი
ნეს-ჩვეულება აქვს. მრავალრიცხოვანი ერების
ქალებს არ ეშინიათ არაფრის, ამიტომაც უფ-
რო თავისუფლები და ნებიერები არიან მხ-
მკაცლებთან ურთიერთობის საქმეში. იცოცხ-
ლეთქვა სიყვარულიც ჩვენზე არანაკლებად
იციან, ანა კარენინსავეითაც შეუძლიათ სიყ-

ვარული და ნატაშა როსტოვსავეითაც. ნამი-
კითხავს მე ესენი და ვიცო. ჩვენს მკითხველს
ცხოვანი ურის ქალებს სხვა ვაღი დაგეტყუ-
რისა მდგომარეობამ, სისხლის აღრევსა გვე-

შინია, გამარჯვლების ვინთა ვართ შეპყრობი-
ლნი, გაქრობის ლანდი თანა გვდექს ისტო-
რიული ქარტეხილებით გადაჯეგულ გზებზე,
ოჯახისა და კერიის ძელზე ვართ გაქრულნი
ოჯახის მონები ვართ ჩვენ და ამოსავით
თავისუფლებისა და ნებიერების უფლება არა
გვაქვს. ალიონას ბედიმ, მართალი გითხრა,
ძალიან შემანუხა. ეს ხომ არაადამიანური
ძალადობაა. თმი თავისთავად ძალადობაა,
ამიტომაც თითქოს არაფერი არ უნდა გაგი-
კეორდეს ომში, მაგრამ ქალის ღირსების ასე
გათყუდა, გასკესა, ნაბიღენა ბარბაროსობაა,
მხეცობაა, ველურობაა. შენ თვითონ არ იცი.
რა გმორბა ჩაიღინე. გმორბაა ეს, ბუდე.
ქართველი კაცისგან მარტლაც გმორბაა,
ზნეობრივი გმორბაა. შეიძლება, — მე ესეც
არ გამივირდება, — არ გიყვარს, სრულბო-
თაც არ მიგირევს გული მისკენ, შეიძლება
არც გარეგნულად მოგნონს და მით უფრო,
ორიოდე დღეში მაგისკენ სულერი მიზიდუ-
ლობის ძალა არც გიგრძენია ჯერ, მაგრამ
მაინც თანაუგრძნე, მინასთან გასწორებულ
ყველური ღრსება აღუდგინე, ნააქებე, დაარ-
ნმუნე, — რწმენაა მითავარი, ჩემო ბუდე,
რწმენის გარეშე ადამიანს უჭირს ცხოვრება.
— დაარწმუნე, რომ ყველაფერი გათელილი
არ არის ჯერ, ომის ძალადობას შეუძლია
ადამიანი ფიზიკურად გაანადგუროს, მოკლას,
მაგრამ სანამ სული უდგას, სანო არ უნდა
წარიკვეთოს.

— შენ ისე მელაპარაკებო... — შევანყვე-
ტინე საშას გაგრძელებული სიტყვა.

— ვიცო შე, რასაც გელაპარაკები, — პირზე
ხელი ამხურა საშამ, — პატარა ნუ გგონი-
ვარ და ნუ ფიქვირს, ეს ღლაპი რეგებს მიქა-
დაგებსო.

— არ მიფიქრია მე შენზე, ღლაპიო.

— იფიქრე, თუ გინდა. ამ ერთ თვეში იმ-
დენი რამე გადაიხდა თქმს, ღლაპი კი არა.
კიი გამოღვიძალი დედაკაცი გწინა თავი. არც
მოსვლამდე ვიყავი მთლად მამა აბრამის ბა-
ტკანი, მეც ვიყეშე ჩემი ნილი სამოთხის შხა-
მი და; ჰა, აქა ვარ მეც, ამ ღვთის დანყვე-
ლილ მინაზე, თქვენთან, თქვენს გვერდით.
აქ თაგვადსულებითა და შფოთით ერთი დღე
თურმე ერთ ნელს უდრის, ფუი, რამ მათქმე-
ვინა, უდრისო, უდრის კი არა, ჯერც კი დაი-
ტვეს.

— გეტყობა შენ, არა ხარ ცუნდრუკა გოგო.

— ცუნდრუკა და ქარაფშუტა გოგოები ში-
ნაც მებარებოდა.

— ბიჭები?

— ბიჭები მის უფრო.

— აბა, მე რა მეშველებოდა, სადმე რო გადავტოვდი?!

— ქარაფშუტა ბიჭობის არაფერი გეტყობა შენ, — შემომღიმა საშამი, — ერთი მუშტიკორეა ბიჭი ამეღვინა, საცა ვიყავ, იქ გაჩნდებოდა, ამივლიდა და ჩამივლიდა გამოკვანწული, წინ მკერდგამოჯგიმული, თავს მანონებდა თავისი მხარბეჭით. ისე კი ვიციდი, ქარაფშუტა იყო. ხელს წავატანდი ვინმე კაფანდარა ბიჭს, მკლავს გაუყურდი და ახლა მე ავუვლიდი და ჩავუვლიდი ჩემს მიჯნურს. მეორე დღეს ცხვირდაბრქველი მოვიფიქრე და ხოლმე სკოლაში ჩემი არწვეული კავალერი ერთხელაც ერთი ჩემი ტანმორჩილი ნათესავი ავიფიქრე, კრივე დადიოდა. ავუარე და ჩავუარე მასთან ერთად ჩემს თავყინსმცემელს ბულვარის კიდეზე. წინ გადაგივდგა, მკერდზე ხელი მიიდო და თავი დადგრიკა, ჩვენ ბოდიში, მშვენიერო, ამ პიდანასთან გარებგამორების რაფერ კადრულობო, თქვა და ჩემ ნათესავს თითი ამოღო ნიკაპში. თვალის დასამხამებში ჩემი რაინდი მიწაზე, ბულვარის კიდის ბურქებში აფართხალდა და მერე უძრავად გაიშობა. იმის მერე აღარ გამორჩენილა ჩემს არწმარებზე... შენ რომ გადამყრდი, ჩემი ნათესავი მკარევე ბიჭი არ დაამჭირდებოდა. ვხედავ, არა ხარ შენ ისეთი ტიპი.

— გუშინს აქეთ ასეთი რა დაინახე ჩემში?
— შენში რა უნდა დამენახა, პერანგის ზორტებით გაქვს გადახვეული მთელი თავკისერი.

— მეც ამიტომ გეუბნები.
— ახლაც შემოგხსნი მაგ ზორტებს, ბანდები მოვიტანე. მომიცეს დაჭირლებისთვის, მძინარეს ხო არ გადაგიხვევდი, ველოდი, როდის გაიღვიძებდი, ნამოყექი!

ნამოვიხარე და მარჯვედ მოვკალათდი. საშამი მუხლებზე ნამოიშარდა და დაიწყო გადახვეულის შეხსნა.
— მაგ გოგოსთან დამოკიდებულებით მივხვდი შენს კაცობას. აბა, შუბლი კიდეც რომ კოჩანდეს, ზედ კი არ გაწერია ვინ ხარ და რა ხარ. თუმცა ძალიან ატკინე გული ალიონას.

— რა ჩავიდინე ასეთი?!

— სოფელად დედაკაცს რო ევედრებოდი, ნივანგ ეს გოგო და სადმე გადაშალეო. იმას ჰგონია, თავიდან მოშორება გინდოდა მისი.

— არც უმაგისობაა.
— მერედა, რატომ?!

— შეცოდება, აქ გაუჭირდება.
— უშნოდ უფრო გაუჭირდება. შენთან რა გაჭირდებაც არ უნდა შეხედეს, არაფრად ჩათვლის. უყვარხარ თავდაუიწყებით. გულითადი საუბრით ისე მიმიზიდა საშამი,

დამაინწყდა, რომ გუშინდელი გაყინული გოგოა. ისე ჩამითრია საუბარში, თქვი-ტყვი-ლიან შინაურ ვინმეს ველაპარაკებოდი. ამიტომაც, როცა მიხვინარა, უყვარხარო, უნებურად ნამოშორდი.

— მე რო არ მიყვარს?!

— ეგაც შეგატყვე და ამის გამო უფრო მომწონხარ.

— რა მოსაწონია ეს?!

— ქართული ხასიათის გამოსხივებაა ეს, რაინდული ხასიათისა, ქალის წინაშე თავდადრეკილობისა. მერე რა, რო არ გიყვარს, ქალის, გაუბედურებული ქალის გადაჩენას ენება საქმე. ადამიანის სულიერი ოშია ეს შენ ომი გამოუცხადე ამ უმწეო გოგონას სასონარკვეთას, უმივლობას, მის ამ სულიერ მტრებს შეებრძოლე და ამიტომ მოგენდო, შენ უნდა დაამარცხო ისინი. ამას ჰგონია, შენს მეტი ვერაფერ დაამარცხებს ამ უხილავ მტრებს. შენი პირადი ემოციები ცოტახნით უნდა დაიღოს. ამ ომიდან გამარჯვებული გამოიყვანე ეს საბრალო გოგო და მერე ღმერთია მოწყალე.

— მე რო ამდენი შემეძლოს!
— რო შეგიძლია, ამიტომ გეუბნები.
— მე რალა შემძლია?
— შეგიბორცვება, შე კაცო, ეს ქრილობები, სულ ასე ხო არ იქნები გადაკონჯილ-გადმოკონჯილი? ტყვეები ვართ, უფლებო. ნი და უსახლკაოონი. მკედრები კი არა ვართ. ცოცხლები ვართ ჯერ და სანამ ცოცხლები ვართ, ურთიერთს ხელი უნდა გავუწოდოთ. საშამი ნელნელა შემომხსნა გასისხლიანებული ნახევები, ქრილობაზე დაკრულიყო და ფრთხილად ააყალა დაჩირქებულ იარაგს ნაჭერი. გასიხებული რომ მქონდა, კი ვგრძნობდი, მაგამ თითი ქრილობას ხო ვერ ვხედავდი. საშამი თქვა:

— გახლეჩილა ყბა და ეგ არის. ბენჯზე ხარ გადაჩენილი. დაჩირქებულა გვარინად.
— მოვეითალო ხსნარით გამინიშინდა იარაგ, ჩხირზე დაახვია ბანდის ნაჭერი, იმით ამოწმინდა ჩირკი. ფრთხილად მიხვევდა ახალი ბანდით და თან მეფერებოდა: — მოგიჩრება, მოგიშუშდება.

მერე ბარძაყი გადამიხვია, იქაც გამიხვებულა, დაჩირქებულა ქრილობა, ნამსხერციე ხორცშია გამხერული. გასისხლიანებული პერანგის ნაჭრები ჩინთაში ჩაჭრულა, გავრეცხავ, გამოგვაფეხავო, თქვა საშამი. ამას ყველაფერს რომ მორჩა, თავს ნამოგვაფეხენ ალიონა, არჩილი და გენადი, პალანდით საცხე საველეს ქვაბურები წინ დაგიდგეს და დაენაყრდი.

ორი თვე დავყავით ზღვისპირა ქალაქის ბანაკში. არავითარი წესრიგი არ არსებობდა. ერთადერთი რიგინი კუთხე სანიტარული კა-

რეგობა იყო, საცა ჩვენმა ნაცნობმა ექიმმა მხოლოდმა თავი მოუყარა დაჭრილებსა და რამდენიმე ექიმსა და მოწყალების დას, ყველას თავისი ადგილი მოუჩინა, საოპერაციო კარავიც კი გამართა. ტყვე მედიკოსებს რაც სამედიცინო ხელსაწყოები აღმოაჩნდათ, ერთად თავი მოუყარა საოპერაციო კარავში. გერმანელებს მოთხოვა დახმარება, ზოგ-ზოგი ქირურგიული იარაღი და სამკურნალო ნაშაღ-ხსნარები, სახვევები, ბაშბა მისცეს. და გაიღადა აქ ერთგვარად ორგანიზებული მოვლა-მკურნალობა. დაჭრილი ბევრი იყო და ძლივს უთავდებოდნენ. ოპერაციებს თვით მაიორი აკეთებდა.

საშამ და ალიონამ თეთრი ხალათები ჩაიცვეს. აღმა-დაღმა დაქროდნენ. გენადიმ თეთრხალათიანი ალიონა რო დაინახა, მიახანა, ისე მაგ ხალათისთვის ყოფილხარ გაჩენილი, ენე გიხდებაო.

ჩემი ყბის ქრილობას ჩირქი ვერ მოაშორეს.

ერთხელ ორივე მომხარდა, შემიხსნეს, რაღაც დაადეს იარას და ისევ გადამიხვიეს.

ორი დღის მერე ამიქავდა ქრილობა და შემანახა. საშამ და ალიონამ ბანდი მომხა ცილეს, ჩირქი აღარა გაქვსო, მითხრეს, ჩხირებით რაღაც მოაშორეს ქრილობას, ისევ გადამიხვიეს. შეება ვიგრძენი. აღარ მექავებოდა. მერე მოკუმშული ხელისგული გაშალა და მითხრა, დახედეთ. საშას ხელისგულზე რამდენიმე თეთრი მატლი დაეინახე. მატლები გამორჩა-მითქი, გავიოცე არაო, მაშინვე შემომავება საშამ, ამით გიმკურნალეს, ამით მოგაშორეს ჩირქიო.

ერთ ციმბირულ დაჭრილს, — შუახნის კაცს, — დაჩირქება ქრილობა. საშასთვის უთხოვია, ზოგიერთ ქრილობას თეთრი მატლები უჩივება, თუ სადმე ნახოთ, აცალეთ ქრილობას მატლები და მომიტანეთო. რამდენიმე დაჭრილს მართლაც გასჩენოდათ მატლები. საშას მოუტანია ციმბირელისთვის რამდენიმე მატლი. იმას უთხოვია, ახლა ჩემს ქრილობას დაადევი და გადამიხვიეთო. ციმბირელს უთქვამს, მატლები ჩირქით იკვებებიან, სულ ამოწონენ, ჩემს ქრილობას რაც ჩირქი ადებ, ჩვენს სოფელში ასე მკურნალობენ ქრილობებსო. ორ დღეში ციმბირელის ქრილობას ჩირქი აღარ ედო.

საშამ აღმოაჩინა ეს, ციმბირელის მერე მე ამომიშრო ჩირქი, მერე სხვას და სანიტარულ კარავებში ხმა გაუარდა, საშას მატლებმა მოაშორინეს, საშას მატლებმაო.

მთელ ბანაკს მოეფო საშას მატლების ამბავი.

დაჭრილები ერთმანეთს ეხვეწებოდნენ, მატლები თუ გაქვს, მათხოვეო. ბევრს დაუჩირქდა ქრილობა, მაგრამ მატლი არც იმდენი

იყო, ყველას ყოფნოდა. ამიტომ ერთმანეთს ელოდებოდნენ. რიგიც კი შეიქმნა. სხვანაირე მე ვარ, ჩემს მერე შენი რიგებზე უნდა იმედი ჰქონდეს ხანდახან. ვილაცას მოუსყიდია კიდევ ერთი, მომკლა კაცი ჩირქმა, სანამ ჩემი რიგი მოვა, გაუთავდები, თუ კაცი ხარ, მომეცი და ერთ მონევა მახორკას მოგცემო. ამას თურმე სულ მისდამოდა, გაბოლბა ყველაფერს უჩრია, შუალამისას შეუხსნია, მახორკიან ჩხირებით ამოუღია მატლები და თვითონვე დაუდგია თავის ქრილობაზე. რიგით ვინაც ელოდებოდა, იმას გაუგია ეს, მივარდნილა მატლების გამყიდველს და უტეში ნანულოშია, მაგრამ ამ დროს საშამ და ალიონა ნადგომიათ თავს გაუშვებლებით მოჩხუბარნი.

საშამ მიდგომია მატლების მყიდველ-გამყიდველს, თქვე სალახანებო, არამზადებო, ეს როგორ იკადრეთ, უნამუსოებო, არაკაცებო, ერთ გაბოლბებაში სიწმინდანმუსუ როგორ გაყოფეთ, გაანჩხლება საშამ გამყიდველს, ქრთა. მით ამხანაგს როგორ გადაახტით, მიტანება მყიდველს, თქვე ასეთებო, თქვე ისეთებო, რა გყოფთ, მეყოფებით, თორემ თქვენ ქრილობებს გადახვევის ღირსიც არა ხართო, უნდა შეგალბეთ სხეულზე ქრილობებიო.

გერმანელების ყურსაც მიწედა საშას მატლების ამბავი.

იღდა, იღდა!

გაოცებულიყვნენ, გაკვირვებულიყვნენ, არტრულუბულიყვნენ. გერმანელებზე მოგახსენებო, რიგითებიც, მედიცინის მსახურნიც იქვე პატარა ზღვისპირა ქალაქში, ჩვენი ბანაკის გვერდით ჰოსპიტალიც უქონიათ, დაჭრილებიც ბლომად უკოლიათ, ჩირქივანი ქრილობებივანებიც, ზოგ-ზოგისთვის ვუკა მოუხერხებინათ რა, ჩირქი ვერ მოეშორებინათ იარებისათვის.

საშას მატლების ამბავი რომ გაეგოთ, ანრიალბულიყვნენ ჰოსპიტალის მესვეურები, ზოგს ერთ ყურში რომ შეუშვია ეს უცნაური ცნობა, მეორე ყურში გაუშვია იმნამსვე, არაკითხი მიუღია, ხუმრობასავით, აბა, მართლაც როგორ დაეჯერებია ბერლინელ ექიმს ვილაც ციმბირელი გულუჭას მოგონილი მატლების მაგიური ძალა!

ზოგი კი დაეჭვებულა, დაფიქრებულა, იქნება ზოგჯერ იმნაირ ტყვიებს და ქურვებს გვეყვრიან რუსები, მომხამულია, მოურჩენდა ამჩრქვებს იარას. მაგათგან არაფერი არ უნდა გაგვიკორდეს. რა არ გაგვიტონია რუსებზე, საბჭოელებზე მაინც, კაცი რო არ დაიჯერებს, ისეთი რამე გვესამის და იქნება მაგათმა სამედიცინო მეცნიერებამ მატლები საიდუმლოებაც მოხსნა? ამოხსნა და მა-

ლავს, საჯაროდ არ გაუმხელია, დასჭირდა ახლა და იყენებს ენაბით, ესინჯითო, უჩრქედნენ ჰოსპიტლის უფროსს ამ აზრის მომხრენი, მაგრამ უფროსს განუხებდებია, რუსების მატლებს წმინდა არიული სისხლის გერმანელებს მე ვერ დავსევო.

მოულოდნელად ტყვეთა ბანაიის უფროსს დაიგინებთ მოუთხოვია ჰოსპიტლის უფროსისათვის, თქვენ როგორც ესურთ ისე მოიქცით, მე კი ნება მომეცით, გამოვადგო ეს მეთოდი ჩემს ძმისშვილ გოგონაზე, რომელიც იტანჯება ჩირქოვანი წყლულით და თქვენ ვერაფერს შევლითო.

ბანაიის უფროსს, პაუპტმან ოტტო ბელერს გამოუყვანია ჰოსპიტლიდან ძმისშვილი და თავის რეზიდენციაში ერთ ოთახში მოუთავსებია.

ეს ყველაფერი მას შემდეგ გამოიკვია, როცა ერთ საღამოს საშა და ალიონა ტყვეთა სანიტარული კარვების უფროსმა, მიაჩრმა რომანოვმა გერმანელ უნტეროფიცერს გაატანა. საშა და ალიონა შემინებულნი გასყენენ უნტეროფიცერს, ჭაღარა, სამხედრო ფორმაში გამოჩევილმა ოტტო ბელერმა ჰკითხა, თქვენ ჩირქს მატლებით თუ ნამლობთო, საშა რის საშაა, მაშინვე არ მიმხედარიყო, რაშია იყო საქმე სკოლაში ნასწავლი გერმანული მოიშველია, თარჯიმანს ფურცი არ ათხოვდა და პაუპტმანს მიუგო, ახლა მე მაგიტ ვეკურნალობ ჩემს დაჭრილებსო.

შეიყვანეს პაუპტმანის ნათესავ გოგოსთან, რომელიც გაქათათებულ სანოლში იწვა, მკურნდი ჰქონდა გადახვეული. საშამ ბანდი შემოსხნა. ჭრილობა მარცხენა ძუძუზე ჰქონდა. ყუბზარის ნაშხერევი გვერდიდან მოხვედროდა და გვარიანად გაველიჯა ძუძუ. ჩირქით იყო მოთეთრებული იარა.

როცა საშა ისევ უხვევდა ჭრილობას, გერმანელი გოგო თავს ნამდგარ ალიონას შიამტრდა და თვალი აღარ მოუშორებია მისთვის, სანამ საშამ მის მკურნაზე გადახვეული ბანდი არ შესვენა.

მეორე დღეს, დილით, მატლებს თავი მოუყარა საშამ და მერე ალიონასთან ერთად გერმანელ უნტეროფიცერმა კვლავ გერმანელ გოგოსთან მიიყვანა და თვითონ ოთახიდან გაიქცა.

გერმანელმა რუსულად დაუწყო მათ ლაპარაკი, საშა და ალიონა სახტად დარჩნენ, არ მოულოდნენ ამას, თანაც თავაზიანად მისვალმა მათ მასპინძელი და გაოცებულდებმა ორთავემ ერთად საღმისივე უპასუხეს. გუშინ რომ ნახეს, ხმა არ ამოუღია, არაფერი უთქვამს არც რუსულად, არც თარჯიმნის მეშვეობით. ახლა თავაზიანად მიესალმა კიდევ მათ რუსულად, ისიც უთხრა, ჩვენ თარჯიმანი არ დაგეჭირდება, რუსული გერმანიაში ვის-

ნავლენ და კარგად ვიცო. მერე უთქვამს, ეს რა უცნაური რამ მოგიგონიათ? ჭრილობაზე როგორ დაგაფებინებოდა? უპასუხა, ჩვენ არ გამოგვიგონებია, ტყვიანი ხალხის მოგონილია, რამდენიმე ჭრილობა უკვე მოვარჩინეთო.

სანამ ჭრილობა გაფუხვებს და მუხუხვებს, გერმანელი თვალს არ ამორებდა ალიონას. ამჯერად ალიონაც, რომელიც ეხმარებოდა საშას, მეტიც გულსყურით აკვირდებოდა გერმანელს, მის თვალებში ნაცნობი იერი შენიშნა, გულში გაივლო კიდევ, ნუბავი სად უნდა მიწახა? ბანაიში რო დაბრუნდნენ, საშას უთხრა, ეს გოგო თითქოს სადღაც შემხვედრია და ვერკი ვიგონებო. საშამ — ხო არ გაგვიფიქრო, სად უნდა შეგხვედროდა, ქალი ქალს ჰგავს, ალბათ ვისმეს მიამსგავსეო.

ორ დღეს გაგრძელდა საშასა და ალიონას ვიზიტი გერმანელ გოგოსთან. მესამე დღეს მართლაც ამოუშრა ჩირქი ჭრილობიდან და გერმანელმა გოგამ შეება იგრძნო. გერმანელი ყოველთვის ასაჩუქრებდა საშასა და ალიონას პურით, კარაქით, შაქრით. შიმშილმა უკვე გვარიანად დაგვრია ხელი და ჩვენი გოგოების ნობათით ცოტა სული მოვიტოვით.

ერთი კვირის შემდეგ გერმანელი გოგო სანოლზე წამომგდარი დახვედრია საშასა და ალიონას. უნტეროფიცერი ოთახიდან გასულა თუ არა, გერმანელ გოგოს ალიონასათვის უკითხავს:

„შენ ის არა ხარო?“

„ვინ ისარო?“ — გაოცებულა ალიონა.

„ერთ ღამეს შენთან ხო ვიყავიო?“

„რომელ ღამეს... ჩემთან რა გინდოდაო?“

„ნუ გეშინიაო... აბა, მოგიგონო?“

„რა უნდა მოგიგონო?“

„შენთან რო ვიყავიო.“

„ჩემთან რა გინდოდა, სად მე და სად შენაო.“

„ტყვედ ვყავდი ორ ბიჭსაო.“

„რომელ ორ ბიჭსაო?“

„ერთ ღამეს შენთან ხატაში შემომიყვანეს ღამის გასათვებაო.“

ალიონა შემკრთალა, მისუნებურად საშასთვის მოუხვევია მკლავი ნელზე და ზურგს უკან ამოფარებია.

„ნუ გეშინიაო.“ — გაუღიმა გერმანელ გოგოს.

„შენ ისა ხარო?“

„ჰო, ისა ვარო.“

„მართლაო?“

„რა უღმერთოდ გაანჩხლდი და გადაირიე, როცა გაიგე, მე გერმანელი ვიყავი... გამაშვილებ და სალდათებს უთხარი, ა, მიდით ამხაზო.“

„ვაიმეო!“ — უფრო მკვირვად აკურია ალიონა საშას.

„ხო გითხარია, ნუ გეშინია, არ გიჯავრდებიო.“

„რატომო?“

„ვიცი შენი ამბავი და იმიტომო.“

„რა იციო?“

„შენ არ ილაპარაკე ილაშქრე? მერე ბუდუშავ მიამბოო.“

„ბუდუშავო?“

„ჰო, მართლა, სად არის ბუდუო?“

„აქ არისო.“

„არჩილი და გენადიო?“

„ისინიც აქ არიანო.“

„რა კარგაია!“ — წამოუძახნია გერმანელ გოგოს.

„რაა კარგია?“ — გაოცებულია ალიონა.

„ცოცხლები რომ არიანო.“

„შენ ჰილდა არ გქვიანო?“

„ჰო, ჰილდაო.“

„შენ ხო ნავში ჩაგაჯინესო?“

„კიო.“

„მერე აე როგორ განდელიო?“

„სიბნელებაში ზღვაში შეეცურეთ, ნაპირს გვარინად რომ მოვშორდით, ჩვენს ახლო წყალში თეთმფრინავიდან ჩამოვარდნილი ქურვი გასდა, ნავი გადაყირავდა, მე კარგი მოცურავე ვარ, ერთხანს ვიცურე, მერე რა-ღაცა ფიქარს გადავანყვდი, იმას ჩაკვიდე ზე-ლი, ვტირებოვ და ვტირებოვ, ვიფრებოდი წყალში, მაგრამ როგორღაც გავეძლი, შემთხვევით ჩვენების კატერს ჩამოვვლია ჩემს ახლოს, ვიყვირე და წამომშველენ, ნაპირზე გამომიყვანეს, გათიშული ვიყავი, ერთ კვირას გონს არ მოვსულვარ, ეს ქრილობაც იმ-ღამინდელიაო.“

„რა ვქნათ ახლა ჩვენაო? — ჩაუღულ-ღულდება ალიონას.

„ვინაო?“

„მე და იმათაო.“

„იმთ ტყვედ კი ჩამიგდეს ხელთ, მაგრამ მერე ისეთი კარგი ბიჭები აღმოჩნდნენ, ახლა აქ რომ ვინები და გონს მოვედი, მაშინვე მომაგონდნენო.“

„მოგაგონდნენო?“

„ჰო, მომაგონდნენ, რომ გავიფიტრე, ვერასოდეს ვეღარ შევხვდებო-მითქი, გული მტკინაო.“

ალიონა ისევ საშას ზურგსუკან აკრული ყოფილა. ჰილდას უთქვამს:

„ნუ დაფეთებულხარ, გოგო, შენ არას გარჩი, გულგასივებულმა ილაშქრე თუ მანდენინე, ახლა ხო მომარჩინეო.“

„ეს ამის წყალობააო.“

„შენიცაო, მომარჩება ეს იარა და ხელს წამოგამშველებო...“

„კაი, აბაო.“

„ბუდუს უთხარითო.“

„რა ეუთხარათო?“

5. მნათობი, № 11.

„მე რომ მნახეთო.“

„ბუდუსაო?“ — ხელმოკრულ პიროვნებას ალიონას.

„ბუდუსაცა და სხვებსაცაო.“

ჩემი გონებისთვის ახლა იმაზე მეტი გასაკვირი არაფერი იყო, ვიდრე ჰილდას აქ გაჩენა. ყველა საოცრებს წარმოვიდგენდი, მაგრამ ჰილდა, რომელიც ნავით გაემგზავრე, ნატყვიარი და ნადავიადარაბალი, ახლა, როცა ჩვენ თვითონ ვიმყოფებით ტყვედ, აქ, ჩვენს ახლოს თუ აღმოჩნდებოდა, ამას ვერც-კი გავიფიტრებდი.

ცხოვრების ვერცერთი მოვლენა ვერ წარმოშობს იმდენ სასწაულს, რამდენსაც ომი, დიდი იქნება იგი თუ მცირე. ჩემი თვალთ ვნახე, რომ ტყვეებმა დატყველეს, იქვე ორ-მომი ჩადდეთ და მინა მიყავართო, — უთქვამს ბუერს მავანსა და მავანზე, მაგრამ რამდენიმე წლის შემდეგ ის, რომელიც მინაში ჩადეს და რომელიც მინა მიყავრეს, საღ-სალამათი შეხვედრია. მინანაყრილი გრძელი სამაროვნებიდან ბუერი დახვრტილი, — რა თქმა უნდა, ნამდვილად დახვრტილი კი არა, მტკრის ეგონა დახვრტილი, როცა სხვებთან ერთად ისიც თხრილში ჩავარდა, — თავზე წაყრილი მიწიდან ამომჭვრალა და ამის დამნახვეს ერთხელაც ის თვალნინ რომ დაუდგებოდა, სასწაული იქნებოდა, აბა, რა იქნებოდა!

ჰო, ბატონო, კი, ბატონო, აღარ გავიმეორებ, აღარ დავირეშებ, არავინ მეკამათება და არც მე დავირეშებ, ამისთანა რამ ქვეყანაზე არ მომხდარაო. ვიცი, რასაკვირველია, სხვა მასშტაბის არის ბიბლიური სასწაულები იმ ამბავთან შედარებით, რაც საშამ და ალიონამ მოუღონდელად შემატყობინეს ჰილდას შესახებ. შევეფოთდი, ავერიალდი, გარეგნულად არც არაფერი შემტყობია, ან ვინ რას შემატყობდა, მთელი თავისიერი თითრად გადაბანული მქონდა. შინაგანად ავერიალდი, ხურვებსასავით რაღაც შემომანვა. როცა მათ დაამთავრეს ამ ამბის თხრობა, ვკითხე მხოლოდ, ეგება შეგვმალათ, ჰილდა არ იქნებოდა, ჰილდას აქ რა უნდა-მითქი. არაფერიც არ შეგველიაო, მაშინვე მიპასუხეს. მაინც გავუმეორე რამდენიმეჯერ, მაშინ კი შემომძახა ალიონამ, რა გაანუაღე გული, ჰილდა, ჰილდაო, არ იქნებოდა, არ იქნებოდაო, ჰო, ჰილდა იყო, მორჩა და გათავდა, აბა, სხვა რომ ყოფილიყო, შენი სახელი საიდან ეცოდინებოდა, როგორ დაგვაბარებდა, ბუდუს უთხარით. რომ მე აქა ვარო.

არჩილმა ესლა თქვა, იმ ნაზე საშოელიც იყო, ნეტა რა მოუვიდა საშოელსაო, მაგრამ მე ამისთვის ყურადღება არ მიმიქცევია, არც გენადის სიტყვებისთვის დამოგდია ყური — ომში ხანდახან ვერ გაიგებ, ვინ ვინი ტყვე

არის... ამ სიტყვებში გამოფარებული არაკი კი მერხნა, — გენადი ამის ოსტატა, — მაგრამ ამ ახალი ამბეს ელდით ისე ვიყავი გაოგნებული, ჩემმა საფეკრალმა დაიმიჯრო მთლიანად. გულვის სიღრმეში უცხად ასეთმა სურვილმა ნამოყოს თავი — ნეტა დამანახა ახლა პოლდა. იმნასვე გავიფიქრე: „არა, არა, რა დასანახავი ვარ მე ახლა? ნეტავი სულაც არ გამოჩენილიყო“. ვერ ვიტყვი, არ გამოხარდათქო, გამოხარდა, ზღვაზე თავსდამიტყდარ უბედურებას რო გადარჩენია. მესიამოვნა, მისი ამბავი რო მითბრეს, ისიც მესიამოვნა, სასამი რო დაამატა, ვერ წარმოიფხვინა, რა კარგი გოგაო. კინაღამ წამომცვდა, რა წარმოდგენა უნდა, ეს მეც კარგად ვიცი. მეთქი, მაგრამ სიტყვა ენის წვერზე შევარე, ენას კბილები დაეაჭირე.

გმლაში

შუალამე კარგახნის გადასული იყო, ჩემს მგლობრებს უძინათ, მე კი თვალი არ მომიხუჭოთა, პოლდაზე ვფიქრობდი. ხან რა აზრი გამიჩნდა და ხან — რა. ხან ვესაუბრებოდი, ხან ვემალებოდი და მოფარებულად თვალს ვადევნებდი, ხან ისე იმავე გზაზე მოვიდოდათ, რომელიც ერთად გამოვიარეთ... ყველა საფეკრალი გადავქვეე და ერთი წუთითაც იმაზე არ დავფიქრებულვარ, ახლა მე და არჩილი რომ ვართ ტყვედ და პოლდა კი ჩვენი ტყვე აღარ არის, რა უცხად, რა მოულოდნელად შეიცვალა მდგომარეობა!

უცებ მინა იძრა, შემაზრუნეი ქუხილი გაიხსმა. ეს ნაწილობი ქუხილია, არანაირ სხვა ქუხილსა და გრიალ-გუგუნში არ ამერევა. კიდან ჩამოხლტნილი ბომბის ქუხილია, მიწაზე დახეთქებულისა და გაგლეჯილისა... ერთი... მეორე... მესამე... მინა შეიძრა და შეზრიალდა, როგორც იქ, იმ ორომტრიალში, იმ ცეცხლისდებამში, იმ თავბრუხვევამში. იქ მოგვედენენ, მიგვერეკებოდნენ, თავზარსა გვექმდნენ, გვაფრიდნენ და გვაფრიდნენ გამდამირქვევებული ჯოგოხებითიდან. ხო მოგვერეკეს, ხო მოგვამოშეს, ხო მოიიხეს გული, ახლა რაღას გვერჩიან, ქრილობებზე სისხლი არ შეგვშრობია, არაქათგამოცლილებს სული არ მოგვითქვამს, საშიშარ ძაღს აღარ წარმოვადგენთ, დავფუმიდით, დაეჭლუნგდით, დავწყდით, უართ ჩვენთვის და ვიხარებით ჩვენისავე მფულარეში.

ბუუხი..

ბუუუხი..

ბუუუუხი..

რა იყო ეს? რამ დახლირა ზღვისპირეთის პატარა ქალაქი?

აიშალა, აირია, აიოქოლდა, ანიოკდა ტყვე-

თა სამყოფელი ბანაკიც — იმავდეთასვე ჩვენი აუციარებით, ავირინით, ავიოქრეკვეთეს... ოდით — არჩილიც. გენადი... პოლდა... შაცა და, რა თქმა უნდა, მეც. სანიტარული კარები მივატოვეთ და გარეთ გავცვივდით, ძალი პატრონს ვერა ცნობს, — ვინ გარბი-გამობრის, ვინ ზღაის, ვინ გაიძახის, განვეთო, ვინ კიდევ, მიშველეთო. განიერი ბანაკის ერთ კიდეც ცეცხლი ნაკიდებია, იქ რაღაც გრძელი ფიცრული იდგა და იმას ნაკიდებია ცეცხლი. ისმის აქა-იქ:

„რა იყო? რა მოხდაო?“

„დავბომბეთო“.

„ეინ დავბომბაო?“

„ჩვენებმაო“.

„ჩვენებმა რატომაო?“

„ეშმაკმა რო არ იცის მაგათი თავიო“.

„მაშინ სად იყვნენ, ბრძოლის ველზე როცა ვიყავითო?“

„ჯანდაბაშიო“.

გარკვევით არავინ ამბობდა რამეს, იმიტომ, რომ გარკვევით არავინ არაფერი იცოდა. ეს ხმები — კიხვები, პასუხები, ამოხვრანნი, გმობა-გინებანი — აირია ერთმანეთში, ვერ გაიგებდი, ერთად ამბობდნენ თუ ცალცალკე.

„ერთი ბომბი ბანაკშიც ჩამოვარდაო“.

„რამდენიმე კაცი დაიღუპაო“.

„აღბთ საგანგებოდ ჩვენ დავვიწინესო“.

„საგანგებოდ ჩვენ რატომაო?“

„მოლაღატებნი ხართ და იმიტომაო“.

გდაიზრუნა ღამეულ ცაზე რამდენიმე თვითმფრინავი. დასცეს და დასცეს ქვემოლან მუხნიტებმა, რა თქმა უნდა, გერმანელებმა, რადგან თვითმფრინავები ჩვენი რო იყო, ყველა ჩვენთაგანმაც კი იცნო. აყყანებულნი, დაფეთებულნი, გაოგნებულნი ვიყავით, მაგრამ მაინც ეცანით ჩვენი თვითმფრინავები.

„რა მოლაღატები, რის მოლაღატებო?“

„ანეთი ხმებიც გამოერია საერთო ყყანში“.

„აბა, რაო?“

„გერმანელებს ბომბავენ, ჩვენიან შემთხვევით ჩამოვარდაო“.

„როცა ჩვენ გვიჭირდა, მაშინ სად იყენო?“

„იქნება დილით კვლავ შემოუტვიონ გერმანელებსო“.

„შემოუტვიონო?“

„ჰო, შემოუტვიონო“.

„რითიო?“

„დესანტიათო“.

ვიღაც-ვიღაცები ხავსაც ვჭიდებოდა, წყალწლებულსათვის ხავსიც დიდი იმდინა. შიშობლა ნაპირზე ვერ გავიჯანოს, მაგრამ ნამით ხო შეაჩერებს, ეგაცი დიდი რამია წყალწლებულსათვის. ჩვენს ძორისაც რა-

ტომ არ უნდა მოსჭიდებოდა ვინმე ხავსს, თუ ეს უხავსი გამოჩნდა? ხო იყო ჩვენი თვითმფრინავები, ხო იცნეს? შერე, რა, რომ დაავადიანდა, ხო გამოჩნდნენ, ხო მოაგნეს, ხო წამოტყდნენ ჩვენს ამნიოკლებს? რატომ არ უნდა გავტყავდეთ? რატომ არ უნდა მოგვეცხს იმედი, რაღა მტრის თავზე შერი თვითმფრინავების გრიალი შემოგუსმება?

როგორც იქნა დაჯერა, დაშოშმინდა ცაც, მიწაც და, რასაკვირველია, ბანაკიც. საშა და ალიონა, ბომბი საცა დაცემულიყო, იქითკენ გაემორნენ, დაჭრილები, დაჭრილებიო, შემოქნსამით თუ არა, გაემართნენ მათკენ. ორი იქვე გათავებულყო, რამდენიმე დაჭრილი კარვებში შეუყვანიათ და მიშველებიან. როგორა ხარ, ნუთისოფელო, დაგრებილ-დაკვარყნილი, რა მუხთალი ხარ, მართლაც, — საცოდავები გერმანელების ბომბებსა და ტყეების გამოუძვრნენ ალყიდან და აგურ, მესამეების ბომბებმა დაგლოყეს!

ჩვენი ჩვენს ადგილს დავუბრუნდით და მომხდარმა ამბავმა დიდხანს არ დაგვაძინა, არც დაგვიძინია დილაშიღე. გენადი თავის სათქმელს ამბობდა, არჩილი — თავისას, მე კიდეე ჩემსას და ასე ვიოხებდით გულს.

ახალშობილებულზე ახალი სამწუხარო ამბავი მოგვატანა გენადიმ. სამწუხარო იყო, რამდენადაც ჩვენ გვეხებოდა, ჩვენად ბავ-გულეებოდა ჯერჯერობით გენადის დროგაცა და ცხენიც გზაზე ხო გაგვიოლა მძიმე ხედარი, ჩვენცა, სხვებსაც, მე, შეიძლება, — შეიძლება კი არა, ნამდვილად ასე იქნებოდა, — არ გავენირე არჩილს, სულაც მხარზე ავეკიდებინე და ისე მოვეყვანე აქამდე. ის ორი დაჭრილი კი, მაიორმა რომ შემომიწვინა დროგაზე, ღვრას დიდებით ვერ მოაღწევდნენ აქამდე. ასე, რომ ღროგა და ცხენს მნიშვნელობა მიეცა ჩვენთვისაც. სხვებისთვისაც. მაიორისთვისაც, მაიორ რომანოვისთვისაც. რომელიც ძალზე გულჯავაირობანიკაცი გამოდგა, არაკის დაუვალებია და თავისი გულის-თქმით მიადევნა გულისყური გაჭირებულ, უპატრონო, მტრის ხელში ჩაგარდნილ ტყვეებს. სანიტარულ კარვებში დღეღამეებს ასწორებდა, დარბოდა, გერმანელებს ეშუადარებოდა ესა და ეს წამლებით, ხელსაწყოებით, დაჭრილების ფასანოლად თივაო, ბანდიო, სხნარო. ხანდახან უდავებოდა კიდევ გერმანელებს. ამ დავაში ერთმა გერმანელმა დაუცაცხარა კიდეც, ამდენს ნუ მიუდგომეები, თქვენი ქვეყანა ნითელი ჯვრის საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრიც არ არისო. მაიორმა რომანოვმა მაშინვე მოეგო, კი, მართალი ბრძანდებოდა. მაგრამ ახლა მე თქვენ, როგორც კოლექტა კოლექტას, ექიმი ტქიმის მოგმართავთ თხოვნით, თქვენც ხო ადამიანი ხარო, გთხოვთ, ჩამხვედება ხელში

ის უბედური, მიშველეთ რამყო. გაჭრა დონამ, თხოვნა იყო თუ მუდარა, სწორედამდე მოყვასისათვის თიდადებული გეგმის მიხედვით დაფინებელი, დაუოკებელი, ისეთი, გერმანელსაც რო გული მოეღობო. მოღობა გაფიცებული გერმანელი ექიმი და რაც თხოვა, შთილოდ ეს კი არა, სხვა რამეებიც გაზოტანა მაიორ რომანოვს.

ამ კაი კაცის გასხვებამ შემიყოლია და დაგვწორდი იმ სამწუხარო ამბავს, რაც დილაუთენია გენადიმ მოგვიტანა. ყოველდღე — დილით, შუადღისას, საღამოს, — მიდის ხოლმე თავის დროგთან და ცხენთან, კი არ დაისაკუთრა, გერმანელებმა თვითონ მიანდეს ცხენისა და დროგის პატრონობა, შემოქრონდა ბანაკში კასრებით წყალი, ბალანდა და ასე ემასხურებოდა ტყეებს. ძლივს გადაურჩებოდა ხოლმე დამშუულ ხალხს, მოაცივდებოდადნენ, ერთმანეთს არ აცლოდნენ, ჯაჯგურობდნენ, ღმუოდნენ, კანრავდნენ, ფლათდნენ ერთმანეთს. ხელით მაღლა სავლელ ქვაბები ჰქონდათ შემართული და ყველა ერთად აწვლიდა გენადის. ისიც მოთმინებით ხან ურთს უსხამდა, ხან მლორეს, აბა, ამდენ ახვეთებულ მწყურვალსა და მშვიერს ერთად ხო ვერ გაუმასპინძლებოდა. შერე პოლიციელები გაჩნდნენ ბანაკში, მკლავზე თეთრი ღუნტით, ჩვენებო, ნითლარმიელები თუ შეთლარები, ვინ გააჩრევდა ახლა ამით, გერმანელებმა უფლებები მისცეს, წესრიგი დაამყარეთო, ჯოხებიც მიაჩრევს ხელთ და იცოცხლავ. იქნედადნენ და იქნედადნენ ჯოხებს თანამშემშულებების მხრებზე. ზოგს უთქვამს, რეგი ნითს ჩაგბარდით ტყვედო, ზოგს კიდეც — მამაჩემი კულაკობისთვის ანამესო, ან კიდეც — მამაჩემი ოცდაჩვიდმეტში დახვრიტესო და გერმანელებმაც მაშინვე შემოახვიეს მკლავებზე თეთრი ღუნტები, აბა, თქვენ იცით, ებრაელები და პოლიტებლები თუ იცნით, მაშინვე გვაცნობეთ, დანარჩენებს მოუარეთ, როგორც გუნებოთო. და იქნედადნენ და იქნედადნენ ჯოხებს. კაცმა რო თქვას, საჭირო კი იყო წესრიგის დამყარება. რამდენჯერმე გენადი კინაღამ დაგლოყეს. კასრს ჩამოეკიდებოდნენ ყოველი მხრიდან და ქვაბებს თვითონვე ტუცავდნენ წყლისა და ბალანდის ამოსაღებად. პოლიციელებმა კი თავიანთი დრუკადი ჯოხებით რიგში ჩააყენეს დამშუული ბროსო, დაანესეს რიგი, ამ რიგშიც ერთმანეთს ზურგზე ასხდებოდნენ, ერთი სული ჰქონდათ, სანამ გენადის დროგთან მიადნედადნენ, მაგრამ გენადისათვის ეს დიდი შეღავათი იყო. ამგვარი წესრიგი ჩვერთვისაც ერთგვარი შეღავათი იყო. — თავად არ გვეჩორდებოდა რიგში დგომა, ამ ჩოქოლ-ჩაქუნში ფლენა და სრესა, გენადისაც სა-

შეაღებდა ეძღვრება ჩვენთვის გადვენახა ორი-
ოდე ქვაბურა ბალანდა.

უშთაერესი მაინც ის იყო, — არჩილს მი-
აჩნდა ასე, — გენადის საქმე გამოურჩდა,
ბავშვობიდან თანშეზრდილ პირუტყვიან —
ცხენთან მიიყვანა ახლანდელმა უზიაცმა ბე-
დმა და ცხენის მოვლა-ზრუნვაში ეგება ცო-
ტა შემსუბუქებოდა ტყვეობის სიმძიმე. მა-
რთლაც შეუსუბუქდა, დილაადრიანად მის-
კენ მიიქაროდა, დროცს მიხედ-მოხედვად,
ცხენი დაიდურტუნებდა და, პო, პო, ახლავ
მოყვანავ რამესო, მიაგებებდა დამშულ პი-
რუტყვს ამ სიტყვებს, სადმე ბალახს მიგ-
ლეჯ-მოგლეჯდა, ცოტათი დაანაურებდა, შეა-
ბამდა დროგმო, ხელს გადაუსვამდა ქეროზე.
ქიშკართან შეაჩერებდა, კართან მდგომ გე-
რმანელ გუშაგს ეტყოდა, ვასრ, ვასრ, —
ანუ წელის მისატანად მიუღივარო, — გო-
ლდება გუშაგი ქიშკარს და ვარეთ სადღაც-
სადღაც შოულნობა ცხენის საკვებს.

იმდილაადრიან კარკიდან გავიდა თუ არა,
მყისვე უკან დაბრუნდა გენადი, დასტყვი-
ო, განადგურებულ, — გაფითრებულ, —
ხაფრანისფერი დაეღებოდა სახეზე, როცა
გაბრაზდებოდა, — მონყვეტით ჩაჯდა. აღი-
ონა მივირდა:

- რა იყო, გენადი ბიძია, რა მოხდა?
- გენადი თავდახრილი იჯდა, მოხრილ მუხ-
ლებზე გადებულ მკლავებზე თავი ჩამოფო
და ხმას არ იღებს. ახლა საშა შიაცხრა გე-
ნადის:
- გენადი ბიძია! გენადი ბიძია! — შეს-
ძახა და შეაჯანჯლარა.
- პირუტყვიბი.. არამზადები.. — ამოი-
გმინა გენადიმ, ღრმა სუნთქვას ამოაყოლა
ეს სიტყვები.
- ვისზე ამბობ, გენადი ბიძია? თქვი, რა
მოხდა? — აჯანჯლარებდა და ჩასძახოდა
წარამარა საშა.

- არჩილი წამოდგა, თავს წაადგა გენადის.
- ეგრე რამ გაგანინმატა, კაცო?
- გენადიმ მკლავებზე დაფებული თავი შე-
მართა და ასძახა:
- დაუკლავთ, არჩილ, ცხენი დაუკლავთ..
- აჲ გოხიარი, გაარიღე-მითქი, ვარეთ
დააყენე-მითქი. ხო გაგაფრთხილე?
- წუხანდელ არულობაში დრო იხელ-
ოქს.
- ნუხელ რო არა, ზეგ იხამდნენ.
- დროგი უცხენოდ რალა დროგია?
- ევლას თაყისი ხადარდელი აქვს.
- ძალღები.. მგლები..
- მშორი კაცი მგელზე უარესია.
- მგელზე უარესი, მგელზე უარესი.. —
გამოაჯავრა არჩილს გენადიმ, — დაეერი-
ოთ, აბა, ერთმანეთს, დაეჭამოთ ერთმანეთი.
ჩემს გვერდით ერთი შუახინს რუსი იწვა.

ჩვენ რო მოვედით და, ამ, ადგილს მოუკლავ-
დით, ეს აქ იყო. ხმას არ იღებს (მისთვის)
ამბობდა, არც დაინტერესებებოდა (მისთვის)
ობით. რამეს რო ვეტყოდი, ერთ სიტყვას
მომიგდებდა და მტის ვერაფერს დააყენი-
ნებდა. გადაუხვედნენ ქრილობას საშა და
ალიონა, ამათაც არ გასცემდა ხმას, კითხვა-
დნენ, ხომ არაფერს დაგვაფლობოთ, ის კ
დუმდა. ხანდახან მოსასაქმებლად წამოდე-
ბოდა, მაშინვე მობრუნდებოდა და მიეგდე-
ბოდა ხოლმე ჩემს გვერდით. ნუხელ, ვარეთ
რომ მიწა აზანზარდა, ვეღარი გაეცვივდით,
ეს არც განმრეულა, იყო გამოტლი.
ალარც მე მივძალღებივარ, ვინ იცის რა ცე-
ცხლი ეკიდა, რა მდულარეში ითუთქებოდა.
შეიძლება არც არაფერი ჭირდა ამდაგვარი.
უბრალოდ ხასიათი ქონდა ასეთი. შეიძ-
ლება რამე ფსიქიურმა ტრავმამ შეძრა და მე
ვერ ვამწინედი.

გენადისა და არჩილის დიალოგი ამან შე-
აჩრა. როცა გენადიმ თქვა: „დაეერიოთ,
აბა, ერთმანეთს, დაეჭამოთ, აბა, ერთმანე-
თიო“, თითქოს ამ სიტყვებს ელოდა აქამდეო,
ხმა ამოიღო, წყნარად, მშვიდად, არც გან-
ძრეულა, იწვა გულაღმა და ხმის აუშაღლე-
ბლად ჩამოათავა თავისი სათქმელი:

- დაეჭამო, წარბს არ შევიხრით, ისე
დაეჭამო. სხვა რა უნდა ექნათ? დაცო, ცო-
ტა მეტად დავიმშეთ, ანაც რა დაამშვეა გვი-
ნდა, ერთად ხო ვართ აქ თავმშეკრილი? ამა-
ზე უკეთესი იქნება რამე? ცალცალკე ვიყა-
ვით და ვეძებდით ერთმანეთს დასაჭმელად
და დასაგლეჯად. სულ ასე არა ვართ? სულ
ასე არ იყო? მთავრობად გუჭამდა და ჩვენც
ეჭამეთ ერთმანეთი. თუ ორი ცხენი ამ ხა-
რი ყავდა ჩვენზე მეტი ვისმეს, ღდინი გა-
კაცალეთ თუ ვისიმე ჯავრი გაგფორმდებოდა
გულში, ვასმენდით, ბელადის სურათიანი გა-
ზეთი ფეხსნაღამი შეუტანიაო და მორჩა, გა-
თავდა, ხალხის მტერიოო და დაამკარგად-
ნენ მოუსაგლეითში. ვაბზლეთ და ვაბზლეთ
ერთმანეთი, ზოგი ჩუმიად, ზოგი ამკარად,
კრებებზე, ტრიბუნებიდან საბრალდებო და-
სკვნებზე წავუკითხეთ მეზობელს, მეგობარს,
ნათესავს. მგლებზე უარესები არ უყავით?
- არავისკენ გაუხედავს, ვერ მიხედებოდი,
ვის ეკითხებოდა, მაგრამ გენადი მაინც მიხ-
ედა, რომ ეს შეკითხვა მისმა წელანდელმა
სიტყვებმა გამოიწვიეს. გაოცებული უსმენ-
და, ჯერ სულ არ იღებდა ხმას ეს კაცო, ახ-
ლა კი რა ენად გაიკრიფაო. უსმინა, უსმინა
და მერე უთხრა:
- შენ სად გადაუხვეე ამობილო?
- არსადაც არ გადამიხვევია.
- მე სხვა რამე ვთქვი.
- მეც იგივე ვთქვი. შენ წუხანდელ მგლე-
ბზე ღამარაკობ. მე ომამდელი მგლები გა-

ვხსენე, რა, არ იყენებ თუ? მაგათი ნაკბილარი უფრო მარნია, ვიდრე გერმანელების ნატყვიარი.

ათანასე

გავიდა ორი თვე ჩვენ ქრილობები ასე თუ ისე მოგვიშუშდა და სანიტარული კარებიდან გარეთ გავედით. ბანაკის ეზოში გრძელი გადახურული ფარფული იყო, რომელსაც მხოლოდ სახურავი ჰქონდა, კედლები არ გააჩნდა, ალბათ რამე ღია სანაწობი იყო ადრე. ამ გადახურულში მოეთავსდით შე, არჩილი, გენადი და ის რუსი ჯარისკაცი, რომელიც ჩემ გვერდით იწვა და რომლის გვარსახელი ვერ არ ვიცოდით ალიონას და საშას სანიტარულ ოთახში მიუჩინეს ბინა და ღამით იქ ძინობდა.

ერთ დღეს ჩემ მეზობელს თავს ნაადგა პოლიციელი, ხმელ-ხმელი, საშუალო ტანის კაცი, რომელსაც ბაშბის კურტაკი ეცვა და მკლავზე თეთრი ლენტო ეკეთა. დააკვირდა ჩემ მეზობელს და მერე უთხრა:

- შენ ვოლკოვი არა ხარ, ათანასე?
- ჩემი მეზობელი ნამოჯდა, თავსნამდგარ პოლიციელს ახვება და მაშინვე მიუგო:
- ა, ვანია! გამარჯობა!
- გაგიმარჯოს, ათანასე!
- პოლიციელი გვერდით მიუჯდა.
- გადაარჩენილხარ, ბიჭო!
- პო, გადაერჩი.
- შენ რო ნამოგვიყვანეს, ორი კვირის მერე შე დამიძახეს.
- ხო არავენ შეგხვედრია ჩვენებური?
- არა.
- ეგ რა არის? — მკლავზე შემოხვეულ თეთრ ლენტზე მიუთითა ათანასემ.
- პოლიციელად დამაყენეს — მიუგო ვანია.
- ასეთი რა დამისახურე ასე უცებ?
- არაფერიც არ დამისახურებია. გერმანელებმა მკითხეს, ვინა ხარო, მაშაქემი კომუნისტებმა დახვრიტეს-მიტეცი, ვუთხარი მათ და მაშინვე თეთრი ლენტო მომიცეს. საქმელს გვაძლევს. აბა, მშვიდი ხომ არ უნდა მოვკვდე აქ? კაცო, რას ნამონოლილხარ. ნამოდი, უთხარი გერმანელებს ეველიაფერი. შენი ოჯახი ხომ მთლად ამოიფუტეს კომუნისტებმა. ნამოდი უთხარი, შენც დაკაუნებურ პოლიციელად

- ჯერ ომი არ დამთავრებულა, ვანია.
- დამთავრდა, ათანასე ომი ჩვენთვის დამთავრდა. ჩვენთვისაც დამთავრდა და ყველასთვისაც. დაინგრა კომუნისტების ხუხულა.
- მერე რა გახარებს?
- რა მახარებს და შენ ნავალ მალე

- მტერს შეუძლებები ჩვენს სოფელი, არა?
- რა მტერი, რის მტერი? ვინაა მტერი?
- აბა, გერმანელები მოყვრებია?
- ან მოყვრებია, შე კაცო. შენ რა მოგივოდა, ათანასე, რეებს ღერღვე?
- არაფერიც არ ვღერღავ გაციობები.
- რას შესაიძობი, რაა საკითხავი? დავაგონედა, რა დღეში ჩაგაგდეს კომუნისტებმა — დედაც დაიჭირეს შენი, მამაც, სად არიან, არც იცი?
- კომუნისტები სხვაა, ვანია, ჩვენი სოფელი — სხვა.
- რას მიე-მოუდები, ვერა გამიგია რა! სოფელი სოფელია, კომუნისტები კომუნისტები.
- შეე მაგას გუებნები, რომ სოფელი სოფელია, კომუნისტები კი კომუნისტები რაც არ უნდა იყოს, ჩვენებურიები არიან ჩვენი კომუნისტები. ისინი დღეს არიან, ხელ შეიძლება აღარ იქნენ. ჩვენი სოფელი კი სამშობლოა, შე რეგვერო, სამშობლო კი ყველთვის სამშობლო იქნება.
- ვერ გავიგე, ათანასე, რას მეუბნები
- ბავშვიდან ააუთი იყავი შენ, — გაუთელე, გუგუბარი, ვახსოვს, კუნძი რო შეგარქვით, გოგოებმა შეტახებლად დუნდუკი დაგარქვეს.
- რა შუაშია ახლა ჩემი შეტახებლები?!
- შუაშია და იმტომაც გაგახსენე. იმ შუაშია, რომ სულ ამნაირი დარჩი. ახლაც ასეთი ხარ ვერ არჩეე მტერ-მოყვარეს.
- გუყოფა. გუყოფა დამიწყე შენც რა! ნამოდგა ვანია.
- იცი, რა ვითხრა, ვანია, კომუნისტები ჩვენი რჯულის ხალხია, თუ არ მოგნონს, შეებრძოლე და შეცვალე. მაგრამ სამშობლოს მტერი კი არ უნდა დაიხმარო ამისთვის, მტერს კი არ უნდა შეუძლევ სოფელში, რომ შეუძლები, შეიძლება დაგამარცხებოოს კომუნისტები, მაგრამ მერე ის შეგჯდება კისერზე. სამშობლოს ნაგართმევს, თვითონ დევმტრონება და უარეს დღეში ჩაგაჯდება. ეს არ უნდა გესმოდეს ამხელა კაცს? — ნამოდგა ათანასე და ვანია ნინ აეტუხა.
- რაებს ბოდავ, ათანასე?
- არა ვბოდავ, ვანია, არა. დედაქემს და მაშაქემს კი შენ თავი დაანებე, შენი სახენებელი არ არიან ისინი. ჩვენ თვითონაც დავერციეთ ურთიანეთს. კი, ყელში ბოღმა მაქვს მონოლილი, მაგრამ გერმანელები რას მიშუღის ჩემი ბოღლის ამოსაქარებლად? მერედა. შენც ხო კარგად იცი, ვინ დაასმინა დედაქემი და მაშაქემი? ჩვენი მეზობელი არ იყო?

იხილეთ კომუნისტი იყო.

— უცხოურპირო კაცი იყო, მაინც, ჩათ-
ლახი.

— მერე შე რა შუაში ვარ, ათანასე, რას
გადაწყვიდევი?

— არჩემე, რა შუაში ვარ, რა შუაშიო.
შუაში ხარ, აბა, კიდემი, განზე დგეხარ? —
ხელი წაეღო მკლავზე წამოცმულ თეთრ
ლენტზე. — ა, თუ არ ხარ შუაში, შენც უც-
ხოურპიროს ყოფილხარ, შენც გაათლახულ-
ხარ თვითონ... — მიათურებოდა თეთრ ლენტს
ათანასემ, შებრუნდა და ჩაჯდა ისევ თავის
ადგილას.

კუდამოკლებული გაშორდა ვანია ათანა-
სეს.

საღამოს ორ გერმანელს მოუძღვა ვანია,
გერმანელებმა ხელი დაავლეს ათანასეს და
წაიყვანეს.

მეორე დღეს შუადღისას პოლიციელები
დაერივნენ ტყვეებს, მიანჯვ-მოანყვეს ბანაიკის
ეზოს კედლებზე, შუაში დაყარეღდა მოედან-
ნი აქეთ-იქით ჩამწკრივებული ტყვეების წინ
ერთმანეთს რამდენიმე მეტრით დაშორებული
პოლიციელები გააჯგინენ.

გაიღო ბანაიკის ქიშკარი.

ეზოში შემოვიდა თეთრურნავიანი ათა-
ნასე, უკან ხელბეჭდურული პერანგი აღატ-
ალაგ გაგატევილი ჰქონდა. ეტყობა უნამუ-
ბიათ, უჯერჯენიათ. შეიძლება პოლიციელობა
შესთავაზუს, უარი თქვა და ამიტომ ანამეს.
შეიძლება ვანიასთან გუშინდელი საუბრის
გამო. მძიმედ მოადგამდა ნაბიჯებს ნანამები
და ჩაგვეი. უკან ორი ავტომატომოარევიბუ-
ლი გერმანელი საღდათი და ეფრეიტორი
მოჰყვებოდა. სულგანაბული მიმტერებოდნენ
ათანასეს მოედნის ორივე მხარეს შეჭუჭკუ-
ლი ტყვეები. მოშავო ღრუბლებზედაკრული
ცა თითქოს დაბლა ჩამოიზნეოდა, სულისშემ-
ხუთავად დაანვა საშინელების მოლოდინით
შეპყრობილ ბანაიკს.

ჩემებზე გაეხადათ. ფეხშველა მიაბიჯებდა
ათანასე ხრიყო მინაზე.

ბანაიკს მოედნის ბოლოში შეაჩერეს, უკან-
ხელბეჭდომწყობილი შეაჩერეს, შემოაბრუნეს.
თავი მადლა შემართა ათანასეს.

ათიოდე ნაბიჯის მოშორებით წინ დაუდ-
გნენ ათანასეს ავტომატის გერმანელები.
მათ უკან მდგომ ეფრეიტორს არც არაფერი
გამოუცხადებია, რაღაც ბრძანება გასცა გე-
რმანულად, მეავტომატეებმა ავტომატები
მოუღირეს და როგორც კი მიავარეს ტყვეები,
იმწუთსავე ათანასე შეძაგძაგდა და ძირს
დაეცა.

გერმანელები შებრუნდნენ და ქიშკარს
მიაშურეს.

ათანასეს გეგმს ვანია და სამი პოლიცი-
ელი მიუარდა, მკლავებში და ფეხებში ხე-
ლები ჩაჰკიდეს და ასე გაათრეეს ქიშკარში.

— რა თქმა უნდა, ვინც ამის მიწვევა ეცხ-
ველამ არ იცოდა, რა მოხდებოდა, რა მოხ-
დებოდა, ურიტეს ერთ-ერთი მათგანი. — ვანია ვარდა,
მართლაც, ვის ეცოდინებოდა, ჩვენს მეტრ
არც არავინ იყო იქ, სხვას არავის შოუსმე-
ნია ვანია და ათანასეს საუბარი კარგა
ხანს ადგილიდან არ დაძრულან მოედნის
ორივე მხარეს ჩამოვებული ტყვეები. გაო-
მებული იდგნენ და ყველანი მხოლოდ ერთ
რამეს ვარაულობდნენ — რაჟი კაცი დაბე-
რიტეს, მამასადავამე, დააშავა რაღაც, ან გა-
ქვევა მოინდომა და შეიპყრეს, ან პოლიც-
ხელი იყო, ან ებრაელი.

ათანასე ქიშკარში გაიტანეს თუ არა, პო-
ლიციელებმა დაიწყეს ჯოხების ქნევა და აჯა-
ჯლანდნენ, დაიშალნენ, დაიშალნითო.

აირ-დაირია ისევ ტყვეთა ბრბო სისხლ-
ნაცხებულ მოედანზე.

მეშინია, გუდა!

— მეშინია, ბუდე! — ებახე სახვევი შემო-
ხანა და მითხრა ალიონამ.

— რის გეშინია?

— არა უშავს, შუშდება გვარიანად, —
ქრილობას დააკვირდა და თქვა, მერე მიბა-
სუხა: — პილდასი მეშინია.

— ქრილობა როგორ აქვს? — ბანზე აუ-
ტყვე სიტყვა.

— ქრილობა თითქმის მოურჩა.

— რისა გეშინია, მართლა მხეცი ხო არ
არა.

— ამას თუ კიდევ შევხვდებოდი, ვერ ნა-
რმოვიდგენდი.

— შთა შთას არ შეხვდებო...

— რამდენჯერ უნდა მითხრა, ვიცი, — შე-
მანყვეტინა ალიონამ, — კაცი კაცს ყოველ-
თვის შეიძლება შეხედეს, მაგრამ ეს შეხე-
დრა მაინც ნამეტანი უცნაურია.

— შენ გულდღეაღი გოგო რო არა ხარ?

— არა ვარ, მაგრამ...

— აბა, რა გაბინებს?

— ძალიან მაკარად მოვექვეცი იმ ღამეს.

— ქალი თუ ასე განირაგდა ქალს, არ მე-
გონა.

— ჩემ ხელთ იყო ძალაუფლება და იმი-
ტომ.

— ასე ვიცი ხანდახან ადამიანებმა.

— რა ვიცი?!

— ძალაუფლების უხეშად გამოყენება.

— კაცი რო ყოფილიყო, შეიძლება მომე-
ცლა.

— ეგაც რო მოგვცა, ის აჯობებდა იმნა-
ირ შეურაცხყოფას.

— მე? მე რა მიქნეს მაგინმა კაცებმა?!

— მართალია, შენ, მეტი რო არ შეიძლე-
ბა, ისე მხეცურად მოგექნენ, მაგრამ არ

უნდა მიტყუდებოდნენ? იმნაირადვე შეურაცხ-
ყოფილი ყოფილიყო ჰილდაც.

რომ მომხდარიყო ის, რაც გინდოდა,
შეგინრალეობდა?

— შენ შემებრალებოდი, ახალ ცოდვას მი-
უმატებდი ამქვეყნიურ ცოდვებს.

— შურისძიება ცოდეა იქნებოდა?

— იმ გარემოებაში, რომელშიც ჩვენ ვი-
ყავით იმღამეს, ცოდედა ჩაითვლებოდა. ხო
გახსოვს, იქ მყოფმა ჯარისკაცებმა პირი შე-
გაქცეს, მოგაძახეს კიდეც. ჩვენ ფაშისტები
კი არა ვართო.

— პო, მახსოვს, მომაძახეს და ამან უფ-
რო გამაგულღისა.

— ჯარისკაცები კარგ გოგოზე არასოდეს
იტყვიან უარს. ეს ფრონტული ცხოვრების
დამახასიათებელია. ხანდახან უხეშობენ კი-
დეც ჯარისკაცები, მაგრამ იმ ღამეს ჰილ-
დაში მათ ღამაში გოგო კი არა, ტყვე დაი-
ნახეს, უხეშური ადამიანი. ჯარისკაცები შე-
ნზე ძლიერები აღმოჩნდნენ იმ ღამეს.

ალიონას ერთბაშად თვალებიდან ცრემლე-
ბი მოსკდა, ჩაჯდა, თავი შეკრძებ მომადლო
და ქვითინით მიიხრა:

— ამიტომაც მემონია, ბუდე.

მარტონი ვიყავით. არავინ ჩვენს ახლოს არ
იყო. მომეროდა, არ დაგვიანახონ-მეთქი ამ
მდგომარეობაში, თანაც ალიონა შემებრადა.
მე ახლა ყველაზე ახლობელი ადამიანი ვარ
მისთვის, ჩემს გარდა ვინა ჰყავს ისეთი, რო-
მელსაც გულს ვარაში გაუმხილოს, გაეწფოს?
თავი რომ შეკრძებ მომადლო, არც გაუფიქ-
რებია, არავინ დაგვიანახოსო. აბა, ვის შეკ-
რძებ მივალა ცრემლები, ვის შეკრძებ მო-
თქვა შეუთული სული? რაც ამ დუბჭორ
გზაზე მოვიფიქრეთ, რაც აქა ვართ, ზღვის-
პირა ქალაქის ტყვეთა ბანაკში, ერთხელაც არ
გამოუმტყაპებია ჩემთვის ქალური ახირე-
ბანი. ქალი ქალია ყოველნაირ მდგომარეო-
ბაში, რაკი თავისად დაგიტულებს, რაკი შენი
გახდება, ყურადღებასაც საჭიროებს მამაკა-
ცურს, თბილს, სასურველს. მე კი ეს ყვე-
ლაფერი თითქოს გადამაყენდა, ამ ბედურულ
გზაზე აღარ მახსოვს, რომ ალიონა ჩემზე
მონდობილი ქალია, უბრალო თბილი სიტყ-
ვებიც ამაზეა. ფრთხილ შეასხამს, გააგულია-
ნებს. სად დამტყარა მე ამნაირი სიტყვები?
მე ხომ ადამიანეთან ურთიერთობისას აშნა-
ირი სიტყვები გამოუღვევლად მქონდა, მოსა-
ფერებელი, საალერსო, სამადლობელი. ამ
მხრივ დედაქალაქის სულიერი განშტოება ვიყა-
ვი ნამდვილად, სიტყვებიც მისგან მქონდა
მომარაგებული, არ ვიშურებდი არავისთან.
სად გაქრენ, სად მიიძალუნ ახლა ეს სიტ-
ყვები? ეს უტყხო გოგონა თავს მეცვლება, სი-
ცოცხლეს არ იშურებს ჩემთვის, ასე მომე-
დო, ასე გამოგულბასიათიანდა, მე კი ერთი

საალერსო, მოსაფერებელი სიტყვაც არ მი-
თქვამს ამდენოაშნია. ენატრება, აბა, რა ენა-
ტრება? ირგვლივ სულ სიციფილი და სისა-
ლისღერაა, მოედის და მოედის ჩემ ვერტეფით
თავდაუზოგადე ამ შოთისა და სისხლილ-
ვრაში. კვენისისა, ლანძღვა-გინებასა და გო-
დების მეტი არა ემისი რა. გულსმამაგებელი
სიტყვა ენატრება. მე კი რამ გამახდა ასე
გულქვა? იმართალია ამ გაავებულ წუთი-
სოფელში ამჯერად არც საამისო გუნება-
ხასიათი მაქვს, მაგრამ რატომ არ შეიძლება
თავს ძალა დაატანო, ჭრილობას როცა გიხ-
ვევს, მაშინ მაინც უთხარი, რა კარგი ხარ,
რა თბილი ხელები გაქვს, უსაზღვროდ მა-
დლობელი ვარ შენო.

ცრემლები რო მოსკდა და თავი შეკრძებ
მომადლო, ნელა გადაეფსეი ხელი თმაზე და
ჩაეძახე:

— ნუ სულელობ, გოგო, ასე რამ დაგაშო-
ნა?

ქვითინ-ქვითინით დამარცხდა ალიონამ:

— რა ვიცი, გერმანელია მაინც ახლა ტყვე
ხო აღარ არის, პირიქით, ჩვენა ვარ ვერტეფის
ტყვეები.

— ჰლდა არ არის გულღვარძლიანი გოგო.

ალიონა ერთხანს კიდეც იყო ასე თავმოყ-
რდნობილი ჩემს შეკრძებ, მე თმაზე ხელით
ვეფერებოდი. ქვითინი შეწყვიტა. მერე თავი
ამართა, მე რო ჭრილობა უნდა გადამიხეი-
ოს, იმ ბანდით თვალები ამომიშპრალა და
ჭრილობის გადახვევას შეუდგა.

— გულღვარძლიანი გოგო არა ჩანს, ევ
მეც შენიშნე.

— თუ შენიშნე, რა მოგვიდა, რა ეშმაკი
შეგიძერა გულ-ღვიძლი?

— ყოველთვის კარგად გვხვდება მე და სა-
შას. შეგვიკლა ხელში ორივე შენზე კითხე-
ბით.

— ჩემზე? — გავიოცე მე.

— პო, შენზე. ნუხს, დაჭრილი რო ხარ.
ვეკითხება, მოურჩა თუ არაი?.. ხო უთხა-
რით, მე რომ მნახეთო?.. არ გაუხარდაიო?..
მოკლედ, ერთი სული აქვს, როდის გნახავს.
ისე ლამაზაკობს შენზე..

— კარგი, ერთი, — არ ვაცალე ალიონას
სიტყვის დამთავრება, — რას მიუღებო. მო-
დები!

— მიუღებო-მოუღებო კი არა, უნდა გიი-
ხა, შენზე რო ლამაზაკობს, როგორ უციოც-
მებს თვალები.

— გაქრდი, გოგო, რას ამბობ?!

— იმას ვამბობ, რაც შეეაჩნია.

— გეტყვება რაღაცა.

— არაფერიც არ მერწმუნება. მიცხრედ გე-
ამბო გუშინ თქვენი თავგადასავალი, ხო, ხო,
ხო... ოპოლას რო ახსენებს, ცრემლებით ევ-
სება თვალები... იმღამინდელ ამბავს, ჩემს

ქობში რო შევითხვა, ყოველთვის გამოტოვებს. თითქოს არც არაფერი მომხრადიყოს.

— ვერ უნდა მიხვდე? თვითონაც არ სურს გაგახსენოს.

— გუშინ გვიტხრა, მეგონა ველარასოდეს შევხვდებოდი ბუფუსო. გულისტკივილი ამოაყოლა ამ სიტყვებს.

— შენ, ალიონა, ნამეტანი დაკვირვებიხარ მეგის გულისტკივილსა და თვალების ციმციმს.

— არჩილზე და გენადიზე რატომ არ ამბობს ასე? ბუფუ და ბუფუსო, გაიძახის სულ. — მე რა ვიცი.

— არც მე ვიცი. მე რა უნდა ვიციოდე? თქვენთან ხო არ ვყოფილვარ? უხედაობი, ევა-რაუდობ.

— რას ვარაუდობ?

— გულგრილი არ არის შენდამი.

— ნუ სულელობ-მეთქი, გოგო!

— არაფერსაც არ ვსულელობ.

— შენ მგონი ექვიანობ.

— არა, ბუფუ, არ ექვიანობ.

— რო არ ექვიანობდე, ამნაირად არ ილაპარაკებდი.

— არ ექვიანობ-მეთქი, მაგრამ სიფრთხილეს თავი არ სტკივათ, ხო გაგოგონია?

— რა სიფრთხილეს, რის სიფრთხილეს?

— შემინია, რო გაიგოს ჩვენი ურთიერთობა?

— საიდან გაიგებს, როგორ გაიგებს? შენ ხო არ უტყვი? ეთქვათ და გაიგოს, მეურ რა?

— შეიძლება მაშინ გაიხსენოს ჩემი სიადე და გადამკარგოს სადმე, მომამოხროს აქაურობას, შენს თავს მომამოხროს, ერთმანეთს გაგვაშოროს. ეს მას შეუძლია, ამის უფლება ახლა აქვს. მეურ სადღა გექებო?

— ხო ხედავ, რა დღეში ვარ, კაცს არა ვგავარ, ვინ იცის, ნინ კიდევ რა გველოდება.

— ნუ ამბობ მაგას, ბუფუ. — მუდარის ელევა გაყარა ჩემზე მოცეცებულ მის თვალზეში, — რა დღეშიაც არ უნდა ვივყოთ, მე უშეშოდ ვერ გაძვლებ. რამდენჯერ უნდა გითხრა? მოგბეზრდეს თუ გინდა, მაინც სულ ამას გეტყვი.

— რის მაქნისი ვარ, ალიონა, ახლა მე?

— რატომ შეუბნები მაგრე? სულ ასე იკვრივებ ჩემს სიტყვებს. რაღაცის მიმილავ, გარკვეულად არ მეუბნები. ვერ იყო, შინ ნადი, შინ ნადიო, მეჩინებ. მეურ გზაზე რომელიღაც სოფელში ვიღაც დედაკაცს აჩუქებდი ხელთ ჩემ თავს. — ისევ თავი მომამყრდნო მეურდზე და სვენებსვენებით ჩუმიად ამოღერდა: — მე შენ არაფერს ვაკვალბ, არაფერს ვთხოვ. ერთი იცოდე მხოლოდ, შენთან ყოფნა მინდა სულ, შენს მეტი ქვეყანაზე არავინ გამჩნია.

ეწრა და ვერ მოვზომე სათქმელი, გული

ვატკინე. ვერ მიემხედარვარ, რატომ ვარ ასე სთან ამგვარად შხამგარეული. რატომ ვარ ასე ბითი? რატომ ვერ მოვიბრუნე გული მისადმი ისე, რომ ნაღდი თანამგრძობელი ვიყო მისი? რა მიშლის ხელს? რა მელობება? საიდან მომდის ეს მოსაგერებელი სიტყვები? თავს მველება, მართლაც უჩემოდ აღარ შეუძლია ყოფნა. მე კი ვჯერ ეს არასოდეს გამოვიტყვებია, არც გამოვიტყვებია და არც მიგრძენია, ალიონას უმისოდ შემოძლია თუ არა გაძვლო? ეს აზრი ვერ არ გამკარებია, არ გამიძნობიერებია. ჩემი მისადმი დამოკიდებულება ვერ არ გაცილებია სიბრალულს. რა თქმა უნდა, გული მეტკინება, რომ დამზორდეს. უღუჭვალად მეტკინება გული, მაგრამ ამ ვიცი, მეურ მომენატრება თუ არა, თუმცა ამას რა ცოდნა უნდა, დაბეჯითებით შემოძლია ვთქვა, რომ განშორების შემდეგ არ მომენატრება ალიონა. ხო ასეთი საყვარელი, ხო ასეთი ქალური, — ნახი და სათნო, ხო უშურველად, თავგანწირვით, მამრზე გადარეული ხვადივით შემომავლი თავს მთელი მისი ძალები, შესაძლებლობა, სიტბო, მაინც აღარ მომენატრებოდა, შეიძლება მომგონებოდა, გამხსენებოდა, — ჩვენ რაც თავს გადავტყვებდა, აღბათ ასეთი რამე კაცს არასოდეს ავიწყდება, — მაგრამ ქვედა შუბვდრის სურვილი არ გამიჩნდებოდა.

მე თვითონ ვერ ამიხსენია, რა ხდება ჩემში?

პილდას კვლავ გამოჩენა რად გამიხარდა? გულის სიღრმეში რად შეთრთოლდა სიამის სიმი?

გამიხარდა აქ, ამ აზიზიმებულ ბანაკის ახლოს რო გამოცხადდა საღსალამათი, რო არ დაღუბულია, ზღვაში რო არ ჩაძირულია, ბომბს რო არ დაუგლეჯია, მაინცდამაინც აქამდე რო მოუღწევია, ჩემამდე ამკარად ვერ ვამეღანებ, არ შევვირე. არ ავეუღმდრეჯი, თორემ იქ, გულის სიღრმეში, საცა ვერავინ ვერ ჩაიხვდავს კაცთავანი, ვერც ჩემი მეგობრები არჩილი, გენადი, თვით ალიონაც ვერ ჩაიხვდავს, ვერ ჩანდება, იქ შეთრთოლდა-მეთქი სიამის სიმი, შეთრთოლდა და, თუმცა სულაც არ მინდა ამ მდგომარეობაში მნახოს, მაინც ერთი სული მაქვს, როდის შევხვდავ, როდის დავინახავ ალიონა რომ ასეთი დამფრთხალი და ანიოცებული შეღამარაკება იმაზე, მე გულისთვლილი პილდაკენ გამიბრბის, ენატრომ, ნტბა ერთი შემოვიფებს და თავისი არაკეთილებრივი, სხვას რო არავის შეუძლია ქვეყანაზე, ისეთი ფურადი და ბავრდოვანი ღიმილი შემომადრქვიოს-მეთქი.

ალიონასავით არ შემოუწირავს ყველაფერი ჩემთვის პილდას, ეს შეუძლებელი იყო მაშინაც, როცა ის ჩვენი ტყვე იყო და, მიი

ჭორფლიანი დათო ერკინულში
გენგლიმთეჟა

ფერო, ახლა, როცა თავისიანებს დაუბრუნდა აღიჭურვა მტრის ყველანაირი ძალაუფლებით და ჩვენ მის ხელთ ჩავარდნილი ტყვეები ვართ. და მაინც მესმის გულის უფსკრულში პილდას სახელის გაგონებაზე შეთრთოლებული სიამის სიმის ყლერა.

ერთხანს გაინაბა ჩემს მკერდზე ალიონა. მერე ისევ გაიმეორა, შენს მტეტი ქვეყანაზე არავინ გამაჩნიაო და ვინანე, რატომ ვატყინე გული. ისევ ხელი გადაუკუსვი თავზე:

— შე აღქაუო, შენა, თავს მატებრებ კი არა, პირიქით, მეშინია, შე არ მოგაბებრო თავი. აქ შენ რამე რო მოგვიფედეს, რით გიშველო, რა ვიღონო, რა ქვას ვახალო თავი? ამიტომ გეუბნები, თავს უშველე თოქო. შენ კი რეები გიფიქრია? კარგი ახლა, თუ ქალი ხარ, დამშვიდდი.

ისე წამოგვაფეგა თავს საშა, ვერც შევამჩნიე. ჩაიშეხლა და ალიონას კი არ მიმართა, მე მკითხა:

— რა მოუვიდა?!

თოფნაკრავივით წამოიშარდა ალიონა, თვლები ამოიშრალა. ვიგრძენი, სინითლემ გადამიარა სახეზე. შეამჩნეუდა საშა ამ სინითლეს, აბა, რა იქნებოდა, პირდაპირ მომჭერებოდა და პასუხს ჩემგან ელოდა. ალიონამ მიშველა, თვითონ უპასუხა საშას:

— არაფერია, საშა, რაღაც მომავონდა და თავი ეღარ შევიკავე.

საშამ აღბათ გაიფიქრა, ის შავი დღე გაახსენდა ალიონას, რომელმაც მძიმე ფალი დაამჩნია. იმის მერე, რაც ეს გაიგო, მტეტი ყურადღებითაა მისადმი, ედილობს არ გაახსენოს ის შავი დღე, პირიქით, თითქოს არაფერი მომხდარიყოს, ისე ექცევა, ეზუმრება, ეღლაბუცება, ანეგდოტებს უყვება ათასანირს, — მაინც საიდან ახსოვს ამდენი ანეგდოტე ამ ღრთ წამცეცა გოგოს! — აიყოლია კიდევ ალიონა, ისე აიყოლია, თავისი შუშპარა ხასიათივ კი გადაადო.

— გოგო ამ კაცებს გინდა ტყვია ესროლდ, გინდა ცრემლები დაეყარე, ერთდიაიგევი მაგათთვის ეგ — შესძახა საშამ ალიონას, — ძლივ გადაიარჩინე ბუფე და ცოცხალ კაცს ცრემლებს რატომ აღვრე ვულზე?!

ალიონამ წარბები გაშალა და წარბებს როცა გაშლის, სახის ნაკეთები არ შურჩხევა, მაგრამ ყოველთვის შეამჩნევ, ღიმილის ეღფერი რომ შეემატება ღანეებზე, თვალებში. მთელ სახეზე.

— შენ კიდევ რა განითლებს თქვენსმტეტი წლის ბიჭივით? — ქართულად მომყარა მე, — ერთი კი არა, ასი რუსის გოგო რო მოგვხევის, უნდა გაუფლო, აბა, რა ქართველი ხარ, ბუფეია?!

საშამ ხელი ჩავალო ალიონას, წამოგადო ხეზე და სანიტარული კარვისაკენ გააქროლა.

ბანაკის კიდევუ ორი გრძელი და ღრმა ორმოა გაჭრილი. ეს არის ჩვენი საპირფარეზო. არაფერი აქვს შემოფარებული, არც ფიცრები და არც ტილოები. ორმოები ერთმანეთის პარალელურია. იქით-აქეთ მუდამ არიან ტყვეები ჩაყუნცულნი ან დგომელა მიმგვარნი. აქ წაშლილია სირცხვილისა და მორიდეების სახლვარი.

განავლისა და შარდის სუნით არის გატღუნთილი ჰაერი ამ ორმოების ირგვლივ.

— შენ ბუფევი არა ხარ?! — მესმის ერთხელ მოპირდაპირე მხრიდან ელაცის ხმა. გავიბედე გაღიშებული, ჭორფლიანი, მწითური სახე შემეფეთა.

— დათიკო ვარ, ბიჭო, მე! — შემომძახა ისევ და წამოფეგა.

სახელი რო მითხრა, მაშინვე ვიცანი — დათიკო ბრეგაძე აქ, ამ ამყრალბულ ორმოზე გადაყუდებული რო ვიყავი, უტბად იმიტომ ვერ ვიცანი, თორემ სხვა მდგომარეობაში რო შემხედვროდა, არ გამოიჩინებოდა მისი ცნობა, ისე დამამახსოვრა თავი ბავშვობიდან. ელდა მეცა, არ მესიაძოვნა მისი დანახვა. საერთოდ ჭორფლიანი და მწითური კაცი მუზარება, მაგრამ დათიკოს დანახვა ახლა სხვა რაშის გამო არ მესიაძოვნა.

წამოფდექი, მივაშურე ჩემსკენ წამოსულ დავითს და მის გამოწვდილ ხელს ჩემიც მივატევე. მიეკითხო-მოეკითხებთ ერთმანეთი. ტოლ-მანანაგები გაუხსენეთ, არც მე და არც იმას ამ ორომტრიალში არავინ შეეხედვროდა. დავითი საღსალამათი გამოსახლტია ბრძოლების ვაიუშველებულს, გაკაწრულივ არ არის, ტყვია არ შეეარებო, თქვა. შენუხდა, მე რო გადახვეულ-გადაბანდული მნახა. კარგა ხანს ვიწაუბრეთ.

რამდენიმე წელია არ მინახავს, აღარც კი ვცოცდი, სად იყო და რას აკეთებდა. გადამაეწყდა კიდევ ის ელდა, რაც ბავშვობაში მასთან შეხედვრისას მომანყდებოდა ხოლმე. ახლაც როგორც კი დაეინახე, როგორც კი ვიცანი, მიწინვე ტანში გამბურტტელა, მაგრამ მერე ისე გულხასიათიანად მესაუბრა, გამოწელდა შიშნარევი მღელვარება.

— აქანა რა გამაძლებიებს! — თქვა დავითმა.

— რას იზამ. — რატომ-მტეტი, ამ კითხვით კი არ მივუფე, ისე, ხაფანგში რო გაებმები, ბედისწერას უნდა ელოდოთოქო, ამ აზრით ეტქვი.

— მიშურებს მოგვალავენ შობელძალდი „ნემცები“.

— არა, ბიჭო, საციკსა და შემწვარ-მოხრანკულებს მოგარამევენ, — შეეცადა შეხუმრებას.

— მე ამ ბრბოში ვერ გავძლებ.

— ვიცო, გაგიჭირდება. ბავშვობაშიც ასეთი იყავი. არ შეცვლილხარ.

— გახსოვს?!

ორაზროვნად მენიშნა მისი კითხვა, — იმას გულსხმობდა, სულ რა მემინოდა მისი თუ იმას, სულ მუდამ აცენილი და დაუდგარი რა იყო.

— რა დამაჟინებებს.

— ამ ბრბოში რა გამაჩერებს, ესენი მალე ერთმანეთს დაგლეჯენ. გაეძევე უნდა აქედან. გამაგიფეს, ბიჭო, ჩვენი ფული შემოირჩენია ზოგზოგს. კარგს თამაშობენ. უნდა ნახო, რაეარი აზარტით თამაშობენ. თითების კანკალით ჩითავენ. შენ ხო გახსოვს, მე რა ხუ-შტურით ვაგორებდი ხარს?!

უარესად ჩემს ტური შედეგოშიათ ამათ. აქნე მაინც ჩვენ ფულზე რაღა თამაშობენ?!

ყოველ მანეთზე თავს აკლავენ ერთმანეთს. ჩხუბობენ. ძიძგილაობენ. დგობენ. დედის გინება ხო ისედაც სულ პირზე აკურიათ. თამაშის დროს სხვა ცხრასართულიანი ბილნსიტყვაობითაც ექიმებთან ერთმანეთს. ამათთან, ბიჭო, ჩემი გინება საალერსო სიტყვებზედ მოგჭვენება. ისე გატყვევით თამაშობენ კარტს, თიფოს ჩვენ ნითელ სამთუნინაიბას ძალა-უფლება სულაც არ ნართმოდეს.

— შენ რა გაჩერებს, რო არ ერევი მაგათთან თამაშში?!

— ჩვენი ფული ახლა რა ოხრად მინდა, მაგრამ რო მქონდეს, ჩემებზედა დავერჯოდო, გავფუქვნიდი და მერე მაგათ თვალნინ ცეცხლს ნაუკოდებდი იმ ნითელ ფარატინა ქალადებს.

გამახსენდა, ჯიბეში რომ ნითელი სამთუნინანი მქონდა ჩაკუჭული. ამოვიღე და დათიკოს გაუწოდე:

— ა, ენა მაქვს და ნაილე თუ გინდა.

— აგაშენა ღმერთმა, — დაავლო ხელი ფულს, — სადან ხარ შენ?

— ფარდულში.

— ნივედი ახლა, ბუფუ, მოგაკითხავ.

დათიკო ბრბოში შევარდა და თვალს მივფარე.

მე და დათიკო პირველ კლასიდან ერთად ვსწავლობდით. შედგნილიანი სკოლა ერთად დავამთავრეთ. მერე გაიყარა ჩვენი გზები და აღმეძე არ შემხედრია. სამწუხაროდ ბევრი მამინდელი თანაკლასელების სახეები გადამაჟინებდა. შეიწმინდეს შემდეგ გავიფანტნით, — ვინ ტექნიკუმში გააგრძელა სწავლა, ვინ — ათნლიან სკოლებში, ველარ ებედებოდი ერთმანეთს და ამიტომ თანდათან წაიშალა ჩემს მესხობებში მათი სახეები. კლასიდან კლასში გადასვლისას, შედგნილად დამთავრების სამახსოვროდაც ფოტოსურათები არ გადაგვიღია საოჯახო აღ-

ბომბებში აღარ შემოგვრჩა ასეთი რაღაა არ ვიცო, რატომ მოხდა ასე, უცნობია ითავა მაშინ ეს, არც მასწავლებელმა, არც რომელიმე მოსწავლემ, არც მშობელმა. ორი სურათი შემომრჩა მხოლოდ — ერთზე ორნი, მეორეზე სამი ვართ აღბეჭდილნი. ამიტომაც ბევრს ველარ ეკონებ.

დავითს კი რა დამაჟინებებს. არც სურათი შემომრჩენია მისი, არც სადმე შემხედვრია. არც მსურდა შემხედვროდა. მიხაროდა კიდევ, რო არსად სჩანდა. ხანგამოშვებით სულ გადამავლინდებოდა. ხანგამოშვებით კი მისი ქორფლიანი, მწითური სახე მომვლანდებოდა და მაშინვე ვცდილობდი მიჩაგვივით მომეშორებია თავიდან, ან როგორმე მე გავცლოდი ამ მოლანდებას.

ვერა და ვერ მორჯულენ დათიკო. თავებდა და თავისურულია ბიჭი იყო. სკოლაში კი მოვიდოდა დილიდანვე, გაკვეთილებზეც იჯდა, მაგრამ მის თავში არაფერი შედიოდა. სწავლის ყოფრს ვერ მიხვდა. ხანაც მეორე ან მესამე გაკვეთილიდან გაქრებოდა და სკოლის უკან ამოფარებულად, პიქებთან ყომაზაზობდა. ბევრჯერ დაიჭირეს, სამასწავლებლოში ტყაუი გააძრეს. რამდენიც არ ხებეს ყორანი ქეიშით, მაინც არ გათუთრდა. გათათხავდნენ, გაჯორავდნენ, დამუქრებოდნენ, გაჯორიკვავთ სკოლიდანო. არც ამ მუქარისა ეზინოდა. დედ-მამა არა ჰყავდა. ბებია ზრდიდა. დაიბარებდნენ ბებიას, აჭირდებოდა, აქვითინდებოდა, ნუ დამლუპავთ, ვერაფერი მოუხებრზე, ნინდე ვერ გაეპაღვივინე შინ, დაუსევი, დატუტუსავი, ჩავუტვავ ოთახში, ნიგნს კი გაშობი, მაგრამ ცოტა ხნის შემდეგ რო შევიხებავ ოთახში, აღარ დამხვდება იქ. ფახჯრიდან გაიპარება. მე იმის თავიც აღარა მაქვს ეზო-ეზო, ქუჩა-ქუჩა ვდიო. ნუ დამლუპავთ, მაგის მეტი ჩემს არემარგზე კაცთავანი აღარავინ დარჩა. მარტოხელია შემოვრჩი ამ უხიავ ნუთისოფელს. სკოლიდანაც რო გამიგდოთ, მთლად დამლუპებია.

მითქვამდა ასე ბებია.

რა ეწნათ მასწავლებლებს, გულქვანი ხომ არ არიან, შეებრალეობოდათ ბებია და მისდევის მოსდედნენ დათიკოს ხან დაეკავებოთ, ხან ტუესვა-ჯაჯელანით.

მაინც არაფერი გამოდიოდა.

ბავშვები, როგორც შევექლო, ისე ვებმარებოდი. დასვენებების დროს ვანერინებდით საშინაო დავალებებს, ხან იმავე დასვენებაზე სხამასხუპით მოუწყებოდით გაკვეთილის შინაარსს. ქართულში რომელიმე მოთხრობის შინაარსს მაშინვე იმხსოვრებდა, იკვირებდა, გეკვირდა კიდევ, დიდ დასვენებაზე ლექსს რომ დავაზებირებინებდით, შეუდგომლად ჩამოუკვლავდა მასწავლებლებს ეს ყოველდღე არ ხებოდა, ხანდახან ახერხებდა ამას და

მკაცრდებულები პირდაღებულნი შესცვრო-
დნენ. მეტს არაფერს კითხავდნენ, ყოჩაღ,
ყოჩაღო, შეაქებდნენ, — იმ ვარაუდით, რომ
ეგებ ქვუაზე მოვიდეს და მომავალში გამე-
ცადონდეს. — კი მაშინვე სამიანებს უწე-
რდნენ. უნიჭო — ეს არ იყო, გაკვეთილზე მას-
ნავლებლისთვის რა ყური დაეგყო, შინ რო
ნიჭი გაეშალა და სამიანო დაეალებები ევა-
თებინა ყოველდღიურად, შეიძლება ჩვენც
გვეჯობროდა სწავლაში. აცენილი, უქნარა
და ზარმაცი იყო. წლის ბოლოს მასწავლებ-
ლებს გაახსენდებოდათ, ჩვენ მიერ დაქოქი-
ლი. რა თქმა უნდა, დასვენებებზე, — დათი-
ყო რაღაცას რომ პასუხობდა ხოლმე მათ,
თანაც ბებიამისის ხვეწნა და მუდარა, ცრე-
მლებზე გაახსენდებოდათ, უწერდნენ სამიან-
ნებს და ასე გადადიოდა დათიყო კლასიდან
კლასში.

მეხუთე კლასში რომ ვიყავით, ერთ დღეს,
ჩვენი დამრიგებელი, მათემატიკის მასწავ-
ლებელი ელენე დაფისკენ შებრუნებლით ცა-
რკვით მაგალითს წერდა. დათიყო ბოლო მე-
რხზე ფანჯარასთან იჯდა.

უცებ გამოალო სარკმელი, შედგა რაფაზე
და იმ დროს ისკუპა, როცა ელენე მასწავლე-
ბელი შემობრუნდა. თვალთ კერა თუ არა
რაფიდან მოწყვეტილ დათიყო, შეყვირა
უფრო შემინებულმა და თავზარდაცმულმა,
ვიდრე მოსწავლის ამ საქციელით გაბრაზე-
ბულმა. მიიჭრა ფანჯარასთან, რა თქმა უნ-
და, მეორე ფანჯარასთან, რომელიც მასთან
ახლო იყო, სწრაფად გამოალო და გადაეყუ-
და, გადაიხედა ენოში. ჩვენც ფანჯრებს მი-
ვყვივდით. პირველ სართულზე იყო ჩვენი
კლასი. დავინახეთ, მინაზე დაეცმული დათი-
ყო წამოდგა, ამოგებადა, გაიჯღანა, ხელი
დაგვიქონა და გაიქცა.

შევაშინეთ, ელენე მასწავლებელმა როგორ
შეებით ამოისუნთქა, რა გადარეული და ეშ-
მაკისფება ბავშვიო, ესა და თქვა ფანჯრიდან
შემობრუნებულმა. ცოტახანს ჩამოჯდა, შე-
წყვიტა დაფაზე წაწერილი მაგალითების გან-
მარტება. მერე წამოდგა და ყვირილი დაი-
წყო, რასა ჰგავს ესო, ეს როგორ გამოიხედა
ამ ლანჩრამაო, რომ დაღუპულიყო ან დახე-
იბრებულყო, მერე რაღა შექნათ, რა ქვეს-
ქნელში ჩაემჭერაღიყვიო, ამას კი აღარ ვა-
პატუბო, — მოგვყავრა ეს სიტყვები. როცა
ჯავრობდა, კი არ გვიყურებდა, თავისთვის
მოთქვამდა, მაგრამ ვგრძნობდით, რომ ჩვენს
განაცონდავი ამბობდა. შეწყვიტა გაკვეთილი
და საკლასო ოთახიდან გავიდა.

ელვასავით მივდო მთელ სკოლას დათი-
კოს ამბავი. ელენე მასწავლებელმა მომდევ-
ნო გაკვეთილზე კლასში დირექტორი მოიყ-
ვანა, აშქენა, რომელი ფანჯრიდან ისკუპა და-
თიკომ შემდეგი დასვენების დროს სხვა

კლასების ბავშვები მოაწყდნენ ჩუქრქუცხულნი
უფროსებიც, უმცროსებიც. ყველანი ელენე
სებდა, რომელი ფანჯრიდან დაეახტა დათი-
კო. ზოგი ამბობდა, რა უშიშარი ყოფილაო,
ზოგი კითხულობდა, რატომ და რისთვისაო,
რა ქარმა ჩამოუქროლაო. აბა, ეს შექმლო
პასუხის გაცემა? არც არაფერი უთქვამს,
არც არაფერი ისეთი ჩაუდენია გაკვეთილზე
უცებ წამოვარდა, გაალო ფანჯარა და, ჰა-
იდა, გადაეშვა იქიდან.

— დირექტორი ქაქან-ქაქანით გაციოდა საკლასო
ოთახიდან, უნდა გაირიგოს, უნდა გაირიგ-
ხოსო, იძახდა, აღარ გავაკარებ სკოლის არე-
მარტო.

ელენე მასწავლებელმა გამიხმო ცა ცა უა
მიოხრა, გაკვეთილების შემდეგ კლასი დ ტა-
ვე, კრება მოვიწვიოთ, თქვენ თვითონ ილა-
პარაკეთ ამხანაგის საქციელზეო. კლასკომი
ვარ და ამიტომ მიოხრა მე.

კრებას, რასაკვირველია, ელენე მასწავ-
ლებელიც დაესწრა.

რამდენიმე ბავშვმა გამოთქვა თავისი აზ-
რი. არ მოგწონს დავითოს საქციელი, ასეთი
რა გაუჭირდა, თუ რამე გაუჭირდა, ენოვთა
ელენე მასწავლებლისთვის, გაათავისუფლება
და გაკვეთილიდან. უცრ არ გაუთავისუფლე-
ბია თუ რაო?

ელენე მასწავლებელი ბოლო მეორხზე იჯდა,
არაფერს ამბობდა, ჩვენ გვისმენდა. მე ვუძ-
ღებოდი კრებას. ბავშვებმა გაიციხეს, სიტ-
ყვას ღეჭვა-ღეჭვით ამბობდნენ, მთლად ვერ
იმეტებდნენ ამხანაგს, მაგრამ რაკი ელენე
მასწავლებელი ზურგს უკან ეგულავებოდათ,
უფრო მის გასაგონად იმეტებდნენ დასატომ
სიტყვებს. ერთმა ისიც კი თქვა, რომ დაღუ-
პულიყო, ელენე მასწავლებელს მოთხოვდნენ
პასუხსო. რა თქმა უნდა, გულწრფელადაც იყ-
ვნენ, მართლაცა რა მონაწილი იყო მისი
საქციელი, მაგრამ მაინც ფრთხილობდნენ, —
ელენე მასწავლებლის მდგომარეობასაც ოთ-
ვალისწინებდნენ და ამავე დროს ამხანაგის
მთლად მოკვეთასაც ვერ ბედავდნენ, ვერ ამა-
რთლებდნენ გასამართლებელი საბუთი ეე-
რაფერი გამონახეს, დავითის ყოველდღიური
საქციელი არ იმდღეა ამის საშუალებას,
მაგრამ ნახევარტონებით, მინიშნებებით, სი-
ტყვასა და სიტყვას შორის ნაეარაუფეში
თავიანთ სურვილებს გულისხმობდნენ. —
მთლად წუ გაწირავთ, წუ დაღუპაეთ, ერ-
თელ კედელ ვეადით, ვეცალოთ, გაეციხოს,
გავეჯოროთ საჯაროდ, ელენე მასწავლებლისა
და კლასის წინაშე ბოდიში მოუახდევითო,
ეგება ბოლოსდაბოლოს რამეს მიხედვით.

მე რა მომივიდა, ახლაც ვერ ამისწია.
რამ გამანინმატა ისე მწარედ, რამ გაშავუ-
ლისა, რამ შემმართა ამხანაგის გასანიარად
ნუთო იმან, რომ დირექტორს წამოცდა, გა-

ერიცხავ სკოლიდანო? სასჯელად მე ამას ვერ მოვიფიქრებდი, ასე ვერ გაწირავდი. ყურში რო ჩამიდა დირექტორის სიტყვები, ხო არ მეგონა, დირექტორს ეამბა. მხარს რო დავუჭერთქო? ასეთი შაამებლობა მაშინ საერთო მოვლენა იყო, მაგრამ მე, შეუთხებ კლასის მოსწავლეს, ვერ საიდან მექნებოდა ეს შეგნებული? ვინ იცის? ვინ იცის? ეს სენი, ეს ბავილები ისე იყო მოდებული, შეიძლება, მე რო ვერ ვამჩნევდი, ისე იყო ჩემში ფეხმოდებული. ასე იყო თუ ისე, ჩემი ვერო რო დადგა, არც ვაეცო, არც ვაცხებულე, ვთქვი, უნდა გაიარიცხოს-მეთქი სკოლიდან.

— მაეცად, ბუფუია მოსასპობო, ხო იქვი მავი! — გაიხმა ამ დროს ღია ფანჯრიდან. ყველამ იქით მივაბრუნეთ თავები, წელის სადინარ მიღს ამოკყოლოდა, ღია ფანჯარას მოდგმოდა და თურმე შეუმჩნევლად ყურს უდგებდა ჩვენს საუბარს, — გამწირე, არა? დაგკავე, ბუფუია, აკუნავი! ხო გვიგვ, რა თქვი?!

თქვა ეს და გაქრა მაშინვე.

ალარავინ მივარდნია ფანჯარას. მე გამეშხული ვიდექი და ფანჯრისკენ ვიყურებოდი. დათოს შუქარის სიტყვებმა ისე ჩამჭიდეს კლანჭები, ვერ მოვიშორე. ბზიკებივით ჩამიძვრნენ ყურებში და ამ მოულოდნელი თავზარისგან გაოგნებული ვიდექი.

ელენე მასწავლებელი წამოიდა მერხიდან, მოვიდა ჩემთან, მხარზე ხელი დამადო და თქვა:

— მაგი ყველაფრის ღირსია, ბუფუ, მაგრამ შთლად აგრე რიგად ნუ გაწირავთ. სკოლიდან რო გავაგდოთ, სულ ქურას შეეხიზნება, ბებიამისი ვერ მოურევა, შეიძლება დაიღუბოს. სჯობს, ისევე მოუვაროთ.

ორიოვე დღის შემდეგ ბებიამისმა მოიყვანა სკოლაში. ელენე მასწავლებელმა დაუვება. გეფთვა, გონს მოდი, რა უჩაღი ყოფილხარ, ამ სიმადლიდან როგორ გადახტი, ჩვენ იმიტომ აღუშფოთდით, შეგვეშინდა, არ და-

ლუბულიყავი, ასეთი უშიშარი ვერ ვიქნებოდი თუ იყავი, არ ვიცოდიო.

არ გათეთრდების ყორანი რაც უნდა ხეხო ქვიშითა, — ეს ანდაზა პირდაპირ მასზე იყო მორგებული და, აბა, დათო რაღა დათო იქნებოდა, უცბად რომ მოთვინიერებულიყო. ცოტათი კი იცვალა ხნე. გაკვეთილებს აღარ აცდებოდა, არც ავზნობდა გაკვეთილებზე. თითქოს ისიც გადააფრენდა, მე რო დამეშუქრა. ელენე მასწავლებელმა მე მომანდო და გაკვეთილების შემდეგ შინ მიმყავდა, სკოლასთან ახლოს ეცხოვრობოდი, დედაჩემი მოგვეფრებოდა, დაგვანაყრებდა და მერე ურთოდ ვმეცადინებოდით. არაფერი შედიოდა მის თავში.

მოუხედავად ამ სიახლოვისა, მაინც სულ-მულამ მახსოვდა მისი შეუქარა, დაგკავე, აკუნავო. ღამით ეკლავში სადმე თუ შემავიანდებოდა და შინისაკენ ღამით მომხიბებოდა წამოსვლა, შიშით მაცახცახებდა. სადმე არ იყოს ჩასაფრებული და წინ არ გადაშეღობოს-მეთქი, ვფიქრობდი.

მოდა, რა დამაფინეებდა დათოკოს.

ისეიარადა, ახლა, აქ, ადამიანთა ამ თავგზაბხეულ ბრბოში, უცბად გულში ბავშვობისდროინდელმა შიშმა ფრთა აიქნია, ვინ იცის, ამ მოურჯულელებმა ევება აქაც შემყაროს რამე ხიფათს-მეთქი, გაოფიქრე, მაგრამ ღიმილიანად რო შემხვდა და სამოთმინაინც რო გამომართვა, მყისვე ჩამიცხრა უნდობლობის გრძნობა.

ვიცი, დაერევა ახლა ამ ბრბოს, ჩემი სამოთმინაინთ დახვეტავს, თუ ვისმეს რამე შერჩა ჯიბეში. ეს ხელობა მისი, ამით ცოცხლობს. ამის მეტი არა აინტერესებს რა, კარტს რო ჩაუფედება, გადააფრენება, რა დღეშია ჩავარდნილი. თლონდ კარტი იყოს და ფული, კომპანიონებიც ეხვიოს გარშემო და იმას რა მნიშვნელობა აქვს, შინ იმყოფება თუ გარეთ, მტრებშია თუ მოყვრებში, თავისუფლებასშია თუ ციხეში.

მაგისტერის ეს სულურთია.

თავაზ კაციაშვილი

რამდენიმე მოსაზრება

„უფრო მეტი რამის დაბრუნება“ — მთავარ გზის, ნოდარ გელოვანის, ისეთივე ბედი ეწია, როგორც თავის დროზე ლევან ზღარდელს. ნოდარის მიზანმიმართულმა უკიდურესმა დამოკიდებულებამ აინიშნა თავი. მასთან დაკავშირებით მეც შევეცდები რამდენიმე მოსაზრების გამოთქმას.

მინდა დავიწყო, ალბათ, ყველაზე საინტერესო ეპიზოდით — აკადემიკოს ლევან ზღარიშვილის თვითმკვლელობის ეპიზოდით. ნოდარ გელოვანის შესახებ მკვლევარად დაპირისპირებული აზრების წარმოსიზნა პირველ რიგში სწორედ ამ ადგილს უკავშირდება. ამიტომ მას განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს. ნოდარის საქციელის გასაგებად გასათვალისწინებელია ცხოვრებისა და შეცნობებისადმი ლევან ზღარიშვილის დამოკიდებულება. კრიტიკოს ზ. გვერდწითელის აზრით „ლევან ზღარიშვილი შეცნობული ასეტიკოსის, უფრო ფართო მასშტაბით კი, მწარმოებელი ადამიანის იდენის და ამ ნიდავზე სულადიერი გამოფიტულობის მსხვერპლია. თვითმკვლელობა თითქოს დოკუმენტი დასასრულია მისი ცხოვრებისა... ლევან ზღარიშვილი თავს იტყუებს ან გულწრფელად ეტყობა, როცა „გამარჯვების წამი“ მისთვის შეწირული პირადი ცხოვრების სრულ კომპენსაციად ესახება... თვით უდიდესი პირი. ვნებისადავისაც კი არაფერი ადამიანური არა უყოფილა უცხო, ვისაც ეს კუთვნილობა ბელიდან გასხვავდება, ვისაც ძალით დაუთრგუნავს საკუთარი თავი ადამიანური ვნებები და სამ. უარს მრავალმხრივი ხილვისა და შეგრძნების ხილვის, მისთვის ცხოვრებას ფუჭად ჩაუვლია და მას ვეღარც „გამარჯვების წამი“ უშვლის. ლევან ზღარიშვილიც ასე ემოციურად განმარტვობდა ხვდება თავისი ცხოვრების მიმ. წუბრის ეპიზოდს.“

ჩვენი აზრით, ზღარიშვილისთვის შეცნობული ასეტიკოსის მიზნის მიღწევის შემთხვევაში არ

შეიძლებაოდა უბედურების მომტანი უყოფილიყო, რადგან მისი დამოკიდებულება ცხოვრებისა და შეცნობებისადმი სხვაგვარია, განსაკუთრებულია. ზღარიშვილი „ვისაც ძალით დაუთრგუნავს საკუთარ თავში ადამიანური ვნებები, მისთვის ცხოვრებას ფუჭად ჩაუვლია“, მაგრამ ეს შესაძლოა ამიტომ მომხდარა, რომ მას აკადემიკოსისაგან განსხვავებით ცხოვრების მიზნად „გამარჯვების წამი“ არ დაუსახავთ. იმისთვის, ვინც ცხოვრების აზრს, უპირველეს ყოვლისა, კუთვნილობის დადგენის სიხარულში, და არა, უბრალოდ, წარმატებასა და აღიარებაში ხედავს, მიზნის მიღწევის შემთხვევაში ცხოვრებას ფუჭად ჩაუვლია არ შეიძლება იყოს, პირიქით, ამიტომ არა ვგვონია, მართებული იყოს იტყვიან შეტანა ზღარიშვილის სიტყვებში: „იქნებ უკეთესი იყო საოცნებო ქალის ტრეპაში გამეტარება ან ჩემი სიცოცხლე? მაგრამ შე კუთვნილობის ჩაწვდომისკენ ვისწრაფვოდი. არ დაგენანება ორმოცდაათი წლის დაუღალავი შრომა, იქნებ რომ ვერ შექმენი, საკუთარი თავისთვის რომ ვერ მოიკალებ, თუკი ამ ჯოჯო. ხეთურ და ტკივილებით“ აღსახე ბრძოლას და აგვირგვინებს გამარჯვების წამი, არანაშლის დასახვის, ჩაუწვდომლის ჩაწვდომის, ამოღების ნილის ამოხნის წამი... შენ არ იფიქრო, მხოლოდ მინაშენელობის შეცნობის დაფინს გვირგვინი იყო ჩემი ოცნება და მიზანი. არც ის მაწუხებს დიდად, ნახევარსაუფროვანი დაძაბული შრომის შედეგად შესაძლებლობის მქონე მინაშენელობის კომპარტიშიც რომ ვერ მოვხვდი. მხოლოდ ერთ რამზე მწუხდება გული, ბედმა არ მარტუნა დიდი გამარჯვების წუთები, კუთვნილობის შეგრძნების წუთები. უკიდურესის მხად ვუყავი, ასეთი წუთებისთვის სიცოცხლეც კი შემიწირა... ჩემ ბევრჯერ ვუყავი რუბინთან, მაგრამ ეს წაწული მდინარე ვერც ერთხელ ვერ გადავლახე. ბოლო ვისაც რუბინი არ გადავლახავს, ვისაც დიდი გამარჯვების წამი

არ განწყობია, იგი ვერასდროს გაივებს დიდი სიციცქლის ხილამაზებს, ვერასდროს ვერ შეიგრძნობს თავის პიროვნულ ხილიადებს. ვერასდროს ვერ წარმოიდგენს ადამიანს გონების უნაზღვრო შესაძლებლობებს. ეს არის ამ ერთი დიდი წუთის ემოციასთან შედარებით თუნდაც მთელი სიციცქლის უკველდლოური ცხოვრების სინარული? არაჩაიბა და მხოლოდ არაჩაიბა!..

ავტორს რომ მეცნიერული ასპექტის მისი სრული დაგვიპოვა ნდომოდა, სწორედ მიზანმიმდევრული კაცის სასოწარკვეთის გვიჩვენებდა. მან ის გვიბოძა, რომ წარუმატებლობის შემთხვევაში საქმეს მსხვერპლად შეწირული ადამიანი სასტიკად მოტყუებულა, სრულიად გაძარცვული არება და შეოდგება ავადმჯივის სხეული განიარსოს. გამოსავლის ავადმჯივის სიუვარულში ზღვავს. თვითონ მან ადრე უარი თქვა სიუვარულზე, როგორც მის მუშაობაში ხელის შემშლელზე („იქნებ შეიძლოს დავუშვი? აქნებ საუვარედ ადამიანთან ვატარებულა ერთი წელიც კი გადასწონიდა მთელ ზებს ცხოვრებას?"). იგი გელოვანს არ გეითხება მეგობარი თუ ჰუავს, ან როგორ დამოკიდებულვანაშია ადამიანებთან. მან აინტერესებს, ვინაშე თუ უფავს და ურჩევს, შეიუვაროს (-სული, თუ შეუვარებულა არა ვუავს. ამ დიდი ვამარჯვების წუთების ვანცდას, წედან რომ ვლამარაკობდო, ნამდვილა და დიდი სიუვარული თუ ვაუწვებს ღირსეულ შეტოქობას, ღმერთმა ხელი მოგამარაოს!). მეცნიერება თუ ვერ მიანიჭებს ამ ძვირფას წუთებს, სიუვარებს ზომ შეუძლია ასეთი ძლიერი ვანცდის აღძვრა, ამიტომაც ადრ ჩათვლიდა ცხოვრებას უუკვად წარუმატებლობის შემთხვევაში და აღარც მის ხედვას ვამარჯვებდა.

ზორემ, ძალიან ჰყვარა ჩამ რომ უნდა მოიკლოს და ძალიან მზირად ღროც არ ექნება ადამიანებთან მკიდრო ურთიერთობისათვის, ამას დევან გზირიშვილი არც ახლა უარყოფს. იგი თვითმკვლელისას ღამეს ნოდარს იბარებს. იმედო აქვს, რომ ვაუვებს. — ვისთვისაც საყუთარ სულის მზრევა და, ნაერთოდ, ადამიანის სულის საიდუმლოში ვარკვევა მოთხოვნილებად ვადაქცეულა, მუნებრთვია, ის უკეთესად ვამარჯვებდა და შეიგრძნობდა მის მდგომარეობას,

ღვეან გზირიშვილი ნოდართან სულიერ ნათესაობას ვამნობს, იგი ისეთივე სულის შეუმოქმედო, ისეთივე პრინციპული ადამიანი ვგონის, როგორც თვითონ არის. ამას ემატება ისიც, რომ ვულკანობრივობას, ვულის მღრღნელ იდუმალ სედავსაც ამჩნავს ნოდარს. ამიტომ ანალოგიურ სიტუაციაში ვედარც მას შეაკავებს არსებობის სინარული. ისიც ისევე ვადაწევებს სიციცქლის სიციცქლის, როგორც თვითონ ვადაწევებდა.

ავადმჯივის მშვენიერად აქვს ვაუწყოქმედო შექმნილი ვითარება. ის ასე არ ვაუწყოქმედო სხვაგვარად არ შემაძლია და სხვისი არ ვიცო. ის ძლიერ შიშობს ნოდარის ვამო, რადგან ვაკრეულ პარობათა ერთობლიობას შეუძლია შექმნას ისეთი საშინელი მდგომარეობა, რომლის შეცვლის ვედარავინ შეძლებს. მან იცის, ნოდარსაც რომ ისე ვაემართოს, როგორც მას, ისევე ვერ შეძლებენ დახმარებას, როგორც მისთვის ვერ შეძლებს ნოდარი ვერაფრის ვაკეთებას, ძალიანაც რომ მოინდომოს. ის, რომ ავადმჯივის სპეციალურად იბარებს ნოდარს, რათა მასთან ილამარაკოს თავის ცხოვრებაზე, უნუგვემო მდგომარეობაზე და, ამასთან ერთად, მოსალოდნელი უზედურების თავიდან ასაცილებლად ვსა უჩენოს, ვვარწმუნებს იმაში, რომ იგი ხალი გონებით აწროვნებს და წვალწადებულადი სხვის დახმარებას არ საჭიროებს, შეუძლია თვითონ დავამაროს სხვის. ეს უკვად ბევრისმეტყველია ნოდარისთვის. მისი პოზიცია ჩამოკლებილია თითქმის ვანსაზღვრელი მშვენიერება მკონდა იმის ცოდნას, თუ რა მდგომარეობაში იკლავდა თავს გზირიშვილი.

ნოდარი თითქმის არ ჩარეულა მის საქმეში და ეს უკვად ვაბდა მისი სრული ვანადგურების მიზეზი:

„როცა თქვენს ვვარდით ადამიანს თუნდაც უცხოს, ფეხი უსხლტება, უნებურად, ინსტიქტურად, ვაუნებობიერებლად ამას თქვენ რეაქცია მოძუვება, მერე, როცა ვონებაც ჩაერთვის, სხვადასხვა მოტყუების ვამო, ევებ აღარც მეთვედლოთ ან არ ვამოუენოთ წაკველოლი, მავრამ პირველი რეაქცია მუდამ და ვვებლას ერთი. ნაირი აქვს, რადგან ასეთია ადამიანური ინსტიქტი. ნოდარ გელოვანს არამეთუ ემოციები, ეს ინსტიქტიც კი არ ვაჩნია“ (გ. ვვარდმითელი).

სავულისხმოა, რომ ავადმჯივის ისეთი არაფერი დამართია, რომ ნოდარს ეს ინსტიქტი ვამოველან. აქ არ ყოფილა ისეთი სიტუაცია, როდესაც შენდაუნებურად ჰუებდი ემოციას. ღვეან გზირიშვილს არც ფეხი დასცდენია და არც რეოლოგური მიუტანია მუბლან მის თვალწინ. მას არათუ აჩაფერი მოუშოქმედია, სიტუაც არ უთქვამს თვითმკვლელობის შესახებ. სიციცქლის მოახლოება თვითონ ნოდარმა იგრძნო. ამ სიტუაციაში, მუნებრთვია, ნოდარი ინსტიქტების დონეზე ვერ დაჩრებოდა. ურთიერთსიუვარული და პატივისცემა ასეთ შემთხვევაში ინსტიქტებს კი არა, თანავრძნობას ჰადებს.

ავადმჯივის ნოდარს უცნაურ კითხვას აძლევს: „როდესმე ვითქვარა, ვინა ხარ შენი?“ და თვითონვე პასუხობს: ნოდარი ვაოცებულა. მათი ათწლიანი ურთიერთობის განმავლობაში

ასეთი ადგილები და აღმდგომი არსობის უნაბეზღად.

„უცნაური მდგომარეობა დაძვრულა, მივხვდი, ადამიანის რაღაც სტანდარტი, რადიკალური თქმა უნდა.“ „ვიცი რომ სათქმელი შორიდან უნდა.“ „აპირებს კი გული ბოლომდე გადაიშალოს?“ „რატომ მაინცდამაინც მე დამიძაბა? ვიცი მე ნივანივარ ვეღლაზე შენაფერ პირველად, აღსარება რომ უნდა უთხრას? „აღსარება?“ — ამ სიტყვამ შემაშფოთა, თითქოს გულზე მძიმე ლოდი დადევს.“

[ახლა მივხვდი, წელან რაც მაწუხებდა. ადამიანის კაბინეტში ვეღლაფერო ძველებურად იყო, ერთ პაწია ნივთსაც კი არ ჰქონდა ადგილი შეცვლილი, მაგრამ რაღაც უხილავი, თვალთ შეუმჩნეველი სიახლე სივარდს იძლეოდა, თავის არსებობას გვაშინებდა.

ახლა, ამ წუთში თუ ამ წამში ერთბაშად მივხვდი, რა იყო ეს სიახლე — მოხუცი ადამიანის კაბინეტში სიკვდილი დადიოდა.

კონიატს შექანავრად დაწვდი და ბოლომდე დაეკამო.“

არის თუ არა ეს თანაგრძობა? სხვის გამო ასეთი ძლიერი ემოციის აღქმის მიზეზი თანაგრძობაა და მისი უგულვებელყოფა არ შეიძლება.

მაგრამ თანაგრძობა კმედებაში არ გადაზრდელია.

„ორ მიზეზს გამო არ შევუშაღე ხელი, ერთი, არ მიყვარს, როცა ჩემს საქმეში ერევიან და ბუნებრივია, მეც არასდროს ვაპირე სხვის საქმეში...“ — ეუბნება იგი გამოძიებელს. თუ ამ სიტყვებს პირდაპირი მნიშვნელობით გავიგებთ, მაშინ ნოდარი სხვის გამო გულისტკივილის უნარს სრულიად მოკლებულ კაცად წარმოგვიადგება. მაგრამ ასე რომ იყოს, ეს მიზეზი უნდა უყოფილო ერთადერთი, და აღარ უნდა გამგებანებულყოფად იქნებოდეს მისი განსხვავებული დამოკლებულობა (თუნდაც მხოლოდ მისი ადლებეობა, გამოაცხავს პირველი მიზეზის ზედაპირულ, მართვ გაგებზე). ამიტომ იგი აშკარად აქარბებს, როცა ჩაურევლობას ნებისმიერ შემთხვევაში ღმობს პირიქითად აცხადებს, მას ეს უნებურად მოსდის. თუ გავითვალისწინებთ მეორე მიზეზს, მაშინ ნათელი გახდება, რატომაც იკაეებს თავს, სერთოდ, სხვის საქმეში ჩარევისაგან. „ბევრ-მაგან განსხვავებები იგი არ არის ზერელი და თვითდარწმუნებული ადამიანი, ვინც იოლად და კატეგორიულად განსჯის სხვათა საქციელს“ (გ. გვარდნიოელი). ის გვიტო უყურებს სხვისი „სულის უხილავ ზეფლებზე“ გზის ვაკვლევის საკუთარ (და არა მარტო საკუთარ) შესაძლებლობას. მან იცის, რომ ამა თუ იმ გადაწყვეტილების ან საქციელის მიზეზები ხშირად სულის უხილავ ზეფლებშია საძებნი და გარეშე ადამიანისთვის უმეტეს შემთხვევაში შეუმჩნეველი

არება. ამ მიზეზების გათვალისწინებლად კი ჩარევას, დამოკლებლობის გრძობას, უნდა ვის გარდა, შეიძლება სასურველი ნაწილობა დგომ შედეგაც მოაქვებს.

მას თუმცა გვიც ენარება საკუთარ შესაძლებლობაში (რის საფუძველსაც თითონ ადამიანის რთული ბუნება იძლევა), მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს, რომ სხვის (და საკუთარ) სულში წვდომის უნარი მას დიდ უშარავლებობაზე გაკლებებით მეტი არა აქვს. იგი ამბობს:

„მე არ შემწვებს უნარი შემეფანებინა მისი გადაწყვეტილების კომპარტიბა.“ არ თქმა უნდა, მას არ შეეძლო მთელი სიჭარბე-სიგანაწი წარმოედგინა და განცხადა ვეღლაფერი, რაც ადამიანის თავს გადახდა. მაგრამ ფაქტია, რომ მან ძალიან კარგად გაიგო ადამიანის მიზანწარაფრისა და აღტაცების სიძლიერე, მისი თავგანწირვა, იმედისა და ოცნების მასშტაბურობა, შემდეგ არნაბული სიმწარე და ცოცხლად დასამარება. ნოდარი აღმათ ვერც ურჩევდა ადამიანს სიცოცხლის შენარჩუნებას ამ წერილობითი ცხოვრებისათვის, რომელიც მას გამარჯვების წამისთვის უკვე ორმოცდაათი წელი ჰქონდა გამეტებელი, რომელიც მისთვის სრულიად გაუგებარი და მიუღებელი იყო ამდენი წლის განმავლობაში მაცოცხლებელი მიზნის გარეშე. ვერ ურჩევდა ორავულს დღეუმი ცხოვრებას. ეს ნოდარის პრინციპებს არ შეენახამებოდა, მისი ცხოვრებისაღმა დამოკლებულებიდან არ გამომდინარეობდა. ნოდარი ვერ იტანდა სიცოცხლეს ყველა საშუალებით ჩაბლაულებულ, ნებისმიერ მდგომარეობას შეგუებულ კაცს ამიტომაც ამბობს მოკვანებები: „...მოხუცი ადამიანის გაბედული ნაბიჯი გულის სიღრმეში რომ მომწოდებ კიდევ...“ ის ბოლომდე არ არის დარწმუნებული (ძნელიც არის ასეთ შემთხვევაში აბსოლუტური რწმენა), მაგრამ ძირითადად ეთანხმება მის გადაწყვეტილებას. ამიტომ მისი მცირე იმის ვეღარ უწევს შესაძლებლად წინააღმდეგობას ამის შეგებას, რომ არის სტრუატივი, როდესაც ადამიანმა ყველაზე უკეთ თვითონ იცის, რა უნდა მოიმოქმედოს და სხვა მის მშველელად ვერ გამოდგება. ასეთ შემთხვევაში დამოკლებლობის წარბმევა არა მხოლოდ ღირსების შელახვა, უკვე ძალადობაცაა.

ნოდარ ველოვანის შესახებ უარყოფითი აზრის გაჩენას უფოოდ შეუწყო ხელი შემდგომი ემიგრაციებიც. სადაც თითქოს სრულიად დაშვადებული წის მანქანაში; თითქოს ადამიანის ანარც აინტერესებს და მშვიდად მწერლობს სხვა საკითხზე; თითქოს საბოლოოდ შეიგნო თავისი „ადამიანული“, მაგრამ ცოცხის შემდეგ თითქოს უბრალო ცნობისმოყვარეობის გამო იჩენს დიდ ინტერესს, დარეკა თუ არა ადამიანისა მილიცანაში; თითქოს ხუმრობის

ხასიათზე მოსულა და ასე უღარდელად ესაუბრა გამომძიებელს.

უპირველეს უყოფისა, უნდა აღინიშნოს, ის, რომ ნოდარი ცნობისმოყვარეობის გამო კი არ დარჩა მანქანაში, როგორც ეს ერთი შეხედვით ჩანს, არამედ მოსალოდნელმა უბედურებამ დააკავა ადგილზე.

ნოდარი ამბობს: „სანამ მანქანაში ვიქეცი და ამ გასართლას ველოდი, თითქოს უფრო მშვიდად ვიყავი, გაცილებით მშვიდად“. მას შემდეგ, რაც მან გულზე ლოდის დაეცა იგარძნო. უკვე ეჭვი უნდა შეგვეპაროს მის სიმშვიდეს. თითქოს მართლაც შედარებით მშვიდად გრძნობს თავს, თითქოს ძალიან არ დღვავს, მაგრამ ეს მხოლოდ ზედაპირული, მოჩვენებითი მდგომარეობაა. ამ სიმშვიდეში „ქარიშხალი თვლებს“ და ჩაქრება თუ არა აკადემიკოსის ოთახში სინათლე, ის შეიხვე იღვიძებს, შეისხვე შეაწანწარებს ზოელ მის არსებას. შემდეგ ნოდარს მკონია, რომ მას არაფერი უწევს, შარიალია, ამას ცყას დასამშვიდებლადაც ამბობს, მაგრამ აღბათ მინც ფიქრობს, რომ საგანგავო არაფერია სჭირს. ტყუილად არ ეუბნება ეკა: „ძალიან დღვავ, თვითონვე ვერ გრძნობ, როგორ დღვავ. ამადამ შენი მარტო დატოვება არ შეიძლება“, ნოდარი მართლაც ვერ გრძნობდა, რომ მისი სული ემზადებოდა მორტივი უმბათრესი აღწვნიებისათვის, რის გამოც მთელი დამე ტანქავში უნდა ვაეტარებინა.

იმ მტანჯვლ დამეს კი, როცა ეტენებოდა „სული როგორ ბირგავდა სხეულში. საშინელი სისწრაფით ტრიალებდა, ბოზოქობდა, თითქოს ვასამროს ეტებდა, ვერ პოულობდა და კიდევ უფრო შვაგდებოდა“, ბუნებრივია, იგი რაიმე საკიოზე უურბდელის ასე გამახვილებას, ასე დაწვრილებით და ამგვარი ტონით მსქელობას ვეღარ შესძლებდა: „აღბათ, დაღვება დრო და ადამიანი ჩაიხედავს თავისი სულის ყველაზე უბილავ კუნწულებში. აღბათ, დაღვება დრო და ადამიანი საბოლოოდ დაეუფლება იმ ურთულეს ინსტრუმენტს, საკუთარი ორგანიზმი რომ ჰქვია“.

აქედან გამომდინარე, ნოდარი მსქელობს უკვე ამ ფაქტის გახსენებისას, თბრობის დროს და არა აკადემიკოსის თვითმკვლელობის დამეს. იგივე გარემოება მომდევნო მონაკვეთშიც, სადა იგი ეპოქის რიტზე ლაპარაკებს და კიდევ ბევრჯან.

ნოდარი ისევ ღვეან გზირიშვილზე ფიქრობს. ფოტოსურათის გახსენებამ, გზირიშვილის დამოკიდებულებამ საყვარელ ქალთან განსაკუთრებულად განაცდევინა მისი საკვდელი. ახლა გაცილებით მბაფრად შეიგრძნო დანაკლისი. დიდი დანაკარგის უღრმესი განცდის შედეგად მის არსებობაში ჩაბუდებულ ეჭვს ვწა ვაგებნა, გადიდდა, უკვლისმომცველ გახდა და ბოლოს უკვე რწმენის სახით გამოხატა (ოუშუა მას

დროებითი ხასიათი ჰქონდა). **საყვარელი ქალი** მინის დაკარგვას ზოგჯერ წვდისტუნიწვდისტუნი კური მოსარტებების თავდაუიარა დაუენება შეუძლია. ფოტოსურათიდან მომზარალმა ქალმა აღბათ ეკაც ვაახუნა და მისდამი ასეთი დამოკიდებულებით დასვლა საკუთარ თავს დიდ ცოდვად ჩაუთვალა, მის წინაშე დამანავად იგრძნო თავი, აღბათ ესეც იყო მიზეზი ამ სიტუციების თქმისა: „ნაძირალა ვარ, ნაძირალა, მე არა ვარ შენი სიყვარულის ღირსი...“

ნოდარს ეჭვი აწვადებს. უფრო მეტად უნდა, დარწმუნდეს თავისი საქციელის შეუწყდარობაში. ჩემი აზრით, ამიტომ ინტერესდება, აკადემიკოსმა დარტყა თუ არა მილიციაში. ამის გაგება, რომ აკადემიკოსს უწუალოდ თავის მოკვლას წინ არ დავიწყებია დარტყვა (რასაც პირადად მიხთვის სრულიად არა აქვს მნიშვნელობა, — ამას შინაშობსამსახურისთვის აკუთნებს), ბუნებრივია, მდელარტების მომგვრის, რადგან ეს კიდევ ერთხელ ადასტურებს ამას, რომ აკადემიკოსისთვის ვინება ემოციებს ოდნავადც არ დაუბნებელია. ეს კი, თავის მხრივ, ერთხელ კიდევ მინიშნებს ღვეან გზირიშვილის ვადწუვეტბოლებს სიმპარტისა და იმ მიზეზთა სეროოზულობაზე, რამაც თვითმკვლელობა გაამოიწვია.

ჩემი აზრით, არც გამომძიებელთან „მშვიდმა, ირონიით თუ სატკაზნით შეაუებულმა ლაპარაკმა“ (გამომძიებლის სიტუცებია თ.კ.) უნდა აღძრას უარყოფითი დამოკიდებულება ნოდარის მიმართ. ამხელა ენებათადილვის შემდეგ თუ დაუცხრა და მშვიდად ლაპარაკობს, ეს არაა გასაკვირი. ირონი კი იმას შეეძლო გამოეყვია, რომ გამომძიებელს უკვლავ წუთის ძალუფდა მის უღანაშუალობაში ეჭვი შეეტანა და ამის გამო იგი ბრალდებულის როლში აღმოჩნელიყო. კიდევ ამას, რომ თვითმკვლელობის მიზეზები გამოძიებისთვის აღბათ მიუწვდომელი დარჩებოდა და ამიტომ „დაკითხვის / პაროდურა“ მისთვის აზრდაყარგული იყო, გამომძიებლის მიმართაც თავიდანვე ვერ განეწყო სიმპათიით. არც შეწყდარა, ამდენი ელაპარაკა და ბატონმა ვახტანგმა მინც ვერაფერია ვაყო.

მინდა, გამოვთქვა მოსაზრება ინსტიტუტთან და გამომართულებამ ნოდარის დამოკიდებულებაზეც. რა თქმა უნდა, ნოდარის სანაურობა მოსაწერი არაა, მაგრამ ეს გულგრილობის ბრალი არ არის.

ჩვენი აზრით, აქ ვასათვალისწინებლად არაბრახისა და უსოვრების უარობის მოძალბული ვანცდა, ცნობა აღინიშნოს ის ვარემოებაც, რომ ინსტიტუტში არ მოიძებნებოდა აშკარად ღრსილული კანდიდატურა, რომელსაც დამბარების გარეშე მიზნისთვის შეიძლება ვერ მიეღწეა. რაც მთავარია, ნოდარი დიდი ხანა ცხოვრების სიმახინწეს დაუნაწევრებლად, მთლი-

ანობაში ზედავს, მისთვის კონკრეტული უსამართლობა ზოგადი უსამართლობის ნაწილია, დიდი უსამართლობის დადასტურებაა. ასეთი დამოკიდებულების გამო მის სულში ღრმად გაიდგა ფეხი მდგომარეობის შეუცვლადობის, ვერ დაძლივის, ბრძოლის უარობის შეგრძობა. სახიფათოა ჩვეულებრივი ვახდა და მან ინერციით აღნიშნული პირობების ბელშეწყობით ამ სრულიად განსხვავებულ სიტუაციაშიც იჩინა თავი.

ნოდარს ზნირად არა აქვს ნათლად გააზრებული თავისი საქციელის მიზეზები, მაგრამ რომ გაიპაროს კიდევ, სხვაგვარად, შესაძლოა, მაინც ვერ მოიქცეს, რადგან მისი გაუცნობიერებელი დამოკიდებულებები, მისი გაუცნობიერებელი შთაბეჭდილებები, მისი რეაქციები საქმიად მუარ ნადავზეა წარმოშობილი, მთელი მისი ფსიქიკა, მთელი მისი არსება მონაწილეობს ამ პროცესში და მათი შეცვლა უძლიერესად გაძნელებულია. უფრო ზნირად მათი მხოლოდ გაცნობიერებაღია შესაძლებელი.

როცა გოგი ეწვია გიორგი გელოვანის ოჯახს და მის გამო კამათი გაიმართება, ნოდარი თითქოს არაფერს არ განიცდის, თითქოს ვერ აქვია შექმნილ სიტუაციაში, ვერაფერს ვერ ამბობს, მაგრამ შემდეგ ორკერ ზედავს გოგის. საინტერესოა მეროდ შეხვედრა, როცა გაუცნობიერებელმა სურვილმა მიიყვანა მახთან, მას უკვე უსხრა გოგომ, რომ მათ ქმობას აზრი არა აქვს. მაგრამ მაინც ვერ იტყვა, მაინც მიუწევს გული მისკენ, და, რაც მთავარია, უარყოფა ქვეცნობიერების დონეზე არც კი უჭირავს ამაზე და მისდამი დამოკიდებულება მაინც თავიდანვე სრულიად ჩამოყალიბებულია, მუარია.

ქვეცნობიერების როლი დიდა სიყვარულშიც ექვსი ფეხ წინ, როცა ნოდარი ეკას ეტყობა და თან სერბუზოვის ამქარებლებზე უჭირობდა, მიხვდა, რომ მათ შორის უკელაფერი დამთავრდა. მაგრამ ამას ბოლომდე მაინც ვერ იჭერებს. მას თითქოს აღარ უყვარს ეკა, მაგრამ თითქოს ისევ უყვარს. გაურკვეველ მდგომარეობაშია. ვერ ვიტყვი, რომ მთლიანად, მაგრამ ამ მდგომარეობამდე იგი ნაწილობრივ მაინც „ორგვლივ გამიფეხულმა გულცივობამ, განურჩევლობამ, უკველდღიურმა სიყალბემ, ფარსეველობამ და დაუნდობლობამ“ მიიყვანა.

მას უკველფთვის რუმად აწვალბებდა ცხოვრების უარყოფის განცდა, მაგრამ აკადემიკოსის თვითმკვლელობამ და აშკარად აგრძნობინა. ამ და უკველფრმა ფასი დაკარგა მის თვალში და საკუთარი თავიც აჩარახობდა ჩათვალა. ამიტომ თუ თვითმკვლელობამდე ასეთი მცირე და შესუსტებული სიყვარული ახტანი იყო ნოდარისთვის, თვითმკვლელობის შემდეგ სულ დაკარგა მნიშვნელობა და ეკას დაშორდა. მაგრამ, როგორც ჩანს, მას არ გაჭრობია ეკასადმი

გრძნობა. სიყვარული სულის ღრმა შრეებში ჩახუდებულია და დროდადრო, ნანაშ ტყუარდელა ბოდა, დაშორების დღეს და შეტყუარდელა აგრძნობინებს თავს, ზან — სუსტად, ზან კი — ძლიერად.

განსაკუთრებით საინტერესოა ბორჯომში სილის გარტყმის ეპიზოდი. მართალია, ეკამ ამ საქციელისთვის ნოდარს ეგობტი უწოდა, მაგრამ მას რომ ეს დაეჭრებინა, თანაგრძნობასაც აღარ გამოხატავდა მოსკოვში.

არც მე ვფიქრობ, რომ სილის გარტყმა ეგობიტობის გამოვლენა იყო. მიუხედავად იმისა, რომ უკველფერი იოკა, ნოდარი ქვეცნობიერად მაინც ძალიან შეურაცხყოფილი დარჩა, მან ერთგვარ ღალატად ილაქა ეკას გაღაწყვეტალება, რადგან ადგილი ხნის განმავლობაში და რაც მთავარია, ახლაც (ოღონდ გაუცნობიერებლად) მისმა სათაყვანებელმა არსებამ საუვარელადამიანთან დაშორების დღესვე აჩრია მომაგალი შეუღლე! (თუმცა ეკას საქციელს აქვს გამართლება. მან რომ ასე მალე გაღაწყვეტა გათხოვება, ეს უფროდ ჰგავს სანაეტეროს გაღაღბის სურვილს. მაგრამ აქ ისაა საინტერესო, რომ ეკა იმდენად ნოდარს კი არა, უფრო ნოდარისადმი სიყვარულის გრძნობას უხდის სანაეტეროს, რადგან ეს გრძნობა არ ინდოვს, უარყოფის ღირსად მიიჩნევს და ამიტომ მისთვის აზრდაკარგული, არაფრის მქონის აღმოჩნდა, გამაღიანიებელიც კი. ეკა უფრო თავის თავზე უარის ქავრს, თავის თავს სქის).

სიყვარულის უტყარი, მოულოდნელი აფეთქების მავალითაა აგრეთვე მანქანი გამოკიდება და მატარებლიდან ეკას ძალით ჩამოყვანაც. ფიქრობ, რომ არც მისიკვი ეკასა და მის საქმისთან მხოლოდნელი შეხვედრით გამოწვეულ განცდაში უნდა დავანახოთ რაიმე უარყოფითი. ამ შეხვედრის პირველი წუთებიდანვე იწევს ეკასადმი სიყვარულის ინტენსიური გამოვლენა, რის შედეგადაც ნოდარი მის საბოლოო აღიარებამდე შედის.

მართალია, ქარ ერთი, შეუძლებელია, რომ ნოდარის მდგომარეობაში მყოფი კაცი, როგორც თვითონ ამბობს „ლაღი და ზედწერი“ სხვა ქალთან, ასეთ შემთხვევაში შურით დაბოდიშდეს !

მერცხე, მისთვის ზელსაურელიც კი იყო არ ჩაღრმავებოდა თავის განცდას და მოქცეულიყო პირობითი, ჩეთვალა ეს თუნდაც შურად, ღვარძლად თავისი სანამოვრო მდგომარეობა რომ შეენარჩუნებინა, ნანა რომ არ დაეკარგა, მაგრამ ეს შორს მიდის. ვერ იჭერებს, რომ მისი მღვდარება შურის ან მოულოდნელი შეხვედრით გამოწვეული უხერხულობის შედეგია. თავის ახლანდელ სულიერ მდგომარეობას არც ამ განცდასთან აიგივებს, ეკას უტყო კაცთან დანახვის გამო რომ შეიძლებოდა განჩენოდა. მაშ, რაღა რჩება? ისევ ზომ არ უყ-

ვარს ეკა? რა აძრულებს ყველა სხვა მოსაზრება უარყოფს და ასეთი კითხვა დავსვას, თუ მას საამისო საფუძველი არა აქვს?

„ვითომ ისევ მიყვარს ეკა? იქნებ ჩემს სხეულსა და ტვინის უქრედებში ჩარჩენილი სიყვარულს უკანასკნელმა რეაქციამ იფეთქა ასე მძლავრად? თუ ეს უკანასკნელი რეაქცია, სხეულის უკანასკნელი გაბრძოლება იყო, რატომ არ განვიფიქრებ და არ დავიკადრე უფრო რატომ დავმომიღი, კიდევ უფრო რატომ აღვეგზნე? ალბათ, ისევ მიყვარს ეკა; წამდვალად მიყვარს! უკვე მიჭირს სხვა დასკვნის გამოტანა. ეკა მიყვარს, მხოლოდ ეკა და მეტი არა ვიცი“. „თითქოს ასლა მოხდა, ამ წუთში... ვიგრძენი ლითონივით როგორ გულვა ჩვენი სხეულები და ერთმანეთს როგორ შევეერთო... ჩემს სისხლში ისევ ვგრძნობ ეკას ცხელ სისხლს, ჩემს სხეულში ისევ ბრუნავს ეკას სხეულიდან გადმოსული ელექტრონის ნაკადი, სოციალურ ნეტარებით რომ მავსებებს... ეკა... მხოლოდ ეკა, მეტი არა ვიცი“.

მთელი ღამე კოშმარში ვაატარა. დილით კი „თითქოს უზარმაზარი ტვირთი ჩამომხსნესო, სოციალური სიმსუბუქე და ხალისი ვიგრძენი“. ახე რომ ეკასადმი სიყვარულმა ბოლოს და ბოლოს თავი დააღწია ტყვეობას და კვლავ მთელი მისი არსების მომცველი გახდა.

კრიტიკოსთა ნაწილი აღნიშნულ ეპიზოდებში ნოდარის საქციელს სერულად სხვაგვარად ხსნის. ალბათ ამის გამოა, რომ ზოგი სერთოდ უარყოფს მისი სიყვარულის უნარს, ზოგი კი მტრურობს, როცა ამ საკითხზე იწყებს მსჯელობას. სხვაგვარად ძალზე ძნელია ეკასადმი უკუშარბილ გრძნობის ვერდანახვა ნოდარის შემდეგ სიტყვებში:

„დიდხანს ვაფუბე ეს აზრი, მაგრამ საბოლოოდ მაინც გადავმხებოქა. მიხაროდა, თბილისში რომ მივდიოდი, მიხაროდა, ეკას რომ ვნახავდი, მიხაროდა, მასაც კვირისუფლებას შორი. ახლოს მოკრძალებით მდგომსა და თვალცრემლიანს რომ დავინახავდი. მიხაროდა, მის ხედავად ტირილს რომ გავიგონებდი, მის ნაღდ, გულწრფელ ტირილს. მიხაროდა, რომ ეს ტირილი ისეთივე ალაღი და წმინდა იქნებოდა, როგორც ჩვენი სიყვარული.“

სასაცილო იყო იმის გაფიქრებაც კი, რომ ეკა დედარჩემს დაიტარებდა. იგი ჩემი სიბრალეული იტარებდა, ჩემი უბედურებით იქნებოდა უბედური... და ეს სიამოვნებით მავსებდა. მიხაროდა, რომ მისი გულწრფელი ცრემლები კიდევ უფრო განუყოფელი ვიქნებოდა. „გაგზნებოდა“.

„— ნოდარი! — გაუთავებლად იმეორებდა ჩემს სახელს ეკა და შედარში შეეკროდა. სოციალური ნეტარებით მავსებდა ეკას (მოცუბავს სხეული, იმის გაფიქრებაც კი დიდ სიამოვნებას მანიჭებდა, რომ მე ვიყავი ამ მოცუბავსი.“

უშეუო არსების ერთადერთი მფარველი. იგი მე შეყოვნოდა; მხოლოდ მე, მძნელ მსხვერპლ არსებით, უიქრით, ვანდით, მძნელ მსხვერპლ უნდა. მე უჭრუნა მის ბედნიარებაზე და ეს უჭრუნვა მანიჭებდა უჭრუმო სიბარულს“.

„შეიძლება მიაფურობო სიყვარულით აღსავსე დღეებს? შეიძლება საშუალოდ მოკვდიო და დაეიწყო ქალი, რომელსაც ასე უყვარდი, რომელიც ასე გიყვარდა და რომელსაც აშენი ბედნიერი წელი გაჩუქა? შეიძლება გულიდან და სხეულიდან უნაშოოდ ამოიღოჯო ქალი, რომელიც აწარს მისი ცა შენს ცხოვრებას და გაამართლა შენი გაჩენა ამ ცოდვით სავსე ქვეყანაზე?“.

ამის შემდეგ, ვფიქრობ, აღარც გ. გვარდუილის შემდეგი მოსაზრებაა დამაჩრებელი: „ნოდარი ძალად იხშობს, იტყუანავს საყოფარ გრძნობებს, რომ სიყვარულის ტყვედ არ იქცეოდა“. ქერ ერთი, ხუთი წლის განმავლობაში იგი არ ცდილა სიყვარულის ჩახშობას, მეორეც, სიყვარულის ტყვედ ქცევის საშორობა მას არ ეღობს, რადგან სხვა უადრესად მინაშენელოვანი ინტერესები და მოთხოვნები იქვს, ახე მენსაზე, თუ მან ძალით ჩაიხშო გრძნობები და დაშორდა ეკას, რადატომ არ იყავებს თავს ნანასთან დამოკიდებულებაში, რადატომ არ ცდილობს მისდამი აღმოცენებული გრძნობის დაჩრგუნვა?

„მისი სულის სიუბეშე და სიცივე სწორედ ამ უოველი სიცივით შემკულ ქალს აწრობს“. გ. კანკავა ამბობს, რომ რომანში ქალები „მკრთალად არიან დახატულნი, ზოგჯერ ისინი (ეკა და ნანა) ვარგულად ღამაშო თოქინებს მოვავაგონებ“. გ. გვარდუილი ამამებდა მას: „ნოდარ გელოვანის ურუ და ღარიბ საშუაროში... მათ შემოაქვთ ცხოვრების ფეთქვა... ისინი თოქინებდ მხოლოდ ნოდარის თვალში გამოიყურებინ“.

„ვანა ღამაშო თოქინის მიმართ ამბობენ ისეთ სიტყვებს, ნოდარმა ეკას მიმართ რომ თქვა?!

აღარც გ. სიუგას აზრია ვასაზიარებელი: „ის ყველაფერს მანქანური სიუზსტით დებულობს, ანაწილებს, გეგმავს... მას არ ინტერესებს კარიერა, პირიდან ეთილდღობა, მოწინაინგებელი ცხოვრება, სიუვარულ ი...“ გელოვანი, რომელიც ურთულეს პარობლემებზე ფიქრობს და მუშაობს, სიყვარულისთვის გამოფიტულია. ის ელოდება ვარგვან აღგზნებას, რომ ვნება ტრფიალებს შარავანდედით შეიბუროს, თავად ძალა არ შეუფნის, რომ ეკა შეიყვაროს, ის ზომი ეგობსტია“.

აღარც გ. კანკავას „ხატოვანი“ გამოთქვა. მია ხარწმუნო: „ნოდარ გელოვანი ინტიმექტუალური „სუზარია“...“

აღარც ჯ. დენიქილას მსჯელობა: „რომანის ფინალი ლოკიურია და პარიალი. ნოდარი სი...“

ცარიდებში რჩება, რადგან მას სიყვარულის ნიჭი აქვს დაკარგული. უღამაზებს წინა კანდი- ერთან გაჩაღებული რომინი ტულების ცუდივით მავსებს ეკახში ლტოლვის, სანამ დაკარგვით გამოწვეული ტკივილები მძლავრობდნენ, პიროვნებას კიდევ მქონდა რამდენიმე გამოკეთილი კონტურები. მისმა არსებობამ ახსურების წინა, არსი შეიძინა, როგორც კი მხვავსი სტრუქტურ- არსი გრძინა ამოტვიტავდა სულში". „წინამ ქალური გუშინი იგრძნო, რომ წოდარი არ იყო კერძობრივი სიყვარულის ღირსი, იგრძნო რომ „სიყვარული“ დიფფიურტი იყო. ამიტომ სამუდამოდ შორდებოა“.

სხვათადაც ერთად აქ ყურადღებას იპყრობს ეს წინადადება: „წინამ ქალური გუშინი იგრძნო...“

გავიხსენოთ წინას სიტყვები, რომელსაც წოდართან დაშორებისას ამბობს: „გმგვინები, წუთადღის მტკიცეა როცა ვეღლაფერი წოდელა, ლამარაკს აწრია არა აქვს... წუთო, იგი ამით ვუბნება: კერძობრივი სიყვარულის ნიჭი არა გაქვს; ეს წოდელია და ამიტომ ლამარაკს აწრია არა აქვსო? წინა ხომ მათი ხანმოკლე ურთიერთობას გამო ვერ დარწმუნდებოდა წოდარის გრძობის სანდულობაში? ყოველგვარი ეჭვის ურთიერთობის გარკვევის ყოველგვარი მდებლობის გარეშე თავისთვის უმწარესი ვადაწვეტილებით იგი ვერ მოსპობდა თავისი დაკარგული იმედისა და ოცნების განხორციელების მალევე იშვიათ შენამდებლობას. ან ძალანაც ვერ გაუზარდებოდა სიყვარულის უნარს მოკლებული ადამიანის არსებობა, ვერ ჩაახვლიდა მას იშვიათობა: „შენ კარგი ბიჭი ხარ, წოდარ, ძალიან კარგი. მიხარია, რომ არ შეგცდი. მიხარია, რომ შენთანაა ადამიანები კიდევ არიან ამ ქვეყანაზე... ვისურვებ ბედნიერებას. მშავადობის!“ არც „გისურვებ ბედნიერებას!“ არის შემთხვევით ნათქვამი. იგი ვაურკვევლად, ჭერ უცნობ მომავალთან ერთად სულ სულ მომავალსაც ვუღლისსობს, კერძოდ, წოდარისა და ეკახ ურთიერთობის ადგენას. წინამ იგრძნო, რომ მას ყოველივეს დატანჯავდა ეკახის სიყვარული. ამიტომ მან დაშორება არჩა.

ს. სეფას აწრია „თავიდანვე ამკარავდება ამ კაცს უგულვო ბუნება. დედის სიკვდილი კქმუ- ლია განუბის სეფად, თითქმის ვიდეც უცხო გარდაცვალიყო...“

წოდარს არ განუცდა დედის სიკვდილი ისე ძლიერად, უმრავლეს შემთხვევაში რომ განიცდიან ხოლმე. ძალიან რომ უყარებოდა დედა, დრო არ დარჩებოდა საკუთარი თავისთვის „მილოწმერა“ დავება კითხვა: „რატომ მაინც- დამიყვ დედაჩემი და არა სხვა ვინმე“. არც ეკახთან მისალოდნელი შეხვედრა ვაზარებდა და არც საყვარელი ქალის გათხოვებითა და დედის სიკვდილით გამოწვეული განცდების სი-

ძლიერეს შეუღარებდა ერთმანეთს (თუწმედა წამიერად, შეზღვევა განუქა „მოკალინტეს“ ურ- უძლიათ მშავად დედას უყენს“... უკვე მისივე დროს მხვავსი). მავრამ რატომ უნდა ვიფიქ- როთ, რომ დედის მიმართ ძლიერი სიყვარულის არქონა მისი ვულგარილობის, გრძობების სიბ- ლუწყის ბრალია? აქნებ თვითონ წოდარის დე- და (როგორც მამა) არ იყო ის ქალი, რომელ- საც შეეძლო მისი უშუალო და მგრძობიარე ბუნებისთვის მშობლიური სიყვარულის მაღლი ეგრძობებინა? „ვერ ვთავთო, რომ დედაჩემი მაინც მიყვარდა განსაკუთრებული სიყვარულით. მე იგი უფრო მეცოდებოდა, ვადრე მიყვარდა. ალბათ, იმიტომაც, რაც მეცოდებოდა, ვერა- ფერზე უარს ვერ ვეუბნებოდა. დედაჩემს ჭე- რბოდა, რომ შევლებიდან ყველაზე უფრო მე მიყვარდა. ამიტომ სჭეროდა, რომ არსდროს მისთვის არაფერზე უარი არ მითქვამს, მის სუ- რველს ამასდროს წინ არ ადვდებოვარ. ან იყო მავშეგობაში, ანევე იყო სტუდენტობის დროსაც“. ადამიანს როცა ახეთი თანგრძობა შეუძლია, იგი შეიძლება სიყვარულის უნარს მოკლებული იყოს? „ქნებ ესაა დედის სიყვარული? ვინ იცის. მე მშობლის სიყვარულზე სულ სხვა წარმოდგენა მაქვს. იგი რაღაც დი- დი, განუწმელები, წმინდა და დვიუროც კი მგონია. რატომღაც მჭერა, რომ ჩემსა და ახი- ოდრე ჩემთანაა გაჩადა მშობლები ყველას ამ განუწმელები და დვიურო სიყვარულით უყ- ვარს“. წოდარი განიცდის, რომ არა აქვს ახეთი დვიურო სიყვარული, რაც მისი ბრალი არაა. ამიტომ იგი კი არ უნდა დავგმობ, უნდა თანაუგრძნობა.

„ვერძებს ვერ ვუვლით მისი მგრძობიარობის დამადასტურებელი ამ მშვენიერ ადგაღას: „მავ- შეგობაში ყოველივეს ვულო მეყრუშებოდა, ამ ნახტბს რომ ვუვრუბებდი. (ლამარაკია ფაროს- მანის ნახტბი, თ. კ.) რატომღაც ძროხა უფრო მეცოდებოდა. ახლა კი უფრო ძროხის გამ- ღარი სხეული მაშფოთებს, ვიცი, ეს ძროხა ამ დიდრონთალებიანი, ნადვლით სავსე პავშვის დედაც, მამაც და მარჩენალიც“...

ანდა: „სიგარტი შირს მოვისროლდე, წამოვდექი და მხარზე მელი მოვხვიე“ (ბუბიას, თ. კ.). ვულო ისე შეეღუშა. ველო განჩალი ბუ- რთი ძლიეს გადაყვლაზე, ფიწვერად, ვეგრძე- ნი, სიციყვლედ ისედა შერჩენოდა მის გამოფი- ტულ სხეულს, როგორც სისველე კარგა წნის დაცლილი ჩაფის კედლებს, ამოშრობს რომ ილარაფერი უღლია“.

და კიდევ: „...აქამდე ვერც კი წარმოვადგა- ნდი, რომ ფიწვიას საკობებზე, თვით ყველა- ზე სენსიციურ ამოჩინებზეც კი წაკითხული ლექცია ცრემლს მოშვებოდა“.

ვეთანაშეუბო სულხან გორდანიას იმში, რომ ეისაც მშვენიერების განცდის უნარი არა აქვს.

იგი ჩვენი მხრიდან ვერ ემხანურებს - ხათიანად სიამბოთისა და სიუყვარულს, ნოდარი აღიკვამს ღამაზე, მშენებრს, რაგორც ადამიანის, ასევე ბუნების სხვა ქმნილებებში".

ჩემი მხრივ, მოვიტან ერთ შთაბეჭედვად ადგოვს: „მე შენ ნელ-ნელა გავიწყობდა, სივარტო, უყანასქნელი ნაფაზო. ნაწვას ზღაპრი მოსასროლად შექანიერად მოქნიული ხელი მერში გამოშვდა, სივარტო ნიჩბის ტარზე ჩავატრე, ისევე კუთხებში მივდებულ შარვალს დაქვედა, სივარტის კოლოფს ამოვიღე და შეგ ვაძევი“. ნოდარიმ სივარტის მოსროლა წაგვარო სიღამაშის შერვაყუნეოფად ჩაოვალა ცოტა ზეპოთ ბუნების გამაფრებული აღქმის ნიშნებს ვხვდებით: „გავარჯერებელი ლიონი-ვით წოთილა მზე უკვე შეიგო ზღვის ზედაპირს, მისმა სიხურვადემ ზღვა ქერ თოქმის დადა-და, აპოშინა და შერე კი ააღუდა“.

რომანოვი არის ერთი ადგილი, რომელსაც ვერღეს ვერ აუვლა. აქ, ჩემი აზრით, დარღვეულია ნოდარის ხასიათის მთლიანობა, რაც, უთუოდ, ზელს უწყობს მის მიმართ მკითხველთა ნაწილის მხრიდან გარკვეული და უარყოფითი დამოკიდებულების გაჩენას. ვფიქრობ, რომ ეს არ იყო შერღლის მიზეზი. მას, ჩემი აზრით, უნდოდა ადამიანის სულის ფარული მომკვების, ქვეუნობიერი მომენტების მოხლეჩება, მაგრამ მისმა ცდამ ამ შემთხვევაში სასურველი შედეგი ვერ გამოიღო.

გვა ეუბნება ნოდარი: „მე შენ აღარ ვაყვარვარ, ნოდარი! ნოდარი უპასუხებს: „განა შენ როდესზე მითქვამს შენთვის, რომ მიყვარხარ?“ ნოდარის ამ სიტყვებში ჩანს, თითქმის მას არასოდეს შევარებათა გვა. და ეს მაშინ, როცა ქ ნაწლის განმავლობაში „ბობოქარ(ი) სიუყვარულს განიცდიდა მის მიმართ! განა ძნელი მისხვედარი იყო, რომ ასეთ რაშეს არათუ გვა, არცერთი ბრძევი არ დაიჭრებდა?“. ნოდარი ყველაზე ძვირფას გრძნობას, აშდენი ხანი ასე ძალუმად რომ განიცდიდა, რამაც მის „ცხოვრებას აზრა მისცა“, სრულიად მოულოდნელად უარყოფს. |

რატომ ამბობს ნოდარი ამას: „განა შენ როდესზე მითქვამს შენთვის, რომ მიყვარხარ?“ არ შევარტებხარო, პირდაპირ არ მეუბნება, ალბათ, გრძნობას, რომ ეს ყოველად დაუჭრებელია, მაგრამ ამ სიტყვებიდან სხვა აზრის გამოტანა შეუძლებელია. იგივე შეინარჩონ დაუბრკოლებლად გამოვლინდა ოდნავ შეცვლილი ფორმით. ასე კი იმიტომ მოხდა, რომ ნოდარის „აღიბის ინტიქტაში“ ეს ფორმა „შეიარჩია“ და არა სხვა.

„მაშინ, როცა სიგიჟემდე მიყვარდა გვა, რატომ არ ვამიტებდი თბილ სიტყვებს? თვითონ გვას არასოდეს დაუშალებია, მიანდამაინც სიტყვიერად მოხმარი, გავუარვარ თუ არაო. ძნელია გამოუტყდე საკუთარ თავსაც, მაგრამ მა-

ინც ვაღიარებ, ჩემი საქციელი ყოველთვის უნდა ვარი აღიბი იყო მომავლისათვის, არც შეგნებულა“ ყოფილიყოს ჩემი მოქმედება. არც არასდროს მთფიქრია, წინასწარ განმეტვრტობ, რა მოხდებოდა მომავალში და თავი დამუწლდა ყოველგვარი მოსალოდნელი უსიამოვნებისგან. იქნებ ადამიანს სხეულში აქვს აღიბის ინტიქტი?“

ეს ფრაზა („განა შენ როდესზე მითქვამს...“) ვაუგებარია აქნებოდა ამ შემთხვევაში, ნოდარისგან რომ არ შეგვეტოვა „მაგრამ მაინც ვაღიარებ, ჩემი საქციელი, ალბათ ერთგვარი აღიბი იყო მომავლისათვისო“, რადგან ეკასთან სულბრის დროს ამ სიტყვების თქმიდან ცოტა ხნის შემდეგ ისე ძალდაუტანებლად და ბუნებრივად ამბობს „მე შენ განა არ მიყვარდა? განა ახლა არ მიყვარხარ?“ და ა. შ. თითქმის მანამდე ასეთი სისამაველ და უაზრობა არ ეთქვას. ახლა კი ვასაგებია, რომ ნოდარს ის სიტყვები თავიდანვე არაცნობიერად არჩებულმა თავის დაწვევის ინტიქტმა ათქმევინა.

ნაწარმოების მიხედვით თუ ვიმსჯელებთ, ასე უნდა ვაფიქრობო. მაგრამ სინამდვილეში, ანალოგიურ სიტუაციაში, ჩემი აზრით, ნოდარისნაირი კაცი არც ამგვარ უაზრობას იტყვოდა და არც ეკას დასამადლოდა თბილ სიტყვებს. ამ მიზეზით, რომ ეს ფაქტი ალბათ გამოუყენებინა (თუნდაც ეს პარაცეპი ქვეუნობიერი ყოფილიყო). ნოდარისნაირი კაცი თავის დაწვევას არც შეეუბნებოდა (ცნობიერად თუ ქვეუნობიერად), რადგან ასეთ შემთხვევაში ყველა „საალიბო“ სიტყვა თუ საქციელი უაზრობამდე მივიდოდა. „თავის დასაწვევად“ აუცილებელი იყო, ნოდარს იმის შესაძლებლობა დაეტყვებინა, რომ ეთქვა, არა შევარტებხარო, ე. ი. ისე უნდა მოქციულიყო, რომ სიუყვარული არ გამოემდევნებინა, რაც, თავის მხრივ, სასიუყვარულო ურთიერთობის შეუძლებელს ვახდოდა. „აღიბის ინტიქტი“ კი (თუ ის მართლაც არსებობს) მხოლოდ იმაში გამოვლინდა, რომ ნოდარს არ ათქმევინა (ანდა ხერხიანად არ ათქმევინა) სიტყვა „მიყვარხარ“, რასაც მნიშვნელობა აღარა აქვს, რადგან სიუყვარული გამოშვადუნებული და დანახულია. ვასაგებია შეტყველების ორგანოზე თავის დაწვევის ინტიქტის გავრცელება: სიტუიერი შეიძლება დამალული გამოაჟიარავდეს, მაგრამ საქციელსაც თუ შეუძლია იგივე გაეკეთოს, ის რატომდა რჩება კონტროლის გარეშე? ასეთი დეტექტორი აღიბის ინტიქტით თუ ვინმე იტყვოდა და მოიქცეოდა იმგვარად როგორც რომანშია, მხოლოდამხოლოდ უადრესად პრიმიტიული ადამიანი და არა ნოდარი გეოლოგია, რომელსაც რთულ, მოაზროვნე და განათლებულ კაცად ვაცნობთ. „აღიბის ინტიქტი“ არასდროსაა მარტო საქციელში არ შევადუნდება. ნოდარს თუ არ უთქვამს ეკასთვის „მიყვარხარ“, საშვიგეროდ ხომ უთ-

ბრა: „მომავალზე ფიქრიც არ მსურს, მე ახლა კარგად ვარ. კარგად ცოტა, ბედნიერი ვარ და მინდა უოველი წუთი, უოველი წაში კარგად ადვიქვა, ბოლომდე შევიგრძნო, შევისრუტო და ჩემი ტვინის უქრედებში საშუაამოდ დავაბანავო. ღმერთმა ადამიანს ბევრი როდი გამოუყო ბედნიერი დღეები თუ საათები. ამ უმნიშვნელო ბიუჯეტიდან ბედნიერი დღე რომ გათენდება, უოველი წაშის შეათახედ, ბოდიშს ვიხდი, მეზილიონედ ნაწილსაც კი თვალისჩინვით უნდა გაუფრთხილდე“.

ზემოთ თქმულიდან გამომდინარე, ბელოვნურია ეს ფრაზაც: „განა მე როდესმე მოთქვამს შენთვის, რომ მიუყარბარ? რომელიც ნაწარმოებში ალიბს უკავშირდება. ასე რომ, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში არც ალიბის შესახებ მჭედლობას და არც ეკას სპასუხობდ თქმულ ფრაზას გამართლება არ შეიძლება ჰქონდეს,

და ბოლოს, მინდა დავამთავრო შენიშვნები ნაწარმოებში „აშკარა“ სიუჟეტულად და მნიშვნელობა. როცა სიმბინჯის საზოგადოების ყველა ფენაში დაუშვადრებია ადგილი, უმრავლესობისთვის ჩვეულებრივი, მისაღები გამბდა. რა, ნოდარისნარი უაღრესად მგრძობიარე ადამიანისთვის აღარ არსებობს სიმშვიდე და მოსვენება, მას ცხოვრება ტანჯვად და წვალებად ექცევა. იგი სავსებით შემზადებულია იმისთვის, რომ რაიმე მძიმე შემთხვევის შედგად უკიდურეს სასოწარკვეთილებაში ჩავარდეს, საბედისწერო ნაბიჯიც კი გადაუგას. ამიტომ ასეთ ადამიანს აუცოლებლად უნდა უუყარდეს ვინმე, რადგან მხოლოდ სიუჟარულს შეუძლია არსებობის სიხარული განაცდევინოს, მხოლოდ სიუჟარულს შეუძლია მისი გადარჩენა.

1968 წ. სექტემბერი.

გიორგი გაბაშვილი

სარწმუნოებრივი უმჯობესების შესახებ

„ყოველი ღმერთი წარმართთა ეშმაკ არიან“.

უსაღმ. მბ, ა.

ბოლო ხანს მოდაში შემოვიდა სიტყვა — „ტოლერანტობა“, რომელსაც განსაკუთრებით სწავლობენ ე. წ. „ქართული ფენომენის“, „ქართული სულის“ შევლევარნი, აგრეთვე — ზოგიერთი, თეოლოგიის მახლობელ დარგებში (ფილოსოფია, რელიგიის ისტორია...) მომუშავე მეცნიერები. მათ მიერ შეთხზულმა და საზოგადოების ცნობიერებაში ავად დანერგულმა სტერეოტიპმა უკვე ფესვები თვით სივლესიო წრეებშიც გაიდგა. ამგვარმა ვითარებამ, უოველგვარი გაწვადების გარეშე შეიძლება ითქვას, საფრთხე შეუქმნა საქართველოში საუკუნეთა მანძილზე მოწამეთა და აღმსარებელთა სისხლით დაცულ წმიდათაწმიდა ქრისტიანულ ფასეულობებს. ის, რაც თვით აღვირაზნებულმა მებრძოლმა ათეიზმმა ვერ შეძლო, დღეს, საუბედუროდ, ზღვრეწიფება (ვიმედოვნებ — მხოლოდ დროებით) გაგდათაფლულ ფსევდოქრისტიანობასა და ქრისტეს მამართ ვითომდაც მოწინებთა განწყობილ უცხო რელიგიებს (მაგ. მუშავედა ქრისტეს წინასწარმეტყველად აღიარებდა, მაგრამ მას ქნაილებად მიიჩნევდა, რითაც მაცხოვრის სადღო ბუნებას აკინებდა და გმობდა; ვივეკანანდამ განაცხადა: მე რომ შემხედროდა ჩემს გზაზე იესო ქრისტი, მე მას ფცებებს დავხანდი ჩემი გულიდან მოწურულ სისხლითო და ა. შ.). ციხე შენიდან გატყვევებო, ნათქვამია, და ტეშმარტი სარწმუნოების მტრები ახდა ეკლესიის ერებს ჩავდებამ, ანუ — გადგვარებამ, ლამობენ, რაკი მისი ფიციურად მოსპობა ვერ მოახერხებს. მართალია, უფალო გვაწმენებს, გვეუბნება რა: „მას კლდება წე-

და ადვანო ეკლესია ჩემი და ზენი ჭოჭოხეთისა ვერ ეროდთან მას“ (მათ. 16, 18), მაგრამ ეს წინასწარმეტყველება ებება მსოფლიო ეკლესიას; რომელი ადგილობრივი ეკლესია დაზღვეული დაცემისაგან, როდესაც თვით ძველი რომი დღეს წავლებამა ჩავადნილი?.. მაშ ასე, ვისაუბროთ რელიგიურ ტოლერანტობაზე!

ენათო როგორ განმარტავს უცხო სიტყვათა ლექსიკონი ჩვენთვის საინტერესო ტერმინს; ლექსიკონში წერია: „ტოლერანტობა (<ლათ. tolerans (tolerantis) მომთმენი შექწენარებელი) — (წიან.). სხვისი აზრების, რწმენის შემწენარებლობა“.

ამრიგად: ტოლერანტობა — სხვისი აზრების, რწმენის შემწენარებლობა; სხვისი აზრების შემწენარებათან დეკავშირებით, ვკონებ, ყველაფერი ნათელია: არსებობს შეხაწენარებელი აზრები, გვხვდება — შეუწენარებელი; ყველა ნორმალურ ადამიანს უნდა შეეძლოს სხვისი აზრის შემწენარება თუ არა, — მოსმენა მინც; რაც შეეხება მართლმადიდებელი ეკლესიის მხრივ სხვა რელიგიებისა და არამართლმადიდებელი აღმსარებლობების შემწენარებას, ანუ — რელიგიურ ტოლერანტობას, რომელსაც ეკერტიკ თავს გაახვევენ წემოსხენებული მეცნიერნი და გონტაკებენ, თითქოს ჩენი ხარწმუნოებისა და ეკლესიის სულიკეთობა ახეთი და მხოლოდ ასეთი იყო მუდამ, — მოლით, გამოვიძიოთ ამ მიმართებით საქმის ტეშმარტი არსი.

ვიდრე საკიობის უშუალო განმილდაწე გადვიდოდეთ, ქერ უნდა შევთანხმდეთ ჩენი.

ამ პარობლემით დაანტროპებულ პირთა, ერთობის ამოსავალ წერტილზე: მართლაც, რა აზრი ექნება ორი ადამიანის საუბარს, თუკი ისინი სხვადასხვა ენაზე მეტყველებენ და ერთმანეთის არა გაეგებათ რა? ეს წერილი განუყოფნილია მართლმადიდებელი ქრისტიანებისთვის, რომელნიც ასეთები არიან არა მარტო ნათლისღების ბეჭდით, არამედ — შეგნებოთაც.

ჩვენს თემას დავუბრუნდეთ. მოვარა ბრალი, რომელიც მეცნიერთა სხენებულ კატეგორიას ედებოდა ისაა, რომ ცნობიერად თუ არაცნობიერად, გამოწვლად თუ უწებლად, ისინი ცოლს სწამებენ ჩვენს სარწმუნოებასა და ეკლესიას, რადგან ისეთ თვისებებს მიაწერენ, რაც მათ არასოდეს შექონათ და რაც საქარხისა კერძობრივი ქრისტიანული სულიანობის, აქ კონკრეტული სტატიების დასახელებასა და დასახელებას არ შეუვადგები, მხოლოდ მოკლედ შეგახსენებ, რა საერთო აზრია გატარებული მათში. აღნიშნული გამოკვლევები ცდილობენ, დააკვიდრონ მცდარი შეხედულება, რომლის მიხედვითაც „ქართული ქრისტიანობა“ (?) ყოველთვის გამოირჩეოდა სხვა რელიგიების მიმართ შეწვენიერებულად და მოკიდებულად და სიმშაბიითაც კი (რას ნიშნავს ეს „ქართული ქრისტიანობა“, როგორც წესი, ზუსტად განსაზღვრად არ არის; აღბათ მასში უნდა ვეფულისხმოთ საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის სულიანკეთება). ამ ყოველად ახსურდული მოსაზრების განსამტკიცებლად და დასაყარებლად მოაქვთ არანაკლებ ახსურდული არგუმენტები. რად ღირს, თუნდაც, ის მტკიცება, რომელიც „ქართული ქრისტიანობის“ სხვა რელიგიებისადმი კეთილგანწყობის ნიშნად მიიხივებს ამ ისტორიულ ფაქტს, რომ საქართველოში მცხოვრები სხვა სარწმუნოებათა მიმდევარნი (იუდეველნი, მუსლიმანები, მონათლიერნი სომხები, რომელიც-ლათინურ-ეკლესიის წევრნი და ა. შ.) ფიციურად არ იტყვებოდნენ, — არც მათი რელიგიების ყოფილა საერო კანონებით აკრძალული.

ეს არგუმენტი ქრისტიანული სარწმუნოების ბტად ზედამართული ცოდნიდან მომდინარეობს. მე ეტყვს ქვეშ არ ვაუენებ აღნიშნულ სტეციერთა კომპეტენტურობის თავიანთ სტეციანობებში, მაგრამ როდესაც მათი დარჩები რელიგიის სფეროს ემიწენბა, მართებდათ მტეხანხედულებბა გამოიჩინათ საქმეში.

მართლაც, ისინი ერთმანეთში ურცევენ პოლიტიკური, სავაჭრო-ეკონომიკური, ბიღობდახოლს — ჩვეულებრივი ადამიანური ურთიერთობებისა და რელიგიური კავშირის ცნებებს, მათ ჰგონიათ, რომ, თუკი ებრაელებს დევნა არ განუცდიათ საქართველოში, ეს მიანიშნებს ქრისტიანული სარწმუნოებისა და ეკლესიის კეთილგანწყობილებბაზე ახალიუდაისტური რელიგიის მიმართ. მათ ჰგონიათ, რომ „ქართუ-

ლი ქრისტიანობის“ აზრით, ყველა რელიგიადმართთან მიმუყანებელია, მხოლოდ სარწმუნოებას დასხვა გზებით. — ეს მიმზე დღეს მსოფლიოში შეცდომაა მართლმადიდებლობა ყოველთვის ერთ ზეშმარტებასა და მიხსენ მიმავალ ერთ კერძობრივ გზას აღიარებდა მართალია, მართლმადიდებელი ეკლესია, საერო ხელისუფლებითა, უქუფლოებს ფიციურად არ სდევნდა, მაგრამ ამას იქმნდა არა მათი რელიგიებისადმი სიმშაბიის გამო, არამედ ამ მოტივით, რომ ძალადობის ობიექტი, რავინდ ცდომილებასა და დამცემობა უნდა მსუფტებოდეს იგი, მიიწე შექმნილია სატად და მსგავსად ღვთისაა გარდა ამისა, ეკლესიას არ სურდა კაცობრივი ჩარტვა ღვთის განგებულების საქმეში. ღმერთმა ადამიანებს თავისუფალი ნება მოგვცა — ფაქობდა მართლმადიდებელი ქრისტიანი — ნება ცხოვნებისა და ნება წარწუხების; ღმერთი არც ძალით აცხოვნებს ვისმე, და არც ძალმომტრობით წარწუხებს; და თუკი ამას ყოველისშემძლე ღმერთი არა იქნს, მე რა უფლება მაქვს, რომ მოძალადე ვყო, თუნდაც ეს ძალადობა შექნებეს გახვეული შეცდომილი ადა. მიანის ცხოვნებზე ზრუნვის სახურველში? ამიტომაც, მართლმადიდებელი ქვეყნების (მართლმადიდებელ ქვეყნებში იგულისხმება ის ქვეყნები, სადაც სახელმწიფო რელიგიად აღნიშნული აღსაზრებლობა იყო გამოცხადებული) რელიგიურ პოლიტიკაში, როგორც წესი, უცნობია სხვა რელიგიებისა და არამართლმადიდებელი კონფესიების მიმდევართა იძულებითი ვაქრისტიანების პრაქტიკა; ამავე მიზეზით არ კრძალავდა საერო კანონები უცხო რელიგიებს, თუმცა ეკლესიის მოძღვარნი და ღვთისმეტყველნი მათ ყოველთვის შეაცრად აკრიტიკებდნენ და ამბილებდნენ.

ვღებ წარმოვანიდეთ საქართველოს ეკლესიის დამოკიდებულებას არაქრისტიანული რელიგიებისა და ერთეცულ სწავლებბათა მიმართ, ქერ გვატაკვით, რა პოზიციბა უკვია ამ საკითხში მსოფლიო მართლმადიდებელ ეკლესიას.

გარდა თვითონ უფლის ქადაგებისა, რომელიც არის სხაჩება და რომელიც წმინდა წერილშია მოცემული, მართლმადიდებლური მოძღვრება გაცხადებულა სულიწმიდის მიერ, ქრისტეს მოციქულებისა და წმიდა მსოფლიო და ადგილობრივი საეკლესიო კრებების პირთი; აგრეთვე — ეკლესიას წმიდა მამების ქმნილებებში. წმიდა საეკლესიო კრებბათა საქმეებსა სკანონმდებლო აქტების სახით შეესუღია „დიდ სწულისკანონში“, რომელიც, შეიძლება ითქვას, ბიბლიის შემდეგ უმნიშვნელოვანესი წიგნია მართლმადიდებელ სამუაროში; მისი ავტორიტეტი არ გამოუყარდება წმიდა წერილის ავტორიტეტს, ვინაიდან ირთავებს საფუძველი სულიწმიდა.

„დადგამოლო „დიდი სქულისკანონი“. ჭერ ვნახო, რა სულიკვეთბა გაოსკვივის წმიდა მოციქულთა კანონებთან: „ეპისკოპოსი და ხუცესი და დიაკონი, რომელიც თანამოციქულად იქმნეს მწვალებელთა, დაიცადენ მღვდელობისაგან, ზოლო უპუთო აწვიოსც მათ მოქმედებას რისზე მამდღელოთაგანისა, ვითარცა მღვდელთა, ვანიკუთენ; ეპისკოპოსთან და ხუცესთან, რომელმან მწვალებელთა ნათლავი ნათლისღებად შეიწუნაროს, ანუ მხსურაძლი მათი მითუალის, ამისა განკუთვანა ვბრძანებთ, რამეთუ რაი ცრისმობით არს ქრისტესი ბელარის თანა (იპაც და კეპოთაც, უკიდგან ხაჯასმა ჩემია — გ. კ.); უპუთო ვინმე მოუღასი ანუ ერისკაცე შევადგეს შესაკრებელსა ჭურათასა ანუ მწვალებელთასა ლოცვად, ვანიკუთენ მოუღასი და უზიარებელ აქმენინ ერისკაცე; უპუთო ვინმე ქრისტეანემან ზეთი მოიღოს ტაძარსა საწარმართოსა, ანუ შესაკრებელსა ჭურათასა ღდესას, წაუღოთა მათია, ანუ ხანთელი აღნათოს, უზიარებელ აქმენინ; შესმენისათვის ეპისკოპოსისა წმებთა მწვალებელთა ნოცეა შეწუნარებულ არს... (დიდი სქულისკანონი; წმიდა მოციქულთა კანონები: 45, 48, 85, 71, 75); „იღლინებრთა სქულთა შედგომილი ვინმე ანუ ჭურათებრთა ზღაბრბათა, ანუ შეიცავდიდ, ანუ თუ ცნებ არა, ვანახდებოდო“ (დიდი სქულისკანონი; ვაწყნებანი უყოლად წმოდისა მოციქულისა პავლესნი საეკლესიოთა კანონათვის: 12).

1

ახლა ვნახოთ, რას ამბობენ სხვაგვარადმადიდებლებსა და არაქრისტიანებზე ეკლესიის წმიდა მამები: „მხილებულია და დაძაბებული, რომ წარმართული კერპთმსახურება აღხავეთა უყოლგვარი უღმერთობით“ (წმ. ათანასე დიდისა ქმნილებანი რუს. თარგმანი ნაწ. 1, გვ. 49); „არამედ ვინაითგან მწვალებელთათვის უკუე მოღისენეთ ვითარცა მკუდარეთათვის, ზოლო ჩუენთვის, ვითარცა მქონებელთათვის საღმრთოსა წერილისათა სულად ცხოვრებისად...“ (დიდი სქულისკანონი; ათანასე აღმკანდრიელის 39-ე სადღესასწაულო ეპისტოლიდან); „აჲ უყოელი, რომელი გარდაიქცეს კუშმარტებისა ამისგან სარწმუნოებისა მამართლადიდებლობისგან — გ. კ.) და სთესვიდენ ბერქსა და მქნარსა, უზნავსა და ცუდსა და გესლგაწონილსა თესლსა სამეწიელსა მსმენელთასა, ვეგვითარნი შეტეწებულ არიან, დადაცათუ ანგელოზი ზეციით იყოს. და იყავენ წყველ, ვითარცა გველი იგი მიწისმკამელი, როდემან ცრუითა და შეტყუელისა სიტყვითა მცნებთა შემოქმედისა გარდაქცეულ იწება“ (წმ. იპოლიტე რომელი; სარწმუნოების შესახებ; შატბერდის კრებული)... კიდევ მრავალი ადგილის და მოწმება შეიძლება აღმართვეანხრობილ მამათა ქმნილებებიდან (რად

ღირს თუნდაც წმ. კირილე აღმკანდრიელის „ანათიმატოზმები“). მაგრამ მოტყუველად მწვალებლების კატეგორიული კოლონიალური მართლმადიდებელი ეკლესია არ არის ტოლერანტული სხვა რელიგიების მიმართ! ეს არცა ვასაკვირი, — თვითონ უფალმა ბრძანა: „რომელი არა არს ჩემ თანა, იგი მტერი ჩემი არს“ (მათ. 12, 30)...

ახლა ვნახოთ, ეგებ ე. წ. „ქართული ქრისტიანობა“ თუ ღვას განსხვავებულ პოზიციას. მოუვსინოთ წმიდა დავით მეფეს, აღმამენებელს, რომელსაც „ქართული სული“ მკვლევარნი ღამის გუგუნურ მოღვაწედაც ხაზვენ: „დადაცათუ ესრეთ ვაწმინდენ უყოლენი გრძნობანი და უყოლადბრწინებობა ვიქმენ, გარნა არავე აღვიბუნ ხელნი, არცა დავდეც სასოებთ ჩემი ღმრთისა მიმართ უცხოისა, არცა უცხოთესლი რაიმე სარწმუნოებთა საწერულ-ყუე სულისა, ვარეშე მისსა, რომელი მასწავლეს ღმრთისმტყუელთა შენთა“ (აგლოზანი სინანულისანი); ჩვენს ღირს მამას, გიორგი მთაწმინდელსაც მივაყურათ ყური: „მათ წმიდათა მოციქულთა განათლებული ვართ, და ვინაითგან ერთი ღმერთი გვიცნობიენ, არაგარა უარ-გვიუოფენ, და არცა ოღეს წვალებისა მიმართ მიღრეკელ არს ნათესავი ჩუენი, და უყოელთა უგარის-მოუფელთა და მწვალებელთა შევახურებთ და დავსწყვეთ. ამის სასუძველსა მართლმადიდებლობისასა და მცნებათა და ქადაგებათა ზედა წმდათა მოციქულთასა მტყუე ვართ“ (გიორგი მცირე; ცხოვრებაი და მოქალაქობაი წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გიორგი მთაწმინდელისა); იქნებ წმიდა გრიგოლ ხანძთელია ტოლერანტული და მკუშმენტო სულიკვეთებით განმსჭვალული? მოუვსინოთ მასაც: „ზოლო მე ამას ვიტყვი, ვითარცა უყოელთა უწყით, კუშმარტთა ქრისტიანეთა შელოა მწვალებელი მღვდელი ვერ მოქნაოლდეს, დადაცათუ უნათლავი მოუფდებოდის, რამეთუ ნათელი არა არს მათ თანა, და უნათლავისა სიკუდილი უმჯობეს არს, ვიდრე უშწულოებთა შჭულისა გარდასლეთითა. ეგრეთვე ჭერ და სამართალ არს ნათლის-ცემთა შეიღისა უყოელთა მწვალებელთასა, დადაცათუ წვალებთა მათი თვის-თვისად იხილვების, არამედ ურთიერთის განთხუდ არს საცთურებით მსგავსად მელთა მათ, რომელთა კუდი კუდსა შეუყოცთა საფსონ და ღამარტბი უყოელთა კუდებისა გამოახა, რამეთუ საბე იყვნეს იგინ უყოელთა მწვალებელთა, რომელთაიცა უკუანასწულ საყოფელი მათი ცუცხლი არს საუკუნო. რამეთუ უცხო ქმნულ არიან წმიდი-

საგან დედისა ჩუენისა მხოლოსა კათოლიკე* სამოციქულოსა ეკლესიისა. სუტეზიან სამოითგან, რომელ საგონებელ არს მათთვის შეროდელ შობა. და იტყვიან სიტყუესა, რამეთუ მარადს ნაიოსა ქადაგებენ და ცოლსა წამებენ შეჩუენებულნი იგი წმიდთა მამათა ჩუენთა მოძღუართა მიერ" (ვიოტაჲ მერჩულე; შრომაჲ და მოღუაწებაი ღირსად-ცხოვრებასაჲ წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა გრიგოლისა; თავი LXXV).

დავით აღმაშენებლის ზეობაში მოწვეულმა რუს-ურბნისის წმიდა საეკლესიო კრებამ შეაკრად ამხილა სხვადასხვა ჭრის მწვალებლობანი: „15. რომელნიცა ღმრთის მაცნებლობითიას მის წვალებისა ხარცართაისა, რომელ არიან სომეხნი, მართალსა და უსაყუდლსა სარწმუნოებასა მოუხდებოდენ და წმიდასა კათოლიკე ეკლესიასა შერბობდენ და ზილწესა მის წვალებასა ერთბუნებიათა და ერთისა ნებისა და ერთისა მოქმედებისა ღმრთიებისაჲ და კაცებისა შეწავებულისა და არცა საღმრთოსა, არცა კაცობრიოსა, არამედ შერბუენისა რაისმე და უცხოისა ქრისტეს კრეშარტისა ღმრთისა ჩუენისა ზედა სიჭურათი მებუყუდლოსა შეჩუენებდენ, ესრეთ განაწიებდნენ მათთვის, რათა სრულიად ნათელ-სყემდნენ ვითარცა წარმარისა, ვინათგან სხუათა ედითა ეკლესიათა ვპოვებთ მოქმედათ ამისა, ვითარ-იგი არს საქატარაქოჲ საუღარო ანტოქიისაჲ და უოველინი მიმდგომნი მისნი ეკლესიანი უოველისა აღმოსავლისანი. 16. კუადა განაწიებდნენ, რათა არცა მართლმადიდებელი მამაკაცი მწვალებელსა ვინა წარმართისა დედაკაცსა, ანუ დედაკაცი მამაკაცსა შეეძულდენ, ვინათგან უოველი მართლმადიდებელი ტაძარი არს ღმრთისა დამკვიდრებულსა მის მიერ სულსა მისისა ჩუენ შორის, ხოლო უოველი ბორტად მადიდებელი (მ. ა. — მწვალებელი — გ. გ.) ანუ უოვლად არა მადიდებელი (მ. ა. არქრისტანთ: წარმართი მუსულმანი, იუდეველი... — გ. გ.) ტაძარი არს უშეპიასი. ხოლო ვითარმედ არცა ერთი ზიარება არს ტაძრისა ღმრთისაჲ ერთსა თანა, ვითარ-იგი ბნელისა ნათლისა თანა, მოწამე არს საღმრთო მოციქული, ხოლო რომელმან ამიერთგან იყადროსა კმეიი ამითი, განაკანონოს იგი პირველქმულითა მით კანონითა" (ძველისწერა რუს-ურბნისის კრებისა); „კუალადცა ვიტყვით: უოველიცა მწვალებელნი შეჩუენებულ არიან. უოველიცა მართლმადიდებელნი კურთხეულ არიან. უოველითა მართლმადიდებელთა წელნიცა მრავალ არიან.

უოველითა მართლმადიდებელთა საუკუნოვანი არს მხენება. უოველი მწვალებელიცა ნოდცა შეჩუენებულ არიან. უოველიცა მწვალებელიცა საუკუნოვანი არს წყევლი და დაუსრულებელი შეჩუენება" (ძველისწერა რუს-ურბნისის კრებისა; მეფესა დავითს მონაზონი არსენი).

რუს-ურბნისის კრების ძველისწერადან აღსანიშნავია ერთი ადგილი, რომელიც ჩემის აზრით, საქართველოში უველი ტაძრის კარბიკეზე უნდა იყოს ამოტყუფრული, ვინაჲცა ამ ბერძნული მონასტრისათვის შთაზე, რომელზეც წარწერილია: „მართლმადიდებლობა, ან სიკვილი“.

თი, ისიც ვარსა არათუ უზიწობებასა ქართველთა სარწმუნოებისა ბიწი რაიმე შეგებობდა, წუ იუოდენ ესე არა გაცრუვეთ შენ, სიწმიდით მოხებელი ჩუენო კათოლიკე ეკლესიაო, არცა განცუთ შენ, სიქადულო ჩუენო, მართლმადიდებლობაო, რომლისა არცა გამცემელქმნილ ვართ, ვინათგან შეუენებებისა შენსა ღირსქმნილ ვართ — მოწამე არს კრეშარტებაი" (ძველისწერა რუს-ურბნისის კრებისა).

შეტად საგულისხმოა და ნიშანდობლივი ე. წ. „ფლორენციის უნის“ ისტორიაჲ ამ შეხედრასზე, რომელიც დაიწყო 1428 წელს ქ. ფერარაში, ხოლო შემდეგ, შავი ჭირის განენის გამო, გადაინაცვლა ქ. ფლორენციაში, 1439 წელს, იოჲქმის შთელი მართლმადიდებელი სამუაროდან წარგზავნილ ეპისკოპოსთაგან მხოლოდ იფესოსა და იფერიის ეკლესიათა წარმომადგენლებსა აღიარეს და დაიცვეს კრეშარტის სარწმუნოება: წმ. მარკოს იფესელმა და იფერებელმა მიტროპოლიტმა გრიგოლმა (მანგლელმა) თავიანთი ეკლესიების სახელით მტკიცე უარს განაცხადეს რომულ-ლათინურ (პაპისტურ) ბრეტაჲულ ეკლესიათაგან უნიანზე.

ღმერთმა მოხსენოს და იცხოვროს მართლმადიდებელი სარწმუნოების აღმსარებელი მამანი: ზუცესი ზაქარია ვახაშვილი და სხვა, ნინოწმიდელი მადედელმთავარი, რომელთა ღვაწლითა და მეცადინეობითა ვადაარჩინა უფაღმა დავითდავული საქართველო დაიანთა მწვალებლობას სწულიდან ამგვარ გადახლბთ თანაუგწრობდა კათოლიკოსი ანტონ პირველი, მაგრამ მას წინ აღუდგა სრულიად საქართველოს ეკლესია ზემოხსენებულ მოძღუართა წინამძღობით: მოწვეულ იქნა ირნი საეკლესიო კრება და ორგზისზე შეაკრად დავიპო ანტონიებული ცდომილება; ექსორიკქმნილი კათოლიკოსი რსუეთს ვაემგზავრა...

ქუფიკობ, ეშვს აღარ უნდა იწავედეს საქართველოს მართლმადიდებელი ეკლესიის მწვეთარად უარყოფითი დამოკიდებულება არქრისტოიანული რელიგიებისა და ესევედოქრისტოიანული აღმსარებლობების მიმართ. არ უოფილა

* სიტყვა — „კათოლიკე“ ნიშნავს საყოველთაოს, მთავარს, აქვს და ქვემოთაჲ კათოლიკე ეკლესია არ უნდა ავეროს რომულ-ლათინურ, ე. წ. „კათოლიკურ“ ეკლესიაში.

ჩვენი დედების სულიკვეთება ტოლერანტული კამედ და ღმერთმა ნუ ქნას, მომავალში ასეთი გახდეს — რატომ? — ეს უკვე სადღის-მეტყველო უბანია; ეს უკვე სულს ცხოვრების საკითხია... ამჟამე ამოწურავე პასუხი ვასცა წმიდა მღვდელმთავარმა ეგნატემ (ბრინანანოვმა; 1887), რომლის ჩემულ თარგმანსაც ვთავაზობთ. ეს პასუხი შესულია მღვდელმთავარის ქმნილებათა სრული კრებულის მე-6 ტომში, საერთოა მიმართ 28-ე წერილის სახით. წმიდა მამის მოწოდება პქონდა საერო პირებთან, რომელთაგანაც ბევრი მისი სულიერი შეილა იყო. ერთ-ერთი საერო პირის შეკითხვაზე პასუხს წარმოადგენს წინაღობაზე წერილიც

28.

დაჯერადმცემია და მწარე ცრემლები მონვერული სანახაობა; ქრისტიანები, რომელთაც არ უწყინა რაში მღვდმარგობს ქრისტიანობა არადა, ამ სანახაობას ჩვენს დროში უკველ ფუბის ნაბიჯზე ვაწუდებით, და იშვითად, რომ წუდგვისცემული ვაქნით ამის საპირისპირო, მართლაცა იმედისმოცემი სურათითი ძვირ შეთავაზება, რომ მღვდლრიცხობა ბრძოლი, რომლის წერებიც თავს ქრისტიანებად რაცდენ, მოკმებნებოდეს ასეთი კაც, ვაც ქრისტიანი იქნებოდა როგორც სახელით, ასევე — საქმიოაც.

თქვენს მიერ დასწულ შეითხვას ახლა წამდაუწუმ მივთრებენ. „რატომ არ უნდა ცხოვრდენ — მწერალი თქვენ — წარმართები, მამადიანები და ევრთიწოდებული მწვადებელნი? მათ შორისაც ხომ არიან ფრთად გულკეთილი ადამიანები, — ამ კეთილშობილი ხალხის წარწყმედა ღმერთის მოწყალე ბუნების წაწინააღმდეგო იქნებოდეს... დიხსი ეს თვით ადამიანური საღი აზრისთვისაც სრულიად მიუღებელია ხოლო, რაც შეეხება ერტიკოსებს, ისინი ხომ ივკვე ქრისტიანები არიან... ჩათვლა იმისა, რომ ჩვენ, მართლმადიდებლები, ვცხოვრობით, სხვა აღმსარებლობათა მიმდევარნი კი — წარწყმდებიან, უღუწურებაცა და უადურები ამპარტავენაც!“

კედები, ვიასუხოთ შეძლებისდაგვარად მოკლედ, რათა მრავალსიტყვაობამ ვაღმორცმის სიხებადეს არაფერი აუნოს; ქრისტიანებში თქვენ მძებლობთ ცხოვრებაზე, და არა უწყილი, რა არის იგი, ანდა — რატომ სავითრებენ მას ადამიანები; და — ხოლოს; არ იცით ქრისტი, ჩვენი ხსნის ერთადერთი საშუალებაა ა, ჰუმშირიტი მომდგრება ამ ხაჯნის შესახებ — მომდგრება წმიდა მსოფლიო მცდესიისა; ხსნა (ცხოვრება) მდგომარეობს დარკვეული კავშირის აღდგენაში ღმერთთან. ეს კავშირი ადამიანთა მოდგმას მამათითავართა ცოდვით დაეცმამ დაკარგვანა, რის გამოც მთელი კაცობრიობა წარწყმედულ არსებათა ჯგუფს გა-

ნეყოფენება. წარწყმედა ყველა ადამიანის ზედატია, — სულერთია, ჰველი ექნება, ჰველი — ბორტმოქმედი. უსწულოებით წივანაგებია და ცოდვით ვიბადებით (მდრ.: „უსწულოებათა შინა მიუდვა და ცოდვათა შინა მშვა მე დედამან ჩემმან“ (ფსალმ., 50, 5) — მთარგ.); „შთაიდე მისა ჩემისა თანა გლოვით ჯოვრებოთ“ (დაბ., 87, 85) — ამბობს წმიდა პატრიარქი იაკობი საკუთარი თავისა და თავისი წმიდა მის, მშვენიერი და უმანკო იოსების შესახებ ქოვრებთში ეშვებოდენ თავისითი ამსოფლიური მწირობის დამთავრების შემდეგ არა მარტო ცოდვილნი, არამედ — მართალნიც ძველი აღქმისა. ასეთია კაცობრივი ჰველი საქმეების ძალა; ასეთია ჩვენი ცოდვით დაეცმული ბუნების სათროებათა ფასი... იმისათვის, რომ აღდგენილიყო კავშირი ადამიანსა ღმერთთან, სხვაგვარად — ცხოვრებისათვის, აუცილებელი გახდა — გამოხსნა, გამოსყიდვა ადამიანთა მოდგმის გამოხსნა მოხდენილ იქნა არა ანგელოზის, ან — მთავარანგელოზის, ან კადევ — რომელიმე მთავ, უმადლესი, მაგრამ სასრული და შექმნილი არებების, არამედ — თვითონ უსაწერო ღმერთის მიერ, სიკვდილით დსქა, მთელი კაცობრიობის ხედრია, შეცვლილ იქნა მისი სიკვდილით დახვით; კაცობრიობის დასწახურებათა სიმწირე შეცვლილ იქნა მისი უსასრულო ღირსებით. ადამიანების ყველა კეთილი, მაგრამ თავისი კაცობრივი წარმოშობის გამო — უძლური, ჯოვრებთში დაღმავალი საქმეები შეცვლილ იქნა ერთი ძალშოსილი კეთილი საქმით: ჩვენი უფლის იესო ქრისტეს რწმენით. მკითხეს ქრისტეს იუდეველთა: „რაი ვუთო, რაითა ვქმოდით საქმესა ღმერთისასა? — მიუგო იესო და ბრქუა მათ: ესე არს საქმე ღმერთისაი, რაითა გრწმენეს, რომელი-იგი მან მოაყლინა“ (იოან., 6, 28-29). ერთი კეთილი საქმე ვეცსპირობება ცხოვრებისათვის: რწმენა; მაგრამ რწმენა საქმეცაა. რწმენით, ოდენ ჰუმშირიტი რწმენითაა შესაძლებელი კავშირის აღდგენა ღმერთთან, მის მიერ მოცემული წმიდა საიდუმლოთა შეშეობით. ამოდ, სულ ტყუალად ფიქრობთ და ამბობთ, რომ წარმართია, თუ — მამადიანთა, შორის კეთილი ხალხი ცხოვრდება. ბ. ი. — შევლენ ღმერთთან კავშირში ამოდ, სულ ტყუალად უდგებით ამ „მიუღებელ“ აზრს, როგორც რაღაც სიახლეს, როგორც რაღაც უმომარულ დემოილებას! არა! ასეთია უცვალებელი მომდგრება ჰუმშირიტი ეკლესიისა — როგორც ძველი აღქმისხეულის, ასევე — ახლადქმისხეულისაც! ეკლესია ყოველთვის აღარებდა, რომ არსებობს ერთადერთი საშუალება ცხოვრებისა — მხსნელი მცდესია ყოველთვის აღიარებდა, რომ ცოდვით დაეცმული ბუნების თვით უდიდესი სათროებანიც კი, ჯოვრებთში ეშვება! თუკი მართალინ ჰუმშირიტი

დელეგაციისა, — ხანთლები, რომელიცადაც სუ-
ღაწიდა ანათებდა, — წინაწარმეტყველები
და სსწავლამკობელი, რომელიც სწამდა
მომავალი მსხველმისა, მაგრამ თავანთი ვარდა-
ცვლებით წინაშესწარაფე ექმნენ მის ვისვლას,
ინტენციონალდენ ქოჯობით, მას როგორდა ვინ-
დათ, რომ წარმართებში და მამამადიანებში, იმი-
სათვის, რომ გვერდებშიან კეთილ ადამიანე-
ბად, თუცა — არც შეუცნობით და არც უწამ-
ნათ მსხველმის, მიიღონ ცხოვრება, რომელიც
მოიპოვება ერთი, ვიმთარებ, ოდენ ერთი სა-
შუალებით — ქრისტეს რწმენითი?

ქრისტიანებო! შეიცანით ქრისტე! შეიგნეთ,
რომ თქვენ მას არ იცნობთ; რომ თქვენ მას
უარყოფდით, როდესაც აღიარებდით ხსენს შე-
საძლებლობას მსხველმის ვარგვე, რადაც კეთი-
ლი საქმეების დალით ვინც აღიარებს ქრის-
ტეს რწმენის ვარგვე ხსენს შესაძლებლობას,
იგი უარყოფს ქრისტეს და, შესაძლოა, — გა-
რუცობიერებლად, ღვთის გმობის მძიმე ცოდ-
ვაში ვარდება.

„რამეთუ ვატყვით — ამბობს წმიდა მოცი-
ქული პავლე — განსარჩობება კაცისა სარ-
წმენობითა თვინიერ საქმეთა სწულსითა“
(რომ. 8, 28); „ხოლო სიმართლედ ღმრთისთა
სარწმუნოებითა იესო ქრისტესითა უკველითა
მიმართ და უკველითა შედა მორწმუნეთა, რა-
მეთუ არა არს ვარგვადები, რამეთუ უკველ-
თად შეცოდებს და დაუღებულ არიან დიდ-
ბასაგან ღმრთისა. ხოლო განსარჩობლებიან
უხსავიდლები მდელითა მისითა და გამოხსნითა
მის იესო ქრისტესითა“ (რომ. 8, 28-29). თქვენ
შეგნებასუბებით, რომ წმიდა მოციქული იაკო-
ბი მოითხოვს უხათოდ კეთილ საქმეებს; იგი
გვმოდგრავს, რომ სარწმუნოება საქმეების ვა-
რგვე შეკვარება: „ვითაჲცა სორცნი თვინიერ
სულისა მუდარ არიან, ვერეთედ სარწმუნო-
ბაი თვინიერ საქმეთა მუდარ არს“ (იაკ.
2, 26); მაგრამ, ამა კარგად განიხილეთ, რას
მოითხოვს წმიდა მოციქული, და თქვენ ნა-
ხავთ, რომ იგი, ისევე როგორც წმიდა წერი-
ლის ველოდ ღმრთისუღბლიერ მწერალი, მოი-
თხოვს სარწმუნოებრივ საქმეებს, და არა-
კეთილ საქმეებს ზვენი ცოდვით დაუღებულ
ბუნებისა იგი მოითხოვს ცოცხალ სარწმუ-
ნობას, რომელიც ვანებტაკება ახალი და-
მარის საქმეებით, და არა — ცოდვით დაუ-
ღებულ ბუნების კეთილ, მაგრამ სარწმუნოების
საწინააღმდეგო მოქმედებით. მოციქულს მა-
გალითად მოჰყავს პატრიარქი ამბროსი საქცი-
ლია. — საქმე, რომელიც ვაცხადებულ იქნა
სარწმუნოება მართლისა. ამ საქმის არსა
მდგომარებობა იმას, რომ პატრიარქმა ამბრა-
სიმ თავისი მხოლოდშობილი ძე იხაკე წი-
ყვანა მაღალ შთაზე, რათა ღმერთისათვის
მსხვერპლად შეეწირა. ადამიანური ბუნებისა
მისდევით შეიღობ დაყვლა და მსხვერპლად შე-

წირვა სარწმუნოებრივ არ არის კეთილი საქ-
მეობა ეს კეთილი საქმეა, ვითარცა ღმრთის
პატივისცემის აღსრულება; ვითარცა წმინდა
წმუნობისა. ჩაუვირდიო ახალ აღმშენება, და
საერთად, მოელს „წმიდა წერილის“; თქვენ
აღმოჩენით, რომ იგი მოითხოვს ღვთის მცნე-
ბების აღსრულებას; რომ ეს აღსრულება იწო-
დება — საქმეებად; და რომ ღვთის მცნებათა
ამ აღსრულებით ღმერთის რწმენა ხდება ცო-
ცხალი, ვითარცა — მოქმედ; ამის ვარგვე იგი
შეკვარება, როგორც — მოკლებული უკველ-
ვეარ მოძრაობას... და სპირიტუალურად ამისა,
ნახავთ, რომ ზვენი ცოდვით დაუღებულ ბუ-
ნების კეთილი საქმეები, რომელიც მომდინა-
რებენ ვარგობებიდან, სისხლადან, გულს
აღტყუებებისა და ნაწი შეგარძნებებიდან, —
აქრძნებელი და უარყოფილი თქვენ კი, სწო-
რედ ამგვარი უხეველოკეთილი საქმეები ვახი-
ლავთ წარმართებსა და მამამადიანებში ამ სა-
ქმეების ვამო, თუნდაც ეს დაკავშირებული
იყოს ქრისტეს უარყოფისთან, თქვენ ვსურთ,
რომ ისინი ცხოვდნენ.

უღწურთა, მეტი რომ არა ვიტყვას, თქვენი
შეხედულება ხალ აწარმა ხიადან, რა უღლებ-
ბით პოულობთ, აღიარებთ მას თქვენში? თუ-
ცა თქვენ ქრისტიანი ხართ, მაშინ ამ საგანზე
ქრისტიანული წარმოდგენა უნდა ვქონდეთ,
და არა — რომელიც სხვა, თვინიერები და
კაცმა არ იყოს ხიადან მოტანილი! სხარება
ვესწავლის, რომ ცოდვით დაუღებამ ზვენი მო-
ვახევიან ცრუმორწმუნებით ვონება; რომ ზვე-
ნი ცოდვით დაუღებულ ვონება, რავინდ მა-
ღალი ბუნებრივი ღირსებითაც იყოს შემკული,
ანდა — ქვეყნურა სიხარბით აღღებულთ,
— მაინც ოდენ იმ ღირსების მფლობელები, რომ-
ელიც მან დაუღებამ მიიღო, და მაინც შეება
ცრუმორწმუნებით ვონებად. სპირიტა, რომ ზვენი
უარყოფთ იგი და თავი ზივანდით სარწმუნო-
ების წინააღმდეგობას. ამ წინააღმდეგობას, თა-
ვის ღროზე, კეთილმსახურებაში მისვენდო-
ვანი დავაღის მქონე ღმერთი მომადლის
ვეშვარტად განსკის უნარს, ანუ — სულიერ
ვინიერებას. აი, სწორედ ეს ვონება ვეწარმებს
ვლიარით ხალ ვონებად, რომელიც ხალ აწარ
ფლობს; იგი უწვევებელი სარწმუნოება, რომე-
ლიც სხე ზინებულად აღწერა წმ. მოციქულმა
პავლემ, თავის ეპისტოლურში ებრაელთა მიმართ
(შე-11 თავი). ღმრთობა სულთველი სულიერი
განსახსა — ამ ბტაკედ ღოდზე დაშენებული,
იგი არც ირყევა და არც ეცემა; ხოლო, რა-
საც თქვენ ხალ აწარ უწოდებთ, ზვენი, ქრის-
ტიანები ვლიარებთ ისეთ სიხრელედ და იმ.
ვეარ ცდომილებად, რომელიც სხვანაირად არ
ვანიერება, თუ არ მოცევათ მას სარწმუ-
ნობის მახვილით ვველა სპირიტოდან, რაც
კი ვაჩნია, და შემდეგ — თუ არ იქნა ეს
ცოდნა უარყოფილი და ვანდებულა; მაგ-

რამ, თუკი მას მიიწივს საღ აზრად მივიჩნევთ, — მივიჩნევთ რაღაცის საფუძველზე, რაც ცნობილი არ არის, მერყობს, გაურკვეველია და მარად ცვალებადი, — მაშინ იგი, ვითარცა — საღ, უცილობლად უარყოფს თვითონ ქრისტიანსაც — ეს ცდებითაა დაშტოვებული... რას გეუბნებთ თქვენი საღი აზრი? იმას ხომ არა, რომ კეთილ აღამაინათ, რომელთაც ქრისტიანება არა მარტო, წაწყვედის აღიარება თქვენი საღი აზრისთვის მიუღებელია? იმასაც ხომ არ გვარნახობთ, რომ ამგვარი წარწყმედი კეთილია ეწინააღმდეგება ისეთი ყოველდასხიერი არსების, როგორცაა ღმერთი, გულმორწყულებას? რა თქმა უნდა, გამოცხადება გექნებოდათ ზეცით, იმის შესახებ, თუ რა არის ღმერთის მოწოდების საწინააღმდეგობა, და რა — მისი თანახმა არა? კი, მაგრამ საღი აზრი რომ ამას გეუბნებთ? ომ, ეს თქვენი საღი აზრი თუქცა, ერთი ეს მარკეთი, თქვენი საღი აზრის თანობისას, საიდან მოიტანეთ, რომ ძალიანთი საკუთარი, შეზღუდული, აღამაინური გონებით განსაჯოთ, რა არის ღმერთის მოწოდების საწინააღმდეგობა, და რა — არა? ნება მიზობდო გამოვთქვა ჩვენი აზრი: სახარებაჲ, სხვაგვარად — ქრისტიანთა მოძღვრებაჲ, სხვაგვარად — წმიდა სეროლმა, კიდევ სხვაგვარად — წმიდა მსოფლიო ეკლესიაჲ, ღვთის მოწოდების, რომელიც კაცობათვის მიუწავდომელია, შესახებ გამოვცხადოთ ვეღვათ, რისი ცოდნაც კი შესაძლებელია აღამაინისთვის; რაც აღმბრტყა ვეღვადგარს ჭკობისკლოფობას და აღამაინური წვდომის უნარს. ამათა კაცობრივი გონების მიმოწოდება, როდესაც ერთგვარად იგი, რომ უსაზღვრო ღმერთი განსაზღვროს; როდესაც ერთგვარად ახსნას აუხსნელი; დაუქვემდებაროს საკუთარ მოსაზრებებს... ვინ? — თვითონ ღმერთი! ამგვარი წამოწყება სატანური წამოწყებაა. შენ, რომელიც თავს ქრისტიანს უწოდებ, და ამავე დროს არ იცნობ ქრისტიანთა მოძღვრებას! თუკი ამ მიდუმოსილი, ზეცითური მოძღვრებიდან ვერ გავიგია, რომ ღმერთი გონებისათვის შეუწყობელია და მიუწავდომელი, — წადი სკოლაში, ეტრი დაუგდებ, რასა სწავლობენ ბავშვები მათემატიკის მანქანებებში მათ უხსნიან, უსახარლობის თერაპიაში, რომ უსახარლობა, ვითარცა განუსაზღვრელი სიდიდე, არ შეიძლება ემორჩილებოდეს იმ კანონებს, რომელსაც ემორჩილება განსაზღვრული სიდიდეები — რიცხვები; და რომ მისი შედეგები, შესაძლებელია სრულად საწინააღმდეგო იქონი რიცხვთა შედეგებისა... ბოლო შენ გვქვია, რომ კანონები დაუწერო ღმერთის მოწოდების მოქმედებას და ამბობ, ეს მას ეთანხმება, ეს კი — ეწინააღმდეგებაო, — იმისდა მიხედვით, თუ როგორ ეწყობა იგი შენს საღ აზრს, შენს წარმოდგენებსა და შეგარძნებებს... ვინა გამო-

მდინარეობს აქედან, რომ ღმერთი ვალდებულია, ისე ესმოდეს და ისე გარქმობდეს, რომ გორც ეს შენ გისმის და გარქმობს, — კი სწორედ ამას მოიხივოვ დავისაგანი აი, უგუნური და სავსებით ამპარტანული წამოწყება — მამ შენდარ სდებს ზრდის ეკლესიის შესწელობას ამ საკითხზე საღი აზრისა და სიმდაბლეს უქონლობაში — ეს ნაკლი შენ გვახსიათებს! წმიდა ეკლესია განუტრიალად მისდებს ღვთის მოძღვრებას ღვთის მოქმედებათა შესახებ, რომელიც თავად ღვთის მიერაა გამოცხადებული მორჩილებითი მიხუცებითან მას უკან ეკლესიის ქეშმარტივი შეიღებო; ნათლდებიან სარწმუნოებით, თრგუნავენ ყოყონასა და თავმომწონე გონებს, რომელიც ღმერთის უმხედრდება გვწამს, რომ ძალიანთი ვიყოღვთი ღვთის შესახებ ოდენ ის, რაც კეთილინება ღმერთმა თავად გამოცხადებინა ჩვენთვის... რომ არსებულყო სხვა გვა ღვთის შეცნობილია, — გვა, რომელიც შეცხადებოდა გავცევალია ჩვენი გონებისათვის საკუთარი ძალისხმევით, — არ გვექნებოდა მოწოდებული გამოცხადება: იგი მოგვეცა ჩვენ, — რამეთუ აუცილებელი იყო ჩვენთვის; ამათა და ცრუ საკუთარი თვითმოსაზრებისა და კაცობრივი გონების უგუნ-უგუნო შეტიალი!

თქვენ ამბობთ: „ერტერკოსები იგივე ქრისტიანები არიან“; — საიდან მოიტანეთ? მხოლოდ იმას თუ მოუბრუნდება ენა, თავისი უკიდურესი უმეცრებით, რომ თავი ისეთივე ქრისტიანად აღიაროს, როგორც მწვალებლები არიან, ბოლო წმიდა ქრისტიანული ეკლესია ვერ ვაპირებს წყევის შეიღოთ, ღვთის მგჰომბი ერებისისგან, — ვინც ქრისტიანად იწოდება, მაგრამ არა გარეგანა რა ქრისტიანად სხვაგვარად მსჯელობენ ამ საკითხზე ქეშმარტივი ქრისტიანების წმინდანთა მრავალრცხობაჲსა და სდებმა მოწამეობრივი გვირგვინი დაიდგეს — ამჰობინეს განცეადით უსახარკები და ხანგრძლივი წამება, სასურობილ და ექსორია, ვიდრე თანხმობა მიეთა მწვალებელთათვის მათს ღვთის მგჰომბელ სწავლებაში მონაწილეობაზე. მსოფლიო ეკლესია ყოველთვის აღიარებდა, რომ მწვალებლობა მომაკვდინებელი ცოდვაა; რომ აღამაინა, რომელიც დაავადებულთა მწვალებლობის საწინიელი სენით, სულთა შეკდარია; უცხოა მადლისა და სიხუცებისთვის ეშმაკთან და მისმიერ წარწყმედისთან კავშირის გამო. მწვალებლობა უფრო ეშმაკისუფელი ცოდვაა, ვიდრე აღამაინური; იგია ასული ეშმაკისა, მისი გამოწავლი; უსწელოება, რომელიც ახლოა კერპოთაუფანისმცემლობასთან. ეკლესიის მამები, ჩვეულებრივ, კერპოთაუფანისმცემლობას უწოდებენ უსწელოებას, ბოლო მწვალებლობას — ბორცტსახურებას, ბორცტსწელებას, კერპოთახურებისას ეშმაკი თვითონ იღებდა ღვთის კუთვნილ პატივს დაბრწყინებუ-

ლი ადამიანებისგან, ხოლო მწვალებლობით იგი აქცევს მათ თავისი მოავარი ცოდვის, ღვთის გმობის, თანამონაწილედ. ვინც უურადღებით წაიკითხავს „კრებათა საქმეებს“, ადვილად დარწმუნდება, რომ ერთგვარად ხასიათი სავსებით სატანურია. იგი დაინახავს მათს შეხარბებულს, უსწორ აშკარაგანებებს; მათ სიკეთეს, რომელიც უყოველთვის განსაკუთრებულია სიკრუთით; დაინახავს, რომ ისინი ჩაცვნილი არიან სხვადასხვა ბილწ ვნებებით; რომ თავი შესამდებლობა მიტყაო, მუდამ მზად არიან ჩაიდნონ უსაზარდესი დანაშაულები და პატარა მოქმედებანი. განსაკუთრებით აღსანიშნავია მათი სიძულვილი ქრისტიანთა ცოდვისის შეილება მიმართ, რომელთა სისხლიც მთელი არსებით სწუწრათი მწვალებლობა დაკავშირებულია გულის განძვირებასთან, გონების სიწმინდე დახრებასა და წახდენასთან. იგი ქრულად ჩაბნობისა და სულს უკრძალავს მოწამლა და რომელსაც ვერასვლით ვერ შედევა; ამიტომაც, განსაკუთრებით სიწმინდოა დაავადებული ადამიანისთვის ამ მძიმე ხენისაგან გასწორება უყოველგვარი წვალება თავის თავში შეიკავს სულწმიდის გმობას; გმობს ან სულწმიდის დოგმატს, ან — სულიწმიდის მოქმედებას, — მაგრამ გმობს აუცილებლად წმიდა სულს. უყოველგვარი წვალების არსი ღვთის გმობაა. წმიდა ფლავიანემ კონსტანტინოპოლის პატრიარქმა, რომელმაც საკუთარი სისხლით აღბეჭდა ქრისტიანთა სარწმუნოების აღმსარებლობა, კონსტანტინოპოლის ადგილობრივი კრების განჩინება ერესიარქ ევტიქიზე წარმოთქვა შემდეგი სიტყვებით: „ევტიქი, ამჟამად შეტყა, არქიმანდრიტი, სასულიერო მოღვაწეა, როგორც თავისი წარსული საქმეებით, ისევე — აწინდელი ახსნა-განმარტებანი, ვალდებინისა და აპოლინარის ცდომილებებსა და მათიგან ღვთის გმობის ქრულად მიმდევრობაში, — მოთუშეტეს, რომ მან არ შეიწყარა ჩვენი რჩევა. დარიგებანი, მიეღო საღი მოძღვრება. ამიტომაც, ვტარით და მოვთქვამთ ჩა მისი საბოლოო წარწყმედის გამო, ჩვენ ვაცხადებთ, ჩვენი უფლის იესო ქრისტეს სახელით, რომ იგი ჩავარდნილია აქვს გმობაში; რომ მას ჩამოართმული აქვს უყოველგვარი საზღვდელი წოდება; რომ მას აღკვეთილი აქვს ჩვენი ურთიერთობა და თავისი ყოფილი მონასტრის განმგებლობა ეკრძალება. ამით ჩვენ ვთუწებთ ვეღობს, ვინც-ცა ამერიიდან მას ნესუბრება, ან — მონასტლებს, რომ თვითონაც განკვეთილი იქნება“. ეს განჩინება ნაშუშა ერთგვარადვე საერთო აზრისა, რომელიც გაჩნდა წმიდა კრებებს; ეს განჩინება სცნო მოელმა ცელესიამ, იგი დადასტურებულია ქალკედონის მსოფლიო კრების მიერაც. ევტიქის წვალება მდგომარეობდა იმაში, რომ იგი, ცოდვისისაგან განსხვავებით, არ აღიარებდა ქრისტიანთა განხორციელებას. შემდეგ, რომ ბრუნებას, არაშედეგად უშვებდა, რომ უფროსი წმინდანთა თითქოს, ოდენ ერთი, საფუძვლად შემდგომად იტყვი: სულ რაღაც, სასაცილოა თავისი ნაკლულთაგანებით ქრისტიანთა ცოდვისა, და მწარედ საბრალბებელია თავისი ხასიათითა და შედეგებით, ვინმე, ამა სოფლის ძალაუფლებით შემოსილი საერთო პირის პასუხი, მიწერილი აღუქანდრის პატრიარქის, წმიდა ალექსანდრესადმი, არიანული წვალების თაობაზე. ეს პირი ურჩევს პატრიარქს, რომ შეინახოს მშვიდობა, არ წაიშორეოს დავა და შუილი, რომელიც ესოდენ უფროსი ქრისტიანული სულისკვეთებისათვის, „რაღაც სიტყვების“ გამო; წერს, რომ იგი ვერაფერს შედეგს საძრახავს არიონის წვალებაში, — მხოლოდ მცირედდენ განსხვავებას სიტყვებში ეს სიტყვათაშორის განსხვავება, — შეინიშნავს ისტორიკოს ფლერნი, — რომელიც „არაფერია საძრახისა“, უარყოფს ჰვენი უფლის იესო ქრისტეს ღვთიებას — მხოლოდ ქვეყნის მთელს ქრისტიანულ სარწმუნოებას — სულ რაღაც აღსანიშნავია, რომ ყველა ძველი მწვალებლობა, სხვადასხვა ცვალებადი ნიღბების ქვეშ, ერთი მიზნისაკენ მიისწრაფოდა: უარყოფა ღვთიება სიტყვითა და დამახინკების განხორციელების დოგმატი. უახლესი წვალებანი უშეტესად ისწრაფიან, რომ უარსონ სულიწმიდის მოქმედება; საზარელი გმობით უარყვენ მათ საღვთო ლიტურგია, ვეღობა საიდუმლო, და საერთოდ უყოველგვარაშეცხვლი ცელესია მუდამ აღიარებდა სულიწმიდის მოქმედებას. ამას მათ ადამიანური დადგენილებანი უწოდებს; უფრო კადნიერად: ცრუმორწმუნეობა და შედგომილება; რა თქმაუნდა ერესთა ოქვდ ვერ ამჩნევთ ვერც ძარ. ცრად და ერეს ქურდობას — იქნებ მხოლოდ ამიტომ არ თვლით მას ცოდვად? აგერ, უარყოფილია ძე ღვთისა; აგერ, უარყოფილია და დავობილი სულიწმიდა — სულ რაღაც იმის დებელი და გულში შეწახველი ღვთისმშობლის წვალებისა, — ის, ვინც წარმოთქვამს ღვთის გმობას, — არ უჩაღობს, არ ქურდობს და ცოდვითა დაცემული ბუნების კეთილ საქმეებსაც კი სიადის — პირდაპირ საუცხოო ადამიანთა როგორც ეტყვის ღმერთი უარს ცხოვრებაზე. თავი და თავი თქვენი ამ უჩაბკენელი, ისევე — როგორც ვეღობა სხვა, ცდომილებისა არის ქრისტიანობის ღრმა უფიციობა!

არ გვერით, რომ აშკარა უშეტესება უმნიშვნელო ნაკლია არა! მისი შედეგები შეხედულია დაშლაველი იყო, — განსაკუთრებით ახლა, როდენაც საზოგადოებაში ვრცელდება ურცხვები არადგენობის წიგნები, რომელთაც სახელწოდება ქრისტიანული აქვთ, სატანურ წვალებას კი შეიცავენ. სწორედ ქრისტიანობის ქრცოდნისაგან არის შეხედული, რომ მდარაი, ღვთის მგობის აზრი ჩათ-

ვალთ კეშპარტებად; შეითვისეთ და მასთან ერთად შეითვისეთ მარადიული სიკვდილიც. ამერიკის მემკვიდრე არ ცხოვრდება ის გაციარება, რომელიც გამოიქვით თქვენს წრიალში, უკვე პირველი, საშინელი შემასწავლა თქვენი ხსენება, მინა არსი ქრისტეს უარყოფაა ნუ თამაშობთ თქვენი ხსენით, ნუ თამაშობთ წინააღმდეგ შემოხვევაში, მარადიული ტირილი იქნება თქვენი ზეადრია. შეუდგეთ ახალი აღთქმისა და მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა მამების (და არა — ტერეზასი, არც ურანცისკისა და სხვა დასავლეთელ ზღვიგოა, რომელთაც მათი ერთგულნი ეკლესია წმიდანებად ახადებს) კმნილებათა კითხვას; შეისწავლეთ მართლმადიდებელი ეკლესიის წმიდა მამების. ვან, თუ როგორია სწორი გაცემა წმიდა წერილისა; როგორი ცხოვრება, აზრება და შეგარქნებანი შეშენის ქრისტისა; წმიდა წერილითა და ცოცხალი სარწმუნოებით შეიმცნეთ ქრისტე და ქრისტეანობა; მოხვედეთ გამართლება, რომელსაც ღმერთი ეძღვა ადამიანს უსუსვილოდ ანიჭებს ქრისტეანობის მეშვეობით, მანამდე, სანამ მოწეულა საშინელი ეპი, როდესაც თქვენც წარდგებით ღვთის სამსჯავროზე.

უთქობ, ნათლად ჩანს თარგმნილი წერილიდან, რომ სარწმუნოებრივი შემწყნარებლობის საკითხი პირდაპირ კავშირში იმყოფება სულის ცხოვრებასთან. ილარიონ ქართველის (ახლის) ცხოვრებაში (გამოცემა აშშ-ში, 1955 წელს, რუს. ენაზე) მოხსრობილია ამხავი ერთი ათონელი მღვდელმონაზონისა, რომელიც ინგლისელი პროტესტანტისთვის ღოცულობდა (ლოცულობდა არა მის მოსაქცევად, არამედ — ისე, როგორც ერთმორწმუნისათვის იღოცუ-

ბდა). ილარიონ ქართველმა, როდესაც შეტყობს ამხავი, მკაცრი ეპიტოზია დაადო უკვე სარწმუნოებრივად; საშუალოდ აუტარადა ღმერთისა და ქრისტისა; ეპიტოზირებულმა ბერმა სხვა მოძღვარს მიაშურა საჩივრით — მის ზედმეტად მკაცრად მოეჩვენა სასქელი. ამ შეროგ მოძღვარმა გააუქმა ილარიონის ეპიტოზია (შედგეთ თუ ვამხედლებთ — ვერ გააუქმა) და შეტყობა ციკლებით უფრო მსუბუქი სასქელით; მხოლოდ მცირე ხნით აღუკეთა შეცოლებულს ლიტურგიის ჩატარება; როდესაც გაუვიდა ბერს მეორე ეპიტოზიის ვადა, მან წირვა სცადა, მაგრამ ადგილზევე გარდაიცვალა... როგორც ვხედავთ, სარწმუნოებრივი შემწყნარებლობის საკითხი არამარტო საიქო, არამედ ამჟვენური სიკვდილ-სიცოცხლის საკითხიცაა!

ჩვენ ამოკალიფსურ დროში ცხოვრობთ; ამაზე მოწეობს წმ. იოანე კრონშტადტელის 1807 წლის ზილვა, აგრეთვე — 1978 წელს ლევიის უკვლავწმიდა ღვთისმშობლის საფარველის მართლმადიდებელ გლეხისაში ზეიურაი დედოფლის სასწაულებრივი გამოცხადება და მინა წინასწარმეტყველება მოხლოებულ სოფლის აღსასრულზე. კაცობრიობის თავს საშინელი ცოცხება ტრიალებს, ისეთი, როგორც ადრე არ უყოფილა — ესეც მრავლისმეტყველი ფაქტია; ამ უმძიმეს ვითარებაში, ერთადერთი საუნებ, რომელიც შეგვჩენია ქართველებს, ეს არის ჩვენი მართლმადიდებელი სარწმუნოება და შოდი, შევიწარწონთ იგი დაწმენდილი და შეურყენელი სახით!

და ბოლოს: რაც შეეძება სარწმუნოებრივ შეუწყნარებლობას, რომელსაც ჩვენ ვქადაგებთ, იგი არასჯობი არ მოსწავებს რაიმე ძალმომბრობას, რამეთუ ესეც ვუწამს: „უკვლეთა რომელთა აღიღონ მახვილი, მახვილითა წარწყმდნენ“ (მათ. 26, 52).

ვლ. სოლოვიოვის გნოსეოლოგიის ზოგიერთი საკითხი დ. უზნაძესთან

XX საუკუნის დასაწყისში ქართულ ფილოსოფიურ აზროვნებაში ისეთი აღმასვლა დაიწყო, რომელმაც, დროთა განმავლობაში, ქართულ ფილოსოფიურ სკოლას თავისი კუთვნილი ადგილი მოუპოვა ფილოსოფიურ აზრის ისტორიაში. საუკუნის დასაწყისში ფილოსოფიური შეცნობების არენაზე თავიანთი აკადემიური განათლებითა და განსხვავებული პრობლემებით ერთდროულად ოთხი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებელი, ოთხი სხვადასხვა ბედისა და ოთხი განსხვავებული ქართული ფილოსოფიური სკოლის დამწეები მოაზროვნე გამოვიდა: შალვა ნუსტუხიძე — ალთოლოგიური რელიგიოზი; დიმიტრი უზნაძე — ინტელექტივიზმი, კონსტანტინე კაპანელი — ირკანოტრიპიზმი და სერგი დანელია — კრიტიციზმი. (ე. კოდუა, რედაქტორისაგან. დ. უზნაძე, ფილოსოფიური შრომები, წიგნი I, თბ., 1988 წ.).

საბჭოთა ფსიქოლოგიური სკოლის ერთ-ერთმა მამამთავარმა, მსოფლიოში აღიარებული განწყობის თეორიის ფიქტორმა, დ. უზნაძემ ფრადე საურთაღდებო ფილოსოფიურა მეტეფიკადრება დავეტოვა. იგი ქართული ფილოსოფიური აზრის ისტორიაში გამორჩეული ფიგურაა. ამის დასტურია დ. უზნაძე — „ფილოსოფიური შრომების“ ინტროდუქციის გამოცემა თბილისის ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის მიერ.

დ. უზნაძემ ფილოსოფიური განათლება გერმანიაში, ჭერ ლიფციგის, შემდეგ კი ჰალე-ვიტენბერგის უნივერსიტეტში დაასრულა, სადაც 1909 წელს, ვერმანულ ენაზე წარმატებით დაიცვა სამაგისტრო დისერტაცია: „ელაფიშერ სოლოვიოვი — მისი შემეცნების თეორია და მტეფიკადრება“. უნივერსიტეტში სწავლის პერიოდში მისი პედაგოგები საქვეყნოდ ცნობილი მოაზროვნე იყვნენ. ცხენია: ვულფტი,

ფოლკეტი, ბარტი, ვალკენი, ვინერი, მენცერი, კონდარი და სხვათა. სამშობლოში დაბრუნებულმა თავის ფილოსოფიურ მეტეფიკადრებას მონოგრაფია „აზრი ბერგსონი“ და ბევრი სხვა მნიშვნელოვანი წერილი შემატა.

დღესდღეობით, დასავლეთში, ვლ. სოლოვიოვი ერთ-ერთი პოპულარული რუსი ავტორია. ამის დასტურია 1958-1980 წ.წ. მისი თხზულებათა რედაქციების გამოცემა გერმანულ ენაზე, 1968-1970 წ.წ. თხზულებათა თქვესმეტრომეულის გამოცემა რუსულ ენაზე და სხვა. ჩვენთან, 1918 წლის შემდეგ ვლ. სოლოვიოვი არ დაბეჭდილა. მისი მნიშვნელობა რუსული იდეალისტური, და არა მარტო იდეალისტური, ფილოსოფიური აზრის განვითარებაზე ამოავითვე დიდი იყო იგი იყო ფილოსოფოს-მისტიკოსი, თეოლოგი, რელიგიის ისტორიკოსი, ფილოლოგი, მთარგმნელი, პუბლიცისტი და პოეტი. უკვე 1911 წ-ს მასზედ პუბლიკაციათა რიცხვმა ორასს გადააჭარბა. ვლ. სოლოვიოვის ინტერპრეტატორთაგან დაეახსებლეთ მხოლოდ რამოდენიმე: ე. და ს. ტრუბეცკოებს, ე. რადლოვს, ვ. ერსს, ვ. ველიჩკოს, ლ. ლოპატინს. ვლ. სოლოვიოვის კრიტიკული ანალიზი ვადმოცემულია უადრესად ტენდენციური მარქსისტი მკვლევარების: ლ. კოჯინის, პ. ნოვიკოვის, ა. გალაქტონოვის, პ. ნი. კანდროვის და სხვათა ნაშრომებში. ქართველ ფილოსოფოსთაგან მასზე გამოკვეთებული არჩ. ბაქრაძის, ე. კოდუას შრომებია. შრომები.

ამ პილო დროს შეიმჩნევა ინტერესების ახალი გაღვივება სოლოვიოვის ფილოსოფიისადმი. ვლ. სოლოვიოვის ფილოსოფიური პოეზიის ქართული თარგმანი შემოკვეთავა პოეტმა ვ. აღმაზიშვილმა. 1988 წ-ს გამოცემილია „წიგნები“ — დაბეჭდა ა. ფ. ლისილის „ვლ.

სოლოვივი“, ვლ. სოლოვიოვის ფილოსოფიის მნიშვნელობას წარმოსაჩენად მოვიყვანით ზოგერთი მკვლევარის შეფასება:

გ. კიკია: ვლ. სოლოვიოვი იყო „უდაბნოს ფილოსოფოსი, რომელიც კი დაზადებულა რუსეთში“;

ტ. შანარკის აზრით, ვლ. სოლოვიოვი იყო „პირველი რუსი, რომელმაც თავისთვის ახლიდან გაიანჯრა ყველა ფილოსოფიური პრობლემა“;

ვ. ზენკოვსკი — „ჩვენ ისევ შეგვძლია ვაიმეორროთ მის შესახებ ბულგარეთის სიტყვები, რომ სოლოვიოვის სისტემა არის „ყველაზე სრულმანკვანი აკრძლი“ ფილოსოფიის ისტორიაში“, — ვიზიდავთ ჩა სოლოვიოვის ქმნილებებს მთლიანობაში, ჩვენ უნდა ვღაიაროთ ისინი დიდი ღირებულების მქონედ არა მარტო რუსული აზრის ისტორიაში, არამედ გაცილებით შორს, მის ფარგლებს ვარტოავ“; ნეოთომისტი მალთაზარი თელის, რომ თომა აქვინელის შემდეგ არ უყოფია სინთეზის ისეთი ძალის რელიგიური მოაზროვნე, როგორც იყო ვლ. სოლოვიოვი. (არჩ. ბაქრაძე).

შემოსხვევიით არ უყოფია დ. უზნაძის დანტერტებმა ვლ. სოლოვიოვის ფილოსოფიით, რომელმაც მან სამაგისტრო დისერტაცია უძღვნა და რომელიც შემდეგ მონაგრათიად დაიბეჭდა: „ვლადიმერ სოლოვიოვი — მისი შემეცნების თეორია და მეტაფიზიკა“.

დ. უზნაძე მონაგრათის შესავალში ცდილობს თავის საკვლეო თემის გამართლებას. მან მიმართა იმ ძირითად სამ პრინციპს, რაც ვლ. სოლოვიოვის ნააზრციის კვლევის ობიექტად არჩევას აშართლებდა. აი, ეს პრინციპები: 1. საკუთარი თემის აქტუალობა; 2. ვლ. სოლოვიოვის პირაქვნების ცხოვრებისეული ჭზის წარმორჩენბა და 3. საკვლევი თემის ვანსაზღვრის წესი.

პირველი პრინციპის ნათელსაყოფად დ. უზნაძე თავის სამაგისტრო დისერტაციაში წერს: „რატომ მოკიდეთ ჩვენ ხელი აქ აღნიშნულ თემაზე? მთელი რუსული ფილოსოფია, რომელიც მხოლოდ წარმოშობის პროცესშია, ბუნებრივია, ატარებს იმ გონის (Geist) ბეჭედს, რომელმაც ის წარმოშვა — რუსული გონისა. ეს კი ჩვენს ფილოსოფოსთან ძალზე აშკარადაა გამოხატული. ღრმა რელიგიურობა, უპირველეს ყოვლისა, რუსული გონისთვისაა დამახასიათებელი... ამავე რელიგიურობას ვყოულობთ ჩვენ ჩვენს ფილოსოფოსთან, ამიტომ არ უნდა აყოხ ინტერესს მოკლებული, დავუკვირდეთ რუსული გონის ჩამოყალიბებას რუსეთის უმნიშვნელოვანეს მოაზროვნეში, ისევე, როგორც არ უნდა იყოს ინტერესს მოკლებული, დავუკვირდეთ ისტორიის არენაზე ახლად გამოშული მალბის ვანვითარებას. მისი ფილოსოფიური ვანვითარება სწორედ აქ ვანახილვე-

ლი ფილოსოფოსის ძლიერ ვავლენას განიცადის. და ბოლოს, რაც დიანაც უმნიშვნელოა სოლოვიოვი უმკველად ემხატურება უაკველად ფილოსოფიურ ინტერესს, რადგან მისი ფილოსოფიური ორიგინალობა, რაც, ვიმედოვნებთ, წინამდებარე გამოკვლევიდან გამოჩნდება, უკველგარ ევეს ვარტეშა, თუკი ჩვენ, ცხადია, ორიგინალობას ვავივებთ, როგორც არა მარტო გენიალურ-ინტუიციურ მიხედვრებს, არამედ ახალ პრობლემებსა და ახალ დანახუთებებს. საფუძვლიანი პრეტენზია ორიგინალობაზე უდავოდ შეიძლება წამოაყენოს, ვარტეშე. ვანსხვავებული ფილოსოფიური კუშმარტებების სინთეზა, — სწორმა სინთეზმა და არა უფროს ეკლექტიკამ. სოლოვიოვიან რომ ამგვარ სინთეზთან ვეექნება საქმე, სწორედ წინამდებარე გამოკვლევიმ უნდა ვევიკენოს“.

მეორე პრინციპით დ. უზნაძეს იმის თქმა სურს, რომ უყველი მოაზროვნის მისფლმხედველობას ვანსაზღვრავს არა მხოლოდ წინამძღვრები და წყაროები, არამედ ისტორიულად არსებული სააზროვნო სიტუაცია და, უპირველეს ყოვლისა, მისი პიროვნება, მისი „შე“, დ. უზნაძე ანახუთებს, რომ მეტაფიზიკა, მის წარმოჩინებასაც იგი ანირებს, თავისი „უნიანვანისი არსებით აუცილებლად დეკავსირებულია მისი შემქმნილი მოაზროვნის პიროვნებასთან... მეტაფიზიკაც, ჩვენი აზრით, არის ყველანათვის დავარული, ვანწყობილებათა პერ. მანენტული სამყაროს ცნებათი ვანსხეულება... რომ მეტაფიზიკა, რამდენადაც ის სხვა არაფერია, თუ არა შევება იმ სამყაროსი, რომელიც ადამიანის შემეცნების შემოფარგლულ ხედვის წინაშე აუცილებლად წარმოადგება, როგორც შემოსაზღვრული და დისპარმონიული, უნდა ვანვითილოთ სწორედ როგორც „ცნებათა პოლემიკა... რომელმაც ვარდა იმისა, რომ უნდა დაავყაყოფილოს ჩვენი მორალური, რელიგიური და ესთეტკური მოთხოვნებები, უყურადღებოდ არ უნდა დატოვოს არც შემეცნების ინტერესები“.

მესამე პრინციპის ვადმოცემისას დ. უზნაძე მივანიშნებს ვლ. სოლოვიოვის ფილოსოფიის ანახისტემატურ ხასიაზზე, უზნაძის მიზანია, ვლ. სოლოვიოვის მრავალრიცხოვანი ციტირებით, მის ნააზრცეს დასრულებული და სისტემური სახე მისცეს. „ჩვენი შრომის მიზანია წარმოვადგინოთ სოლოვიოვის მეტაფიზიკური შეხედულებების რაც შეიძლება ნათელი სურათი, ვარვენოთ მისი მიმართება სხვა მოაზროვნეებთან და მივანიშნოთ მანც მის მნიშვნელობაზე ფილოსოფიური აზროვნებისათვის, — წერს დ. უზნაძე.“

ამის შემდეგ დ. უზნაძე ვადადის უშუალოდ ვლ. სოლოვიოვის ფილოსოფიაზე და იზიდავს მისი ნააზრცის შემდეგ მომენტებს: 1. შემე-

ცნების თეორიას, შ. მეტაფიზიკას და მ. ადა-
მანის პრობლემას.

განსაკუთრებით საინტერესოდ მიგვაჩნია
დ. უზნაძის მიერ ვლ. სოლოვიოვის შემეცნე-
ბის თეორიის ანალიზი, რომელსაც ჩვენს ნა-
შრომში წარმოვადგენთ.

ფილოსოფიის მიზანია სამყაროს შემეცნება
მის აბსოლუტურობაში, მის მთლიანობაში. იგი
კვლევებულა გრძნობადი, ემპირიული სფერო
ერთადერთი სინამდვილედ არ ჩიოვლობს და
მეტაფიზიკურის შემეცნებაზე გადავადებს. ფი-
ლოსოფიის, როგორც მეტაფიზიკის, ძირითადი
ამოცანაა, გრძნობადი სამყაროს რელატიურობის
საპირისპიროდ, სამყაროს თავისთავადობის,
აბსოლუტის შემეცნება. ვლ. სოლოვიოვის მე-
ტაფიზიკის ძირითადი საკითხებია: კოსმო-
ლოგია, თავისუფლების პრობლემა და ონტო-
ლოგია. ზოლო ეს უკანასკნელი, ონტოლოგიის
პრობლემა, ე. ი. საკითხი აბსოლუტური, უპი-
რობო უოფიერების შესახებ, მეტაფიზიკის პი-
რველი პრობლემაა. დ. უზნაძე მითითებს, და
სავსებით სამართლიანადაც, რომ თუ მეტაფი-
ზიკის სურს იესო სამყაროს, როგორც მთელის
ამომწურავი შემეცნება, მან უნდა გაითვალის-
წინოს ერთეულის მნიშვნელობა და მისი ად-
გილო უფიერების მთლიანობაში. მეტაფიზიკამ,
უპირველეს უკვლია, უნდა აკლდოს უოფიერ-
ების საზრისი, რასაც აბსოლუტთან, ტრანს-
ცენდენტურთან მივყვართ. დ. უზნაძე, ვლ.
სოლოვიოვთან სრულ თანხმობაში, მეტაფიზი-
კის განსაზღვრავს, როგორც „აბსოლუტური
კვშმარტების“ შემეცნებას.

როგორც აღვნიშნეთ, მეტაფიზიკის საგანია
აბსოლუტურად კვშმარტიო უოფიერება. საკი-
რია გვაჩკვიოთ, შესწევთ თუ არა ჩვენი
შემეცნების ძალეზ მეტაფიზიკური ადქმის უნა-
რი. ეს კი იმის წარმოჩინებაა, რომ უკველ
მეტაფიზიკურ შემეცნებას გნოსეოლოგიური
კვლევა უსწრებდეს: წინ. ვლ. სოლოვიოვი
წერს: „...საკითხი რომელიმე სავნის კვშმარი-
ტების შესახებ ჩვენ შეგვიძლეა მხოლოდ იმ
შემთხვევაში გადავჭრათ, თუ ჩვენ ვიცით, რა-
ში მდგომარტობს კვშმარტება საერთოდ, ე. ი.
თუ ჩვენ გავგანჩა კვშმარტების კრიტერიუ-
ში, — საკითხი სავნის კვშმარტების შესახებ
წინასწარ გულისხმობს საკითხი შემეცნების
კვშმარტების შესახებ. მეტაფიზიკური ამოცანა
მოითხოვს გნოსეოლოგიური ამოცანის წინასწარ
გადაჭრას“. დ. უზნაძე, ეთანხმება ვლ. სოლო-
ვიოვის მიერ პრობლემის ასეთ დასმას და თა-
ვის მხრივ დაძენს, რომ იგი ეცდებოდა სოლო-
ვიოვის შემეცნების თეორიიდან მხოლოდ ის
მომენტო წამოსწიოს წინა პლანზე, რაც მისი
მეტაფიზიკის წარმოსახენდააა აუცილებელი,
დ. უზნაძის კვლევა ორი გზით მიმდინარეობს:
პირველი, ვლ. სოლოვიოვის მეტაფიზიკის ნე-
გატიური და მეორე, პოზიტიური მხარეების

ჩვენებით. — ნეგატიური — იმდენად, რამდენადაც
ცდილობს გვაჩვენოს, ვლ. სოლოვიოვი რამდენად
უპირისპირდება დასავლეთის — ფრანკლიზმის
აზროვნებას და პოზიტიური, იმდენად, რამდე-
ნად გვაჩვენებს ვლ. სოლოვიოვის მიერ დასა-
ვლური ფილოსოფიის კრიტიკიდან მიღებულ
პოზიტიურ შედეგებს.

ვლ. სოლოვიოვი ჭრ კიდევ თავის სამავის-
ტრო დისერტაციაში „დასავლეთის ფილოსო-
ფიის კრიზისი“ (პოზიტივისტების წინააღმდეგ)
ამბობდა, რომ დასავლეთის ფილოსოფია საფუ-
ძველშივე მცდარია, რამეთუ ის აბსტრაქტუ-
ლი აზროვნების წესს ემყარებაო. უკველი შე-
მეცნება ორი ელემენტისაგან შედგება. პირვე-
ლი ელემენტი — გრძნობადია, ანუ წმინდა მა-
ტერიული შინაარსისაა, მეორე ელემენტი კი
— ამ შინაარსის ლოგიკური გადაშეშავება, ანუ
აზროვნებაა. უკველი შემეცნება მხოლოდ ამ
ორი ელემენტის სინთეზით წარმოიშობა. ვლ.
სოლოვიოვთან აბსტრაქტული აზროვნება არის
უშუალო, კონკრეტული კვრატის დანაწერება
გრძნობად და ლოგიკური ელემენტებად. ისინი
ერთიანობაში კმწიან უკველ კონკრეტულ უო-
ფიერებას. აბსტრაქტული აზროვნება კონკრე-
ტულ კატეგორიებს წარმოადგენს მათ გაითუ-
ღობასა და ერთმანეთისაგან სრულ იზოლაცი-
აში. ამის გამოა, რომ ვლ. სოლოვიოვი აბს-
ტრაქტული აზროვნების ამგვარ წესს შექანი-
კურ აზროვნებას უწოდებს და იქვე დაძენს,
რომ მისი ობიექტური საფუძველი უკველი
არსებულის სათავეში, აბსოლუტში უნდა ვე-
ძიოთო.

სუბიექტისა და ობიექტის, შემეცნებებისა
და შესამეცნებელ ობიექტს შორის მიმართე-
ბის საკითხი კრიტიკული შემეცნების თეორიის
ძირითადი პრობლემაა. თვით შემეცნება კი ამ
მიმართულების უტყუარი პროდუქტია, სადაც
ორივე ძირითადი ელემენტი უწყვიტ ერთი-
ანობაში არაა, პირველი დასცნა, რომელიც აბ-
სტრაქტული აზროვნების წესის გამოყენებიდან
გამოდის, შემდეგია: მთელი სამყარო შერეც-
ნებადი, თავისთავადი ნივთების სფეროდ იქ-
ცევა და, ბუნებრივია, შემეცნება შეუღლებელი
ხდება. აბსტრაქტული აზროვნების მეორე ნა-
კლდე თვალშისაცემია, რადგან, კიდევ რომ და-
ვუშვათ ზემოხსენებული მიმართება, მათი იზო-
ლირებული მდგომარტობა, ობიექტური შერე-
ცნება მანაც შეუღლებელია. განვმარტავთ: შეგ-
რძნება წმინდა სუბიექტური განცდაა. რაციო-
ნალური ელემენტი, — განსკაც მთლიანად სუ-
ბიექტური და ცარიელი ფორმაა. ე. ი. შერე-
ცნება ილუზორული იქნება. დ. უზნაძის აზ-
რით, ეს ის ნაკლია, რაც აბსტრაქტულ ფი-
ლოსოფიურ აზროვნებაში აპირირულად ძვეს.
დ. უზნაძე მიჰყვება ვლ. სოლოვიოვის აზრთა
დინებას და აბსტრაქტული აბსექტია განიზი-

ღაც შემდეგ მიმართულებებს: ემპირიზმს, კრიტიციზმს, რაციონალიზმსა და მისტიციზმს. ემპირიზმი — შინაგანი ცდია, რომლის შემდეგობით აღვიკვამთ საყუთარ სუბიექტურ უოფიერებას. კრიტიციზმი — გარეგანი ცდია, რითაც შევიშენებთ გარეგან უოფიერებას მის რეალბაში. რაციონალიზმი — წმინდა ლოგიკური შემეცნება, რომლის სასუბალებითაც განიხადებრება ის რეალბებელი პირობები და კანონები, რომელთაც ემორჩილება უოფიერება.

ვლ. სოლოვიოვი არჩევს ახალი ღრის რაციონალიზმის სამ მომენტს:

I. დეკარტის, სპინოზის, ლაიბნიციის და ვოლფის დოგმატურ მენტაფიზიკას. ჩვენი ინტელექტისათვის დამახასიათებელი ზოგადი ცნებებით იმთავითვე ვიშეცნებთ ჩვენგან დამოუკიდებელ უოფიერებას. ე. ი. დოგმატური მენტაფიზიკა აპირორული უოფილა, რომლის კრებდა შემდეგია: „ქეშმარიტად არსებული შეიშეცნება აპირორულ შემეცნებაში“, რაც ივითება: „ჩვენ ვიარებთ არსებულს“.

II. კანტის კრიტიციზმი: შემეცნების უფრო ღრმა ანალიზი, აღნიშნავს კანტა, გვიჩვენებს, რომ შეშეცნებას, როგორც იმანეტურ პირობებს, თავისი თავის გარეთ ვახვდა არ შეუძლია და რომ „ნათი თავისთავად“ ჩვენი შემეცნებისათვის მიუწევოშეძლია. იგი ვვეუბნება: „აპირორულ შემეცნებაში შეიშეცნებთან მხოლოდ ჩვენი აზროვნების ფორმები“.

III. კანტის შემდგომი პერიოდი, რომელიც ჰეგელთან დასრუდება: თუ ურედლივე, რისი შემეცნებაც ჩვენ შეგვიძლია, ჩვენი ცნობიერების გარეთ არ გადის, მაშინ ტრადიციული განსხვავება ობიექტურ უოფიერებასა და მოვენის შორის წარმოადგენს არა ჩვენგან დამოუკიდებელ ობიექტურ სინამდვილეს, არამედ მხოლოდ ჩვენი ცნობიერებით წარმოშობილს. რაც ივითება: „ჩვენი განწყობს ცნებები არის ურელაფერი“, „შეშახდამე, არსებული არის ცნება“. ანრიგად, გონების ადარ აქვს სუბიექტური ხასიათი, და ის ვანიშლება, როგორც უნივერსალური გონება. დ. უზნაძე არ ეთანხმება ვლ. სოლოვიოვის თვალსაზრისს, რომლის მიხედვით, მესამე მომენტი (შემეცნება ჩვენი ცნობიერების გარეთ არ გადის, ნ. შ.) პირველში (ჩვენი ინტელექტისათვის დამახასიათებელი ზოგადი ცნებებით იმთავითვე ვიშეცნებთ ჩვენგან დამოუკიდებელ უოფიერებას, ნ. შ.) დაბრუნება. პირველი მეცნიერი წერს: „მესამე მომენტში უოფიერებისა და აზროვნების იდენტობა ცნობიერებამდეა ამაღლებული, მაშინ როდესაც პირველში მხოლოდ არაცნობიერადაა დაშვებული“.

ვლ. სოლოვიოვი ფიქრობს, რომ რაციონალიზმი, თავის საბოლოო ლოგიკურ შემდგომედ მისულა. ნათლად ავღენს თავის არასრულყოფილებას და ამის შემდეგ აბსტრაქტული ცნობიერების სხვა მიმართულებების განხილვას ვადაღის. ეს არის ემპირიზმის განხილვა. რების სამე. სტადიით:

I. ბეკონი და პოპი: თუ რეალური ცდა შემეცნების ერთადერთი წყაროა, გამოდის, რომ ჩვენ ნითთა ნამდვილ არსებას მხოლოდ ემპირიულ ფაქტებში შევიშეცნებთ. მათი კრებდა: „ქეშმარიტად არსებული ჩვენს ცდაში შეიშეცნება“.

II. ლოკი და ბერკლი: შემეცნების ერთადერთი წყაროა ცდა, ჩვენ მასში რაიშეს ვიშეცნებთ იმით, რომ ის ჩვენზე შემოქმედებს. ე. ი. ურელაფერი დიუჰანება სუბიექტურ ელემენტებზე — შეგარბებებსა და რეფლექსიაზე. მათი კრებდა: „უოველგვარი გარეგანი სხვანი, ჩვენი წარმოდგენები, ან იდებია ჩვენს გონში“. რაც ივითება: „ჩვენს ცდაში შეიშეცნება მხოლოდ ცნობიერების განსხვავებულ მდგომარეობაში“.

III. იუმი და მილი: ცდა შემეცნების ერთადერთი წყაროა. ეს იმას ნიშნავს, რომ ჩვენი სხეული და სულიც კი შეგარბებებზე დაუჰანება, მხოლოდ იმისი არიან ნამდვილინი. მათი კრებდა: „შეშახდამე, ცნობიერების განსხვავებულ ემპირიული მდგომარეობანი ნამდვილად არსებულა“.

რაციონალიზმისა და ემპირიზმის განხილვისას ვლ. სოლოვიოვი ასვენის: „აქედან შეიძლება დავინახოთ, რომ როდევ დამირისპირებული მიმართულებას — ემპირიზმისა და რაციონალიზმის — უიღდურსი დასვენები ერთმანეთს ეთშევეა ერთ არსებით პუნქტში, სხედღობრ იმში, რომ ორივე ერთნაირად უარყოფს როგორც შეშამეცნებლის, ასევე შემეცნებლის საყუთრიც არსებობას, ვადაქვს რამთელი ჰეშმარიტება თვით შემეცნების აბტზე“. განსხვავება კი იმაშია, რომ რაციონალიზმი უპირატესობას ლოგიკურ ცნებებს ანიშებს და ცდილობს გრწონობადი შემეცნება მის. გან გამოიყვანოს. ემპირიზმში კი პირობიტება გრწონობადს ენიშება. ორივე მიმართულებამ ურელაფერი არარაზე დაუჰანენს და იმუღებულა შექმნენ საყუთარი უოფიერების შემეცნება უარყოით“.

დ. უზნაძე მოკლედ ვანიშლებს ვლ. სოლოვიოვის მისტიციზმს და ამ სიმოკლეს ორი მიზეზით ხსნის. პირველ მიზეზად მკვდვარი ანაბელებს იმ დიდ სხვაობას, რაც არსებობს სოლოვიოვის მისტიციზმსა და იანამედროვე მეცნიერულ ფილოსოფიას შორის. მეორე მიზეზი კი ისაა, რომ მსგავსად ემპირიზმისა და რაციონალიზმისა, მისტიციზმაც აბსტრაქტული და ცალმხრივი მიმდინარეობა აღმოჩნდა.

დ. უზნაძე სვამს კითხვებს — რა არის მიზეზი იმისა, რომ აზროვნების აბსტრაქტული წესის გამოყენებას უარყოფითი მიუჰანარი?

რასი ზედმად ვლ. სოლოვიოვი ახსტრაქტული აზროვნების უპირველეს შედეგობას? — და სოლოვიოვის პირველი პასუხობს მათ: ახსტრაქტული ფალოსოფია ახსტრაქციების აყენება და ამ შილოდ მასში ზედმად აზროვნების ერთადერთ ფალოსოფიურ წესს. ესაა ახსტრაქტული ფალოსოფიის ნაწილ. ახსტრაქტულ წესს აქვია აზროვნების შედარებით მაღალი სახე, რომელიც აბსოლუტის სინთეზის შუალახით ზნაღას უნდა შევსებაშემოდეს და ახსტრაქციის შედეგების შესახაის უფრო მაღალ სინთეზში უნდა ვაერთიანოს. ამიტომ იყო, რომ ახსტრაქტული ფალოსოფია ახდენდა ახსტრაქტულის მახოსტაზირებას და ის კონკრეტულის რანგში ახვადა. ვლ. სოლოვიოვის დასკვნა ახტია: ახსტრაქტული ფალოსოფიის ძირითადი შედეგობა ახსტრაქციით მიღებული ელემენტების კონკრეტულობაა. — როგორც შედეგი, აგრეთვე, აზროვნების უფრო მაღალი წესის უქონლობა და ცალმხრივობა. დ. უზნაძე აქვთ, ვლ. სოლოვიოვის გაშვარისებლად დახმნეს; რასაც სოლოვიოვი საკუთარი აზროვნების ახსტრაქტულ წესს უწოდებდა. ზუნებისმეფიერებმა სწორედ მისწაიბა, სოლოვიოვისებური ახსტრაქტული წესის გამოყენებით მოაღწიეს უდიდეს შედეგებს. დ. უზნაძის აზრით, ვლ. სოლოვიოვის „ორგანული“ ანუ ევოლუციონისტური შემეცნებების თეორია მთიდწივა სინთეზის უფრო მაღალი საფეხურით, რომელმაც ახსტრაქცია უნდა სრულდეს და რომელიც აქვია დახვედურ ფალოსოფიას. თუ ვსურს თავიდან ავიცალოთ ახსტრაქტული ფალოსოფიის შედეგობები, მაშინ ცალკეული ანალიზის შემდეგად მიღებული შემეცნების წყაროები, სინთეზის საშუალებით მათ ცნობიერებაშიღე უნდა ავაშლიოთ. ჩვენ გარეგანი ცდა ვაქვდება „შემეცნებად დაკავშირებულ შეგრძნებობა და უშუალო კვრებათა“ ფორმით. თენი არა მხოლოდ შეგრძნებებია, არამედ ერთმანეთთან დაკავშირებულ წარმოდგენებაც. ამ წარმოდგენათა კომპლექსს, ვლ. სოლოვიოვი მიიჩნევს ადამიანურ, თუმცა გარეცნობიერებელი განსჯის ნაწარმოებად. დ. უზნაძე სავსებით ეთანხმება ამ საკითხში სოლოვიოვის და დახმნეს, რომ იგი „როგორც ჩანს, აქ ვლასსმობს არა ანერცებულ, არამედ ასოციაციურად დაკავშირებულ წარმოდგენებს“.

სოლოვიოვისათვის უმეველია, რომ გარეგანი ცდა რაციონალურ აზროვნებასთან კავშირშია. იგი კანტის ეთანხმება, რომ „კვრებათა ცნებების გარეშე ზრნა: ცნებები კვრებათა გარეშე ცარბელია“. ზეგანს არ ეთანხმება იმეში, როცა კანტი კატეგორიების კვრებათთან დაკავშირებას სტემატოზის საშუალებით ცდალობს, რაც, საერთოდ, შეუძლებელი აღმოჩნდა ამ ორი ელემენტის გათიშვის გამო. დ. უზნაძის აზრით, „სოლოვიოვიმ ახსტრაქტული ფი-

ლოსოფიის კრიტიკაში ახვარი აზროვნებელი განხილვების საეალად შედეგი ახსტრაქციისა და უზნაძე მათი აზოარებს ნეკრეტიკული წესის გამოცმას, ე. ი. ვლ. სოლოვიოვის შერე წესის პერიადის ფილოსოფიასაში კრიტიკული დაშოიღებულობის დახასიათებას, ადგენს სოლოვიოვის შემეცნების თეორიის მოვარ წყაროებს და მისი შემეცნების თეორიის თავისებურებას გამოხატავს ტერმინით — „ორგანული“.

ადამიანს დახასიაზიდან სურს, დაადგინოს, რა არის ჭეშმარიტა, მთელი მისი ვაყენობიერებულ თუ ვაყენობიერებელი მოქმედება თუ შემეცნებები ჭეშმარიტებისკენა მიმართული. როგორ ესმის ვლ. სოლოვიოვის ჭეშმარიტების ცნება? — მას კვლევის ამოსავლ პუნქტად ცნებას წმინდა გარეგნული, ფარშალური დეფინიცია მიჩნია. ჭეშმარიტების ცნება თავიდანვე ვლასსმობს უოფიერების ცნებას, რაიმეს გაზრებულად უოფნას, რაც არის სუბიექტური განცდა. ჭეშმარიტება, უპირველეს უოვლასა, ვლასსმობს უოფიერებას, უოფიერების ცნებას ორი მნიშვნელობით: 1. უოფიერება, როგორც პრედიაქცია და 2. უოფიერება, როგორც სუბიექტი. ე. ი. სოლოვიოვის მიზნადგით: ჭეშმარიტება არის არსებული. ეს ჭეშმარიტების პირველი შოვადი დეფინიციაა. ჭეშმარიტების მეორე განხაზვრება: ჭეშმარიტება არის ერთი, ან არის „უვლადფერი მთლიანობაში“. სოლოვიოვი ცდლობს დაახსნუთოს, რომ ავთელაფერი და ერთი ერთმანეთთან აუცილებელ კორელატულ მიმართებაშია, რომ ავთელაფერი ერთისაგან მოუცალდებლად ან ა. შ. შესაშე განსაზვრება: ჭეშმარიტება არის „უოვლადი ერთიანობა“. დადგინდა, რომ ა) ჭეშმარიტება ავთელაფერია ავთელაფერი, ბ) ჭეშმარიტება არსებულია, გ) ჭეშმარიტება ერთია და ავთელაფერია, ე. ი. ჭეშმარიტებაა ანუ არსებული „უოვლადი ერთიანობა“.

ებლა საქმე მის ეტება, როგორ ზორცილებდა ჭეშმარიტება, როგორ ახსნის ვლ. სოლოვიოვი ჭეშმარიტების შესაძლებლობას, როგორ დაშორდება თავის წინამორბედებს.

ვლ. სოლოვიოვი აღნიშნავს, რომ თუ საგნის არსებობის ევლენტობა, საგნის ზედვის უშუალო სიცებად არ შეიძლება მოვიყოლოთ არც შეგრძნებებით და არც ცნებებით, ნათელ ზედება, რომ უნდა შევილოთ „შემეცნების მესაშე სახე და სწორი აქნება თუ ჩვენ მას რწმენას დავარქვეთ“. ერთმანეთისაგან განსხვავებულა საგნებთან ჩვენი დარკიადებულება: 1. გარეგნული, (გრძნობად ცდაში და ლოკუტორი აზროვნებობა) ანოი ზორცილებდა ბუნებატორი შემეცნება და 2. შინაგანი: ჩვენი აბსოლუტური არსებით, რაც არსებითად დაკავშირებულია შემეცნების არსებასთან. ამ საფუძველზე წარმოიშობა აბსოლუტური, უპირისპირ ანუ „ნისტიკური“ შემეცნება, შემეცნების ამ

უკანსკელი სახის (მისტაქური ანუ რწმენი-
ლი შემეცნება) მიმართებას ვაჩვენებთ და
განისხივებთ შემეცნებას სოლოვიო-
ვი ნათელყოფის ასეთი მაგალითით. აი ეს მა-
გალითიც: ერთი და ამავე ხის ტოტები მრავ-
ალნაირადაა ერთმანეთში გადახარული
ისე, რომ ეს ტოტები და მათზე მოთავსებული
ფოთლები თავისი წედაპირით ათასგვარად ეხე-
ობან ერთმანეთს; ვაჩვენებთ ანუ რეალატური
შემეცნება ამ სახისა. მაგრამ იგივე ტოტები
და ფოთლები ერთმანეთთან შინაგანად არიან
დაკავშირებული ხის ტანითა და ფესვებით,
რომელთაგანაც ისინი ყველაზე ერთნაირად იღვე-
ნები თავიანი საკვებს. ეს კავშირი ნათელია ზღის
ჩვენებას რწმენას, ანუ მისტაქურ შემეცნებას.
რწმენა ხომ უპირობო არსებობის მტკიცებაა,
მისი საგანია უპირობო არსებობა, ანუ ამის
მტკიცება, რომ საგანი არსებობს.

ე. ი. გაშოვის რომ კვეშარიტი შემეცნების
ძირა რწმენაა.

როდესაც აზროვნება ცნებებით, ასევე
ვარწმობადი ცდა შევარწმუნებთ შემეცნებისათ-
ვის არასაკმარისი აღმოჩნდა, შესაძენ ვა იმით
უნდა განისაზღვროს, რომ იმთავითვე დაეუწყე-
ვით შემეცნებელ სუბიექტსა და შესაძენც-
ნელ ობიექტს შორის მიმართება, რომელიც ამათ
სამართლიანად თავისი ბუნების შინაგანობით
ხსნაიღებდა, მიმართება, რომელითაც ობიექტის
არსება, მისი შინაგანი იდეა უნდა წარმოჩი-
ნდეს. ასეთ მიმართებას ვლ. სოლოვიოვი წარ-
მოსახვას უწოდებს.

დ. უწნაძე დადებითად აფასებს ვლ. სოლო-
ვიოვის ამ აზრს რადგან, აქ გათავალისწინებუ-
ლია შემეცნების პროცესის ინდივიდუალურ-
აღმართური მხარე. იგი წერს: „...წარმოსახვის
ბუნების ამ სოლოვიოვისივე ანალიზში, ვფი-
ქრობი, შეიძლება დრამა ფილოსოფიური აზრი
დავიხაზოთ — იგი წყვეტს შემეცნების პრობ-
ლემის მრავალ საკითხს: თავის უფლებებში
აღადგენს შემეცნების ინდივიდუალურ ფაქ-
ტორს, წინ წამოსწევს და განმარტავს პროგრეს-
ის პროცესში მყოფ შემეცნების უსარტული-
ბას, მაგრამ ამავე დროს ხაზს უსვამს კვეშარი-
ტების სუბიექტურობას, რაზედაც სამართ-
ლიანად, თუმცა არააანტიდეტერმინალად აღიარებს,
რომ ობიექტი, ანუ შემეცნების საგანი ჩვენს
შემეცნებაში თავის თავდაპირველ სიწმინდეში
კი არ წარმოსდგება, არამედ მუდამ ატარებს
სუბიექტური ფაქტორების კვალს. ამაში შეიძ-
ლება აბსოლუტურ სოლოვიოვის არაანტიდე-
ტერმინალი დაიხაზოთ, მაგრამ ეს ის ბედნიე-
რი არათანმიმდევრულობაა, რომელიც ფი-
ლოსოფიის ისტორიაში ასე დიდ როლს შეას-
რულა“.

დ. უწნაძის ინტერესები მიმართულია იმის
გარკვევისაკენ, თუ რა მიმართებაშია წარმოსა-
ხვა ფანტაზიასთან, ამ სიტუაციის ფსიქოლოგიური

ვაგებო. მაგალითად ვუნდოთ ფანტაზიის ვა-
ნსაზღვრავს, როგორც „სახეობის სარტყელში“
და მის მოქმედებას აპერცეპციული სარტყელში
გაპირობებულად თვლის, რითაც ფანტაზიის
ცნობიერი ხსნაითი უმეტესი ფაქტის სახითაა
წარმოდგენილი, ვლ. სოლოვიოვიან პირიქითაა.
ფანტაზია ანუ წარმოსახვა არის ნივთების, მე-
ტაფიზიკური არსებობა, იდეათა ერთმანეთთან
შინაგან მიმართებაში მოქცევა, მისი ფუნქცია
ერთიანობაში ზორციელება.

თუ ვაყვებით ვლ. სოლოვიოვის საგნობრი-
ვი შემეცნების განვითარების ვაწაზე, შესაძენ-
ნებელი ობიექტის „რას“ დადგინებდა, დაი-
ნახავთ, ერთი მხრივ, საგნის ნამდვილობის,
მეორე მხრივ, საგნის შინაარსს. მაგრამ ამით
ხომ არ ამოიწურება საგნობრივი შემეცნება?
ჩვენ უნდა დავაღვიწოთ, რომ საგანს, რომე-
ლიც რწმენით ანუ მისტაქური შემეცნებით
ტრანსსუბიექტურ, ტრანსცენდენტურ სინამდ-
ვილში ვწვდებით, რომელიც წარმოსახვის სა-
შუალებით თავის კონკრეტულობაში წარმოჩი-
ნდება, ჩვენთვის არსებობს თავის ფენომენალურ
აქტუალობაში (რაც იგივეა, ვხედავთ აქტუა-
ლური საგნის სრულ სურათს თავის ემპირიულ
წარულოში). ვაშლივს, რომ წარმოსახვის სა-
შუალებით ჩვენი გონის არაცნობიერ სიღრმეში
უკვე ძვეს საგნის კვეშარიტი არსება, იდეა,
ცდა კი ამ იდეის რეალიზაციაა. ეს იდეა რომ
გაიყინოს მის მეტაფიზიკურ საწყისში, მაშინ
ჩვენთვის შეუძლებელი აქნება საგნის რეა-
ლური სურათის ცდაში გააზრება. მისი შემეც-
ნება ახალი გონისებული აქტის მეშვეობით ხდე-
ბა, რომელიც გაჩვენებს შთაბეჭდილებების
მეშვეობით დღის სინათლეზე გამოიტანს ინ-
ტელექტის არაცნობიერ სიღრმეში მდებარე
წარმოსახვის მიერ შექმნილ საგნის იდეას. გო-
ნისებულ ამ აქტს, რომელიც იდეას განსაზღ-
ვრულ მატერიალურ ფორმას აძლევს, ვლ. სო-
ლოვიოვი შემოკქმედებას უწოდებს.
გაშოვის, რომ შემოქმედება შესაძენ ელემენტარ-
რომელიც გააახებს ზღის საგანში დაფარული
იდეალური იდეის ფენომენალურ აქტუალობას.

დ. უწნაძე აყვდება ვლ. სოლოვიოვის შეხე-
დულობის ისტორიულ საფუძველებსა და კავ-
შირებს. რწმენაზე იგი ამბობს, რომ ეცნოა
სახის მისტაქიკში თავის განვითარებაში ეწყე-
რებოდა ინტელექტუალურ კვრეტას, როგორც
აღმთაბის ახალ უნარს, რომელითაც აბსოლუტი
თავის კვეშარიტი სინამდვილეში აღაქმებოდა.
სოლოვიოვისებელი რწმენა სწორედ ასეთი ინ-
ტელექტუალური კვრეტაა. შემეცნების მეორე
ელემენტარ, წარმოსახვა, ვლ. სოლოვიოვიან ინ-
ტაქური ფილოსოფიის, პლატონის შეხედულებ-
ებთან კავშირში განავითარა. საგანი კი არ
გამიცნობიერებს მე იდეას, არამედ პირი-
ქით, პირველად ჩემში მყოფი იდეა აძლევს
საგანს საგნობრიობას. დ. უწნაძე ვლ. სოლო-

ვიციან მიერ პლატონიზმის ამგვარ განვითარებას უდავო პროგრესად თვლის და დასძენს, რომ, რაც უნებნა შეშინების მესაზე ელემენტებს შემოქმედებას, ის თავის განხორციელებითა და პრინციპით განხილულ უნდა იქნეს, როგორც სოლოვიოვის გნოსეოლოგიური შეხედულებების გადამწვევები თავისთავადი ელემენტო.

როგორც აღვნიშნეთ, საგნობრივი შეშინება რომ განხორციელდეს ვლ. სოლოვიოვის მიხედვით აუცილებელია შემდეგი ელემენტები: რწმენა, წარმოსახვა და შემოქმედება. ისინი სუბიექტური პროცესებია. ყოველი საგანი თავის სრულ ნაშვილობაში არსებობს: 1. რწმენა — არსებულა, 2. წარმოსახვა — არსება და 3. შემოქმედება — ფორმენა. მაგრამ ეს ყველაფერი საგნის ტრანსპარატებს გამოხატავს მხოლოდ ერთი, სინამდვილის მხრივ, რომელიც არაა საგნის სრულყოფილი, ტრანსპარტი შეშინება.

რადღაც ვაირკვა ტრანსპარატების დადგენის გზებზე უნდა აიხსნას ისიც, თუ საიდან იძებს ტრანსპარატება საყოველთაობას, როგორ მიიღწევა ტრანსპარატების უნივერსალობა? ყოველი საგნის განსაკუთრებულობა, ამავე დროს, მის უნივერსალობასაც შეიცავს. განსაკუთრებული ერთიანობა ყველაფერთან მიმართებით მიიღწევა უნივერსალობა თავის გამოხატულებას სწორედ ამ მიმართებაში პოულობს. 1. ურთიერთმიმართებაში შეუფთა თვალსაზრისი. ეს მიმართება კი ურთიერთქმედებაა. 2. ამ მიმართების გარეთ შეუფთა სხვისი თვალსაზრისი. აქ მიმართება ვაზარტებადობა ანუ ცნებაა. გამოდის, რომ ყველაფრის ერთიანობა ანუ უნივერსალობა, იმდენი ნაშვილი არსებობს შემშინებელისათვის.

სიმრავლემ რომ უნივერსალობის სახე შიილის ვლ. სოლოვიოვი რწმენას ანუ ინტელექტუალურ კვრეტას მიმართავს. მხოლოდ რწმენას შეუძლია აზროვნებას ადეკვატური შენა. რის მიხედვით. აქედან გამოდინარებ, ჩვენ გვძლევს შეშინების შემდეგი სურათი: 1. ცდა გავწყდის გარეგან სიმრავლეს მის განსაკუთრებულობაში, ის აზროვნების ქვაყუთხედაი, რომელსაც საკუთარი ძალებით არ ძალუძს უნივერსალური ტრანსპარატება მოგვეცეს. 2. ლოგიკური აზროვნება გვამღებს სიმრავლეს მის ერთიანობაში, უნივერსალობას ფორმის სახით. 3. რწმენა ანუ ინტელექტუალური კვრეტა აზროვნებას იმას აძლევს, რაც მას ტრანსპარატების შემშინებისათვის აკლდა. ეს შემშინების ადეკვატური შენაარსება. შეშინების ამ საშისაფებრიდან არც ერთი ცალკე ადებულს არ შეუძლიათ სრული ტრანსპარატება მოგვეცეს, ეს არ ძალუძს თვით მიხტიკურ ელემენტსაც კი.

დ. უზნაძე ეთანხმება ვლ. სოლოვიოვის იმას. ში, რომ საშუაროს შემშინებისას რაციონალუ-

რი ელემენტი აუცილებელია, რადგან საშუარო მის სრულყოფილებაში ემპირიზმის განხორციელებაში მოგვეცემა. მაგრამ რაც უნივერსალუობა ადამიანი დაკუთრებულია მომავალთან, მისთვის წარმოშობა აუცილებლობა ანალიზით დასკვნების საშუალებით და იგივეობა-ტოლობის პრინციპით (რომელსაც ვლ. სოლოვიოვთან ერთად დ. უზნაძე იზიარებს, ნ. მ.). სახეზე არსებულად გამოიყვანოს ის, რაც სახეზე არსებული არ არის. ამ სინთეზს, რომელსაც ყოველი ცალმხრივობა და შეზღუდულობა უნდა შეეცალოს, ვლ. სოლოვიოვი, ვიწრო აზრით, „თავისთვალ თვისობის ანუ სრულ ცოდნას“ უწოდებს.

მაშასადამე, ყოველი ნაშვილი შემშინება მოითხოვს თავის ორ წყაროს, — ერთი მხრივ, რწმენას, წარმოსახვასა და შემოქმედებას, მეორე მხრივ, ცდას, ლოგიკურ აზროვნებასა და, რაც მთავარია, მათ მიხტიკურ სინთეზს მისი საშუალებით გვეძლევს ჩვენ ტრანსპარატება თავისი ორივე ასპექტით: სინამდვილი და უნივერსალობით. რეალობა ანუ სინამდვილე გვეძლევს არა მის განცალკევებულობაში, არამედ ტრანსპარატ სინთეზში, რომელიც ჩვენი „არაერთობიერი ვინის“ სიღრმეში ძეხვს ტრანსპარატების უნივერსალობა მოგვეცემა „თავისთვალ თვისობის“ შესწავლით, ცნობიერებაშიდგ ამაღლებული მიხტიკურა, რაციონალური და ემპირიული ელემენტების სინთეზით.

აქ დ. უზნაძე აღვნიშნავ გარკვეულ სიმპათიას სოლოვიოვისადმი. მას მიხედვით ადრინდელი ფილოსოფიის მშრალი რაციონალიზმისა და დაუსაბუთებელი ემპირიზმის გადალახვა, მონაწილეს ადამიანის აქტიუობაზე ხაზის გასმა, ინდივიდის აქტიურობის გაძლიერებული წარმოდგენა. მოვუხმინათ თვით დ. უზნაძეს: „ამგვარ შემედლებათა ღირებულებასა და მნიშვნელობაზე ჩვენი ეპოქისათვის, რომელიც სავსებით ანალიზსა და დიფერენციაციანა მიმართული და ამავე დროს დაფარულ ელემენტთა სინთეზისაკენ მისწრაფებას იტარებდა, დანაკარკი არაა საჭირო. ასევე არაა აღბათ იმას ხაზს გასმა, რომ სოლოვიოვის შეხედულებებში სინთეზზე — თუმცა გარკვეული ზომით სინთეზისა და შეღწევის ემპირიზმთან, მაინც გარკვეული დამოკიდებულების მატარებელი არიან, სოლოვიოვი ჩვეულებრივ მიხტიკოსად თვლიდნენ, მაგრამ ვფიქრობთ, რომ უსაბარლობა იქნებოდა მისთვის გვეწოდება მის მიხტიკოსი ამ სიტყვის ჩვეულებრივი აზრით. ცალმხრივი მიხტიკოსი მისთვის ისევე უცხო იყო და მიუღებელი, როგორც ცალმხრივი რაციონალიზმი ან ემპირიზმი. ცხადია მას ი. ბოიშეთთან, ფრ. ბადერთან და შეღწევიან ბევრი საერთო აქვს, მაგრამ სამდენადაც ამ მოაზროვნების ფილოსოფიური სისტემა ანტირატული აზროვნების კვლას ატა-

რებს, ვასაგებია, რომ სოლოვიოვისათვის ისინი პაინციპულად უცხონი არიან".

დ. უზნაძისათვის ძალზე ახლა წარმოსახვის როლის სოლოვიოვისებური გაგება, რომელიც თავის უფლებებში აღადგენს შემცირების, ინდივიდუალურ ფაქტორს, წინ წამოსწევს და განმარტავს პროგრესის პროცესში მხოლოდ შემცირების უხასრულობას, ანაჟე დროს, ზანს უსვამს ტრეშარიტების სუბიექტურობას, რომელიც, როგორც დ. უზნაძე აღნიშნავს, აქცევს ვლ. სოლოვიოვის ნაზრევს იმ ბედნიერ გამოცდისად, რომელმაც დიდი როლი ითამაშა მომდევნო ფილოსოფიური აზრის განვითარებაში.

ახსოვდეთ თავის შინაარსთან მიმართებას ვლ. სოლოვიოვი ანსხვავებდა ცნობიერების სამ მომენტს: არაცნობიერს, ცნობიერებას და თვითცნობიერებას. დ. უზნაძემ თავისი შემდგომი შეცნობიერებული ევოლუციის მაღალ სა-

ფერზე წინა აღწერა წამოსწია სწორედ შემცირებაში წარმოსახვის როლზე, როგორც შემცირებაში გონის, შემცირების აქტივობა, რაც ამოსავალი პუნქტი გახდა მისი საქვეყნოდ ცნობილი განწყობის თეორიისა, რომელმაც შეცნობის დამახარებელი მსოფლიო ავტორიტეტი და სახელი მოუხვეჭა.

ე. წ. განწყობის ფენომენის საფუძვლების აღმოჩენა შესაძლებელია მის სადოქტორო დისერტაციაში. ამდენად, დ. უზნაძის ამ ნაშრომის მნიშვნელობა არ შემოიფარგლება მხოლოდ ვლ. სოლოვიოვის ფილოსოფიური მოძღვრების შეფასებით და კრიტიკული ათვისებით, არამედ იმითაც, თუ გერმანულ რა ფილოსოფიურ საფუძვლებზე აღმოცენდა განწყობის ფენომენის თეორიული და საბუთების განმსაზღვრელი პაინციპები.

...მისი კლუბი და მისი კლუბის ანტიკონსერვაციული მუშაობა მისი კლუბის მიერ დატარებული მუშაობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. მისი კლუბის მიერ დატარებული მუშაობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. მისი კლუბის მიერ დატარებული მუშაობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია.

...მისი კლუბი და მისი კლუბის ანტიკონსერვაციული მუშაობა მისი კლუბის მიერ დატარებული მუშაობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია. მისი კლუბის მიერ დატარებული მუშაობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ნაწილია.

ვლადიმერ კორბაჯა

აზრელიო პეტრის „ადამიანური თვისებები“

აზრელიო პეტრი (1908-1948), ცნობილი იტალიელი მწერელი და მოაზროვნე, რომის კლუბის შექმნელი და გარდაცვალებამდე მისი უცვლელი პრეზიდენტი იყო. რომის კლუბი არაფორმალური სერტიფიცირების ფუნქციონირების ორგანიზაციაა, რომელიც თავის რიგებში აერთიანებს მსოფლიოს მეცნიერული ელიტის მრავალ წარმომადგენელს (ნათ შორის არის ნობელის პრემიის ლაურეატი).

რომის კლუბის მიერ ჩატარებულმა გეოლოგიურმა, გეონომიურმა და სოციოლოგიურმა გამოკვლევებმა ცხადყოფს კაცობრიობის დღევანდელი მდგომარეობის კრიზისული ხასიათი. ამავ დროს ამ არაფორმალური ორგანიზაციის მოღვაწეობის მთელი პათოსი მდგომარეობის იმში, რომ კაცობრიობას თავიდან ააცილოს მონადირეული კატასტროფა, რომლის კონტურებიც დღეს უკვე ნათლად ჩანს.

საზრელიო პეტრის წიგნი „ადამიანური თვისებები“ (1977), რომელიც ჩვენს ქვეყანაში გამოიცა 1980 წელს აკადემიკოს ფ. მ. გვიშანის რედაქციით და რომელიც ეძღვნება რომის კლუბის პრაქტიკულ და თეორიულ ცდებს, დღეისათვის მთელი სისრულით ინარჩუნებს თავის აქტუალობას.

ეს წიგნი, რომელიც საქმიად მაღალ მთხიანობებს უყენებს მეოცნების ინტელექტსა და ტრადიციას, უდავოდ ღრსია იმისა, რომ მასში გამოთქმული იდეები პოპულარიზებული და კომუნიკირებული იქნენ, ამ ამოცანის გააქვანებას შეეძლებოდა ჩვენ მეოცნებისათვის შემოთავაზებულ სტატუსში.

დ. ა. აბაშიანი მბ. მისი ადგილი
სამედიკოვნი პ. პეტრის ცონსერვაციონი
მიმდევით

სამედიკოვნი და მასში ადამიანის ადგილის თავის კონცეფციის გადმოცემისა ა. პეტრის პირველ რიგში უერთდებან ამასილების კაცობრიობის ინტრაინი მომდარ ზოგიერთ შეუქცეობად ცვალებამაჟ კრძიოდ, იგი წერს: „ამ

ცვალებათა არსა ისაა, რომ მრავალი ათასწლეულის ნელი განვითარება დამთავრდა სულ რაღაც რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში და დიწყო დინამიური ეპოქა. საგონებელში ჩავარდნილი მოვლენებით, რომლებიც ვაუწყებენ ამ ცვალებათა შესახებ, ჩვენ ვაწუწუვებთ ვეოციებთ ჩვენ თავს, თუ რას მოსწავებებს ეს ახალი დრო, — კაცობრიობის ბედნიერებას თუ საზინებებისა და ბორბტების უფსკრულში გადაჩვენებას. მე ვფიქრობ, რომ ყველა ეს ცვალებათა არსებობა დაიწყოვლია აღნიშნულ ეპოქაში შექმნილი ადამიანის სტატუსით ჩვენს პლანეტაზე. თუ აღრე იგი იყო უბრალოდ ერთ-ერთი ცოცხალი არსება მრავალ სხვათა შორის, რომლებითაც დასახლებული იყო დედამიწა, დღეს იგი (დედამიწა) მისა ვაწუწუვებთ იმპერიანა“.

როგორ წარმართა ადამიანმა საქმე ამ თავის ვლობალურ იმპერიაში? პეტრის განკარგულებაში არსებული მონაცემების მიხედვით, რომლებიც მის მდიდარ გამოკვლევებზე და მეცნიერულ გამოკვლევებზე იყვნენ დაფუძნებული, — ტრობს უხეიროდ. მან დაარღვია გეოლოგიური წინასწორება და თითქმის მინიმუმამდე დააყვანა ბუნებრივი გარემოს სიცოცხლის უზრუნველყოფელი რესურსები. ქარსნებისა და ფაბრიკების ქსელი, რომლებმაც დაფარეს პლანეტის მთელი ზედაპირი, ვაწუწუვებთ ანაგვანებენ ატმოსფეროს და ზღარი-სფეროს და ქმნიან ადამიანის საარსებო გარემოს გამოფიტვის საფრთხეს. კვალიანობის უფრო და უფრო ამცირებენ ადამიანისათვის აუცილებელ ბუნებრივ ნიადაგს.

განსაკუთრებულ შეშფოთებას იწყებს ის, რომ გეონომიკა, რომლის საფუძველიც ადამიანის მიერ შექმნილი ტექნიკაა, იქცა მის მტრად. იგი ვითარდება მიხთვის შინაგანად დამახსოთებელი კანონებით და უფლებებულოვან როგორც ბუნებრივ საარსებო გარემოს, ასევე ადამიანის მიოფიზიკურ შესაძლებლობებს.

იტალიელი მოაზროვნე, რომელიც შორს დგას

უკვლევარი მალუსიანური თეორიებისაგან, მრავალრიცხოვანი ფაქტების ზეგავლენით იძულებული ხდება დასვას საკითხი: დედამიწის მოსახლეობა განუწყვეტლავ აზრდება; რაით აპირებს ცაცობრიობა უპასუხოს პლანეტის მომანადგროთ უაზროს მომავალში მოსალოდინელ ვარაშვებებს? პრობლემა ხომ მხოლოდ ის არ არის, რომ დედამიწაზე საცოცხლეს უზრუნველყოფელი პირობები ფიზიკურადაა შეზღუდული:

შეად აიიან თუ არა ადამიანები იმ რადიკალური ცვლილებებისათვის, რომელთა აუცილებლობასაც გვიარწმობს დემოგრაფიული პრობლემა, რომლის წინაშეც დღეს ჩვენ ვართ? ამ საკითხში, ისევე როგორც ბევრი სხვა კერძო პრობლემის გადაწყვეტისას, პერეის სენაშატური პროცესი უკავია. იგი უთითებს ადამიანის მძარცველურ (ეს ხატავა ზუსტად ასახავს საქმის ვითარებას) დამოკიდებულებას ბუნებისადმი, მისი ადღვრადი და არაადღვრადი ტესურებისადმი, რომელთა რადიკლების გამოკვლევაში, ჩატარებულმა რიგის კვლების მიერ, ერთობ არასახარბიელო პერსპექტივები გამოავლინა.

მომავალი კრიზისების ერთ-ერთი სერიოზულ მიზეზს პერეა ზედვას მდიდარი და ჩამორჩენილი ქვეყნების შეტრეგებელ პოლარიზაციაში, ძნელა გქონდეს სტაბილურობის იმედი მსოფლიოში, როდესაც განვითარებული მრეწველობის მქონე ქვეყნების ფუფუნების ფონზე კაცობრიობის მნიშვნელოვანი ნაწილი ხილბაკეში ცხოვრობს. და ამ დროს სწორედ ეს ჩამორჩენილი ქვეყნები არიან ტექნოლოგიური ლიდერებისათვის ნედლეულისა და ენერჯის სხვადასხვა სახეობათა მიწოდებელი. საბელმწიფოთა შეთანხმებელი კოლტორა არის იმ დამახალღის მიზეზი, რომელთაც დღეს ვანიცლას ცაცობრიობა. შთაქრობათა ეკონომიკაში და აზროვნების შეზღუდულობა ბელს უშლის მათ დანიხონ მოახლოებული კრიზისის კონტურები. შთაი იმედეში კვლავ დაშარებულია ეკონომიკურ ადამიკობაზე, ეს კი, მისი ახლანდელი სპონტანური ვანეთარებას პირობებში, მხოლოდ მდგომარეობის შემდგომ გაურესებამდე მივავყვანს.

ფორტეტარისა და მდღოფის გამოკვლევებში, რომლებმაც რომის კვლბის პრეზიდენტის მეცადინეობის ცხოველი გამოამხილი მკვების მთელ მსოფლიოში, მოითარებულა ეკონომიკურა ზრდის საზღვრები. ამ გამოკვლევებმა ნათლად დგავანახეს, რომ მსოფლიო ეკონომიკური სისტემის შემდგომი განვითარება შიჯვაყვანს ახალ გართულებებამდე, რომელთა ნეიტრალიზაციის საშუალება ცაცობრიობას არა აქვს.

პერეა განსაუთრებით ხაზს უსვამს ინდივიდთა შინაგან შესაძლებლობათა საზღვრების

მნიშვნელობას, რომელსაც უფროსწიფადი homostapies-ის ტექნიკური განვითარების იდეით შეტისმეტად გატაცებული ადამიანები, ადამიანის ფსიკიკური და ფიზი ინტელიქტუალური შესაძლებლობები შეზღუდულია — ამ ტაციებს იგი, მისი დასკვნა ადამიანის ფსიკოფიზიკური შესაძლებლობების ადაპტაციის შესახებ ასეთია: „უველაფერ ამას უშუალოდ დამოკიდებულება აქვს ეკონომიკურ ვაღიერებასთან, რადგანაც ადამიანის მიერ შექმნილ სისტემათა სართულე ვაცილებით უფრო ჩვეჩა იზრდება მის ვაფართობებასთან შედარებით. მაშასადამე, თუ მომავალშიც განსაზღვრელი იქნება ტრენდები ადამიანის მიერ შექმნილი ამ სისტემების განუწყვეტელი ზრდისა და ვართულებისა, თუ ჩვენ კვლავ ვანვარტობთ სულ (უფრო და უფრო სრულყოფილი ტექნოლოგიური პროცესების და ტექნიკური სიახლეების შემოტანას, ამით ჩვენ, საბოლოო ვამში, ექვითი რისკს ადამიანის ისედაც უკიდურებობამდე დატახული შესაძლებლობების მითიანი დამარტუნებას. ასე რომ, ჩვენი შემდგომი ეკონომიკური ზრდა შემოსაზღვრულია არა მარტო ვარეშე, არამედ ფიზი ჩვენი, შინაგანი ფაქტორებითაც“.

როგორად ესახება პერეის შექმნილი მდგომარეობიდან გამოვალა? რანაირ დიავნოსს უსვამს იგი ცაცობრიობას?

მსოფლიო პრობლემატაკის მიხედულ კონცეფციაში ცენტრალური ადგილი უჭირავს კულტურის მნიშვნელობისა და ცაცობრიობის განვითარებაში არსებული კულტურული ზარტეზების ანალიზს, საქმე ისაა, რომ ადამიანმა, მას შემდეგ, რაც ის ვამოთეო ბუნების სამეფოს, შექმნა თავისი ვანსაუთრებელი, ნელგვრტი საშუარო. ვამოვიდა რა ბუნების მეურვეობიდან, მან დეარტა შეგვებადობის ის მექანიზმები, რომლებიც არტეულირებენ ბუნებასთან მის ბულიერ და ბოლოვარ დამოკიდებულებებს. ადამიანი აღარ არის ბუნების არსება მას შემდეგ, რაც მან კულტურის თავისი საკუთარი საშუარო შექმნა. და იგი იძულებულია დეეარტდნოს თავის ვონებას, თავისი ყოფიერების კულტურული მექანიზმები. მაგრამ ეს კულტურული მექანიზმები უნდა შეებაშამოედეს ამ მატრიალურ სიძლიერეს, რომელსაც ადამიანმა მიადწია ჩვენს საუკუნეში. ბუნება უკმდილი ხნაა აღარ არის მისი ვენეტატორა ევოლუციის ფაქტორი. ამიტომ ადამიანს ძარბათი დაციოს მექანიზმად უნდა იქცეს კულტურა, ე. ა. მისი არსებობას ის პარამეტრი, რომლის წყალბიითაც ადამიანს ადამიანი მქვია ამ სიტყვის საკუთარი მნიშვნელობით.

ზრდის კულტურული საზღვრების ცალკეულ ფორმებს შორის პერეა ასელებს კონსიუმერისმსაც — მომხმარებლობისაკენ უზომო ღტოლვას და ბედავს მასში ზეგანვითარებული ქვე-

უნების ვადამიწების სიმტკიცეს; აგრეთვე მუ-
ნებრივი და ადამიანური რესურსებისადმი
მფლანგველური და მოკიდებულების მიწვეს. იგი
მოაზრებებს ასეთე იმ ანარქიასაც, რომელიც
ბატონობს ადამიანის მიერ ორგანიზებული სი-
სტიმის ერთი წებვდვით ვეღაზე უფრო სრუ-
ლყოფილ ნაწილში — მსოფლიო გეონომიურ
სისტემაში. პეტეი თვლის, რომ მეურნეობის
და კულტურული დონის თანამედროვე პარო-
ბეტში კაცობრიობა ვერ მიაღწევს გეონომიურ-
რი წრდის იმ ზღვარსაც კი, რომლისთვისაც ში-
სი ბუნებრივი გარემო ფაქტობრივ საშუალებ-
ებს იძლევა.

ადამიანის ახალი მდგომარეობა დედამიწაზე
— მდგომარეობა პლანეტაზე ავადღებულებს
მას, რადაცა მოამიწმედოს, და თანაც სარქა-
რად. ამასთან ერთად აურტლოო პეტეი, მოუ-
ხედვად მთელი მისი ორგანიზატორული ტა-
ლანტისა და შრეწველობის ზღომღვანელის გა-
მოცდილებისა, შორსაა იმ ოპტიმიზმისაგან,
რომელიც მთელ თავის იმედებს შეცნირებთა-
ზე ამყარებს. ის არ ფიქრობს, რომ მეცნიერ-
ებმა არის საშუალება ვეღა ბორტების აღ-
მოფხვარისა და რომ მასი განვითარება მომა-
ვალში შექმნის სიუბებს სამოთხისა და გადა-
წავტებს ვეღა პრობლემას, რომელიც იმ დღის
კაცობრიობის წინაშე მიწნები, რომლებსაც
მეცნიერებმა აუწებებს, უნდა გამოიმდინარებდნენ
ადამიანური განვითარების მოთხოვნებები-
დან და ინტერესებიდან „მისი (ადამიანის —
ვ. კ.) წინდაუზღდავი ნდობა ვეღაფრიალში,
რაც მას შეშდგამ მეცნიერულ-ტექნიკურ და
სამრეწველო პროგრესს პირღება, ბოლო დროს
უფრო ცხადი ვაბდა იმით, რომ ეს პროგრები
წელ-ნელა, მაგრამ ნაკლებად ექვემდებარება
კონტროლს. ასეთე პირობებში ერთობ სააღმა-
თისა რამდენადმე სერიოზული იმედი ვაქონ-
დეს მდგომარეობიდან გამოსავლის პოვნისა
მსოფლიო სისტემის განვითარების ორენტა-
ციის შექანერული კორექტირების გზით, რად-
განაც ვეღა ეს პროცესი შეტისმეტად რთუ-
ლია, გაუგებარია და ძალაან შორსაა რივითი
ადამიანის ყოველდღიური სასიცოცხლო მოთ-
ხოვნებების სურსოსაგან“.

როგორც ვხედავთ, პეტეი ადამიანის მიერ
მოქმედებულ საშუალებების რადიკალური
განახლების მომხრეა. როგორღა ესაბება მას
შესაძლებლობა იმ ინტერვალის დაძლევისა,
რომელიც არსებობს ადამიანის კულტურულ
მოწეფულობასა და მის ტექნიკურ მიღწევებს
შორის?

§ 2. აღმშენებლის რეველუცია

პეტეი ეშვარება იმ რწმენას, რომ ადამიანში
ჩამალულია უამრავი გამოუვლენელი ძალა,
უწარმარაო სულიერი და კულტურული პო-

ტენცია. ის ადამიანის ბუნების რადიკალური
განახლების მომხრეა, მხოლოდ ეს წინაპირობა
ფაქრობს იგი, შედლებს ადგენსარსს. ადამიანს
გადპირი დაძლიოს ის ორგანიზაციანი მდგომარე-
ობა, რომელშიაც იგი აღმოჩნდა, მოხვდა რა
იმ მუდმივმოქმედი იმპულსების გავლენის
ქვეშ, როგორცეცა ეგოიზმი, სიხარბე, ძალა-
უღებობის შეგრძნება და ქვევის სხვა ანალო-
გიური მოტევიები.

პეტე უნდა აღინშნოს, რომ პეტეი მცირე
ურთაღებებს უთმობს ადამიანის იმ ნეგატიურ
გამოვლიენებებს, რომლებიც დაძლეულ უნდა იქ-
ნენ. აქვენტს იგი აკეთებს იმ თვისებებზეც, რო-
შელია შექმნაც არის საქმარო ადამიანისათვის.
მისი რწმენა ადამიანის განახლების შესაძლებ-
ლობაში დაფუძნებულია როგორც განსქაზე,
ასევე მთელ მის მდებარე პირად გამოცდილ-
ებაზე.

პეტეის, რა თქმა უნდა, კარგად ესმის აღ-
ნიშნული ამოცანის სირთული. ამიტომ იგი ასე
ესაშს საკითხს: „თუ იგი (ადამიანი — ვ. კ.)
შეძლებს შილიანად და ბოლომდე ვაცნობიერ-
როს თავისი დღევანდელი მდგომარეობის სი-
რთული და არამდგრადობა და მიიღოს აქედან
გამომდინარე პასუხისმგებლობა შილიანად, თუ
იგი შეძლებს შიღწიოს კულტურული სიმწეფის
იმ დონეს, რომელიც მას შეაძლებინებს
შეასრულოს ეს ძნელი შიხია, — მაშინ მომა-
ვალში მას გეუოვნის“.

ამ შრომატევიად და რთული შინის რეა-
ლაზაცია პეტეის ესაბება თანამედროვე მსოფ-
ლიო საზოგადოებრიობის წინაშე მდგარი ძი-
რიითადი მოთხოვნის — სოციალური სამართ-
ლიანობის შეზრულებით, რაშიაც იგი ადამი-
ანის რეველუციის შიფარე ამოცანას ხედავს.
ეს იდეა პეტეის მოკლედ შეშდგეი ფორმულია
აქტს გამოხატული: „...უპირველენ ყოველისა
აუცოლებელია უფრო თანასწორუფლებიანია სა-
ზოგადოება ადამიანური ორგანიზაციის უღემ-
ბლივ ვეღა დონეზე“.

რომის კლუბის შონაცემებში, წეგანვითარებულ
და განვითარებული ქვეუნების საშუალო
წლიური შემოსავლების თანაფარდობა ერთ
სულ მონახლებზე შეაღგენს 18:1, რომის კლუბ-
ში წამოაუენა გრძელვადიანი პროგრამა ამ
სხვაობის შეშეცნებისა თანაფარდობამდე 8:1.
ეს პოლიტიკური და სოციალური უთანასწორო-
ბა, როგორც პეტეი თვლის, დღეისათვის აბსო-
ლუტურად შეუწუნარებელია, ხვად ეს ასეთმა
ვითარებამ შეიძლება საბედისწერო როლი ითა-
შაშოს კაცობრიობის განვითარებაში.

ამ საკითხთან დაკავშირებით ინტერესს მოკ-
ლებულია არ იქნება ვავიხსენოთ ის ტრადიუ-
ლი სურათი ადამიანთა მომხარება, რომელიც
დაკვიხატა დიდმა ინგლისელმა ისტორიკოსმა
არნოლდ ტონიმომ, ვისგანაც დიდად არის
დავადებული პეტეის მსოფლმხედველობა.

როგორც ცნობილია „ტექნოკრატებსა“ და ანტიცენტრისტებს შორის მწვავე დღესუბიანი კაცობრიობის მომავლის შესახებ არნოდდ ტონინში თავისებური პოზიცია დაიკავა. თავის სტატიაში „კაცობრიობა საკლერო მდგომარეობაში“ (რომლის თარგმანიც გამოქვეყნდა „ლიტერატურაში გაზეთში“ 1974 წლის 30 ივლისს) მან დასაბამა ის ძალზე მძიმე მდგომარეობა, რომელშიაც შეიქმნება აღმოსმდეს ადამიანთა მოდგმა უკვე საკლერო აღმოსმდეს ვალში. მისი აზრით, ვერავითარი ზომები მეცნიერულ-ტექნიკურ რევოლუციის შეზღუდვისა და კონტროლისა ვერ შეძლებენ შეაჩერონ მისი სტიქიური განვითარება. აზიას, აფრიკას და ლათინური ამერიკის განვითარებაზე ქვეყნებში მეცნიერულ-ტექნიკური რევოლუციის შედეგად გამოიწვევს მათ (ტერნოიკურ და პოლიტიკურ) გაძლიერებას, რის შედეგადაც მსოფლიოში წარმოიქმნება ქრისტიანი სიტუაცია, რომლის დაძლიერებაც დღეისათვის არსებული რესურსებით, საშუალებებით და აგრეთვე აზროვნების ჩვეული მეთოდებით არ მოხერხდება. კრიზისის გარდუვალი შედეგი იქნება მსოფლიო ომი. ტონინი თვლის, რომ კაცობრიობის მცირე ნაწილი მაინც გადაურჩება მას და შექმნის სახელმწიფოებს, რომელთათვისაც „კატასტროფამდელი“ სახელმწიფოებისაგან განსხვავებით ქრონიკულ პრობლემაზე იქცევა პირველი მოხმარების საგნების ნაქვებობა (ინვალისდელი მოზარდნი თვლას, რომ ამ სახელმწიფოთა მმართველობის ფორმა იქნება დიქტატურა). ამის გამო მათი მთავრობება იძულებული იქნებიან დააწესონ მოხმარების საგნებისა და დარჩენილი ზუნებრივი რესურსების ხარჯის უმკაცრესი რეგულირება. მწარე გამოცდილება უპირისპიეს მათ საშუალოდ უარი თქვან ტექნიკურ პროგრესზე; სასურთივე ცხოვრების დონის ცნება ამოვარდება ენათა დიქტატორი შემადგენლობიდან და აი, სწორედ ამ საუკვეთლოა გასაუკირის კლასი, ვანვარძობს ტონინი, უნდა ველოდეთ კაცობრიობის აღორძინებას, — აღორძინებას კულტურულს და ზნეობრივს. ისეთ ვითარებაში, როდესაც საზოგადოების მატერიალური კეთილდღეობის ზრდა, საშესრებრივ იერარქიაში წინსვლა, უკველიგვარ ძალას დაკარგავენ, ადამიანები კვლავ მაიკრამუნ თავიანთ მზერას კულტურულ და ზნეობრივ ღირებულებებს. თავისუფალი დროის დეფიციტის, შრომის ინტენსივობის ზრდასა და უფლის მატერიალურა საფუძვლების გაუმჯობესების პერსპექტივის სრული უქონლობის პირობებში ადამიანება „წარმოების მიღმა“ (პ. მარსი) დარჩენილ დროს მიუძღვნიან კონტრას, განათლებას, უწყინარ ერთობლად ვართობას და ზნეობრივ სრულყოფას, რომელიც ნაკარნახევი იქნება უკვე თვით სახიცილო აუცილებლობით. ტონინი იგონებს პი-

რველი ქრისტიანული თემების ცხოვრებას წესს და მასში ზედდეს ადამიანთა ნაწილის (მეცნიერული) ნაცხოვრების ეტალონს. სწორედ ამ ნაწილის გამოქვეყნებას იმდენ ინტელიგენტი მოზარდნივე განათლებას ის პერსპექტივა, რომელსაც სრულიად მოკლებულია ადამიანთა რევოლუციონობა, აღმურავილი ტექნიკურა და საწარმოო ძლიერებით, მაგრამ უძღვრები თავის სწრაფვაში ოდნავ მაინც მიუახლოვდეს იმ მდგომარეობას, რომელიც აღინიშნება სიტუაცი „ბედნიერება“. მხოლოდ ზემოთ აღწერილი კატასტროფების შემდეგ იპოვის იგი გზას, რომელიც მასთან მიუყვანს. „მოუღწეველი იყო ბედნიერება, მაგრამ უბედურებამ მოგვიტანა“. — იგონებს ტონინი ინტელიტურ ანდაზას.

აურტელი პეტეი შორს არის როგორც მარქსისტული ისტორიული ოპტიმიზმისაგან, ასევე ინვალისდელი მოზარდუნის აპოკალიპტიური ხილვებისაგან. მას სურს, რომ კაცობრიობას თავადან ააყუროს კატასტროფის საფრთხე და ამიტომ დაუინებოთ მოიხიბოს საშარლიანობის პრინციპის ტოტალურ რელიჯიციას, როგორც ერთაშორის ურთიერთობებში, ასევე ცალკეულ ინდივიდუთა ცხოვრებაში.

მთელი თავი პეტეის წიგნისა, რომელიც ადამიანის რევოლუციის ეძღვნება, გამსჭვალულია ბურჟუაზიული ლიბერალიზმის აზროვნების წესით. იგი გადაჭრით მოიხიბოს, რომ მსოფლიო მასშტაბით იქნას უზრუნველყოფილი გარკვეული გარანტირებული დონე ცხოვრების უკლებლად ყველა ადამიანისათვის. ამ გარანტირებული მინიმუმის შეზადგენელი ელემენტება საკვების აუცილებელი ჩაოდნობა, საცხოვრებელი ადგილი, სამედიცინო მომსახურება, განათლება, ინფორმაცია, კომუნეკაციები, გადაადგილების საშუალებები და ა. შ.

ამასთან ერთად პეტეი ვგვლინება თავისუფლების მგზნებარე დაძლიერად. მაგრამ უუარებს მას საშარლიანობის პრინციპის პრიზმით, რომელსაც უპირატესობას ანიჭებს. იგი წერს: „ჩემი უსაზღვრო სიუყვარული თავისუფლებისა მის ყველა გამოვლინებაში რამდენიმე ირადლებსა იმ სამწუხარო ფაქტის ვაცნობიერებით, რომ სანამ საზოგადოების მიერ არ მიიღწევა განვითარებისა და მდგრადობის საჭარისად მძალი დონე, იგი აუცილებლობას გამო იძულებული იქნება ასე თუ იმე შეზღუდოს და შეღაბოს ადამიანის პირველი უფლებები“.

ასე რომ ადამიანის რევოლუციის პირველ ეტაპებზე საშარლიანობას, როგორც ღირებულებას თავისუფლებისთან მიმართებაში, პრიორიტეტიც ექნება. ადამიანის რევოლუციის მიზანა გადაარჩინოს კაცობრიობა მოახლოებული კრიზისისაგან, რომელიც ბოლოს მოუდებს ადამიანის ბატონობას დედამიწაზე. გამოიწვევს ცხოვრების დონის დაწევას დიდი ხნის წინ გა-

ფელნი არიან. ამ საშინავენ ერთ-ერთის გან-
ხორციელება აუცილებლობით ამყიდებებს ორ
დასაძინენ.

ისმის კითხვა, თუ რანაირად ვაზა შესაძ-
ლებელი, რომ კუმარატიბისაკენ სწრაფვამ კა-
ცობრიობა მიიყვანა ისეთ შედეგებამდე, რომ-
ლებიც საოცრად შორს არიან მშენიერებისა
და სიყეთისაგან? ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ეს
შეძლება კუმარატიბისაკენ ღტოლვაში მისთვის
უცხო ელემენტის შემოჭრის გამო. როგორია
ეს ელემენტი, რომელმაც ეინსტინის ფუნდა-
მენტური ფორმულიდან მატერიალისა და ენერჯის
თანადარდობისა ატომური ბომბი წარმოიწა,
ხელმ ვრავორ მენდელის უწყინარი მემცნი-
რული ცდები საყურარ ბაღში შემწარავს სო-
ციალური ევანგიის წანამძღვრად გადააქცია?

ამ კითხვავე პასუხის ვაცემა არ ვაკვირბ-
დება: ასეთი შტამპორფორები ვანარობებუ-
ლია იმით, რომ ხდება კუმარატიბისაკენ
სწრაფვის შეცვლა სწრაფით მანიპულირებისა-
კენ. ტექნოლოგურმა ბუმმა ვამოიწვია ის,
რომ თეორიული წარმატება აუცილებლად უნ-
და მიესადაგოს ვაკვირულ ტექნიკურ პრო-
ექტს, რომელიც თეორეტკოსის კონტროლს
აღარ ექვემდებარება. იყრებს არ ძალას, ტექ-
ნიკური პროექტის ვანვითარების დინამიკა ადა-
მიანის ცხოვრებაში იწვევს შეუპყვად ცვა-
ლებებს, რომლებიც ხშირად არასასურველი და
ვაშუაბრადლებელია როგორც პრაქტიკული, ასე-
ვე მორალური თვალსაზრისითაც.

ტექნოლოგურა პროგრესის ქანამდებროვე
ეტკმა შეიძლება დახსიითდეს, როგორც მანი-
პულირების ელემენტების (წომიერ ფარგლებ-
ში კამათს არსებობა სახეებით ვანარადებუ-
ლია) პრეკალირება კუმარატიბისაკენ სწრაფ-
ვაზე. ეს მოჭარბება, შეერთებული ადამიანის
ღტოლვასთან ვაროცნული ძლიერებისადაში,
წარმოშობს მემცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის
იმ ანომლიებს, რომელთა მოწმენიც ვსდებთ
ჩვენ დღეს.

უნდა აღნიშნოს, რომ სწრაფვა მანიპული-
რებისაკენ ძლიერდება პრაქტიკული შედეგის
სწრაფი მიღების სურვილით და ძალზე ხში-
რად ეს ხდება შესასწავლი საჯნის უკუელმ-
რავი ვამოკლებივას და მომავალი მისი ვამო-
ყენების პერსპექტივების ვათვალსწინების ვა-
რზე. ამ ვარემოებით სხვა მიწრულა შორის,
აიხსენება ადამიანისა და კულტურის მემცნი-
რული კვლევის ჩამორჩენა. პერტი წერს ამის
შესახებ: „კუმარატიად ვივანტურ წარმატ-
ებებს მიადწიებს ზუსტმა მემცნიერებებმა და მა-
თე ვათუდრებულმა ტექნიკამ, მაგრამ მემც-
ნიერებები ადამიანის, მორალისა და საწოგა-
დობის შესახებ სადღაც უყანა რიგებში არიან

და ვახდა“ თუ არა ადამიანის სიბძმე რამდით
უკეთები სოკრატეს შეხედვე შექმნის კანტონში
განუწყვებლავ მაწრებენ და უწყებლავა მის
ცა მიქვს საშუალება აუღირობის მემცნორო,
ხანს ვუხვამ, თუ რამდენად არამდგრადი და
სახიფათოა ადამიანის ერთი შეხედვით ძლიერი
და მუარო პოწიციები“.

მანიპულირებულისაკენ სწრაფვამ დაჩრდილა
ფუნდამენტური ვამოკლებები. მემცნიერება ადა-
მიანის შესახებ კი შესაძლებელია მხოლოდ
ფუნდამენტურა კანონწომიერებებს აღმოჩენის
საფუძველზე. ასე რომ ადამიანის შესწავლა
ვანსაკუთრებული ინტენსივობით კუმარატიბი-
საკენ სწრაფვას მოითხოვს.

აუტორი პეტრის კონცეფცია, რა თქმა უნ-
და, ბოლომდე დაცული არ არის კრიტიკისა-
გან, რომელიც მისი წიგნის საბჭოთა ვამოკ-
მის ბოლისიტუაცობაშია მოცემული, მაგრამ
იტალიელი მოწროცნის უდავო დამსახურებად
ჩვენ მივანჩინა ის ფაქტი, რომ მან არ დაწოვა
არც ძალა და არც ღტო. რათა თანამდებროვე
ადამიანისათვის დაენახებინა მისი პრობლემ-
ბის გლობალური ხასიათი. მან ვვიჩვენა, თუ
როდენ დღელი ადამიანის პრობლემების უტო-
რითდაკავშირებულობის ხარისხი. და ამ ტექ-
თიერთკავშირის ფონზე მემცნიეროა წინაშე
წამოაქრება ახალი ამოცანა: არა მარტო ვანი-
დევნოს სწრაფვით კუმარატიბისაკენ სწრაფვა
მანიპულირებისაკენ, არამედ ისიც, რომ სრუ-
ლად იქნას ვათვალსწინებული მათი აღმოჩე-
ნების სოციალური და ელტურული სტატუსის
კაცობრიობის მდგომარებობათა საერთო ხის-
ტემაში. მემცნიერების ფორმირების პარკელი-
ვე ნაბიჭბიდან ცხადი იყო, რომ იგი ვანიბი-
ლება, — დამოუკიდებლად იმისაგან, ვაცნობი-
ერებული იყო ეს ფაქტი თუ არა, — როგორც
ისეთი რამ, რასაც სარგებლობა მოაქვს ადამი-
ანებისათვის, თუნდაც პრაქტიკული ინტერეს-
საგან თავისუფალი მჭერტირებლობით პროცესის
სახით.

დღესათვის ნათელია, რომ საჭიროა მემცნი-
ერულ ვამოკლებათა დაკავშირება ზოგადულ-
ტურულ პრობლემატკასთან, კაცობრიობის ვა-
ნვითარების პერსპექტივებთან და იქ ვადამწ-
ვეები სიტყვა მეთით მემცნიერებს ეტოფივით.

დასასრული, ავითხედებებს, რომელიც აღძ-
ვრებათ სურვილი დამწრადებით ვაცენონ რო-
მის კლუბის ისტორიასა და მისი ცალკეული
წარმომადგენლების ფილოსოფიურ შეხედულებ-
ბებს, ვურტებით ვაცენონ საბჭოთა ფილოსოფი-
ის და ე. შ. ლეიბინის შესანიშნავ ვამოკლებს
„სამყაროს მოდებები“ და ადამიანის ხატ-
წომის კლუბის იღებებს კრიტიკული ანალი-
ზი“, მოსკოვი, 1982.

მიქაელ თარხნიშვილი

საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის შარმომშობა და განვითარება

მთარბმწმწლინაზაზ

უცხოეთში მცხოვრებ ენობილ ქართველო-
ლოგს მიქელ თარხნიშვილს (1897-1958) დიდი
ღვაწილი მიუძღვის ქართული ლიტერატურის
კვლევისა და პოპულარიზაციის საქმეში. იგი
სწავლობდა საქართველოს ისტორიისა და ძვე-
ლი ქართული ლიტერატურის მნიშვნელოვან
საკითხებს, მათ მიმართებს ქრისტიანული აღ-
მოსავლეთისა და ბიზანტიის ლიტერატურასა
და ისტორიასთან. მ. თარხნიშვილი ეძებდა ევ-
როპის წიგნთსაცავებში დაცულ ქართულ წყა-
როებს, თარგმნიდა და აქვეყნებდა ძველი ქა-
რთული ლიტერატურის მნიშვნელოვან ძეგ-
ლებს. მან ხელი შეუწყო ქართული წარწერე-
ბის შესწავლას, ქართული უძველესი ლექცი-
ონარის კვლევას, გამოსაცემად მოამზადა იერუ-
სალიმის ლექციონარის ქართული ვერსია და
გრიგოლ ბაქურაიანის ტიპოგრაფიაში, გამოსცა „ფა-
მისწიგრაფია“ ქართული რედაქციები და ლა-
თინური თარგმანი დაურთო მათ. იგი იკვლევ-
და ქართული სასულიერო მწერლობის მნიშვნე-
ლოვან საკითხებს; იულიუს ასფალგის თანა-
მშრომლობით გამოსცა „ქართული სასულიერო
ლიტერატურის ისტორია“, დაწერილი კ. ე-
კლესიის „ქართული ლიტერატურის ისტორიის“
I ტომის საფუძველზე. მთელი რიგი სტატი-
ები უძღვნა მკვლევარმა საქართველოს ისტო-
რიის პრობლემებს; თანამშრომლობდა ევრო-
პულ ენციკლოპედიებსა და ჟურნალებში, აწუ-
დდა მათ მასალებს საქართველოს შესახებ.

მ. თარხნიშვილის მეცნიერულ მოღვაწეობაში
მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს ქართული
ეკლესიის ისტორიის კვლევას. განსაკუთრებით
დამატებითი იყო მეცნიერი მისი ადრე-
ული პერიოდით. ეკლესიის ისტორიის საკით-
ხებს უძღვნა მან მთელი რიგი სტატიები,¹ რო-

1 „ქრისტიანობა საქართველოში“, „წმ. ნი-
ნოს ლეგენდა და ქართული ეროვნული შეგ-

მღებშიც აღწერს ქართული ეკლესიის ისტო-
რიული განვითარების გზას სამონასტრო ცენ-
ტრებს საქართველოს გარეთ, სასულიერო მე-
ცნიერებისა და მწერლობის განვითარებას, აკ-
ვლევს ქართლის მოქცევის დროისა და წმ.
ნინოს პარონების საკითხებს, იხილავს და-
მაკიდებულებას ეკლესიასა და სახელმწიფოს
შორის საქართველოს სამეფოში, ქართულ
და საერთოდ აღმოსავლური ბერ-მონაზვნო-
ბის დამახასიათებელ ნიშნებს, მათ თეოცენ-
ტრულ ბუნებას, მთავარს ღმერთის არმაზის
თაყვანისცემის გადმონაშთებს წ. გიორგის
კულტში და სხვ.

წერილებს უმეტესობა პოპულარული ენი-
თა დაწერილი და საქართველოს შესახებ ზო-
გად ენობებს, ისტორიულ და გეოგრაფიულ
ექსკურსიასაც შეიცავს (განსაკუთრებით აღსა-
ნიშნავია ამ მხრივ „ქრისტიანობა საქართვე-
ლოში“), რაც იმით უნდა იყოს გამოწვეული,
რომ ისინი უცხოელი მკითხველისთვის იყვნენ
გაპოზნენი.

მ. თარხნიშვილმა დაწერა აგრეთვე საქათ-
ველოს ეკლესიის ისტორია (მე-4-7 საუკუნეე-
ბი) და აზიარებდა მის გამოცემას, მაგრამ აღარ
დასცალდა. იგი ხელნაწერის სახით (ქართულ
ნების ისტორია, „წმ. ნინო — ქართლის მო-
მაქცევალი“, „ქართველი ბერების ცხოვრები-
დან“, „საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის
წარმოშობა და განვითარება“, „დამოკიდებულე-
ბა ეკლესიასა და სახელმწიფოს შორის საქათ-
ველოს სამეფოში“, „წმ. იოანე ოქროპირის
ეპისმირების თარგმანი“, „მთავარის ღმერთი
არმაზი და ლონტი პროკველის თხზულება“,
„ღვთისმშობელი ძველ ქართულ ტრადიცია-
ში“, „სომხური წყაროები საქართველოს ეკ-
ლესიის შესახებ“, „რამდენიმე შენიშვნა ბერ-
მონაზვნობა შესახებ“.

ენაზე) კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტის არქივშია დაცული.

მ. თარხნიშვილის შრომებში გარკვევით ჩანს მეცნიერის მწეობრი კონცეფცია, რომლის დასაბუთებლადაც იგი მიიღო რაც ქართულ და უცხოურ წყაროებს ეშველებს. რაც შემოხვევებში მისი თვალსაზრისი განსხვავდება ქართველ მეცნიერთა შეხედულებებისაგან, მაგრამ თვით მ. თარხნიშვილის შრომებში ეს თვალსაზრისი ძირითადად უცვლელად არის გატარებული.

აქ გთავაზობთ თარგმანს მ. თარხნიშვილის ერთ-ერთი საყურადღებო წერილისა — „საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის წარმოშობა და განვითარება“, რომელიც თავდაპირველად ქერნალ Kyrios-ში გამოქვეყნდა (Kyrios, 6, 1942-43, გვ. 1-28). ავტორის სიკვდილის შემდეგ წერილი გადაბეჭდეს ქერნალში Le Museon (XXIII, 1-2, 1960, 83-107-126). ამ სტატიაში შეკვლევარი მშობიანლავს საქართველოს ეკლესიის უფლებზე მდგომარეობას, მის იერარქიულ დამოკიდებულებას სხვა ეკლესიებისადმი და საკათალიკოსოს ჩამოყალიბების ქართლში.

ნაშრომი ემყარება როგორც ქართულ, ისე უცხოურ ენებზე არსებულ ვრცელ სამეცნიერო ლიტერატურას. მათ შორის აღსანიშნავია ე. თაყაიშვილის „ხელნაწერთა აღწერილობანი“, „ქართლის ცხოვრების“ ბრძოსეული გამოცემა, აგრიგოლ ჰანთელის ცხოვრების“ მარისეული გამოცემა (1911), „მესტაო, ჭავჭავაძისა და პარნაკის მიერ (ბერლინი, 1901 წ.), კ. კეკელიძის მიერ გამოცემული ტექსტები (თბენი I, 1918), „ა. ჭავჭავაძის „ქართული ერის ისტორია“ (I, 1928), მ. თამარაშვილის „საქართველოს ეკლესია“ (რომი, 1910), პეტერსის „ქართული სამონასტრო ცხოვრება“, ლოეშეკისა და ჰანენმანის „გელათის ეკლესიის ისტორია“ (ლაიფციგი, 1918), ნაბობის „მიველ ასურის ქრონიკა“, რ. რაბენის „პეტრე იბერი“ (ლაიფციგი, 1955), კ. ლიეხეის „საქართველო და კათოლიკური ეკლესია“ (ახენი, 1918) და სხვ. დასაყრდენული თვით ავტორის რამდენიმე ნაშრომისადაც.

სია“ (ახენი, 1918) და სხვ. დასაყრდენული თვით ავტორის ადრე გამოქვეყნებული ნაშრომები: „წმ. ნინოს ლეგენდა და ქართული ეროვნული შეგნების ისტორია“, „კათალიკოსო ლეონიდეს წერილი პატრიარქ ტიხონისადმი“. აღნიშნული ლიტერატურა ნაშრომის შენიშვნებში ავტორს ყველგან სათანადოდ აქვს მიითითებული, მაგრამ ჩვენს თარგმანში მათი მითითება ვერ მოხერხდა.

მ. თარხნიშვილის თვალსაზრისით, საქართველო ანტიოქიის გაყვლის სფეროს მიეკუთვნებოდა და იერარქიულად მასზე იყო დამოკიდებული, მაგრამ უკვე მე-5 საუკუნის დასაწყისში განთავისუფლდა ამ დამოკიდებულებისაგან. იგი იერარქიულ კავშირში იყო სირიულ და სომხურ ეკლესიებთან და მათ შორის მერჯობდა, სანამ ვახტანგ გორგასალმა საკათალიკოსოს შექმნით ბოლო არ მოუღო ამ მდგომარეობას. პირველი საკათალიკოსო მონფიზიტური უნდა ყოფილიყო, თუმცა მე-7 საუკუნის მიწურულს ისევე მართლმადიდებლობამ გაიმარჯვა. მე-5 საუკუნეში საფრეველჩაყრილი იბერიის ეკლესიის ავტოკეფალური განუთარება შალიანად დასრულდა მე-8 საუკუნეში, ხოლო მე-9 საუკუნეში ქართველებმა მირინის კერძოევის უფლებაც მოაპოვეს. ეკლესიის ავტოკეფალია მხოლოდ მე-19 საუკუნის დასაწყისში დაიბრუნა რუსეთმა, მაგრამ 100 წლის მერე (1917 წ.) კვლავ შესაძლო გახდა მისი აღდგენა. მ. თარხნიშვილი მოკლედ ეხება ქართული ეკლესიის კავშირს რომის პაპის ტახტთან, აღნიშნავს, რომ რომელიც მსოივნერთა ბრუნვას შედეგი არ მოჰყოლია და ქართველი ხალხის ფართო მასები განუკაცვებლნი დაჩხენენ რომისაგან.

ეს წერილი ავტორს გამოყენებული აქვს შემდგომდროინდელ ნაშრომებში, სხებულობრ, „ქართული ეკლესიის ისტორიასა“ და „ქართული სასულებრი მწერლობის ისტორიაში“. მას იყენებენ და უთითებენ სხვა უცხოელი მკვლევარებიც.

საქართველოს ეკლესიის უფლებრივი მდგომარეობა მის საწყის პერიოდში, ისევე როგორც ზოგი სხვა რამ, ბნელითაა მოცული. ვი-ლიო მხოლოდ, რომ კონსტანტინე დიდის დროს გაქრისტიანებულმა საქართველომ თავისი პირველი იერარქია აღმოსავლეთ რომიდან მიიღო ველასი კესარიელის (807-808) ან ველასი კეოზიელის (475 წლის ახლო ნაწებში) მიხედვით პირველი განმანათლებლები საქართველოში დიმიტრიდრე კონსტანტინოპოლითა ვამოგზავნა. დაბეჭიბიბით ვერ ვიტყვი, ისტორიულ საფუძველს გურდნობა ეს ცნობა, თუ მასში მხოლოდ ის ფაქტია ასახული, რომ იმ

დროს ეპისკოპოსის თანამდებობა ბიზანტიაში აღექანადრეს (814-887) გავა. უკვედ შემთხვევაში, ბოსფორის გელხიის შემდგომი მონაწილეობა ქართული ეკლესიის კანონიკური ხების ჩამოყალიბებაში დოკუმენტებით დაშტაცებული არ არის.

რაც შეეხება საქართველოს ეკლესიის თავდაპირველ დამოკიდებულებას ანტიოქიის დიდ მტროპოლისთან, აქ საქმე კიდევ უფრო არასახარბილოდაა. მოციქულთა სამართლის ერთი ძველი კანონის მიხედვით, რომელიც პირველ (can. 6) და მეორე (can. 2) საეკლესიო კრებებზე იქნა მიღებული, მიიღო აღმოსავლეთის სა-

თავში თავდაპირველად ანტიოქიის ეკლესია იდგა. აქედან გამოდინარე, საქართველოს ეკლესიაც ანტიოქიის გავლენის სფეროს მიეკუთვნებოდა და იერარქიულად მასზე უნდა უყოფიყო დამოკიდებულება; პირველი მისიონერებიც იქიდან უნდა მომდებოდა. ამ მოსაზრებას, პირველ რიგში, თავითონ ანტიოქელები იყავნ. ასე, მაგალითად, მე-II საუკუნის მეტეპიტ ბერი ნიკონი აუცნებს მოსაზრებას, რომ ანტიოქიის პატრიარქმა ევსტატიმ (825-831) კონსტანტინეს დაუადებით მოძებნა თავის ქვეყანაში ქართველები, მონათლა ისინი და დაუნიშნა მათ კათა. ლკოსი, რომელიც ანტიოქიის პატრიარქს დაუპყვემდებარა. არსებობდა იმავე აზრისა ამ ქალაქის იაკობიტ პატრიარქი შიქელ ასურის (1166-1199). მაგრამ ასე გვიანდელ ცნობებს უდავო კვლევების პრეტენზია ვერ ექნება.

ბევრად უფრო სარწმუნო ჩანს პატრიარქ იოანე ანტიოქელის (+848) წერილი დიდი მიტროპოლიტის მართოტაგრატიტელისადმი (+849). აქ, სხვათა შორის, წერია: „...წინათ სპარსეთისა და სომხეთის კათალიკოსების ვურჯანისა და არანის საუდარი ექვემდებარებოდა ანტიოქიის კათალიკოს მახას სიკვდილამდე“ (+844). გულდასმით თუ დააკვირდებით, შევნიშნავთ, რომ ეს ტექსტიც არ სცალდებია იმ ფარგლებს, რაც ანტიოქიის ეკლესიის „მოქცეულთა საშარტილიდან“ ვიცით. იგი მხოლოდ იმ ფაქტზე შეტყვევებს, რომ იმდროინდელი აღმოსავლეთი სამართლებრივი თვალსაზრისით ანტიოქიანე იყო დამოკიდებული. ამ ცნობიდან არ ჩანს, გამოიყენებოდა თუ არა ეს საშარტილი სინამდვილეში. თუ ადგილობრივი ეკლესიების ისტორიას გადავხედავთ, დავრწმუნდებით, რომ იგი სინამდვილეში არ არსებობდა. სომხეთის ეკლესია მისი დაარსების პირველი ღვთობადაც ექსარქის მიტროპოლიტის ექვემდებარებოდა, მე-4 საუკუნის ბოლოს კი მოლოანად გათავისუფლდა მისგან, რათა დამოუკიდებლად განეთარებულიყო. სპარსული ეკლესიაც მხოლოდ იწოდებოდა ანტიოქიანე დამოკიდებულად. 428-424 წლების ახლო მხრებში მან აბსოლუტური დამოუკიდებლობა მოიპოვა და შეცვალა ანტიოქიის ტახტზე დამოკიდებულების კანონი, რაც ეს ორი ეკლესია ბურთილად გათავისუფლდა ანტიოქიის მიტროპოლიტისაგან, უნდა ვიფიქროთ, რომ საქართველოც აღარ იყო მასზე დამოკიდებული, რადგან იბერიის ეკლესიის ასეთი საშარტილებიც წყობა არცერთი იმდროინდელი წყაროთი არ დატურდებოდა.

ქართული ეკლესიის იერარქიული განვითარება დაახლოებით შემდეგნაირად უნდა წარმოვიდგინოთ: პირველი ეპისკოპოსი, რომელიც ბიზანტიიდან მოვიდა, „მოქცევა ქართლისას“ მიხედვით, იყო იოანე მის შემდეგ მცხეთის ეპისკოპოსის ტახტზე ავიდა მასთან ერთად მო-

სული მღვდელი იაკობი. ჩვენთვის უკუწმობა თუ სად გურთხა იგი ეპისკოპოსად, უცნობია. საქუთარი იერარქიის შექმნა ასეთ მცირე დროში შეუძლებელი იყო, ხოლო ჯერ კიდევ რომინი და უპრეტენზიო ბოსფორისპირა ქალაქი ძალიან შორს იყო, ქართველები იძულებულნი იყვნენ, თავიანთი უმაღლესი მწყემსი მერობელ ქრისტაან ქვეყნებში, ე. ი. სომხეთთან და სირიულეთთან ეძებნათ. მართლაც, მცხეთის მეხამე ეპისკოპოსი იოხი სომეხი არქიეპისკოპოსის, ნერსე ლიდის (დაახლოებით 362-373) დი. აკვანი იყო. შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ნერსემ თავითონ აკურთხა თავისი დიაკვანი ეპისკოპოსად, რადგან ამ ორ ეკლესიას შორის მეგობრული დამოკიდებულება იყო. მეორეს მხარე კი მხოლოდ კურთხევა არ კმარადა მღვდელმთავრის ხელდასხმისათვის. ამის გარდა, შეიძლება ვიფიქროთ, რომ იოსებს თანხმ. ლეხად ჩამოყვენ სხვა სომეხი მისიონერებიც. საქართველოში მათ მოღვაწეობას უნდა შეეწყოს ხელი იმისათვის, რომ ქართველებს განმანათლებლად გრაგოდ პირველი მიეჩნიათ.

ამისდა მიუხედავად, საქართველო, როგორც ჩანს, მალე კიდევ უფრო ძლიერი შეზობელი ეკლესიის, კერძოდ, სირიულ-სპარსული ეკლესიის გავლენის ქვეშ მოხვდა. ეს კარგად ჩანს სირიულ-სპარსული კრების აქტებიდან, რომელიც 419 წელს ჩატარდა სელევკიაში, კათალიკოს მარ იამბლაჰის დროს. ამ კრებაში მოწინააღმდეგეებს ღებულობდნენ „გურჯანის ეპისკოპოსებიც“, ე. ი. ქართველებიც. აქვალზე მეტად თვალში საცემია კრების აქტების ენა აქტების მიხედვით იამბლაჰა ეკლესია შეკრებლი ეპისკოპოსის კათალიკოსია; იგი „აღმოსავლეთის ეპისკოპოსების მეფაურად“ იწოდება „...იეროღავრდის მიტელ სამეფოში“ და ისინი (ეპისკოპოსები) მისი მორჩილნი უნდა იყვნენ. ერთი სიტყვით, კრებაზე დამწერებებს. კოსტები მიიჩნევიან იამბლაჰაზე დაქვემდებარებულად. ეს, ჩემი აზრით, სხვა არაფერს უნდა ნიშნავდეს, თუ არა იმას, რომ მე-5 საუკუნის დამაწყობის ქართული ეკლესია მართლაც სირიულ-სპარსული საკათალიკოსოს შემადგენელი ნაწილი იყო და სამართლებრივადაც უფროდ მასზე იყო დამოკიდებული. პატრიარქული მამინ პოლიტიკურადაც სპარსეთის საშარტილი გეოგრაფია. ასე მერყეობდა არიანული და ნესტორიანული მღვდელმთავრის დროს თავის თავს მინდობილი ქართული ეკლესია ორ შეზობელ ეკლესიას შორის, სანამ მეფე ვახტანგმა (+502) საკათალიკოსოს ჩამოკლებით ბოლო არ მოუღო ამ არაბუნებრივ მდგომარეობას.

II

მალთან ძნელია, ძუნწი, ამასთანავე გვიანდელი, ე. წ. „წმინდა, უცვლელი მართლმად.

დებლობის“ თვალსაზრისით ძლიერ გადაჭრულ-
 ვებული წყაროების მიხედვით ვაყარკეთით სა-
 კათალიკოსოს შექმნის საფუძვლები, რადგან
 ქართული მატიაწებები, როგორცაა „მოქცევაი
 ქართლისა“ და „ქართლის ცხოვრება“, ამ სა-
 კათოსთან დაკავშირებით თავს იკავებენ. მაიი
 ბუნდოვანა და ერთა შეხედვით უცნაურა მი-
 ნისწებები მაინც ვაძლევენ იმის საშუალებას,
 რომ გადაწვიით ის საიდუმლოებით მოცული
 საბურჯელი, რომლის ქვეშაც ცდილობენ ისინი
 საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის დასა-
 წყისის დაფარვას.

ეკლესიას მთლიანად არიანობაც არ ჰქონდა
 დაძლეული, ნეტორიანობა კი სრულად არ
 გადაიღება, როდესაც მის წინ ახალი მოძღვ-
 რება — მონოფიზიტობა აღიშრათა. ნეტორი-
 ანა და ევტოქეს მოძღვრებას ვანსაუთრებით
 სირიულმა აღმოსავლეთმა, მისმა ფაქტიურმა
 საშრობლომ, ვაუღო კარი. მაღელ თქვათრე-
 ბული ბრძოლა ვაჩაღდა სხვადასხვა მოძღვრე-
 ბათა მიმდევრებს შორის, რის შედეგადაც მე-მ
 საუკუნის ბოლოს ჩამოყალიბდა ნეტორიანულ-
 ეკლესია სპარსეთში და მონოფიზიტური —
 ანტიოქიანთი.

აშკარა, რომ საქართველოსათვის, რომლის
 შერობადაც მიმდინარებდა ეს დოკტორი-
 ბრძოლები, ისინი უკვლავ არ ჩაივლიდა. ჩვენ
 სარწმუნო წყაროებიდან ვიცით, რომ სირია-
 სპარსეთის ნეტორიანულ კათალიკოსს 498
 წლიდან ქართველი ეპისკოპოსიც ექვემდებარე-
 ბოდა. იმავე საუკუნეში, როგორც ჩანს, ცრუ-
 მოძღვრება აწვით მცხეთის ეპისკოპოსებსაც
 შეებო. ეს ჩანს შემდეგი ფაქტებიდან: უც-
 ნაურთა, მაგრამ 18 აპრილისკაპოსიდან, სო-
 ლელებიც იღვწენ საქართველოს ეკლესიის სათა-
 ვეში საკათალიკოსოს ჩამოყალიბებამდე, „მო-
 ქცევაი ქართლისაში“ მხოლოდ ცხრა მთა-
 ვანია ჩამოთვლილი; დანარჩენ ოთხს იგი, რო-
 გორ ჩანს, არ იცნობს. „ქართლის ცხოვრება“
 უფრო სიტყვაუბრია და ცხრას კიდევ სამს უმა-
 ტებს. შევაწებტ ეპისკოპოსის სახელი ირავე-
 ბიდან ივწორირებულია. საბედნიერად, იგი
 ცნობილია „შუშანიკის წამებიდან“; მას ერქვა
 სამოელი. საქართველოს ეპისკოპოსების სია
 დაახლოებით შემდეგი თანამიმდევრობისაა:

1. იონა* 2. იაკობ ბაკურის დროს
3. იობ თრდატისა და ვარაზბაკურის დროს (488 წლის ახლი ხანებში)
4. ელია ბაკურის, თრდატის ვაჟის, დროს
5. სუმერო ფარსმანის დროს (დაახლოებით 495-404 წ.წ.)
6. იონა
7. გრიგოლ მ
8. ბასილ
9. მოზიდან

შეფუძრავს არჩილის დროს (+487 წ.).

10. გლონიკორ ან ბოლნიკორ მირდატის დროს	}	ვახტანგის დროს
11. იოველ		
12. სამოელ		
13. მიქაელ		

ქართული ეპისკოპოსები

ამას მოსდევს ყველაზე მნიშვნელოვანი: „ქარ-
 თლის ცხოვრებამ“ შემოგვიანება ერთი ცნობა,
 რომელიც ნათელს ჰდენს ამ ცამეტ ეპისკო-
 პოსის შრწამსს. აქ წერია: მეფე პირიანიდან
 ვახტანგამდე... რვა ეპისკოპოსი ვარდაიდალა
 წესსა ზედა ჰეშმარატსა, დანარჩენები კი —
 როგორც შემწლები წესისანი, აქედან ცხა-
 დად ვამომდინარებობს, რომ ცამეტ ეპისკო-
 პოსზე ზუთი ცრუმოდვარი; მოდის, ე. ი.
 ეპისკოპოსების მთელი რაოდენობის თითქმის
 ნახევარი. მაგრამ ეს შეიძლება იმის საზუთად
 ვამოდგეს, რომ საქართველოს ახალგაზრდა ეკ-
 ლესია მაშინ მთლიანად თავის თავს იყო მინ-
 დობილი და, სომხურსა და სირიულ-სპარსულ
 ეკლესიებს შორის მერუვეი, სრულად მოკლე-
 ბული იყო მტკიცე და წინდაბედული „დედა
 ეკლესიის“ ზღმძღვანელობას.

იმ კითხვის პასუხად, თუ ვინ იყვნენ ეს ზუთი
 ეპისკოპოსი, რომელნიც არ მისდევდნენ მართლ-
 მადიდებლობას, სასჯებთი დანაშევისა ვივარა-
 უდეთ, რომ ისინი სწორედ „მოქცევაი ქართ-
 ლისაში“ ვამოტოვებულ ოთხ მღვდელმთავარ-
 ში უნდა ვიქებოთ. ესენია: გრიგოლ, ბასილ,
 მოზიდან, სამოელ. მტრუთეს დაბეჭითებით ვერ
 დავასახელებთ იგი ერთ-ერთი უცანასკნელი
 უნდა იყოს. წყაროებიდან არ ჩანს, რომელ
 შრწამსს აღიარებდნენ ეს ეპისკოპოსები. მხო-
 ლოდ მოზიდანის შესახებ არის თქმული, რომ
 ის იყო „მოგვი უსწული“, შენაღბულად ზო-
 როსტრული მოძღვრების მიმდევარი მღვდელ-
 მთავარი, მანიკეელი. სამწუხაროდ, ჩვენთვის
 უცნობია დანარჩენი ოთხი ეპისკოპოსი არიანე-
 ლი იყო, ნეტორიანი თუ მონოფიზიტი. ეს
 უცანასკნელი, თავისთავად ცხადია, მხოლოდ
 ბოლო ორს შეეხება — სამოელსა და უცნობ
 ეპისკოპოსს. ეს ჩვენი თემისათვის არც არის
 მნიშვნელოვანი. ჩვენთვის საყმარისია მოვიუ-
 ვანოთ იმის საზუთი, რომ ძველი ქართული
 ეკლესია იმდროინდელ რელიგიურ ბრძოლებში
 აქტიურ მონაწილეობას იღებდა. ქვემოთ ნა-
 თილევყოფთ, რომ ეს მონაწილეობა შემდგომშიც
 გრძელდებოდა.

ვახტანგ მეფის ცხოვრების მიხედვით, რომე-
 ლიც „ქართლის ცხოვრებაში“ შემონახული
 და ნაწილობრივ რომანის სახეს ატარებს, სა-
 ქართველოში დაიწყო ერთაქრული დამოკიდ-
 ბულების შეცვლა: ვახტანგი ბრძოლებით გა-
 დევნის მცირე აზიის, იგი აყარობს საუბის-
 კოსოს ქალაქს ნაზანსს. ტყვეებს შორის
 არის ვინმე პეტრე, „გრიგოლ ღვთისმეტყვე-

* დედანში: იონა. (მთარგმნელის შენიშვნა).

ლის" მოწაფე..., მღვდელი „დიდი მოძღვრის საფლავის ეკლესიისა“ ნაწიანში, და ერთი პერი, სახელად დასუღელი, პეტრე ვაღაწევტის ვახტანგი ბაზანტის იმპერატორის მომხრე ვახაღოს. ამის მიაღწევს სიწმინის საშუალებით. როგორც დროსაც მეფეს წმინდა წინა, გრაგოლ დღისმეტყველი და კონსტანტინე გამოცხადებთან. იმპერატორს მას ქალიშვილის ზღის პირდება და მისთან მეგობრულ კავშირს აწყობს, წმინდა გრაგოლ კი ურჩევს, პეტრე დისვას საქართველოს კათალიკოსად. სპერტინე-თიდან ვახტანგი სპარსეთში გადადის, რვა წელიწადს სპარსეთში უფნის მერე სამშობლოში პრუღდება და მოციქულებს გზავნის ბიზანტიაში. მათ დავალებული აქვთ მეფის მოშვალე ცოლის, კათალიკოს პეტრესა და ეპისკოპოს საბოლის ქართლში ჩამოუვანა. როცა ეს ცნობა არქიებისკომას მიქაელს უფრამდე აღწევს, ის აღფრთხილებს წინააღმდეგ და შეუთვლის მას: „შენ დავიტყვებია ქრისტე და ცმცხლნა ესაჲ“. ვახტანგი თავს იცავს ანგვარა ზრადღე. ბიზანს, მაგრამ, ამავე დროს, აცნობებს მას, რომ ბიზანტიაში მოციქული გაგზავნა კათალიკოსისა და ეპისკოპოსების ჩამოხაფანად. იმ განზრახვით, რომ დავითა და კამალით შეძლებდა ახალ იერარქია მოსვლისათვის ხელის შეშლას, მიქაელმა „ქრულყო მეფე და სპანი“. ამ გამოწვევის მიუხედავად, მეფე ფიქრობს: „დადავითო უბრალო ვართ, სომხლებე ჯერ არს ზრუნვან“. იგი მოქმედებს არქიებისკომის და სურს მუხლზე ემთხვიოს. ამ დროს არქიებისკომისი ისე ჰყრავს ფეხს, რომ კბილს წაუტრავს. ამის მოხუფება შედეგად ის, რომ მეფე ბრავს სტებს მიქაელს ახალი მეთაურის (კათალიკოსის) მიმართ შურისა და ეძუწე და ვითარცა ვერცხლისმოყვარეს იუდას უწოდებს მას.

სხვა წყაროებში ეს მოვლენები ბერე პუნქტში ქართლის ცხოვრებისაგან განსხვავებულადაა აღწერილი. „მოკცეცეა ქართლისაში“ მხოლოდ მეფის დაშვებანუა ლაპარაკი, მიზეზების დაუახლებლად. კულონის ზღნაწერი (მე-14 ს.) უფრო დაწვრილებითია და გულანდობლი: „იბან (ე. ა. მიქაელმა) მიამთხუია ფერტი გორგასალსა რომლისაზე მიზეზსათვის და განამო გლენისისაჲ, მამინ მეფე აღვსო გულანდობლითა მრავალა და ეცა ფერი პირისა მისისა და განზრახვიდა მრავალთა ბოროტთა დაშვობად ქრისტიანობისა“. მაგრამ მეფე მღვდელ დაშვილდა და მიქაელი კონსტანტინოპოლის პატრიარქს გაუგზავნა დასახ. კულონ; ამავე დროს, გამოსხოვა მას კათალიკოსი და 12 ეპისკოპოსი. ზემოხსენებული პეტრე კათალიკოსად უნდა გურთიბნანთ, ხოლო საშუელი და თერთმეტი სხვა, რომელთა არტეცაჲ კათალიკოსს მიაღლი, — ეპისკოპოსებად. კონსტანტინოპოლის პატრიარქმა გამოიბი.

მა ერთგვარი დიდხლოვნება იმით, რომ მღვდელ-მართობის ვარკვევს ანტიოქიის პატრიარქს ანდო. რადგან „ქართლის (იმპერატორის) სპარსეთელი“, აღმოსავლეთი და ჩრდილოეთი“ ქველთავანე კანონით მასზე იყო დამოკიდებული. ერთმანეთის საპირისპირო ცნობებიდან ჩვენ მხოლოდ რამდენიმე მნიშვნელოვან მოვლენას აღწინავეთ იმის საჩვენებლად, რომ ქართლის საკათალიკოსო შექმნას სხვა მიზეზებით იყო საფუძვლად.

ეგვი არ იცევს, რომ მართლაც განკვეთა მეფე და მისი სხვა ეკლესიისაგან; ეს შეუძლებელია ავტორის შეთხუელი იყოს. მაგრამ თუ ანგვარი მოქმედების მიზეზს დაუფრებს ძებნას, ამოცანის წინაშე დავდებებით. „ქართლის ცხოვრება“ ამას უყავიზრებს მეფის სავარაუდო განდგომის ეკლესიისაგან. თუმცა მიქაელი მართლად აღვალად დარწმუნდებოდა ამ პრადენსის უსაფუძვლოებაში, ეს რომ მოედლომინა, ახეუ მოხდა, როდესაც მეფე მის წინ დაეშო, რათა თავისი მორჩილება დამტკიცებინა. ამ მორჩილების გამოკლენის მერე რითი უნდა ახსნას ფეხის კვრა? იქნებ ეს საკათალიკოსოს შექმნასთან იყო დაკავშირებული? აქ უნდა ვიკითხოთ: როგორ მოხდა, რომ იგივენი მიქაელი კი არ წარადგინა ამ სახატო თანადებობაზე. არამედ სხვა ვინმე? როგორ ახსნება სხვა წყაროების დამოკიდებულება ამ მოვლენებისადმი, როდესაც ისინი ეკლესიიდან განკვეთას ამ მის მიზეზებს დუშვილით უვლიან ვერდეს? და კიდევ, როგორ შეუძლია ავტორის დავგარწმუნოს, რომ ბიზანტიის ეპისკოპოსი, რომელსაც სწორედ მამინ მიეცუვანა კონსტანტინოპოლისა (881 წ.) და ქალედონის (451 წ.) მსოფლიო კრებების მიერ პირველი ადგილი ძველი რომის შემდგე და პონტოს, აზიისა და თრაკიის ეპარქიების მმართველობა, ქართული ეკლესიის წარმომადგენლებს უმავალით დიდხლოვნებით ანტიოქიის პატრიარქთან გზავნის?

რადგან ამ შემთხვევაში „ქართლის ცხოვრება“ დამატრელებლობს მოკლებულია, ვახტანგსა და არქიებისკომას მიქაელს შორის ამტუდარი დავის მიზეზი სხვაგან უნდა ვეძიოთ, კერძოდ თვით ორივე პარტიისთვის და მათ რელიგიურ მრწამსში. ჯერ დავაკვირდეთ მიქაელის პარტიუნებას და მას მრწამსს: „თუ ვეცოლინება, ვინ და რა მრწამსის მიმდევარი იყო მიქაელი, მამინ იმის ვარკვევაც გაგვიაღვილდება, თუ რა ნიდაგზე შეიძლებოდა უთანხმოება აღმოცენებულიყო“.

ქართული წყაროების მიხედვით, მიქაელს განიხილავდენ ამოავითვე როგორც ტეშმარტი მართლმადიდებლობის დამცველს, ქალედონის კრების გაკებით, და როგორც უკველგვარი მწვალებლობის გამანადგურებელს ქართლში. იგი დღისმოსავმა დედოფალმა სადუბტმა გამოვ-

ზენა სახერმწიფიდან საქართველოში და დანი-
 შნა არქიპისკოპოსიდან. ჩვენს განუდგურებში-
 ნა ირანული ცეცხლითავეანსმცემლობა და სხვა-
 ცრუ მოძღვრებში. მოქალაქე თავის მოვლერო-
 ხას კარგად არაშეედა თავს. ქართული ეკლეს-
 სია ამის გამო განადიდებს მას როგორც „ნე-
 ტარს მიქაელს“. ერთი თხზულებაში იგი ვერის
 სახითაც კი არის გამოყვანილი, რომელშიც
 „ეტიტკიოსი პეტრე“ (ფულონი) დაამარცხა და
 ჩააქოლენა. ეს ას მიქაელი იყო. „მოკვი უს-
 ქულოს“ მოხიდავს ნაწერები რომ დააწვივო-
 ნა. ამის მიხედვით შეიძლება ჰუმანიტეტებში
 ვიხილოთ ას ფაქტი, რომ მეფე, რომელიც ამ-
 გვარი ეპისკოპოსის მერ ეკლესიისაგან განიც-
 ხული იყო, არ იზარადა მის რწმუნას. ამ
 მოსაზრებას განვიტყობებ მიქაელის განდევ-
 ნა, მისი შეცვლა სხვა პარტი და ერთხანად
 თორმეტი ახალი ეპისკოპოსის შოთხონა.
 ეს უკვლავითა იმაზე მიუთითებს, რომ მეფეს
 განსარაზებლი მქონდა ასეთი რადიკალური და
 უკანდული ზომებით თავისი საკუთარი პარტია
 განემტყობანა და ქართული ეკლესიის რე-
 ორგანიზაცია მოეწდინა, თავისი განზრახვა
 რომ განებორცილებანა და მისთვის კანონი-
 რი მიეძღვა, ვახტანგს ისეთი პარისთვის
 უნდა სახეშარბა, რომლისგანაც მეტ თანადგო-
 მას ელოდა, ე. ი. ანტიოქიის პატრიარქისათ-
 ვის, რომელსაც ქართული ეკლესია, თეოლო-
 ლად მაინც, ექვემდებარებოდა. ამას მიუვაართ
 იმ საკითხამდე, თუ რადის შეიქმნა ქართლის
 საკათალიკოსო. ეს დრო საქმად ზუსტად შე-
 იძლება შემოისაზღვროს. 508 წელს სომხური,
 აღბანური და ქართული ეკლესიების საერთო
 კრებაზე ქ. დიუნში (სომხეთში) საქართველოს
 ეკლესიის მეთაური კათალიკოსად მოიხსენიება.
 მეორე საერთო წერტილს იძლევა წმ. უშუანი-
 ის მარტვილობა. უშუალოდ მისი სიკვდილის
 წინ, რაც დაახლოებით 472 წლის ახლო ხანე-
 ხში მოხდა, მასთან მივიდა „თავი იგი ეპისკო-
 პოსთა საჰოლ“. ამას გარდა დადგენილია, რომ
 ვახტანგე 484 წელს თავისი სპარსი სუფრე-
 ნის წინააღმდეგ აჯანდა და ამ ხანგრძლივ
 ომში 502 წელს ვიარგენი და სიციცხლე და-
 კარგა, ე. ი. საკათალიკოსოს შექმნა 472-484
 წლებს შორის უნდა ვივარაუდოთ.

ამ დროს სირიასა და პალესტინაში მოღვა-
 წერობდა ერთი ქართველი, რომლის სახელიც
 ფართოდ იყო ცნობილი: პეტრე იბერი
 (+488 წ.). იგი მონოფიზიტობას მიემხრო და,
 როგორც შიშუმის ეპისკოპოსი, მისი სულიერი
 წინამძღოლი ვახდა. თავის ქვეშევრდომებს ვა-
 ჭირებნაში რომ მიშველებოდა და მათი რელი-
 გიური მოთხოვნები დაეკმაყოფილებინა, მან
 დაარსა მონასტრები და სახტუმრო სახლები
 მათ შორის იერუსალიმში, რომელსაც „იერუსა-
 მონასტერი“ ეწოდა. ამ სახელწოდებიდან უნ-
 და დავსკვნათ, რომ პეტრეს ცხოველი ურთიერ-

ობა მქონდა თავის სამშობლოსთან და ქა-
 რთულ ბერებსა და პილიგრიმებს. სახელწოდებ-
 მაშინ შარბილად იყვნენ, ეტიოპიისაგან იმე-
 ხდა. თავისთავად ცხადია; რომ ამ მონასტრე-
 ბისა და ხანაგების მკვიდრნი და სტუმრები
 უმეტესწილად მონოფიზიტები იყვნენ და სა-
 ქართველოში დამბრუნების „ქმედვე“ თავიანთ
 ახალ რწმუნას იყავდნენ. თითონ პეტრე კარ-
 ვად იცნობდა ანტიოქიის ერთმორწმუნე პატ-
 რიარქს, პეტრე ფულონს, რომელიც ამ ქალა-
 ქის ეპისკოპოსის თანამდებობაზე საქვარ იყო
 არჩეული (408-471, 475-477, 485-488). გამო-
 რიცხული არ არის, რომ ვახტანგი ქართველი
 მონოფიზიტების საშუალებით დაუკავშირდა ამ
 პატრიარქს. პეტრე ფულონი, რა თქმა უნდა,
 უოუმანს არ დაიწვიებდა და საქართველოს სა-
 კათალიკოსოს მონოფიზიტი მღვდელმთავრით
 გააბედნიერებდა. ეს ვარაუდი საქართველოს
 საკათალიკოსოს მონოფიზიტური წარმოშობის
 შესახებ საწმუნო ვახდება, თუ გავითვალის-
 წინებთ ისტორიულად უმკველ შეზღვევ ფაქტს.
 შემოსწინებულმა დენის საეკლესიო კრებამ
 (508 წ.) აღიარა მონოფიზიტური ელფერის
 მქონე მოძღვრება და, როგორც ხანს, მიიღო
 მეფე ზენონის მენოტიკონი. ოცდამათხმა ქარ-
 თველმა ეპისკოპოსმა, კათალიკოს ვახტანგის
 მეთაურობით, დაამტკიცა ამ კრების გადაწყ-
 ვიტალიება თავისი ხელმოწერით.

ქართული ეკლესიის განვითარება ამ ვითარ-
 ტების შესაბამისად წარიშარბა. ვახტანგის მი-
 ერ მისი გარდაქმნის შემდეგ მონოფიზიტურად
 მოაზრებულ ეპისკოპოსების რიცხვი ვიარმაგ-
 და. მაგრამ ქართული ეკლესია არ ვადასულა
 ახალ რწმუნაზე, მაშინდელი მს ეპისკოპოსიდან
 ცხარამ თავი შეივარა თინხმობისაგან ჩვენთვის
 უცნობი მიწების გამო. მათ და მათმა მომდევ-
 არებმა შექმნეს პარტია იმისათვის, რომ მე-2
 საუკუნის მიწურულს ისევ მართლმადიდებლო-
 ხას გაემარტვა.

ქართული იერარქიის დამოუკიდებლობისათ-
 ვის შეიძლება პოლიტიკურ ვითარებასაც მქო-
 ნდა ვარკვეული მნიშვნელობა, ვახტანგს საქა-
 რთველოს უკვლავ მოუღალარულ მეფეებს მი-
 ეკუთვნებდა; ამაზე მეტყველებს პოეტურად შე-
 მკული მისი საგმირო საქმეები. სინამდვილეში
 იგი ენერგიული და თავდაჭერებული სახელმ-
 წიფო მეთაური იყო, რომელსაც სურდა თავი
 სი ქვეყანა რელიგიური და პოლიტიკური ქვე-
 შვერდლობისაგან ვითავისუფლებინა. საკათო-
 ლიკოსოს შექმნის მერ მან მოაზრებნა სპარსე-
 ლების ბატონობის წინააღმდეგ ვადმოებარებნა
 სა სომხები, რომლებიც მას დიდ პატივს სცე-
 ზდნენ. შარბილია, მისი პოლიტიკური გეგმა არ
 განხორციელდა, მაგრამ იერარქიული ორგანი-
 ზაცია ძალაში დარჩა.

რაც შეეხება საკათალიკოსოს მეთაურებს,
 როგორც წყაროებიდან ვიციით, ისინი ფარხა-

ნამდებ (542-547) ეველა სირიელები ან ბერკნები. აუგნენ მხოლოდ ამ მეფის დროს ავიდა საქაოლიკოსის ტახტზე პარველა. ქართველი — სხვა. რაგორც ჩანს, საქაოლიკოსი, მცხეთის ორ არისტოკრატიულ ოჯახში შთამომავლობითაც კი გამხდარა, მაგრამ ამგვარი შეუსაბამო ვითარება დიდხანს არ გაგრძელდებულა.

III

ისმის კითხვა: რა პირობებში განაწევრებს ახალი იერარქიის შექმნა? სხვა პირდაპირი წყაროების სიმცირის გამო საქაოლიკოსის შემდგომი ფორმირების განცხადება შეიძლება შემდეგი ცნობა გამოკვადგეს. მე-11 საუკუნის მოღვაწეები, ქართველი ბერი ეფრემ მცხრე და ნიკო შავთბილი, შემდეგ ცნობას ვაწვედნენ, რომელიც, როგორც ისინი იჩვენებდნენ, ძველს ქართველებთან აქვე ამოღებულა: იმპერატორ კონსტანტინე კოპრონიუმის დროს (741-775) ორი ქართველი ბერი მივიდა პატრიარქ ანტოქიკტ ანტიოქელთან (დაახლოებით 744-751); ისინი ჩიოდნენ, რომ ქართველებს აღარა მუთუ კათალიკოსი, „რამეთუ დღეისაგან ნეტარისა ანასტასის მღვდელმთაწმინდისა, ანტოქიკტ პატრიარქისა, არა ურთიბულ არს შთადა კათალიკოსი მთავარბისეკომოსი სიმნელისაჲს ზვისა, რამეთუ ავარანისაგან ვერავინ აუადრებს სვლად“. მის შემდეგ, რაც ბერები წარუდგენენ პატრიარქს, მან ვასკა სინოდის სიგელი, რომლის მიხედვითაც მომავალში კათალიკოსის ურთიბეა ქართველ ეპისკოპოსებს მიენდობოდა; ამისათვის კი ევალდებოდათ უამისწორავში ანტიოქიის პატრიარქის მოხსენიება და ყოველწლიურად 1000 დრამკანის გადახდა. პატრიარქი იტყობდა შემდგომში უფლებებს, მწვედმლოხობას ან გამწითილებების შემოსვენებაში საქართველოში ტეზაქოსი ვაეგზუნა. არავითარი ხა. ფშქველი არა ვაქვს. ევეი შევიტარეთ ამ ცნობის ნამდვილობაში. ამ ცნობიდან კი გამომდინარეობს ორი რამ: მე-7 საუკუნიდან მე-11 საუკუნის შუა წლებამდე საქართველოს კე. შირი ანტიოქიისთან გაწედა. ამათ გამოაწედა ის, რომ საქართველო ამ პერიოდში საეკლესიო მეთაურის გარეშე დარჩა, რადგან მის კათალიკოსს ურთიბეა ანტიოქიაში უნდა მიღრო. ეს უკანასკნელი პირობა კი შეიძლება აიხსნას მხოლოდ საქაოლიკოსის თავდაპირველი ორგანიზაციით. იგი მხოლოდ მე-8 საუკუნეში შეიკვლია და ამით გამოხატა საქართველოს ეკლესიის სრული და სამოლო დამოუკიდებლობა (ავტორეფლია). ეს ბოლო დასკვნა აუცილებლობა უნდა გავიზაროთ. წმ. გრიგოლ ხანძთელის (+883) ცხოვრებიდან ჩვენივეს სახედლობარ ცნობილია, რომ კათალიკოსი არსენ მცხრეელი (882-883) მე-8 საუკუნეში ქართველი ხალხის და სამღვდელთების შიერ იქნა არჩეუ-

ლი და ქართველი ეპისკოპოსების ქვეყნულ კათალიკოსის საეკლესიო ავტორიტეტის უფლებები ველგვარი ჩარევის გარეშე. ამიტომ, პატრიარქი იტოვებოდათ და დაწვედებოდათ ქართული საეკლესიო იერარქიის განვითარება დასრულდა.

მაგრამ ქართულ ეკლესიას ალმა კიდევ რაღაც რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს აღმოსავლეთის ქვეყნების თვალში: წმინდა მირონის ურთიბეა საქუთრე თავის ქვეყანაში. ქართველებისათვის ამ უკანასკნელს პატრიოს მოკრევის და მამაბურება გუთუნის ეფრემ მაწვერელს (მე-8 ს.). ამის შესახებ გიორგი მერჩულე წერდა: „დიდი ეფრემ მრავლისა კეთილისა მომბტუებულ ექმნა ქუყანასა ჩუენსა, რამეთუ პარველად აღმოსავლისა კათალიკოსთა მიხრონი იერუსალემით მომყენდა, ხოლო ეფრემ ქრისტეს შიერთა ბრძანებთა მიხრონისა კრთიხედა ქართლს განაწედა იერუსალემისა პატრიარქისა განწესებითა და წამებითა სხარულით“. ეს მოხდა პატრიარქ სერგი იერუსალიმელის (842-859) დროს, როცა ორი ქართველი ბერი, მიკაელ და არსენი, რომლებმაც მცირე ანაში ოლიმპოს მოაწე ქართული მონასტერი დაარსეს, წმინდა ქალაქში მოვიდნენ და ანტიოქიის პატრიარქთან შეთანხმებით აქაური სინოდისაგან თავიანთი ეკლესიისათვის ეს უფლებები მოპოვეს.

ისმის კითხვა: თუ ქართული ეკლესია იერარქიულად ანტიოქიაზე იყო დამოკიდებული, რა მიზეზით იღებდა იგი მირონს იერუსალიმიდან და არა ანტიოქიიდან? ანთი თითქმისდა საოფო კითხვაზე პასუხი მარტავია: იერარქიულ მდგომარეობასთან მირონის ურთიბეას არავითარი კავშირი არა აქვს. მირონის კრთიხეა ძველ ეკლესიაში ეპისკოპოსების პრევილეგია იყო. ბევრმა კრებამ, მათ შორის ქრთიგენისამ (890, ც.ი. 8 და 897, ც.ი. 36), რომელთა კანონებაც აღმოსავლეთის ეკლესიაში მიღებული იყო, ეს უფლება განმეორებოთ განმტკიცეს. ამის მიზეზათ ეველი ეპისკოპოსის მქონდა უფლება უშუალოდ ეურთობა მირონი. მხოლოდ მოგვიანებით გადავიდა ეს უფლება პატრიარქებზე, ისე რომ ძველი პრაქტიკა ევექვემ არ დაუერებოთ. მაგრამ ამის გამო, რომ მირონს მომადება სულ უფრო და უფრო რთულდებოდა — წმინდა ზეოში შერეული სურნელოვანი მცენარეების რიცხვი ხშირად მის აღწედა — და მისი ურთიბეა არანაკლებ ხაზვიამოდ ხდებოდა, ქართველები იძულებული უნდა გამხდარიყენენ, არაბების მმართველობის დროს მირონი უცხოეთიდან ჩამოეტანათ. აქედან გამომდინარე უნდა შექმნილიყო შემდგომე .წ. მოციქულითა სამარტლის წესი, ქართველებმა, რომ თავიანთი მწერა იერუსალიმის მიკრეს და არა ანტიოქიას, ეს არავისთვის უცნაური არ უნდა იყოს. საქართველოს კავშირი ანტიოქიისთან ხანგრძლივად არსოდეს არ უ-

ული. მე-8 საუკუნის ბოლოს დამარცხდული კავშირი ანტიოქიასთან უკვე 810 წელს შეიარაღდა და მე-8 საუკუნეში სრულიად გაქვდა. სხვაგვარად იყო საქმე იერუსალიმთან მიმართებაში. ქართველებს თავიდანვე აზიდავდა ეს ქალაქი. იერუსალიმი მათი პილიტატიზმის მიზანს და მათი ბერ-მონაზვნული ცხოვრების დახედვით ახდენდა წარმოადგენდა. იგი ქართველებისათვის „ახალი მკლესიის იდეა“ იყო, რომლის ხელშეწყობა იხინი ხაზოვანებით იღებდნენ ლიტურგიკულ და რელიგიურ წესრეგულაციებს, მისი სახელი დიდი მნიშვნელობის მისანიშნებლად ხშირად გადაქმნიდნენ სხვა ქალაქებზე: მაგ. კონსტანტინოპოლის ბერძენების საეკლესიო პოლიტიკის თვალსაზრისით ახალი რომი კი არა „ახალი იერუსალიმი“ ერქვა. იგი იყო წყარო ნამდვილი რწმენისა და ქართველები დარწმუნებულები იყვნენ, რომ ქრისტიანობა მათთან წმ. ქალაქთან შემოვიდა. ლეგენდის მიხედვით, წმინდა ნინომ, ქართლის გამაქრისტიანებელმა, თავისი მოციქულებრივი მისია იერუსალიმში მიიღო, მაშინ როცა მამამისი რომაული მხედართმთავარი იყო. ყოველივე ამას, რა თქმა უნდა, არაფერი ჰქონდა საერთო კონსტანტინოპოლის დამოკიდებულებასთან. ამის ფაქტები მხოლოდ რწმენისა და ქრისტეს დახადების ადგილისადმი სიყვარულში იდო. იგივე ზიზღი აკავშირებდა მასთან სხვა ეკლესიებსაც. მაგ. სომხურ ეკლესიას, რომლის შენახებაც კარგადაა ცნობილი, რომ იგი იერარქიულად იერუსალიმზე კი არა, კესარიასზე იყო დამოკიდებული. ის ფაქტიც, რომ პარონის კურთხევის უფლება ქართველებმა ანტიოქიის თანხმობით მიიღეს, ჩვენი მონაზრების სასარგებლოდ ღვაკლავდა. სხვა შემთხვევაში ასეთი ჩარევა უცნაურ საქმეებში სრულიად გაუგებარი იქნებოდა.

მკვლევ შეგნებებთა მართლმადიდებელი პატრიარქის ბალსამონ ანტიოქელის (+1158) ცნობაზე, რომელიც იბერიის ეკლესიას ეხება. ზუთი პატრიარქატის — რომის, ალექსანდრიის, ანტიოქიის, იერუსალიმის და კონსტანტინოპოლის, — ჩამოთვლის შემდეგ იგი მოხსენიებს სამ დამოუკიდებელ ეკლესიასაც — ბულგარეთის, კვიპროსის და იბერიისას. ბულგარეთი დამოუკიდებელი ვახდა იუსტინიანემ, კვიპროსი — ეფესოს მსოფლიო კრებამ. საქართველოს ეკლესიასთან დაკავშირებით იგი აღნიშნავს: „...ამჟამად, რომ უწმინდესი პატრიარქის პეტრე... ანტიოქელის დროს გამოვიდა სინოდის დადგენილება, რომელითაც იბერიის ეკლესია თავისუფალი და ავტოკეფალური გახდა“.

რას ვგებულობთ ამ ცნობიდან? ვინ იგულისხმება „უწმინდესი პატრიარქი პეტრე“? ქვეშ: მონოფიზიტი პეტრე II ფულონი თუ მართლმადიდებელი პეტრე III (1052-1057)? კონსტანტინოპოლის, რომელიც იბერიის ეკლესია თავისუფალი და ავტოკეფალური გახდა?

ორ ეკლესიას შორის, რომლებმაც მე-8-დან მე-9 საუკუნეებში მოიპოვეს დამოუკიდებლობა, უნდა იყოს მტკიცებულება, რომ ავტოკეფალია უნდა იყოს მათი გულისხმობა. ეს ქართული წყაროების ნათელი დადასტურებაც იქნებოდა. ამ მონაზრების არ ეწინააღმდეგება ეპიოქტი „უწმინდესი პატრიარქი“, რომლითაც მონოფიზიტი პეტრე ნავულისხმევი, რადგან ასეთი, სხვათა შორის უწმინდესი თანამდებობის ეპისკოპოსი, ვიდრე ამ თანამდებობის მქონეს. ასევე მხედველობიდან არ უნდა გამოვკრებივს ის, რომ პეტრე ფულონი, თავიდან მართლმადიდებულების მიერ დევნილი, ბოლოს აღარ გახსენებიათ. თუმცა ბევრი მკვლევარი იქნის იბრები, რომ ამ პატრიარქში პეტრე III დაინახონ. ასეთ შემთხვევაში სინოდის ასეთი გადაწყვეტილება ან არ არსებობდა — ამაზე თვითონ ბალსამონის ცნობაც ღაპარაკობს, როდესაც ის იწყებს სიტყვით „ამჟამად“, — ან იგი იდენტურია სინოდური ფორმით ჩატარებული საუბრისა, რომელიც გაიმართა წმ. გიორგისა (აიონოელისა) და ანტიოქიის პატრიარქს შორის 1056 ან 1057 წელს ქართული ეკლესიის დამოუკიდებლობის თემაზე სინოდის სხვა გადაწყვეტილება მე-11 საუკუნეში სრულიად უარყოფდა უწმინდესი იქნებოდა. ქართული ეკლესია სულ მცირე მე-8 საუკუნეში მიანიც უკვე სრულიად თავისუფალი და ავტოკეფალური იყო. ეს ჩვენ ვიცით შემოხსენებული გიორგი მერჩულესაგან, რომლის ცნობებშიც უგვიკვლავ სარწმუნოა. და თუ ასეთი გადაწყვეტილება არსებობდა, შეუძლებელია, რომ წმ. გიორგის, რომელმაც საფუძვლიანად იცოდა არა მარტო თავის ეპისკოპოსი და თავის სამშობლოში მომხდარი ყველა მნიშვნელოვანი მოვლენა, ქართული ეკლესიის დამოუკიდებლობის დადასტურების მისი ავტორიტეტიზაცია და არ გამოეყენებინა იგი. ამის გამო შეგვიძლია ეს ცნობა ძალდაუტანებლად გავაიგიოთ ანტიოქიაში ჩატარებულ შემოხსენებულ საუბართან. ასეთ პარამეტრში, როცა პატრიარქთა სხვა სრული არ არის, ხოლო იმდროინდელი პატრიარქების თანამდებობა და მმართველობის დრო უზუსტად არ ვიცით, ეს ადვილად დასაშვებია. წმ. გიორგის ცხოვრებაც არ ვგვიწყნის სერიოზულ სიმწვინებებს: ბალსამონთან ღაპარაკია პეტრეზე, პეტრეობის მიერ გამოცემულ ცხოვრებაში კი — თეოდოსიოზე. მხოლოდ საბინიანის მიერ გამოყენებულ ხელნაწერში არ არის ამ ადგილას ანაფთასობის სახელი, ე. ი. წაკითხვა მთლად უშეცდომო არ უნდა ყოფილიყო შეიძლება ბალსამონი თვითონ არ გამოვკვივებ სწორად პატრიარქის სახელს, რადგანაც მან სახელი სარწმუნო წყაროდან კი არა, გადმოკვებშიდან იცოდა. ანუ თუ ისე, ყოველივე იმის მიხედვით, რაც ჩვენ შემოხსენებული ადვინიშით. არ შეიძლება ვიფიქროთ, რომ სა-

ქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალია მხოლოდ მე-11 საუკუნეში ცნეს. ეს მანამდე კარგა ხნით ადრე დასრულებულა ფაქტი იყო.

მე-8 საუკუნეში საფუძვლად ჩაეყარა და მე-9 საუკუნეში განხორციელებულ საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიას საუკუნეების განმავლობაში აღარ განუცდია არსებობის სასიათის ცვლილება. შეიძლება ზედგებოდა მისი ორგანიზება და შინაგანი განწყობება, მასზე კეთილმშობრული ზეგავლენა მოახდინა იბერიის პოლიტიკურ-კულტურულმა გაძლიერებამ. აღმოსავლეთ საქართველოში და აღმოსავლეთ საქართველოსათვის ავტოკეფალიის ავტორიტეტი მე-9-დან მე-11 საუკუნემდე საქართველოს აღმოსავლეთ რაიონებს ვასცდა და ზეგავლენა ვერცხდებოდა. გავლენის სფეროებისა და იურიდიციის ასეთმა წრდამ ხელი შეუწყო საზღვარგარეთ მისი ავტორიტეტის ამაღლებიდან და განწყობებას. ამ დროიდან სხვა ეკლესიებიან დამოკიდებულებაში მას შეეძლო ბევრად უფრო დამოუკიდებელია და მიზანდასახული ყოფილიყო, ვიდრე წინათ. ამიტომ იგი სრულიად განსვ იღვა ბიზანტიის სატემბრატობიდან და დევნილ ბატონყვანისშეცემლებს მფარველობა კიდევ უკმარისი მართლმადიდებლობის ასეთმა ურყევმა დაცვამ ისე შორს ვაუთქვა მას სახელი, რომ თვით ვაიროს ვოციების საეკლესიო წინამძღოლი, სახელად იოანე, მე-9 საუკუნის ბოლოს მცხეთაში ჩავიდა, სადა აქ ეპისკოპოსად გურბენებისათ, რადგან კონსტანტინოპოლში სატემბრატო მწვალებლებს ჰქონდათ მმართველობა ხელში ჩაგდებულია.

ქართული ეკლესია არ ჩაბრუნდა არც რწმენის შესახებ დავაში, რომელსაც შუა საუკუნეებში დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ეკლესიები სრულ განუთქილებამდე მიიყვანა. საქართველო რომის ტახტს მოკვიანებით ჩამოშორდა და ეს გამოყოფა თანდათან განხორციელდა. ქართველი ეკლესია ამის შესახებ 1840 წელს ვუზდებოდა. ამავე დროს რომელი მიხილენთა წარუწავს ერთობისათვის შედგე არ მოჰყოლია, ისე რომ ქართველი ხალხის ფართო მასები ჩვენს დრომდე განუალყვებელი დარჩა რომისაგან. რაც შეეხება კათალიკების რიცხვს საქართველოში, მსოფლიო ომამდე რომის ეკლესიის დაახლოებით 40.000 მიმდევარი ჰქავდა, რომელია უმეტესობაც ლათინურ წესს მიხდებოდა.

საუკუნეთა განმავლობაში ზეღუბლებლად დაჩრდილი ქართული ეკლესია მე-19 საუკუნის დასაწყისში აღმოჩნდა ისეთი მოვლენების წინაშე, რომლებიც მის დამოუკიდებლობას მოსპობით ემუქრებოდა. განუწყვეტელმა ბრძოლებმა ბურჰეზიან და სპარსელებთან ქვეყანა დააუფლურა. ამიტომ ეძებდა მისი უკანასკნელისწინა მდგე ირაკლი II (+1798) დახმარებას დასავლეთის ზღლისუფლებთან. რომლებაც მან დახმარება დასავლეთიდან | ვერ მიიღო.

1788 წელს იმპერატრიცა ეკატერინე II-მ მეგობრული ხელშეკრულება დადგინდა ქვეყნის მიხედვითაც ქვეყნის შინაგანი დამოუკიდებლობის დაცვით და საყუთარი მმართველია დინასტიის უკანასკნელი საქართველო პოლიტიკურად რუბეთის უფროდებოდა, ეკლესიისა და მის კათალიკოსს კი სრული დამოუკიდებლობა ჩაენიდა. უკანასკნელი მეფის სიყვდილის შემდეგ (1800) რუსეთში, ყველა საზეიმო ხელშეკრულების საწინააღმდეგოდ, 1801 წ. საქართველოს ანექსია გამოაცხადა, იგი რუსეთის პროვინციად გადაქცეა და ამათ ამავე დროს ეკლესიის დამოუკიდებლობაც მოსპო. იგი რუსეთის სინოდს დაუქვემდებარდა უკანასკნელი კათალიკოსი ანტონ II აძიულეს გადაშდგარყო და 1811 წ. რუსეთში გადაახალგეს. მის ადგილზე დაქდა გუზარქოსი, რომელსაც უნდა ემართა საქართველოს ეკლესია წმინდა სინოდის სახელით. თუმცა ეს თანაშემობა პირველად ქართველები იყვნენ, 1817 წლიდან მხოლოდ რუსი ეპისკოპოსები ინიშნებოდნენ გუზარქოსებზე. „რომელია მთელი სასულიერო პოლიტიკა ქართული ეკლესიის რუსიფიკაციის მდებლობა იყო“ ეს არაკანონიერი მდგომარეობა ომამდე ვაგრძელდა, რომლის დროსაც რევოლუციამ ცარიზში დაამხო და არარუს ერებს თავისუფლება და დამოუკიდებლობა მოუტანა. 1817 წლის 12 მარტს საქართველოს ეკლესიამ თავისი დამოუკიდებლობა გამოაცხადა და „სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქად“ ეპისკოპოსი კირიონი აირჩია. მოხდა და ეკლესიო ცხოვრების ახლად ორგანიზება და ადგილობრივ საეკლესიო კრებებზე თბილისში (1817 წ.) და ველათის მონატერში (1821 წ.) ახალი წესდება შეიმუშავეს.

1817 წლიდან ქართულ ეკლესიას, მისი წესდების შესამაშისად, შემდგენარად განაგებენ ეკლესიის მეთაური არის „სრულიად საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქი და თბილისისა და მცხეთის არქიეპისკოპოსი“, რომელიც განაგებს მთელ საეკლესიო საპატრიარქოს და მის საბჭოს. კათალიკოსი და საპატრიარქო საბჭო, რომელიც სანაბეროდ სასულიერო და სერო წევრებისაგან შედგება, არჩეულია სერო კრების მიერ. საპატრიარქო საბჭოში შედის ყველა საეკლესიო ეპარქიის ეპისკოპოსი. ეპარქიის მართავს ეპარქიის საბჭო ორდინარიუსის ზელმძღვანელობით. ეპარქიის საბჭო, ისევე როგორც საპატრიარქო საბჭო. ეპარქიის კრებაც არჩევა. ეპარქია იყოფა ოლქებად — საეკლესიო მრევლებად. ასეთ მრევლს ზელმძღვანელობს დეკანოზი, რომელიც ოლქს მართავს ეპისკოპოსის მეთვალყურეობით, საოლქო შეკრებაზე არჩევა მეთრე დეკანოზი. რომლის დასაშდებაც ეპისკოპოსზეა დამოკიდებული. ყოველ სამწყისოს ჰქავს გენერალური საბჭო, რომელიც წარუწავს ეკლესიის ქონებაზე. მონა-

ტრები ექვემდებარება შესაბამის კასტისმგებელ ეპისკოპოსს, მხოლოდ წმინდა ნინოს სახელობის დედათა მონასტერი ბოლბუღში ექვემდებარება უშუალოდ საეკლესიო საბჭოს (—საპატრიარქო საბჭოს). 1921 წლის წესდების მიხედვით, გენერალური საბჭო უკველ სამ წელიწადში უნდა იქნეს მოწვეული.

1917 წლიდან საქართველოს ეკლესიას უკვე ხუთი კათალიკოს-პატრიარქი ჰყავდა: კაზიონ II (1917-1918); დეონიდე (1918-1921); ანბროსი (1921-1927), ქრისტეფორე (1927-1932), კალისტრატე (1932 წლიდან).

საქართველო 1921 წლიდან საბჭოთა რესპუბლიკების შემადგენელი ნაწილია. ისედაც არაზუსტი ცნობები ახე აშკაათად აღწევს ჩვენამდე, რომ არ შეგვიძლია მოგვეთხუთხოთ სურათი საქართველოს ეკლესიის მდგომარეობის შემდგომი განვითარების შესახებ და გაცნობოთ, თუ როგორია მისი იერარქია უკანასკნელ წლებში.

თუ კვლავურს შევჩვენებთ, შევიჩვენებთ, ვახსენებთ, შევხატოთ: ქართული ეკლესია დასახლება ბიზანტიიდან მოდის. მალე თავის თავს მინდობილი, იგი იერარქიულ კავშირში იმყოფება სომხურ და სირიულ ეკლესიებთან, მე-6 საუკუნეში იქმნება საკათალიკოსო, რომელიც ალბათ მონოფიზიტური და ამის შედეგად ანტიოქური წარმომავლობისა იყო.

მე-7 საუკუნის დასაწყისში იბერია მართლმადიდებლობას უბრუნდება. მე-8 საუკუნეში იბერიის ეკლესიის ავტოკეფალური განვითარება მთლიანად დასრულდა. ეს კანონიერა გზით მოპოვებული დამოუკიდებლობა მხოლოდ მე-19 საუკუნის დასაწყისში დაიკარგა რუსეთმა, რათა შემდგომ უზუსტად 100 წლის თავზე (1917 წ.) კვლავ აღმდგარიყო.

თარგმანი თამარ კვამბარიძის

...საქართველოს მწიგნობართა კავშირის ...
 ...საქართველოს მწიგნობართა კავშირის ...
 ...საქართველოს მწიგნობართა კავშირის ...

...საქართველოს მწიგნობართა კავშირის ...
 ...საქართველოს მწიგნობართა კავშირის ...
 ...საქართველოს მწიგნობართა კავშირის ...

ცინლა კარგულაშვილი

**რუსთველისეული „ესე აზგავი სპარსულის“
 ინტიპრპრეიტაციისათვის**

„მარაგით ზრახუა არს სიტყუა ესაჲ გვარად
 სოქუა, ადგილ საცნაურ არ იყოს, არამედ ვი-
 თარცა ღრუბელი რამ ემოსოს ანუ ორსამ
 რგად ვაისინჯოს“.

ს. ს. ორბელიანი, „სიტყვის კონა“.

ვეფხისტყაოსნის „სახედისწერო სტროფად“
 წოდებული“ მეცხრე სტროფი იწყება სიტყვი-
 ბით „ესე აზგავი სპარსული“, სადაც სპარსუ-
 ლი ეს სახელია, რომელიც „რადაც წინააღმ-
 დეგობას შეიცავს“; ეს დადიანისა შენიშნეს და
 აღნიშნეს რუსთველოლოგებმა, კემშირიტად,
 სპარსული შოთა რუსთაველის პოემაში
 „დვალ საცნაური“ სიტყვა არ არის — იგი
 შტაფორაა, და, როგორც ტროპი, „ორ-სამ რი-
 გად უნდა ვაისინჯოს“.

იყობა, რომ სპარსული, როგორც სე-
 ციფიკური ტერმინი, მხოლოდ ვეფხისტყაოსნის
 ლექსების მონაპოლიას არ შეადგენს, თავისი
 გეოგრაფიული განვრცობით ძველს იოკუმენი-
 სათვის გლობალური მასშტაბებისა და შუა-
 საუკუნეთა ეპოქის ევროპისთვის გარკვეული
 კონვენციური ტერმინის სტატუსს ფლობს. იგი,
 ჯერ კიდევ ჩვენს წელიადრიცხვამდე, ანტიკური
 აზროვნების წიაღში ჩამოყალიბებული და გან-
 შტაკებული მნიშვნელობით გეოგრაფიული
 ტერმინის ფარგლებს სცლდება და გაყოფი-
 ბით უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე შეიძლება
 ვფიქრობდეთ:

რას არ ეტყვიან ირანელი მეფეთა თქვენთა,
 რის გადაშლიან ფოლიანტებს, სადაც სწერია
 სამარადეთომოდ წარუშლელი სიბრძნეელი მათი...
 (სამოთხე, XIX, 112-114)

იყობა, რომ სპარსული, როგორც სე-
 ციფიკური ტერმინი, მხოლოდ ვეფხისტყაოსნის
 ლექსების მონაპოლიას არ შეადგენს, თავისი
 გეოგრაფიული განვრცობით ძველს იოკუმენი-
 სათვის გლობალური მასშტაბებისა და შუა-
 საუკუნეთა ეპოქის ევროპისთვის გარკვეული
 კონვენციური ტერმინის სტატუსს ფლობს. იგი,
 ჯერ კიდევ ჩვენს წელიადრიცხვამდე, ანტიკური
 აზროვნების წიაღში ჩამოყალიბებული და გან-
 შტაკებული მნიშვნელობით გეოგრაფიული
 ტერმინის ფარგლებს სცლდება და გაყოფი-
 ბით უფრო ფართო ცნებაა, ვიდრე შეიძლება
 ვფიქრობდეთ:

აქ მიმართავს „ღუთებრივი კომედიის“ ავ-
 ტორი მის თანამედროვე ევროპის ხალხებს, და,
 დედნის მოწმობის თანახმად, თარგმანში არა
 იბრუნდები, არამედ სპარსელები უნდა

ამრიგად, სპარსეთი ირანის უძველესი,
 ევროპაში მიღებული სახელწოდებაა, რომელიც
 1985 წლამდე იმპერატორმა ევროპის სახელ-
 მწიფოებთან და ამერიკის შეერთებულ შტა-
 ტებთან ოფიციალურ დიპლომატიურ მიმოწერა-

ში, ხოლო წინა და შუა წინაში ამ ქვეყანას ევოლუციის ირანს უწოდებდნენ. სავანგებოდ უნდა იქცას, რომ ქვეყნის ამ სახელწოდების, ტრადიციულს და ერთადერთს აწიაში, არასოდეს არ შეიძლება და არც აქვს ეს კონსტრუქციური მნიშვნელობა, რაც აქვს სპარსეთს. რომლის შინაარსიც ქერ კიდევ პერსოლტემ განსაზღვრა სრული არაორაზროვნებით: „სამეფო მოსამართლეში ... აღმოაჩინეს კანონი, რომლის თანახმად სპარსთა მეფის შეუძლია ვაჟეთის, რაც ეს მოუდებდა“ (პერსოლტი, ისტორია, III, 81). სავარაუდოა, რომ სპარსეთის მოვრობის 1985 წლის ოფიციალური მოთხოვნა — სახელმწიფო ირანად მოგზავნივინათ, მნიშვნელოვანწილად სპარსეთის ამ ჩვენთვის საყურადღებო თანმდებელ მნიშვნელობასაც განსაზღვრა. მრავალმხრივ საკულისხმო და ვარკვეულ დასკვნათათვის საყურადღებო ინფორმაციის შემცველი ფაქტია, რომ საქართველოში თავის უშუალო მეზობელს, სამხრეთით მოსაზღვრე აზერს სახელმწიფოს მისი ევროპადი და არა აწიაში მიღებული სახელწოდებით იხსენიებენ ძველთაგანვე როგორც საისტორიო, ისე საერო და სასულიერო მწერლობის ძეგლებში.

„ღვთაებრივ კომედიაში“ სპარსელთა ხსენებისათვის დაკავშირებით უნდა შევხებით დანტეს პოლიტიკურ კონცეფციებს: პოეტის ენციკლოპედიურობა მისი გენიალური ავტორის ენციკურ-პოლიტიკურ მარწმასთან არანაკლებად დაკავშირებული, ვიდრე მისსავე მისტერ-თეოლოგიურ კონცეფციებთან; უფრო მეტიც, როგორც დანტეს შემოქმედების მკვლევარნი აღნიშნავენ, „ღვთაებრივი კომედია“ მთლიანად პოლიტიკური აზროვნებითაა გამსჭვალული. შეუძლებელია არ დაეთიანხმოთ დანტელოვო ბატონს, რომელმაც სავანგებო გამოკვლევა უძღვნა იტალიელთა უპირველეს გენის („ღვანტე და მისი პოემა, პოეტი და პოლიტიკა“), იმ მოსაზრებაში, რომ ტეშმარტივი პოეტი ევოლუციის ფილოსოფოსია, თავისი ეპოქის განმსწვლელი და ახალ გზათა მამებელი; ნამდვილი პოეტის საფუძრავია — მისი თანამედროვე და მისი სამშობლო, ავი ცხოვრობს და აბრძვის, და, რავე მებრძოლია, არ შეუძლია არ იყოს პოლიტიკოსი. დანტე — პოეტი და დანტე — პოლიტიკოსი განუყოფელი მთლიანობაა; რა თქმა უნდა, არ შეიძლება დანტეს შემოქმედების შეკანონებად გაუფიქროდ და საწერის ორ სხვადასხვა პიანზე დადებთ: უცნაურია შევიცადოთ შევიმეცნოთ დანტე — მხატვარი, თუკი ზურგს ვაქცევთ დანტე-მოსაზრცენს ან დანტე — პოლიტიკოსს, თითქმის რამდენიმე დანტე არსებობდეს და არც ერთადერთი. უკველივე ზემოთქმული შევადგინა გვიმერით შოთა რუსთაველის მიმართ. სამწუხაროდ, ამ საკითხთა კვლევის მხრივ რუსთაველოლოგია

დიდ ვალშია ვეფხისტყაოსნის ავტორის წინაშე. შეიძლება თუ არა, რომელიმე კონცეფციის ავითარებდა დანტე? — აქ უნდა გაიჩინებოდნენ: რომ შუა საუკუნეთა თეოლოგიურ-ფილოსოფიურმა დუალიზმა პოლიტიკურა დუალიზში წარმოიშვა; სასულიერო და საერო ზღლისუფლებმა; პაპი და იმპერატორი. XIII საუკუნეში იტალიის ეროვნული გაერთიანების გზაზე ერთ-ერთი უძველესი დიდი მხატვრულს სასულიერო ზღლისუფლებს — პაპის საერო ზღლისუფლებს ძლიერება წარმოადგენდა; როგორც შეხანიშნავი იტალიელი მკვლევარი ფრანკესკო დე სანტიხი თავისი იტალიური ლიტერატურის ისტორიაში აღნიშნავს, ამას დანტე შეეცაღებებდა ირასი წლით ადრე მიხვდა: მისი იდეა მსოფლიო მონარქიის შესახებ ფაქტიურად პაპობის წინააღმდეგ უკი მიმართული. რისი დაპირისპირება შეიძლებოდა მსოფლიო „სასულიერო მონარქიის“ გავანტურა ავტორიტეტისთვის, რომელსაც საერო ზღლისუფლებს პრეტენზია ჰქონდა? მხოლოდ და მხოლოდ არანაკლებ ძველი ავტორიტეტი ახევე მსოფლიო, მაგრამ საერო მონარქიისა, რომელიც „ღვთაებრივი“ ავტორიტეტის სახელს უკავშირდებოდა. „ღვთაებრივი კომედიაში“ დანტეს ვერგილიუსი თავის მიგზურად, ან, როგორც თავად ამბობს, „მამად და წინაშელოდად“ (საღმინებელი, XII, 8), შემიხვევით არ აღრმევთ: ეს არჩევანი არა მხოლოდ ესთეტიკურმა, არამედ, არსებითად, ეთიკურ-პოლიტიკურმა მსოფლიმდევრობამ განსაზღვრა; დანტე დიდი რომელი პოეტის პოლიტიკურ იდეებმა და იდეალებმა იზარბებდა.

ვერგელიუსი, შუასაუკუნეთა ეს უდიდესი ავტორიტეტი, რომის ტესპუბლიკის დაშობისა და მის ნიკვლად რომის იმპერიის დაშორების თანამედროვე იყო; ოქტავიანე ავტორიტეტის ზღლისუფლებს შესაანურა და ესპაკლოვიური მისია ახალი ზღლისუფლებს ოფიციალური ლიტერატორის არს შეადგენდა და იმპერიის ამ წარმმართველ იდეოლოგიის დაშუშავებაში ვერგილიუსი აქტიურად მონაწილეობდა — რომელსაც მას თვით ავტორიტეტმა შესთავაზა მომეროსის ეპოსის დაწოდ. „რომის ეპოსის“ შექმნა, პოეტო დათანხმდა. შოაგონებისთვის ვერგილიუსმა საბერძნეთის მთიოსურ წარსულს მიმართა და მასზე პიკა საყრდენი ახალი ზღლისუფლებს პროვიდენციალური მისიის დასახაზოებლად; მისი „ენეიდა“ ამ მიზანს ემსახურებდა. ავტორიტეტის მითითური ღვთაებრივი წინაპარი — ენეასი საკუთარი ნებთ კი არ მოქმედებს, არამედ ღვთაებრივი განჩინების აღსარლებელია; მისი „სამოლოგო-მისია“ — რომის დაარსება, რომლის ისტორიაც მისიანდასახლებდა; რომის იმპერიამ უნდა განაცრცოს თავისი ზღლისუფლება და გააერთიანოს ქვეყნიერება ამისთვის.

რომ რომელიდაც კულმინაციურ მომენტში მოხდეს დიადი ვარდატება, მოსპოს ომები და სპოვრელითა შუადღობანობა და სამართლიანობა დამყარდეს. ვერჯალიფის წყაბად, რომ იგი ამ დიადი ვარდატების მომწერ იყო და მომავალი „არქოს საუკუნის“ დამყარებას ავტენტურის მწვიდობიანობას და სამართლიანობას უკავშირებდა. ამ პოლიტიკური კონცეფციიდან სრული უპევილობით გამომდინარეობდა დასკვნა, რომ რომელიდაც ზედგრა ვანავრ შიფლი მსოფლიოს ზღბებში. ამ იდეებს დანტე სავებით იზიარებდა.

„დვთაებრივ კომედიაში“ შემოდის ვერჯალიფის იდეა. დაკვირვებული რომის უნივერსალური იმპერიის დანტესუდ კონცეფციასთან, იმ იდეალური მსოფლიო მონარქიის იდეასთან, სადაც რომი — მსოფლიოს დედაქალაქი, ხოლო იტალია — მსოფლიო იმპერიის ცენტრი, მისი უშუშვენიერესი ხალი უნდა ვამზარაიურა აქვე უნდა ითქვას, რომ აშკარად უარყოფითი დამოკიდებულება იმდროინდელ ვერაიმელ მონარქია მამართ დანტეს პოლიტიკური მსოფლმხედველობის ერთ-ერთი ინტეგრირენტია.

XIII-XIV საუკუნის ვახაყარის — 1300 წლის დროინდელი (ეს თვით დანტეს შივრ შეგნებულად აჩნეული თარხლია) ვერაიმის პოლიტიკური რუკა „დვთაებრივ კომედიაში“ უადრესად საუურადღებო სახითაა წარმოდგენილი: გენიალურ იტალიელ პოეტს საკუთარი „ვეროსპული კონცერტი“ აქვს (სამოთხე, XIX, 112-116), რომელშიც აღწერილია „სამართაღვამოდ წარუშლელი სიტყვილი მათი“ და, რაც ყველაზე სინტერესოა, ვერაიმის ზალხისადმი მიმართვაში ამ მონარქია საქმეთა ვამსქელად სპარსელები არიან დასახლებულნი.

რატომ? — სრულიად ბუნებრივი და კანონზომიერი კითხვაა, თუკი „იხე ამხევი სპარსული“ ფსევდოპარობლენად არ მიგვაჩნია.

განა შეიძლება არ დავავაფიქროს მსოფლიოს რომ უპირველესი გენიოსის შემოქმედებაში ერთი და იგივე სპარსული ელემენტის ვანვანა?

შეგარმ სპარსული თემა ვერაიმის ლიტერატურაში მხოლოდ რუსთომილისა და დანტეს შემოქმედებით არ ამოიწერება.

გოეთეს ლირიკის გვირგვანს, მისი პოეზიის მკვლავზე ევსოტიკურ და აღვგორიულ ცოცხლს, მანდას პოლიტიკური მუხტით დამუხტულს — „დასავლურ-აღმოსავლურ დუანს“ — შთავგონებულს სპარსული პოეზიის სიღრმით და სინატიფით, რომელშიც, მომზიბლავი გამოწავლის მიღმა, მისი თანადროული სინამდვილისადმი გენიალური გერმანელი პოეტის დამოკიდებულება დაშინდული, კ. ბურდაბმა „იღუმელი ლირიკა“ უწოდო, სადაც „სიტყვა მარაოს მკავს“, ან, როგორც თავად გოეთემ იქცა, „სიტყვა — მარაოა“.

„დასავლურ-აღმოსავლური დუანს“ ალექსანდრე ვიგნი; გოეთემ მისში ასახა მისი მხარე მუდროვდ ვერმანიის პოლიტიკურ ევსოტიკურ ცოცხალი კავშირი იმ დესპოტიკურ პოლიტიკურ აღმოსავლურ სისტემასთან, რომელშიც ცხოვრობდნენ აღმოსავლელი მუშაინტები, და სცადა მიენიშნებინა მათი პოეტური ბედის მსავსება თავის ბედთან. ამ უნტიფეს პოეტურ კრებულში დი-შინდულია გერმანელი გენიოსის შწარე ფიქრები ვერაიმის ბედ-იზბალზე და კიოფობს რწმენა, რომ ზალხი ბოლოს შინიც დააღწევს თავს ურველგვარ ტირანიას.

მართლაც, „უკველი სიტყვა მარაოა“ და არა-იშვითად მისი „მარაოში“ ცნობილ, შავრამ ვა-უენკობიბეზელ ჰენშარტიბებეს ფარავს; გოეთეს მეტაფორას თუ ვანავრცობთ, შეიძლება ითქვას, რომ დაზურული მარაო სიტყვის მხოლოდ ვარენულ სახეს აჩენს და სიტყვის კე-შმარტიკი მნიშვნელობის სრულად აღქმა მხოლოდ მაშინაა შესაძლებელი, თუ მარაოს „ფარულები“ ანუ „სიტყვა-მარაო“ მოდიანადა გადაშლილი; შავრამ ეს იდეალური შემოხვევა, და, როგორც უკველი იდეალი, ქნელად მისაღწევი, ჰეველებრივ სიტყვა-მარაოს „ფარულება“ ანუ მნიშვნელობაში მხოლოდ წელწელი ახსენება და თანდათან ვვიშვებლს თავის „დაფარულს“ ანუ თავის ზემანტიკას, თავის ამ კონნოტაციურ მნიშვნელობებს, რომელია ცოდნისა და ვათავლისწინების ვარტე ამო თუ იმ ეპოქის ტექსტის ვავება სრულიად ვამორიცხებულია, ხშირ შემთხვევაში კი — მცდარა.

ნუთუ მხოლოდ შემოხვევითობას შივრებება რუსთომილის, დანტესა და გოეთეს შემოქმედებაში სპარსული თემატიკის ვანენა? ბუნებრივია ვფიქრობთ, რომ აქ საერთო ძირზე ამოწრილი რაღაც ვარკვეული კანონზომიერება იფარება. სპარსული თემატიკის ვანელები ლექსებში, რომელნიც დროითა და სივრცით ერთმანეთისგან დაშორებული სამი გენიოსის — სამი ერის სამი უპირველესი პოეტის — შხატერულ მუხტელებში ვავხედება ერთმანეთისგან დაშორებულად. ასევე „სიტყვა-მარაოა“, ანდა არისტოტელეს „მეტაფორა-ვაპოცანა“. ქართული მასალის საფუძველზე სპარსული სპეციფიკური ეპოქალური კოდი, ვანსაზღვრული სარწმუნეობრივ-წინობრივი მსოფლმხედველობით. შავრამ მის აქვს სხვა ვაყოლებით უფრო ადრინდელი და ვერობალური ვანვითარების შუარი კონნოტაციური კოდური მნიშვნელობა, რომელსაც მრავალსაფეროვანი ტრადიცია აქვს. უკველი ვანათლებული აღამინისთვის სკოლის მერხადანევა ცნობილად ძველი მსოფლიოს ეხტორიის ნებისმიერ სახელმძღვანელოშია ასახული — ასეთი ფორმულირებით: „აღმოსავლეთში შეაქმნა დიდი სახელმწიფოები შეუზღუდავლი სამეფო ძალაუფლებით“.

ბით... ისევე, როგორც სკოლის მერზიდანვე ყველასათვის ცნობილია სახელმწიფოს შიგნით: „თქონის სახელმწიფოს შიგნით-გამგეობას ბერძნები დემოკრატია უწოდებდნენ, რაც დემოსის ძალაუფლებას ნიშნავს... იგი მონათმფლობელური დემოკრატია იყო“.

მაკაც და ზუბტ მემკვირეულ ენაში სრულად მოხსნილია ის იდეოლოგიური კაშხლი, რომელიც ამ სიტუაციის მატერიალურ ასპექტს ახლავს და უკველგვარი ბუნდოვანების გარეშე ნათქვამია, რომ ძველი სპარსეთი არის დესპოტია, ანუ გადმოცემულია ის აზრ, რაც ნებისმიერ ენციკლოპედიაშია ფიქსირებული: „დესპოტია (შეუზღუდავი ხელისუფლება) სახელმწიფო წყობილებისა და მმართველობის ფორმა, რომლისთვისაც დამახასიათებელი იყო უპირობო ცენტრალიზაცია, ერთპიროვნული უმაღლესი მმართველის — დესპოტის თვითნებობა და ქვეშევრდობა უფლებობა, დესპოტიის ნიშნული ძველი აღმოსავლეთის სახელმწიფოები (ასურეთი, ბაბილონი, სპარსეთი, ჩინეთი და სხვ)... პოლიტიკურ მოძღვრებათა ისტორიაში დესპოტიას მმართველობის განსაკუთრებული სახით ქრ კიდევ არისტოტელე გამოყოფდა“ [ქვ. 4].

ამრავად, სპარსეთი — სპარსული, როგორც შეტყობა და „სიტყვა-მარაო“, თავისი კიდევ ერთი — შესაძლებელია, უკლებივე მოავარი — მნიშვნელობით გადაგვეზღავს მნიშვნელობა მას ქრ კიდევ ანტიკურ პერიოდში, პლატონისა და არისტოტელეს სახელმწიფოს თეორიისადმი მიძღვნილ საგანგებო ნაშრომებში ასევე მიღებული და ეთიკურ-პოლიტიკური ასპექტისა: სპარსეთი შეფხს შეუზღუდავი ძალაუფლების — დესპოტიის სინონიმია.

სპარსეთ-საბერძნეთის ეს მკვეთრი დაპირისპირება ბერძნებს დიდი ხანია გაცნობიერებული ჰქონდათ. ეს სრულიად ცხადად ხანს სპარტელთა შიგნ სპარსეთის მეფის იმ სტრატეგიისთვის პასუხად გაყვნილ სიტყვებში, რომელიც სპარსელებს „მეფეთ-მეფის“ (სპარსეთის მეფის წოდება) სახსარებში ჩადგომას აწყვედა: „ჰადარნეს, ამ რჩევებს, შენ რომ გვაძლევ, გონიერება აუღია. შენ მხოლოდ ის იცი, რაც თავად მიგჩანია მიხატებად, მაგრამ არ იცი, რაზე გვიჩივებ ხელის აღებას. შენ იცი, როგორ უნდა იყო მონა, მაგრამ არაფერი გესმის თავისუფლებასა, ვინდ მწარე იყოს და ვინდ ტყილი. შენ რომ დიდებულ გვეგონა თავისუფლება, მაშინ გვიჩივებდი. რომ მისთვის არა მხოლოდ შუბებით, არამედ ცულებითაც კი გვებრძოლა“ (ბეროდოტე, ისტორია, VII 113). ხოლო ბერძენთა თავისუფლებისმოყვარეობის შესახებ სპარტელთა უფოალი მეფე დემარტოსი ქსერქსეს ეუბნებდა: „ისინი თუმც თავისუფალი არიან, მაგრამ მათად თავისუფალ-

ნი კი — არა, მათი მეფე... მონათმფლობელი ვიდრე შენ ხალხს — შენი“ (ქვ. 113-114).

საბერძნეთ-სპარსეთის, როგორც იანი ურთიერთგამომზიხვევი პოლიტიკური სისტემის, ეს ანტიოემა ძველი სამყაროსთვის კარგად იყო ცნობილი. შემდგომში დროის პერსპექტივაში კიდევ უფრო გამკვეთია კონტრუბუნი და გემოკვეთა მოავარი: შუა საუკუნეთა ევროპის უაღრესად კლდეტიკულ შეტყობრა და მესაუფლებებისაში სპარსული არა მხოლოდ ეთიკური, არამედ, უმთავრესად, პოლიტიკური ტერმინია, როგორც შეუზღუდავი ძალაუფლების სინონიმია (მღრ, კომპოტეტიც ადრეტიკურებული სიტყვები, რომ სპარსეთა მეფეს შეუძლია გააკეთოს, რაც კომოუნდებია“).

დაინტეს „დუთებრიც კომენიაში“ სიტყვა სპარსელები სწორედ თავისი ეთიკურ-პოლიტიკური მნიშვნელობით არის ნახშიარი უღრებად მარადიულ კონტექსტში — დიდი იტალიელი მუმანტი მიმართავს ევროპის ხალხებს — რას იტყვიან დესპოტებად შერაცხულნი სპარსელნი თქვენს ევროპელ მონარქთა დესპოტიზმზე? ანუ: ვანა თქვენი ევროპელი მონარქებია იმავე შეუზღუდავი ძალაუფლებით არ სარგებლობენ, რაც ბრალად ჩატყობდა მხოლოდ სპარსელებს ედებათ? სპარსეთის ეს სემანტიკა ვოეთეს „დასაუღურ-აღმოსავლურა დავანის“ ლიტმოტეტიც.

მაგრამ, როდესაც ამ კონტექსტში სპარსეთს ვახსენებთ, ვანა შეიძლება დავიფიქსოთ ფრანგული განმანათლებლობის შედგენი — მონტესკიეს „სპარსული წერილები“?

მონტესკიეს ეს თხზულება აბსოლუტიტურ საფრანგეთში დაიწერა, იმდროინდელ საფრანგეთში, რომლიდანაც ისტორიას შემოიტანა ერთპიროვნული შეუზღუდავი მმართველობის ფრანგული მართებლობის კარგად ცნობილი ლუი XIV-ისა: „სახელმწიფო — შე ვარ“; „სპარსული წერილები“ პოტენციური დემოკრატურესპუბლიკური სულისკვეთებით გამსჭვალულ „კანონთა სულს“ შეიცავენ, მონტესკიეს იმ თხზულებას, რამაც იდეურად შეაშადა საფრანგეთის დიდი რევოლუცია, რომელიც ამ ირანის წლის წინ დაიწყო პარტალია.

მხოლოდ ისტორიის განვითარების თვალსაზრისით მონტესკიეს სახელმწიფო წყობილების ეველა ფორმა დაიყვას სამ ძირითად ფორმად. ესენია: რესპუბლიკა, მონარქია, დესპოტია. თუკი მონტესკიე თავის „ცდებში“ მონარქურ დემონიანს და მის სუბიერ შემადგენლობებს იკველავდა, მონტესკიეს ინტერესთა სფეროს საზოგადოებრივი ადამიანი და კანონმდებლობის მემანიში შეადგენდა. „სპარსულ წერილებში“

მონტესკიე ვიცისუბრებებს სახელმწიფოს ორ ტიპს — აღმოსავლურ დებსპოტიას და ევროპულ მონარქიას, და ორივეს აკრატებს ჩეს-სუბლეკელის პოლიციებიდან. მონარქია არის ძალადობით აღსავსე წყობილება, რომელიც მუდამ გადაჯვარდება ხალხე დებსპოტიად... სწორედ ამიტომ კომპოზიციურად ეს წყნე ორ ტიპანა აეგებრა: ერთი მხრანა დებსპოტიური სპარსეთი, მეორე მხრან — მონარქიული საფრანგეთი, და უკველივე ეს „გახვეულია ფრანველი გონებასახვილობის მსუბუქ მოღვეარე თამაში“ (ვერციენი): ობობობის ამგვარი — არააშეათად ფრიადური — ფორსა ავტორის თავისუფლებას აძლევდა, რადგან მწვევე პოლიტიკურ საკითხებს ეხებოდა და რამეგვარად უნდა დახსტომოდა სამეფო ცენსურის ფხიწელ თვალს.

კუმშარტიად, მხოლოდ ნატიფ ფრანველ იუმორსა და გასკონურ გონებასახვილობას შეძლო, რომ „მეფე-მწველ“ წოდებული ღუღუიკოკ XIV-ის აბსოლუტიტურ საფრანგეთში დებსპოტიური სპარსეთიდან ჩამოსულ სპარსულ რედას დემოკრატიაზე ემსყელა... ამ მხრან ასოციატივტირმეტივე წერილი მართლად შესანაშნავია: „ერთი ამ საკითხსაგან, რომელიც ევროპაში ჩემს ჩამოსვლასთან დაკავშირებოთ მანტერეხებს, — წერს რედა, — რესპუბლიკათა ისტორია და წარმოშავლობაა, როგორც შენთვის ცნობილია, აწივლითა უმეტეს ნაწილს წარმოადგენს კი არ აქვს მმართველობის ამ სახეობის შესახებ და უმეტესადვე ვერ მყოფენს იმის წარმოსადგენად, რომ კვეყნად შეიძლება არსებობდეს რამე სხვა მმართველობა, ვარდა დებსპოტიურისა... როდესაც წარდენამ საბერძნეთი გაანადგურა, იგი ახალმა ხალხმა დასახლდა. თითქმის ყველა ისინი ეგვაპტიოდან ამ უახლოესი აწივრი მხარეებიდან მოყოდნენ, და რადგან ამ კვეყნებს მეფეები მართავდნენ, ამ ხალხსაც პოშიელიც იქიდან მოვიდა, საბერძნეთშიც იგივე მმართველობა მქონდა. მაგრამ, როდესაც ამ ზელმწიფეთა ტორიანს აუტანელი შეიქმნა, უღელი გადაჯდეს და ამ სამეფოთა ნანგრევებზე აღმოცენდნენ ის რესპუბლიკები, რომელთაც აუვაგება მოუტანეს საბერძნეთს — ბარბაროსთა შორის ერთადერთ კულტურულ კვეყანას. თავისუფლებებს სიკვარულა, დებსპოტითა ხიძულელი დიდხანს იყავდა საბერძნეთის დამოკიდებულებას და შორს ვანავტო მმართველობის რესპუბლიკური წესი“.

„სპარსული წერილები“ თავისი შეურიგებელი დემოკრატული პაიობით კუმშარტი პერსიანში იყო ამდროინდელ პოლიტიკურ ვითარებაში: აღმოსავლური დებსპოტიისა და ევროპული აბსოლუტიური მონარქიის ეს შეტად გაშვიკრულე კვატბქსტორი გააგავება, სადაც პარტიელს მტავრირად სპარსეთი ეკველინე

ბა, ევროპული შემეცნების მყარი ტრადიციო. ტრადიციის ფრეგები ღრმია: მწველმეფე ვეიოკვამს უპირველესის და უმეტესის ტრადიციის მამად წოდებულ ესქილეს შესახებ, და არც ის, რომ მსოფლიოში პირველ ტრადიციას სახელად „სპარსელები“ მქეია, ტრადიკული მუხის ისტორია იწყება ტრადიციით. რომელიც აღწერილია დებსპოტიური სპარსეთისა და დემოკრატული ათენის ბრძოლა, ბრძოლა, რომლის მონაწილეს იყო „სპარსელების“ ავტორი.

დებსპოტიური სპარსეთისა და დემოკრატული ათენის დაპირისპირება ესქილესთვის, განსხვავებით დანტენა, მონტესკესა და გოთიესგან, მარავიოზახვიბეული გამოჩანგინი კი არა, ურეაღურესი ხანამდელივე იყო: საღამინთან ათენის ფლოტის ბრწყინველი გამარჯვებოდან 8 წლის შემდეგ შექმნილი ეს ტრადიკია სპარსელთა მრავალრიცხოვან ქარზე ბერძენთა ამ ტრიუმფს აღწერს და აღიღებს.

საკველითაოდაა ცნობილი, რომ ძველი ბერძნული ტრადიკული თეატრი მითოლოგიური თეატრი იყო, რომ იგი უძველეს რელიგიურ ობზულებათა და საგმირო ღიგნდათა სიუვეტებს ეფუძნებოდა, და მოულოდნელად აღმოჩნდა, რომ ჩვენსმდე მოდებული პარტიველი ტრადიკია ისტორიულ — უფრო მეტიც, მწვევე სპეირბობოტო სიუვეტზეა დაწერილი. მრავალმხრან საკურადღებოა, რომ „სპარსელები“ ანტიკური ტრადიკული თეატრის ერთადერთი „ისტორიული“ ტრადიკია — ეს კივედ უფრო მეტყობად აჩნეს მისი თემის მნიშველობას. ესქილემ თავის „სპარსელებში“ ზოტაა შეახმა ბერძენთა კატრიოტულ გმირობას და მამული-შვილურ თავგანწირვას, თავისუფლებისადმი მათ სიუვარულს დაუპირისპირა სპარსელთა მონური მორჩილება თავისი დებსპოტი მმართველობისადმი.

ანე წარმოვიდგა ესქილეს „სპარსელები“, როგორც სტილით — მითოლოგიური, პოლო მინაარსით — პოლიტიკური ობზულება.

ესქილეს „სპარსელები“ უმეველია, სახელმწიფოებრივი კატრიოტიზმისა და ეროვნული სიამაყის უმაღლესი გამოვლენა; აქ უნდა გავიხსენოთ, რომ სრულიად ელინური დემოკრატის ცენტრს ათენა — „საბერძნეთის სკოლა“ (თუკიდიდე) წარმოადგენდა. ათენის დემოკრატის ეს უპირატესობა, ყველა სხვა სახელმწიფო წყობილებასთან შედარებით, განსაკუთრებულ სიესადით, განამევეტრლობითა და ღირსებით არის წარმოჩენილი ათენის დემოკრატის წინამძღოლის — პერიკლეს საკველითაოდ ცნობილ და სახელგანთქმულ სამგლოვიარო სიტყვაში, რომელიც სპარსელებთან ბრძოლაში გმირულად დაცემულ ათენელთა ხსოვნას ეძღვენება: „ჩვენი სახელმწიფოებრივი წყობილების ნიძუშად ზვედ არავითარი უცხო-

ური წყობილება არ გამოკვირებოდა; პირიქით, ჩვენ სხვებს კი არ ვნაძივთ, თვით ვართ მავალითა სხვებისთვის, და რადგან ჩვენთან ქალაქს მართავს არა ერთი მუშა ხალხი, არამედ ხალხის უმრავლესობა, ამიტომ ჩვენ სახელმწიფოებრივ წყობას ხალხის მმართველობა ეწოდება. კერძო საქმეებში კანონთა თანხმად ვხდებით თანხარად უფლებით სარგებლობას. რაც შეეხება სახელმწიფოებრივ საქმიანობას, სამართი სახელმწიფო თანადგობაზე უფლებს ვიარჩევთ მისი ღირსების მიხედვით, რამდენადაც იგი რამდენთი გამოირჩევა არა გარკვეული ფენისადმი კუთვნილებით, არამედ პირად სიკეთლით. სიღარიბე და ბუნდოვანი ჩამოშავლობა, ანდა დაბალი საზოგადოებრივი მდგომარეობა ადამიანს ხელს არ უშლის დაიკავოს საპატიო თანამდებობა, თუკი მას ძალუძს სამშობლოსთვის სამსახურის გაწევა..." (თუყვ. დიდგ. ისტორია, გვ. 47).

მსოფლიო მშატურული ლიტერატურაში პირველმა ესპილემ დაუპირისპირა ერთმანეთს სპარსეთი — ათენი, როგორც ორი ურთიერგამომრიცხავი სახელმწიფოებრივ-იდეოლოგიური, შესახამისად კი — ეთიკურ-პოლიტიკური სისტემა: ერთი პირის თვინიზობით განსაზღვრული დებსპოტია და სამართალზე დაფუძნებული დემოკრატია, ხოლო ამ დაპირისპირებით საუკუნო დიდება დაუსყვიდრა დემოკრატიული ათენის სახელმწიფოებრივ იდეალებს.

ზემოთ ვამოხლოე მასალის მიხედვით ცხადია, რომ სპარსეთი — სპარსული, უპირველეს უფლებას, ეთიკურ-პოლიტიკური ტრამინა, მაგრამ ისიც საგანგებოდ უნდა ითქვას, რომ ესპილესთან ამ ტრამინს არა მტაფორული, არამედ კონკრეტული, რეალური შენარსია აქვს.

ახალი დროის მსოფლიო ლიტერატურაში ესპილეს ტრადიციას პირველი გამგრძელბეული — შოთა რუსთაველი: პირველად მისი კალმით იქცა სპარსული შეუზღუდავი ძალაუფლების მტაფორად: ეს მტაფორა მსოფლიოდმზობლოდ ევროპული აზროვნების ნუსფოა.
ესპილედ — რუსთაველი — დანტე — შონტესკიე — გოეთე...

სწორედ ვენისთა ამ დიადი სამშოს — აღმოსავლეთი და დასავლეთი ქრისტიანული სამყაროს დროითი და სივრცით დაშორებულმა, მაგრამ შინაგანად განაზრობებულმა სულაერმა კავშირმა განადა შესაძლებელი „ეს ამბავი სპარსულის“ მარავიზრახვის მიხვედრისა.

ვეფხისტყაოსნის შესწავლაში „ქვად საბრკმელ“ მიჩნეული ეს „საბედისწერი შეცხვტა სტოფი“, რომელიც არა მხოლოდ მეცნიერულ ვნებნათაღელვის საგანი შეიქმნა, შესაძლებელია, ამ ინტერპრეტაციით იმ „ქვად საკედურ“ მოკვეთლის, რომელიც კონცეფტურ

იქნება მთელი პოემის მიმართ და ანტიკური პოლიტოლოგიის ასექტში (უპირველეს ყოვლისა, აქ პლატონის „სახელმწიფო“ და კრიტოტელეს „პოლიტიკას“ ვუვლიბ) განილენიას სრულიად ახალ და უცნობ მართობენტებს გაუშლის შოთა რუსთაველის ვენიალური პოემის მკვლევარა.

შოთა რუსთაველის სახელმწიფოებრივი იდეალი XII საუკუნის მიწურულისთვის ფანტბტატიკურად პროგრესული პარლამენტური მონარქია არ უფილია, მისი ტიტანური ვინება უფრო შორს წუდებოდა: ვეფხისტყაოსნის ავტორის იდეალი ათენის დემოკრატიული სახელმწიფო იყო. მაგრამ არსებობს კი საბუთი?

დაად, საბუთი არსებობს: შეცხვტე სტოფის („ესე ამბავი სპარსული“) მომდევნო — მეთრე სტოფი ანაგრამის სახით შეიკავს სახელს ათენს, და ამგვარი ანტიოტეზა მტაღმნილია ბრძა შემთხვევათობას მიეწეროს.

ანტიკური ათენის მიმართ ქართულ ვანთლებულ საზოგადოების სრულიად განსაკუთრებული დამოკიდებულება მქონდა. მისი პირველივე სხენება ქართულ მწერლობაში მისახამ ნიშნის ადებსთან აიბს დეკავშირბეული: დავით აღმაშენებლის ღირსშესანიშნავ დეაწლად მისმა მეისტორიემ საქართველოში „სხვად ათინად“ მიჩნეული გილათის აკადემიის დაარსება დასახამ უკვე ეს მიწმობს ათენას საზოგადოებრივ-კულტურულ სტატუსს იმდროინდელ ქართულ შემცენებაში.

მაგრამ ყველაზე უფრო ცხადად ათენას ადმი დამოკიდებულება შეიძლება იმ პოეტურ აღმაფრენაზე მეღავნებოდეხ, რომ XII საუკუნის ორი უდიდესი მეტობის შემოქმედებაში ვ. ფ. „პოეტური ტეპოლოგიით“ ათენებია წმანს დაუკავშირდა:

ჩახრბხადე: VII, 7:
მესმა ათენით: თქვენ გაათენით,
ცუდად გაიკრნეს ლამეთა თქეად.
ზეკით მნათობნი, ეტლით შოიებნი,
არ მათად სკურტეტენ შართ ნამათეად.
შეფილი, 28, 1:
აფთოსი ბრძავს, ათენს ესტრედ გაათენს
წვედიადსა ნათლად სხიენი შისინი,
კაცმან სულულმან და უსულულმან
ვერ ვულისმეა-ვის ზრახვა მისანი.

თამარის მეტობბეითა შემოქმედებაში სიტყვათა ეს თამაში — „ოენ“ ფუძეზე აკებული შეგნებული პარონიმული დაწყებულება, რისთვისაც საკორი შეიქმნა ისტორიული ძეგლებში ათინად ტრანსკრიბირბეული ბერძნული სახელწოდება პოეტურ თხზულებში ათენად უოფილიყო ვადმობანილი, როგორც ჩანს, აზროვნების იმ ინერციას ინარჩუნებს, რომელიც ადრევე მიიღო ისტორიული და ფილოსოფიურ-

რი ლიტერატურის იდეოლოგიურ კონტექსტში; ესაა მისი, როგორც არაორდინალური სიტყვის, მნიშვნელობა გარკვეული საზოგადოების ისტორიაში — „სიტყვა-იდეა“; რომლის შინაგანი იდეოლოგიური პოტენციალი მისი პოეტური ინტერპრეტაციის საფუძველს ქმნის. მეზობლებს „პოეტური ეტიმოლოგია“ „ათენს — გაათენს“ (შეგთელი) და „ათენით — გაათენით“ (ჩაბრუხაძე), სადაც პარონიმულ ფუძეთა ბევრთა შედგენილობის იგივეობის („ოენ“) შემეგობით „შახსნი-იხებელი“ სიტყვა თავის მოცულობაში მთლიანად ითავსებს ძირითადს და ამგვარი „პოეტური კომპოზიტი“ თავის შინაარსს „რომანო თამაშის“ ეფექტს შეიცავს (გაათენს — გაათენით), აქ მხოლოდ ავტორისეული, ინდივიდუალური პოეტური აზროვნების მიმართულებას კი არ ავლენს, არამედ ესთეტიკური სახეს საზოგადოებრივ დირექტულებასაც გულისხმობს, ხანსა, რომელიც თავის მხრავ უკვე ჩართულია ოენდაც არამხატვრული ტექსტის კოდიფიცირებულ ლიტერატურულ ენაში („სხვადა ათინდა“). ორივე მეზობლებთან განმეორებელი და ერთგვარად „გაცვეთილი“ პოეტური ეტიმოლოგია, ჩანს, მეზობლებს შემოქმედებაში უკვე დამკვიდრებული ფორმულის სტატუსს ფლობს. „პოეტური ეტიმოლოგის“ ეს მიჯნება თუ რა მხარად დამკვიდრდა ქართულ პოეტურ მეტყველებაში, ჩანს იქიდან, რომ ოთხი საუკუნის შემდეგ იგი მოულოდნელად თვითმურა მერის პოეზიაში გამოანათებს:

„ზოგი დავწერე სახუმროდ საღბინო,
საკმათენი,
ბოლოს ცოტა რამ საწვრთნელი, სულისა
გასანათენი,
მცირე, რაც მჭონდა, მიძლენია, არა ვარ
ბრმენი ათენი“.
შამიფარვანიანი, 107, 1 — 3.

„გასანათენი — ათენი“ კვლავ „ოენ“ ფუძეს უკავშირდება, ასეთია პოეტურ „სიტყვა-სახეში“ აკუმულირებული ტრადიციის უკვდავი ძალა! მაგრამ სულ სხვაა ათენას პოეტური, და, რაც მთავარია, იდეოლოგიური ინტერპრეტაცია ვეფხისტყაოსნის პროლოგის მეთვე სტროფში, რომელიც მთლიანად ათენას შემცველ მარცვალთა „თამაშვება“ აგებული და ანაგრამის სახით „სკავს და ბურავს“ სპარსულეს მარადიულ ანტითეზს — ათენას, რომლის მტკფორულ შინაარსშიც ტრადიციის და დემოკრატიის კონფრონტაციაა დაშიფრული:

თვალთა, მისგან უნათლოთა ენატრამცა
ასლად ჩენა,
აჰა, გული გამიწურდა, მიხვებოპია
ველთა ბრენია
მიაწყეთ ვინ, ხორცთა დაწევა კმარის
მისცეს სულთა ლენა,

სამთა ფერთა საქებელთა ლამის
ლაქსთა უნდა მტკნარად
გენეპიყურება

„თა ენა“ რომ ათენას ანაგრამაა, ამას ალბათ, სავანებო დასაბუთება არ სჭირდება, დამახიბრებია სპარსულთა — ათენა პროლოგის ამ კონტექსტში საშუაროს სახეობრივი მოდელის შემცველ „სიტყვა-იდეაში“ სრულიად მოულოდნელი და წარმოუდგენელი შეგახების ისეთ ეფექტს შეიცავს, უოველივე შემთქმულის ასპექტში კი საშუაროს კონცეფტური მოდელის ისეთ აბსტრაქციურ ველს ქმნის, რომ კითხვის დასმა — რამდენად ვაზარებელი და შეგნებულია ეს უოველივე ავტორის მიერ, უზარალოდ, უხერხული ჩანს. აქ ვაცილებით უფრო გამართლებელი და მნიშვნელოვანია გავითვროთ ფერადნად დე სისიურის კითხვა, რომელიც მან ამ რვა ათეული წლის წინ დასვა: „რა ვციეთ ამ ლოგოკურს საფუძველს შესახებ რომდმაც ანაგრამათა გარენა განაპირობა?“.

ამ საკითხზე შეჩერება აუცილებელია. თითქმის ერთი საუკუნის წინ, ჰველ ინდოევროპულ პოეზიაში ანაგრამების კვლევისას, სოსიურის ურრადლება მიიხურა იმ ფაქტმა, რომ ჰველი დროის პოეტები შეგნებულად მიმართავდნენ ტექსტში სიტყვების შერჩევას მთავარი სიტყვის შედგენილობის მიხედვით. ნაშრომი, რომლის გამოკვეყნება ავტორმა თავის დროზე არასასურველად მიიჩნია, დღეს სიტყვის პოეტის მკვლევართა სავანებო ინტერესის საგანია; დე სოსიურის ნაშრომში მიკვლეულია ინდოევროპული პოეზიის მთავარი პრინციპა — მისი ანაგრამული წყობა, რომლის პირველი დებულების თანახმად მთავარი სიტყვა ტექსტში ჩვეულებრივ აქ არის, მაგრამ წარმოქმნება მთელი მისი ბევრთი სტრუქტურით, ხლო მეორე დებულება გულისხმობს, რომ ღვექვის ყველა სტრიქონში სავანებოლად შერჩეულ მარცვალთა განმეორება მთავარი სიტყვის ანაგრამულ იძლევა.

სწორედ ამგვარი სპეციფიკური ვითარება გვაქვს პროლოგის მეთვე სტროფში, სადაც მთავარი სიტყვა ათენა დაშიფრული, ანაგრამული სახით არის წარმოდგენილი მისი შემადგენელი ათითა ენა მარცვლების მეშვეობით და სტროფში ოთხბერ მერადება, რაც სრულიად ეთანხმება სოსიურის პირველ თეზისს, ხლო სიტყვის პირველი თანხმონის აქცენტირებით თამარცვლის სავანებო და სისტემური განმეორება სტროფში ვაგვანებებს მკვლევარის მეორე თეზისს რომლის თანახმად, ღვექვის ყველა სტრიქონი თითქმის მთავარი სიტყვის ანაგრამულ იძლევა:

... თვალთა მისკან ენადლოთა ენატრებოც
 ... ახლად ზენა,
 ... მიხედობოთა მიხედობოთა
 ... ელთა რბენა
 ... ვინაჲსი დაწვა მარის
 ... მისესს სელთა ღზენა
 ... სამთა ფერთა სკვებელთა ღამის
 ... ღკსითა უნდა ვლენა

საგან მიუხებელი წამომუყვნა... სოფო ურუხის
 ... ისტორიათა და აზმათა... ავტორუნი ვრუხუკ
 კუთრებული სიხადით გამოწნდა, რომ XII
 საუუნის საქართველოში აიენას იდეალი ვე-
 ლას საკუთარი მქონდათ თუ ჩა ღრმად იყო-
 წენ XII საუუნის ქართველებმა ძველ საბერ-
 ძნეთას ისტორია და ჩა აღტაცებას მჭერიადა
 მათ საბერძნეთ-სპარსეთის რებში აიენის ძღე-
 ვამოსილება, შესანაშნავად დასტურდება იბო,
 რომ, ამპარის პირველი ისტორიკოსის მონა-
 ხრობით, ამპარის მამამ — მეფე-მეფე გო-
 რგიმ თურქებთან ბრძოლის წინ ქართველ მხე-
 დრობას, როგორც მისამაძი მავალით, დემო-
 კრატიული ქალაქ-სახელმწიფო აიენისა და
 აიენის სასწავლო კავშირის წინამძღოლის —
 თემისტოკლეს სამამაც დაუხანა: „რამეფო გუ-
 ასიხებ მუდელთა მიმთხრობელთაგან, თუ რაო-
 დენნი კუთხებანი თავს იხსნენ... ელენთა, ოდეს
 იგი იმდუნაწოდეს თემისტოკლეოს მიერ უც-
 თომებელთა სპარსეთისაგან სოფლისა მქონებე-
 ლსა მძლენა არტაქსერქის წედა, რომელმან
 წღუთა მტოციე უო უომრად საიებათაჲს, სო-
 ღლო ათინედელთა ერთისა ოდენ ქალაქისაგან
 უკურადღუელ იქნა“.

ცხარაქერ განმეორებული თა მარცვლი, რო-
 მელსაც უნდა დეშატოს ათ და ეთ (უნა-
 ღლოთა, მიაქეთ) — ათენას „ანარკლეო“: ამ
 სტროფის ანაგრაფული წურობის შემდგომი
 კვლევა აიდეუ სხვა კომპონენტებსაც აღმოამენს
 (მაგალითად, აქლია მარცვლებიც ანაგრაფულ
 მარცვლითა სიმძლავრეს მიეყუთენებიან
 დ-თ მჭერათა „ნათესაობის“ გამო), მაგრამ აქ
 პოეტური ენის ფონეტიკა რუსთაველის ვერსი-
 ფიკატორული ზელოყუნების დემონსტრირებას კი
 არ ემსახურება, არამედ ღრმა პოეტური აზრით
 არის დაშუბებული: წინააღმდეგ მებრტყეა
 ღოწუნგური ათენს — გაათენს“ პარონიმისა,
 პირველი ტემპის „შებარუნებულ“ პარონიმულ
 ატრაქსიკაში „უნათლოთა“ [ათენ] — ხა-
 დეა მთავარა სიტყვა მხოლოდ ანაგრაფის სახი-
 თაა მოცეხული და „ამჩსაცნობა“ — აღტე-
 რარება ნიჟინ კონსონანტურ ქვეუს ეურდრო-
 ბა“ და ამ ღრმავი ალიტერაციის უნატოფესი
 გეოყუნებით შესრულებული პარონიმის სემან-
 ტიკური ეფექტ ტემპის შინაარსის იმ ანალი-
 ზის შედეგად შედარდება, რომელიც თავისთა-
 ვად გულისხმობს, რომ პარონიმის შიფრი
 „ათენს|გათენს“ ტემპის ფორმულაშია მოცე-
 მული, რასაც რუსთაველთან „ათენს|ნათელას“
 გაცილებით უფრო ფარავ სემანტიკა ცვლის:

თვალთა, მისკან (ტრანზისკან)
 უნათლოთა, ენატრამცა
 (ნათელი ათენის) ახლად ზენა...

სპარსული — ათენას ანტითეზის
 შინაარსობრივი დეტაირთვის თვალსაზრისით,
 რომელიც კონცეფციური ან მთელი
 პოემის მამართ, ეთნიკური ცნება თუ
 გეოგრაფიული სახელი, როგორც გამოხატუქმის
 აბრევიატურა, პოეტურ კონტექსტში უამო სულ
 სხვა ვანოშილებას იძენს და პოეტურ ენას
 იდეოლოგიურ მოვლენათა რიგში
 რთავს.

ათენი, როგორც ქართული მწერლობა მოწ-
 მობს, XII საუუნის საქართველოს საზოგადო-
 ებრივ აზროვნებაში უადრესად აქტურად ჩა-
 როული სიტყვაა და მისი კონტექსტური ინერ-
 ცია მანინაკი იგერძობა, როდესაც ნახსენებიც
 კი არ არის, როგორც, ვთქვათ, იოანე პეტრი-
 წის სიტყვებში: „და თვით მათ ზედგათა ვუთყავ
 სურვილსა... რომელ ენაკაც ენისადა გამოწყო
 და ზედგამცა ფილოსოფოსთა განცდისა მთა-
 რისტოტილურა და ღვთისმეტყველებმა ნივთი-

ამრივად, ძველ ქართულ მწერლობაში ათე-
 ნა, როგორც სიტყვა-იდეა, არაერთგანოშილე-
 ბანაა და მასთან უკვლას საკუთარი იდეალი
 აქვს დაკავშირებული.

ვეფხისტყაოსნის უადრესად თავისებურ პო-
 ეტურ გეოგრაფიაში, სადაც რეალურად არსე-
 ბულ სახელმწიფოთა გვერდით გამოგანილი სა-
 ხელმწიფოები თანარსებობენ, შემთხვევითი არ
 უნდა იყოს, რომ ერთადერთი რეალური ქალა-
 ქი, რომელიც პოემაში ფორმალუკული სახითაა
 მოხსენიებული — ათენა, თინათინის გამოფე-
 ბის განაღვიწულ სცენაში აპოთეოზად ფღერს
 ტემპი: „მე ვინ ვაქებ, ათენს ბრძენთა, ხაშს,
 აქებდეს ენა ბერი“ (მშპ, 4) და არც ის ჩანს
 შემთხვევითი, რომ არაბეთის იდეოლოგიის გეო-
 ღმწიფოს სამეფო ტახტზე ადის თინათინი,
 რომლის სახელშიც ისმის როგორც ელიზური
 მითოლოგიის სობრძნის ქალღმერთის, ასევე ამ
 ქალღმერთის მფარველობის ქვეშ შოფო ქალა-
 ქის სახელი, ის, რომ რუსთაველი საფუძლი-
 ანად იცნობდა „ათენს ბრძენთა“ პოლიტიკურ
 მოძღვრებებს, სრულიად უშეველია, და ისიც
 დაბეჭდებით შეიძლება ითქვას, რომ რუსთა-
 ველი არ არის მებრტყე, ამ სიტყვის როგორც
 ზოგადი, ისე კონკრეტულ-ისტორიული მნიშე-
 ნლობით: სწორედ ამით უნდა აიხსნებოდეს
 სრული დუბლი მის შესახებ ძველ ქართულ
 ოფიციალურ და არაოფიციალურ წერილობით
 ძეგლებში.

მაგრამ რატომ უნდა აქებდეს თინათინს —
 არაბეთის მეფეს — „ათენს ბრძენთა... ენა ბე-
 ვრი“? ამის სასუბი, ვეჭვობ, ბერძენ ფილო-
 სოფოსთა ნაშრომებშია საძიებელი. საგულისხ-

მია, რომ პლატონიც და არისტოტელეც მართებული სახელმწიფო წყობილების ძიებითად პირნიჟამდ სამართლიანობას თვლიან.

პლატონის მოძღვრების თანახმად, სახელმწიფოს მმართველი ბრძენი უნდა აიოს. პლატონს სიბრძნე ესმის, როგორც უწყინესი ცოდნა ანუ უნარი სახელმწიფოს მმართველობის შესახებ კეთილი რჩევას მიეცემის; სიბრძნე ის სიკვიდეოა, რომელიც მხოლოდ მცარედით — ფილოსოფოსთა გუთუნითა და წინებრივ სიკვიდრით მიეცეოდნება: პლატონის აზრით, იდეალური სახელმწიფოს მმართველი მხოლოდ ფილოსოფოსები უნდა იყვნენ: „ვიდრე ქალაქებში არ იმეფებენ ფილოსოფოსები, ანდა მებრძობენ და მმართველები არ დაიწყებენ გულწრფელად და დამკვიპოვებლად ფილოსოფოსობას, ვიდრე სახელმწიფომბრძენი ძალა და ფილოსოფია არ დაეშობუვება ერთმანეთს... მანამდე არც სახელმწიფოებისთვის, არც ადამიანთა მოღვმისთვის არ აქვს დასასრული ბოროტება“ (პლატონი, „სახელმწიფო“, V, 473 ბ).

აქ ერთი ნაინტერესო ქართული ტექსტი უნდა მოვიხმთ: „უთანი ვანდუნის გვილად და რჩეულად ქალაქნი და ქვეყანანი? ამით, რომელი ანუ ბრძენნი-ფილოსოფოსნი და ღმრთის-მოსმენი — მებრძო-ფილოსოფოს და ღმრთის-მოსმენი იქნენ“. სრულიად ცხადია, რომ ეს ნაკვეთი XI-XII სს. ქართული თხზულებიდან „სიბრძნისაგან პლატონ ფილოსოფოსისა“ ჩვენს მიერ პლატონის „სახელმწიფოდანი“ მიხმობილი ციტატას „ქართული ვარიანტია“, ქრისტიანული რელიგიით ნაყარნაბევი კორექტაციით. ეს კიდევ ერთი მოწმობაა იმისა, თუ რა ღრმა ინტერესს იჩენდა რუსთაველის ეპოქის ქართველი განათლებული საზოგადოება ანტიკური პოლიტოლოგიის მიმართ. უკველივე ამის შემდგომ ვახაგებია, რატომ უნდა აქებდეს არაბეთის ტახტზე ასულ თინათის „აბრეშის ბრძენთა ენა ბეგით“. თინათის იდეალური, ბრძენი, „ცნობითა ზე-მხედველითა“ აღჭურვილი ხელმწიფეა, ხოლო არაბთა — იდეალური სახელმწიფო; ვეფხისტყაოსნის მმართველ სისტემაში მას ისეთივე ადგილი უკავია პოემაში დამატულ სხვა სახელმწიფოთა — ინდოეთის, მულღანაზნარის, ხატაეთის, გულანაზარის, ქაქეთის — მიმართ, რაც პლატონის უტოპიას ანუ საუკეთესო, იდეალურ სახელმწიფოს სახელმწიფოს ვეგლა სხვა ფორმათა მიმართ. რუსთაველს, დანტესგან განსხვავებით, არ დაუწერია პოლიტიკური ტრაქტატი და მის ეთიკურ-პოლიტიკურ კონცეფციათა ერთადერთ წყაროდ ვეფხისტყაოსანი ვერგება — „შეირთა“, რომელიც ნუ დაუთავივებთ, „სიბრძნისა ერთი და რა“ (შეირ. არისტოტელე“, „პოეტიკა, 5 მ: „...პოემა უფრო ფილოსოფურია და უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ისტორია“). ამ ასევე-

ტში განჭვრეტალი რუსთაველის პოეტური ტრეუ შეხედულებები, დაფარული ვეფხისტყაოსნის შიგნითა ცადონსურ ელერაფობიაში, განუზომლად უფრო ღრმაა, ვიდრე აქამდე ითვლებოდა. იმევე, როგორც დანტეს „დეთებრია კომედია“, ვეფხისტყაოსნის ინტელექტუალურ რუსთაველის პოლიტიკურ კონცეფციებთან არის დაკავშირებული და მთელი პოემა მისი შემოქმედის იდეურ-პოლიტიკურ კონცეფციათა მხატვრულ უაღრესან წარმოადგენს. განსხვავებით დანტესგან და მსგავსად შექსპირისა, რუსთაველი თავის პოემაში ისტორიის არა პრობლემურად, არამედ წმინდა პოლიტიკურ კონცეფციის ავითარებს: ის, რაც პოემაში ზდება, დეკლარირებული განგებთ შედეგიც კი არა, „პოლიტიკური სხეულის“ ფუნქციონირების შედეგია. პლატონისა და არისტოტელეს ეთიკურ-პოლიტიკური ხანაითა თხზულებანი, მთელი მათი ესთეტიკური მომზობლობის მიუხედავად, იდეათა სიმბოლურ შეხატების მენიერული ენითა დაწერილი. მენიერულიც ენა მკაცრი და ნათელია, რუსთაველს კი ამ იდეათა ვადმოსაცხად „შეირთაში“ მისი შინაარსის შესაბამისი ექვეყალენტური ფორმა უნდა მოენახა: ვეფხისტყაოსანში აღწერილი თუ მოხსენიებული უკველი სახელმწიფოს მმართველი ხატოა, პოემის უკველი გეოთარ ხანაითა რუსთაველი ვადმოვეცემს საკუთარ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ შეხედულებებს (ვაფიხსენოთ პლატონის „სახელმწიფო“, სადაც სოკრატე თანამიმდევრობით აღწერს იდეალურ სახელმწიფოს და მის შესაბამის იდეალურ ადამიანს ტირანული სახელმწიფოთა და მისი შესაბამისი ტირანული ადამიანის დამთავრებული). რომელია ბოლომდე წვდომა სრულიად შეუძლებელი სახელმწიფოს თეორიის შესახებ ჰყელ ზერძენ ფილოსოფოსთა, უპირველეს უკვლისა, პლატონისა და არისტოტელეს სტეტიკურ საშრობთა საფუძვლიანი ცოდნის გარეშე.

ვეფხისტყაოსნის მმართველ სინამდვილეში იდეალური სახელმწიფოს მოდელი შექმნის თელსაზრისით, რუსთაველის არაბეთი თომარო კამანლის „შის ქალაქისა“ და თომარის შორის უტოპიის წინამორბედა; ამასთან, ისიც ხაგავსებით უნდა ითქვას, რომ XII საუკუნის მხოფლიოში რუსთაველმა პირველმა შექმნა და მოუკიდებელი ეროვნული სახელმწიფოს იდეალია, სახელმწიფოსისა, რომელიც, უპირველეს უკვლისა, სამართლიანობის პრინციპს ეფუძნება. (მე აქ მსგავსებას ვვალისხმობ და არა იგვეგობას: ჩემის აზრით, რუსთაველი უფრო სტეტიკურ მართებულ სახელმწიფოს იდეას ავითარებს, ვიდრე პლატონის იდეალური სახელმწიფოსას).

ამრავად, როგორც უფრო უკვე ითქვა, რუ-

საიველის პოემში პროლოგის მეტრე-მეტოე სტროფთა ფარული ოპოზიცია — სპარსული — ათენა თავისი მეტაფორული წინაარსით „როგორც, ერთის მხრივ — დესპოტიის|| უკანონობის||თვინებობის, მეორე მხრივ კი — დემოკრატიის||კანონიერების||სამართლის — ანტიტეზა ეპოქის საერთო კონტექსტში განხილვისას („მოკარგეთა“ პოლიტიკური დამპირსპარება აბსოლუტურ მონარქიასთან, მეზობეთა შემოქმედებაში შეფას მართლმსაწულების საგანგებო აქცენტირება, განსაკუთრებით კი „მართალია სამართლის“ პრობლემის დაყენება) გარკვეულ მუარ საფუძველს ქმნის ვარაუდისთვის, რომ ვეფხისტყაოსანში ამ ოპოზიციის დამოფრული საზგანსა თანხვედრია „სპარსული წერილებსა“ და „კანონთა სულის“ ავტორის და მის თანამოაზრეთა იდეური პოზიციისა, ოღონდ გენიალურმა ქართულმა პოეტმა და მოაზროვნემ ზეთი საუკუნით დასწრო ფრანგულ განმანათლებლობას, ანუ ზეთი საუკუნით გაუსწრო პროგრესული ევროპული აზრის განვითარებას.

უკვე რვათა წელია, საქართველოში სამართლებრივი დემოკრატიული სახელმწიფოს იდეა ცოცხლობს. ისტორიული ლოგიკის თვალსაზრისით სავსებით კანონზომიერია, რომ ეს იდეა ახალი დროის მსოფლიოში პირველად იშვა ბერძნული მართლმადიდებლური ქრისტიანობის აღმსარებელ საქართველოში, რომელიც „შამის“ — დემოკრატიულად ათენის იდეთა და იდეალთა სულიერი შემკვიდრე იყო, და არა დასავლეთ ევროპის კათოლიკურ სამართლის, რომელსაც „რომანულმა დედამ“ (1158, 2) — იმ-

პერიოდში და ამპერატორულმა მოქმედებებმა დასაბამი (უცნაურ არიან გზანი, მრუდული, ანტორიისანი: ტრაგიკული პარადოქსია, რომ რომის იმპერიის მეშვედრე კათოლიკურ სამყაროს დემოკრატიის ხანა უფრო ადრე დაუდგავიადრე ათენის დემოკრატიის პარადიპარ სულიერ მეშვედრეს).

აკიომ გენიოსის უცთომი აღლოთი ივანო, რომ ვეფხისტყაოსანი „პოეტური წინასწარმეტყველება“; არ შევადგებოთ, თუ ვიტყვით, რომ შოთა რუსთაველის დედაებრივი პოემა — საუკუნეებზე გათვლილი პოლიტიკური პროგნოზა (ჩვენს შიერ მეცნიერულად ქერ კოდეც აუთიხებელი), რომელმაც, თავისი ქაღალდური სტრაქონების ემოციურ-ინტელექტუალური და წინეობრივი წევადრებით, დემოკრატიული სულისკვეთებით აღწარდა ქართველთა თაობება, რათა მისი „ტყბილ-ქართული, სიყვითისა ზეფლის მბდელი“ (710, 1) ერი დემოკრატიულ სახელმწიფო წყობილებას წინაგანად მომზადებულ შეზვედროდა; საქართველოს უპირველეს გენიას, ქართველთა სულიერ შუეს სწამდა, რომ მის სამშობლოს ეს დრო უთუოდ დაუდგებოდა.

„ამ საქმესა დაფარულსა“ XII საუკუნის საქართველოს ისტორიის კონტექსტში წაკითხული ვეფხისტყაოსანი „გააცხადებს“; ქართული დემოკრატიული ანუ სამართლებრივი სახელმწიფოს იდეის (და, ვფიქრობ, არა მხოლოდ იდეის, ანუ სიტყვის, არამედ საქმის) საწყისებთან შოთა რუსთაველის გრანდიოზული ფიგურა დგას.

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, რუსთაველის პროსპექტი, № 12.

ბილწეობები: შო. რედაქტორის — 98-55-11, შო. რედაქტორის მოადგილის 98-55-15, პ/შ მღვიმის — 98-55-13 და განყოფილებების — 98-55-15; 98-55-17, 98-55-20.

გადეცა მაწყოზად 18.09. 89 წ. ხელმოწერილია დსახბუღად 10. 11. 89 წ. ანაწყოზის ზომი 71/4X12, ქალაქის ფორმატი 70X108, ფინიქური ნაბუქვი ფურცელი 11, პირობითი ნაბუქვი ფურცელი 15,5. სააღრ-საგამომცემლო თაბახი 16,58.

უი 09484. ტირაჟი 30.000. შუცვ. 2105, საქართველოს კბ ცუ-ის გამომცემლობის სტამბა.

060360 80 333.

685/54

060360

საქართველოს
საბჭოთავო
საბჭოთავო

«М Н А Т О Б И»

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ

ИЗДАТЕЛЬСТВО ЦК КП ГРУЗИИ